

AKÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

DİPLOMAT

№ 05 (613) Adar, mart sal. il 2025
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

İctimai-siyasi qəzet
Rojnama civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

**Novruz və Ramazan bayramınız mübarək
Cejna Newrozê û Remezanê bona gellên me pîrozbe!**

Səh. 2

**Prezident İlham Əliyev
Azərbaycan xalqını təbrik etdi**

Səh. 3-6

**Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê
kurd Gêneral Mistefa Barzanî**

Səh. 2

**Serok Barzanî agirê
Newroz hil dike**

Səh. 2

**Nêçîrvan Barzanî û Balyozê Fransayê
rewşa Sûriyeyê gotûbêj kir**

Səh. 15

**Ji bo bîranîna helbestvan û
mamostayê navdarê kurd Bariyê Bala**

Səh. 36

NEWROZ CEJNA ARİYAN Û KURDAN E

Səh. 2

**Herêma Kurdistanê û Qeter bihêzkirina
peywendiyên di warê enerjîyê de tekez dikin**

**1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun Peşmərgələri Azərbaycanda
Kürd xalqının əvsanəvi lideri, general Molla Mustafa Bərzaninin şlümündən 46 il ötür**

Səh. 9

4 Mart Kürt Sultan Səlahəddin Eyyubinin vəfatı yıl dönümüdür

Səh. 12

31 Mart Azərbaycanlıların soyqırımını günüdür

Səh. 33

**Gavek berbi Zimanê Kurdî
KURD dilinə doğru bir addım**

Səh. 16

Komara kurdistan

Səh. 39

ANAKÖK TEPE ARYAN KURDLER

Səh. 45

Səh. 13

Koçgiri katliamı (1921)

Səh. 46

**Amerika: Divê Heşdî Şebî
girêdayî İraqê be ne İranê**

Səh. 44

**Mezlûm Ebdî li ser peymanê
bi heyeta Şamê re civiya**

Səh. 43

**Nûşçe Nasîh bû
Parêzgara Helebceyê**

Prezident İlham Əliyev Novruz bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik etdi

Sizi Novruz bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edir, hər birinizə bahar əhval-ruhiyyəsi, cansağlığı və uğurlar arzulayıram.

Ulu əcdadlarımızın müqəddəs yadigarı olan Novruz bayramı müdrik Azərbaycan xalqının zəngin həyat fəlsəfəsini və nikbin dünyagörüşünü günümüzədək yaşadaraq milli-mənəvi varisliyin bariz nümunəsinə çevrilmişdir. Bu böyük el bayramı təbiətə məhəbbət, ruhi paklıq və gözəlliyin, mərhəmət və xeyirxahlığın yüksək təntənəsidir. Ali ümumbəşəri dəyərlərin daşıyıcısı olduğu üçün o, dünya mədəni irsinin qiymətli nümunələri sırasında layiqli yer tutur.

Novruz bayramı milli təfəkkürümüzün ayrılmaz parçası kimi ənənəvi dəyərlərimizin formalaşmasında müstəsna rol oynamışdır. Ölkəmizi sivilizasiyaların qovuşduğu qədim mərkəzlərdən biri olaraq tanıtmış misilsiz mənəviyyət xəzinəmizdə Novruz mərasimləri xüsusi mövqeyə malikdir. Baharın gəlişinin əsrlərin yaddaşında iz qoymuş adətlərə uyğun şəkildə bu gün də rəngarəng el şənlikləri ilə Vətənimizin hər bir guşəsində geniş qeyd edilməsi tarixi-

mədəni irsə bağlılığımızın parlaq ifadəsidir.

Cəmiyyətdə ünsiyyəti, qarşılıqlı səmimi münasibətləri dərinləşdirən və bizi azərbaycançılıq məfkurəsi işığında sıx birləşdirən Novruz bayramı milli həmrəyliyimizi getdikcə daha da möhkəmləndirir. Əminəm ki, bu həmrəylik duyğusu yaz fəslinin yeniləşdirici ab-havası və beşinci ildönümünə hazırlaşdığımız şanlı Zəfərin verdiyi mənəvi güclə vəhdətdə ümumxalq əhəmiyyətli bütün işlərimizin lazımı səviyyədə icrasını təmin edəcəkdir. Bayram sevincini işğaldan azad olunmuş əzəli torpaqlarımızda yaşayan soydaşlarımız əbədi qayıtdıqları öz dədə-baba yurdlarında aydın səma altında əmin-amanlıq içində daim şövqlə qurub yaradacaqlar.

Üzümüzə gələn Novruz bayramının hər evə, hər ocağa firavanlıq, səadət və bol ruzi-bərəkət gətirməsini diləyirəm.

Bayramınız mübarək olsun!

İlham Əliyev

**Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti**

Bakı şəhəri, 28 mart 2025-ci il

Prezident İlham Əliyev Ramazan bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik etdi

Ramazan bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqına təbrik

Hörmətli həmvətənlər!

Sizi mübarək Ramazan bayramı münasibətilə səmimi-qəlbədən təbrik edir, hər birinizə ən xoş arzu və diləklərimi yetirirəm.

Müqəddəs kitabımız Qurani-Kərimin nazil olduğu Ramazan ayı insanları gözəl niyyətlər və savab əməllər naminə birliyə çağırır, onları əmin-amanlıq və bərabərlik yoluna dəvət edir. Bu ayda müsəlmanlar oruc tutmaqla Allah və din qarşısında vicdani borc və vəzifələrini ləyaqətlə yerinə yetirmək, mənəvi-əxlaqi kamilliyə ucalmaq fürsəti qazanırlar.

Orucluq mərasimləri bütün İslam aləmində olduğu kimi, Azərbaycanda da hər il böyük fərəh və məmnunluq hissi ilə keçirilir. Ölkəmizdə milli-mənəvi həmrəyliyin, humanizmin, şəfqət və mərhəmət duyğularının təntənəsinə çevrilən Ramazan ayında dövlətimizin

rifahı və tərəqqisi üçün dualar edilir, şəhidlərimizin ölməz xatirəsi minnətdarlıqla yad olunur. İnanıram ki, insanların qəlbini və ruhunu ilahi hikmətlərlə nurlandıran mübarək Ramazan günlərində dua və diləkləriniz, saf niyyətləriniz Tanrı dərgahında qəbul olunacaq, Uca Yaradan öz mərhəmətini xalqımızdan əsirgəməyəcəkdir.

Əziz bacı və qardaşlarım!

Bir daha sizə və dünyanın müxtəlif guşələrində yaşayan bütün soydaşlarımıza Ramazan təbriklərimi çatdırır, ailələrinizə xoşbəxtlik, süfrələrinizə ruzi-bərəkət arzulayıram.

Allah orucunuzu və dualarınızı qəbul etsin.

Ramazan bayramınız mübarək olsun!

İlham Əliyev

**Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti**

Bakı şəhəri, 28 mart 2025-ci il

Serok Barzanî agirê Newroz hil dike

Serok Barzanî ku tevî ahenga Newrozê ya Akrê bûye agirî hil dike, ew aheng bi tevîbûna Serokwezîrê Herêma Kurdistanê û hejmareke balyoz û konsulên welatan li Îraq û Herêma Kurdistanê bi rê ve diçe.

Serok Barzanî îro (Pêncşem, 20.03.2025) tevî ahenga Newrozê ya Akrê bû û di nav wê ahengê de jî agirê Newrozê hil kir. Ahenga Newrozê ya Akrê ku wekî Paytexta Newrozê li Kurdistanê tê naskirin û her sal dubare dibe, bi tevîbûna Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî û Wezîrê Derve yê Îraqê Fuad Hisên û hejmareke balyoz û konsulxaneyên welatan li Îraq û Herêma Kurdistanê bi rê ve diçe.

Bi amadebûna Serok Barzanî û Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî û hejmareke zêde ya

balyoz, konsul, diplomat, nûner, şandiyên diplomasiyê yê welatan li Îraq û Herêma Kurdistanê û tevîbûna bi hezaran welatî û geştyaran, Kernevala Cejna Newrozî û Serê Sala Kurdî îro (Pêncşem, 20.03.2025) li Paytexta Newrozê li qezaya Akrê bi rê ve diçe.

Cejna Newrozê an destpêka sala nû di nav bi dehan welatên Rojhilata Navîn û Asyaya Navendî de tê kirin û her yek ji wan welat û gelan wê cejnê an destpêka sala nû pîroz dike.

Li cem gelê Kurd Newroz sîmbola azadî û serkeftinê û berhingarbûna zordariyê ye. Her sal bi lixwekirina kincên Kurdî û hilkirina agirî li hemî bajar û bajarkên Kurdistanê cejna Newrozê tê pîrozkirin û gelek çalakî jî tê de tên kirin. Îsal jî li Akrê di merasîmeke mezin a fermî de agirê Newrozê tê hilkirin û çend çalakiyên cuda cuda tên kirin.

Nêçîrvan Barzanî û Balyozê Fransayê rewşa Sûriyeyê gotûbêj kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Balyozê Fransayê yê Îraqê Patrick Dorrell li ser rewşa Sûriyeyê axivîn.

Nêçîrvan Barzanî îro li Hewlêrê bi Balyozê Fransayê yê Îraqê Patrick Dorrell re hevdişkirin.

Serokatiya Herêma Kurdistanê di daxuyaniyekê de ragihand:

“Di civînê de pêwendiyên Fransayê yê li gel Îraq û Herêma Kurdistanê û çawaniya xurtkirina hevkarîya di navbera wan de hatin gotûbêjkirin.

Her wiha derbarê rewşa giştî ya Îraqê û pêşatên dawî yê li herêmê, bi taybetî jî li ser rûdanên li Sûriyeyê bîr û ra hatin îfadekirin.” Li gorî daxuyaniyê, Nêçîrvan Barzanî spasî û pèzanîna xwe ji bo piştgiyaya berdeyam a Fransayê ya ji Îraq û Herêma Kurdistanê re diyar kiriyê.

Nêçîrvan Barzanî her wisa bal kişandiya ser girîngiya xurtkirina

pêwendiyên her du aliyên ên di hemû waran de.

Li aliyê xwe, Balyozê Fransayê qurbanîyên Komkujiya Helebceyê bi bîr anîn û “ducare kir ku welatê wî dê piştgiyê xurtkirina Îraq û Herêma Kurdistanê bidomîne.”

Divê were gotin ku Konsulê Giştî yê Fransayê yê Herêma Kurdistanê Yan Brem jî li civînê amade bû.

Herêma Kurdistanê û Qeter bihêzkirina peywendiyên di warê enerjîyê de tekez dikin

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Wezîrê Dewletê yê Qeterê tekezê li ser bihêzkirina peywendiyên dualî di warê enerjîyê de dikin.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro (Sêşem, 25.03.2025) di çarçoveya serdana xwe

ya fermî ji bo Qeterê de, li Dewheyê bi Wezîrê Dewletê ji bo Karûbarên Enerjîyê yê Qeterê Seid bin Şirîde Kabî re civiya. Li dû ragehandina Hikûmeta Herêma Kurdistanê, “Di wê civînê de danûstandin li ser bihêzkirin û berdeyamkirina peywendiyên dualî yê Herêma Kurdistanê û Qeterê di warê enerjîyê de hatin kirin.” Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê duhî (Duşem, 24.03.2025) bi serdan û vexwandineke fermî gehişt Dewheya paytexta Qeterê û bi Serokwezîrê û Wezîrê Derve yê Qeterê Şêx Mihemed bin Ebdirehman al Sanî re civiya.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê her wê rojê bi Serokê Dezgeha Weberhênanê ya Qeterî Şêx Bender bin Mihemed al Sanî re jî civiya.

Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê kurd Gêneral Mistefa Barzanî

46 sal ji ser wefata Serok û Rêvebirê Gellê Kûrd Gêneral Mela Mistefa Barzanîyê hertim zindî re derbas bû

Piştî Silemaniyê, gunde Barzan dibe navenda xebata sîyasî li başurê Kurdistanê:

Piştî şikesta şorişa Şex Mahmudê nemir barê xebat û karê Kurdayetiyê li başurê Kurdistanê bi yekcarî dikeve herema Behdînan ku navenda rêberatiya vê xebat û hereketa gundê biçuke Barzan e.

Qeza Mêrqaşor ku nahîyên Mêrqaşor, Barzan û Şêrvan digire ber xwe, girêdayî wîlayeta Hewlêrê ye.

Devera Berzan berîya kû piştî çend serhildanên kurdan bi yekcarî ji aliyê rêjîmên dagirker ve wêran bibe, 400 gundên awedan têda hebune û hejmara runîştvanen heremê zêdetir ji 40 hezar kesan buye. Herema Barzan û navenda wê gundê Barzan di çaxê Şêx Abdulsalamê yekem da ku di sala 1872-ê zayînî de wefat kir, ji ber ku tekeya terîqeta Neqşebendî li Nehrîyê têda bu, mîna navendeke olî û awedan ku herdem tevî mirîdên ve terîqetê bu, tihat hesabandin. Şêx Abdulsalamê yekemîn berêvajî şêx û axayên hemdemî xwe, mirovekî dadmend û bi edalet bu. Wek jêderên bîyanî didin xuyakirin di çaxê wî da hinek karên baş û xebatên sosyalî ji bo pêşketina jîyan û rewşa civakî hatin kirin ku ger bi pîvanên roja îro bîn nixandî û şirovekirin, di wê serdemêde pir girîng bun. Ji wan karan:

parvekirine zevî û erdê çandinê bi ser gundîyan de, qedexekirina milkdariya zêde bi şeweyên fêodalî, qedexekirina bi zorê zûdayîna keçan û parastina siruşt Kurdistanê anku birina dar û dirextan, şewitandina daristanan û qedexekirina kuştin teyr û tiwalan, nêçira heyvanên kovî, bêhinfirîyî li hemberî dîyanetên der û dora coxrafiya jîyana wan û herema Behdînan (Jîyana hevpar bi Kurdên êzîdî, turkmên, kildanî, yehudî, xaçparêzên

ermeni ê musliman bun û ...) jîyana dostanî bi hemu gelên heremê re û xala herî girîng parastina mafê gelê kurd û serkeşîya bizava netewîya kurdan di heremek coxrafiya girînga Kurdistanê de ku nişana demokratîkbuna bîr û ramanên bireveberên Barzanî bû, tesîrek mezin li ser bizava sîyasî loliya ve malbatê danî.

Piştî wefata Şêx Abdulsalamê yekem kurê wî Şêx Mihemed Barzanî dibe çîgirê wî. Şêx Mihemed piştî zewacê dibe xweduye pênc kuran: Şêx Abdulsalam, Şêx Ehmed, Mistefa Barzanî, Mihemed Sidîk û Şêx Babo. Wan tevan ji desbêka xwe-nasandinê bu hemu awayan xebat kirin ku rîya kalkê xwe ya xizmeta ji bo gel di hemu warên sîyasî, olî û civakî de dibomîn.

Navdartirîn endamê ve malbatê ku tevaya temenê xwe di rîya xebata sîyasîya jib o kurd û Kurdistanê derbas kir, Mistefa Barzanî ye.

Mistefa Barzanî kîye, çikiriye û serhildana wî di dîroka Kurdistanê de xwedî rolekî çawaye?

... Jîyana te jî tijî buyer, derdiberî û niştimanperwarîya Mistefa Barzanî ye heja radeyeke. Bersîva van pirsên me bide. Jîyanê nemir Mistefa Barzanî, malbata wan û çend buyerên din di jîyana wî da. Mistefa Barzanî di 14-ê adara sala 1903-an (14. 03. 1903) de le gundê Barzan hat dinê. Berîya ku ew cavên xwe bi jîyana dinyayê veke, bavê wî (Şêx Mihemed) ji di sala 1903-an de wefat kiribu. Li gor çavkanîyên dîrokî her çend nerazîbun (itiraz) û bizava Şêx Abdulsalam Barzanîyê duyemîn li dijî Osmanîyan zêde dewam nekir, clê ev serhildan û serhildanên din yên mîna serhildana eşîreta Millîyan bi serokatiya İbrahim Paşayê Millî û çend serhildanên din li heremên cuda bi cudayên Kurdistanê, bun sedemên xweşkirina zemînêya çêbuna şoreşa İfîhadîyan di sala 1908-an de. Çaxe çalakî û lêbatên sîyasiyen Barzanîyan vedigere bo destbêka sedsala XX-an ku bi

serokatiya Şêx Abdulsalamê duyemîn di sala 1907-an de bi qasî du mehan li heremê berdewam bû. Piştî ku Osmanîyan serî hildan teşkîkandin gelek kes zindanî kirin ku Mistefayê 3 salî jî yek ji wan bu ku bi dayika xwe ve di girtîgeha Musilê de hatin girtin. Mistefa Barzanî zu tema derdê duri û xema bindestîya gelê xwe ji sê salîya, dema ku hê zarok bu di nava lepên dujminê dagirker da kesand. Salek piştî di çaxê hêrişa êtihadê de

gundê Barzan ket ber hêrişa hêzên wan yên di bin serokatiya Silêman nezîf Paşa

û Iranê bun, dikeve nava tekeliyên politîk. Mistefa Barzanî ji çaxê li xwe famand, zû

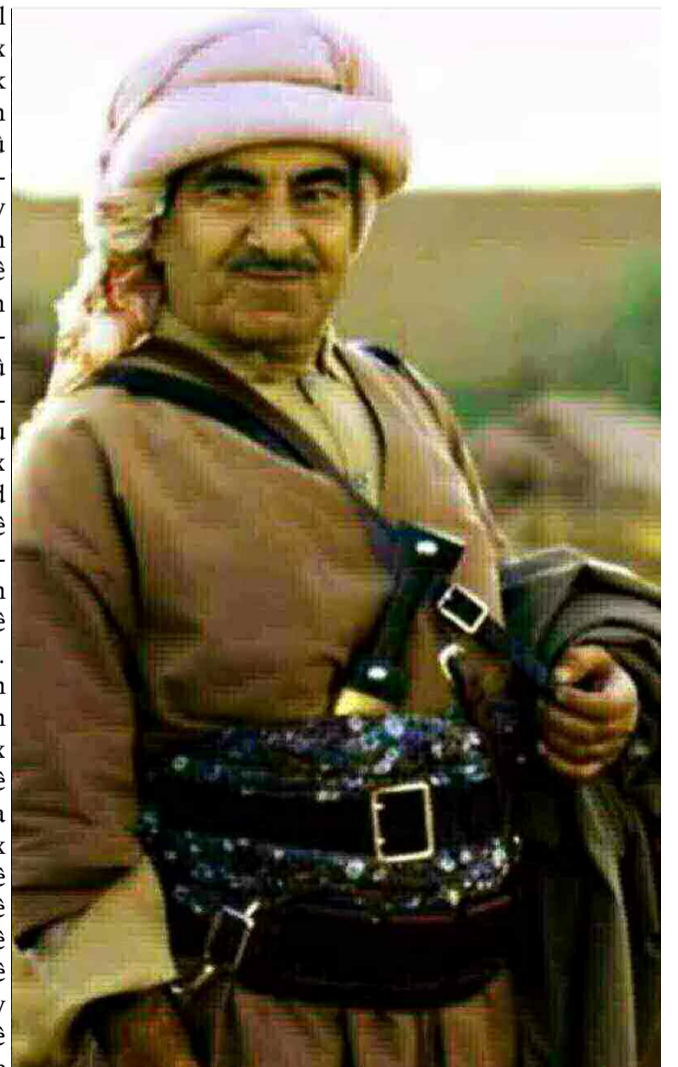
da. Ji ruyê neçariya Şêx Abdulsalam Barzanî pêna xwe bo Seyîd Tehayê Nehrî dibe û di gunde Rajan li herema Mirgever (wîlayeta Ūrmîyê - Rojhilatê Kurdistanê) dimîne û bi hevkarîya serokê Kurd nemir Simkoyê Şîkak bi karbidestên Rusan re dikeve nava peywendîyan sîyasî, lê mixabin çaxe ku ew li herema Mirgever bû, ji aliyê xwefiroşekî bi navê (Sofi Ebdullah) ve bi şeweywk namerdane hat girtin û ew teslîmî dewlîwta Osmanîyan kirin. Osmanîyan di 14-e çiraya paşîn sala 1914-an de piştî pekanîna dadgehek formaliê, Şêx Abdulsalamê Barzanî li bajare Musilê darda kirin.

Di etmosfêrek wiha tijî kîna li hemberî dewletên dagirker û zordariya destgeh û berpirsyarên hokumeta Osmanî de, Mistefa Barzanî ji mîna İsmail Axayê Şîkak, Şêx Mehmudê Berzençî û gelek serokên din yên kurd çavên xwe bi jîyaneke tijî eş û elem vedike û di nava malbatak olî de mezin dibe. Ev rewşa jîyanê pêşeroja jîyan û helwesta sîyasiya wî lidêre kurd ji dide destnîşan kirin û ew bîr û ramanên Kurdayetiyê bêtir di hest û mêjiyê xwe de dide perwerdekirin. Piştî ku Osmanîyan bi bêbextî Şêx Abdulasalam Barzanî şehîd kirin, Şêx Ehmedê birayê wî bu rêber û serkarê herema Barzan û eşîretên Barzanî. Wê demê temenê Mistefa Barzanî 18 salî bu. Berîya wê li gor çavkanîyên dîrokî di navbera salên 1917-a, 18 û 19-an de, Şêx Ehmedê Barzanî birayê xwe yê xurt Mistefa Barzanîyê 16 salî bi Şêx Abdurrahmanê Şirnexî rê jib o lidarxistina kar û barê şoreşek berfireh li bakurê Kurdistanê dişîne bajarê Muşê û ew li wir hev dîfîneke bi Şêx Abdulkadirê Nehrî û Şex Seide Pîran re pêk tîne. Herwiha Şêx Ehmed bi şeweyek nihînî ji sala 1920-an û pêde bi Şêx Mehmudê Berzençî û Simkoyê Şîkak re ku sergermî xebeta li dijî her du dewletên İraq

bi bindestî û tepeserîya gelê kurd hesîya. Wî dixwest bi hevkarîya birayê xwe Şêx Ehmed, xelekên zincîra hereketa kurdî bi rêk û peki bidomîne.

Herwiha Mistefa Barzanî ji temene 15 saliya xwe û pêde bo kar û barê parastina hoza Barzan li dijî desthilatdariya dewleta navendîya İraqê û hozên çîran, roj bi roj wekw şervanekî zîrek erk û wezîfeyên zêdetir li ser milên xwe hiss dikirin.

Eşîretên kurd bi giştî û eşîretên Barzan bi taybetî di tevaya dirêjahîya dîroka xebata sîyasiya xwe de bi wefadariyek mezin û di tengavîyên herî giran de rêbatên xwe bi tenê nehîştine û bi dilsozî û fedakarî ew parastnîne. Ev rasti di bîranînen wan serleşkerên artêşa dewletên dagirker de ku bi hêzên Barzanîyan re ketine nava şerên

giran ji, tê dîtin. Serleşker Teferuşyan, Hesên Erfê û Rêzîm Axa di pirtukên xwe de ve rastîyê diselmînin.

(dûmahî rûpêla⁴)

Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê kurd Gêneral Mistefa Barzanî

46 sal ji ser wefata Serok û Rêvebirê Gellê Kûrd Gêneral Mela Mistefa Barzanîyê hertim zindî re derbas bû

(despêk rûpela 3)

Sala 1919-an Mistefa Barzanî li ser biryara birayê xwe Şêx Ehmedê Barzanî dema ku xortekî 19 salî bu weke fermanîdarê şervan û şareza, bi hêza xwe wê ji bo hevkarîya xebatkarên şoreşa Şêx mehmudê Berzincî xwe gêhand herema Silêmaniyê. Hêza wî bû du qoli ku halîkarî ji qolla Pîyaw û koma din jî ji navçeya Balek de derbas bun. Ew herçend di rê de rastî şerê bi eşîretên hevkarên inglîzan re rast hatin jî, lê bi fidakarîyê mezî û şehîtbuna çend şervanên Kurd wan xwe gêhandin herema Silêmaniyê. Mixabin berî ku ew bigêhin wê derê şoreşa Şêx Mehmede Berzençî jî bi dilî ji Kurdistanê hat dur xistin. Mistefa Barzanî bi ve kiriyara xwe da îspatkirin ku pêvîsta her kes bi şevyek netewî nêzî pirsîgîreka gelê xwe bibe.

Kurdistanê (Mihabad 1946) de jî Melle Mistefa Barzanî sinorên destçerîkî bi fermî nasnekirin û xwe gêhand paytexta komara bajarê Mihabadê. Ev nîşanek jî bo selmandine ve

Lê şerê herî mezî ku nemir Mistefa Barzanî hertim di jiyana xwe de bi serbilindî û şanazî behs

rêbaratiya şoreşa Kurdan dihat hesibandin, bi giranî hat bombabarankirin û her çend

tanê dijîn. Kesên ku li ser erdnîgarîyê bedew û rêngin jîyanê derbas bikin, zu bi zu nikarin fêrî

partiya Hîwa, Mistefa Barzanî piştî 10 salan derbiderî û jiyana hêşirîyê ya di destê karbi destên dewleta Îraqê de, ji bajarê Silêmaniyê bajarê Sînoyê li Rojhilatê Kurdistanê kirin. Di wan mercên nazîk û hessas de vegera Mistefa Barzanî ya ber bi Kurdistanê tirs û xofek mezî xiste dilê karbidestên herdu dewletan her yekî bi qasî 50.000 dînanan ji bo kuştin an jî anina serê Barzanî dan diyarkirin. Xuyaye ku ev hejmêra bilinda diravê ku ji bo serê Barzanî hatibu dîyarkirin, giringîya xebat û bizava Kurdan ya di bin serokatîye Berzanî di wê demê de dide eşkere kirin.

Bi hezaran sal e ku kurd bona azadîyê şer tike

Lê Mistefa Barzanî piştî jîyana rewşa wan salên ku li durî Kurdistanê û di bin çavderîya berpîrsîyarên dewleta Îraqê de derbas kiribû, vê carê bi hurbunî xebitî ku hêzek leşkerî ya rêkubêk li dora xwe bicivîne. Ji bona wê jî di 28.07 Julaya sala 1943-an de bi awayekî nihînî ji rojhilatê Kurdistanê vegere cihwarê bav û kalên xwe Barzan û di demek kurd de karê zêdetir ji du hezar (2000) pêşmerge û şervanên mîrxas li dora xwe kombike. Bi vî rengî Mistefa Barzanî serhildana xwe ya duduyan di Julaya sala 1943-an de da destpêkirin û şoreşa Barzan ya duyemîn ji heya bihara sala 1945-an berdawam bu. Di vî serhildanê da ji Kurdan li hemberî hêzên dewleta Îraqê gelek serkeftin bi dest xistin.

Di çaxê şoreşa Barzan ya duyemîn de ji 2-ê Oktobra sala 1943-an heya 10-ê Novambra sala 1943-an diwartirin şerên bixwîn

li şer kirîye, şerê bi navê (Dole Vajî an jî Dola Vajîya yê ku di rojên 3 û 4-ê 02). Şûbatê sala 1931-an de li Dola Vajîya li hemberî artêşa dewleta Îraqê qewimî.

Barzanîyan bi mîranî berxwedan kirin û di destpêkê de hinek serkeftin bi dest xistin lê nikarin li hemberî hêza pîrcekan û cebîlxanê û firokên şer yê inglîzan, li berxwebidin. Piştî we buyere Şêx Ehmed û malbatên Barzanîyan neçar man di havîna sala 1932-an de derbasî bakure Kurdistanê bibin. Lê bihara sala 1933-an dewleta Tirkîyê Şêx Ehmedê Barzanî ku wê demê rêberê siyasî û olîyê hereketê bû, bi çend şervanên wî jî Tirkîyê teslimî dewleta Îraqê kirin. Ji vî tarîxê û pêde di dîroka serhildana Barzanîyan de rûpelê durketin û derbiderîyê vedibe û jîyanek tijî eş û buyere di nava Kurdên başûrê Kurdistanê de dest bêdike. Dema ku Mistefa Barzanî ev bêbextîya dewleta Tirkîyê dît, ji wir ber

jîyana durî coxrafiya Kurdistanê jî bibin. Bi wateyek din jîyana durî cîya û newelên Kurdistanê jî bo Kurdan pîr nexweş e û malbatên wan yê jî Kurdistanê hatin durxistin, li benda derfetek bicuk bun vegerin welatên xwe Kurdistanê.

Şerê cîhanê yê duyemîn Pîrsîgîreka Kurd u Doza Mistefa Barzanî:

Şerê cîhanê yê duyemîn derfetek girîng ji liv û xebata siyasîya kurdên başûr û rojhilatê Kurdistanê re afirand ku di warê ramyarê (polîtîk) de ji bo netewa xwe karekî bikin.

Sala 1943-an partiya Hîwa bi serokatîya nemir Refîq Hilmî xebatek nihînî û bi dîsplîn di bajarên Îraq û Kurdistanê de didan meşandin. Berpîrsîyarên

rastîya dîrokî bu ku di navbera Kurdan de hevgirtinek bihêz pêkhatîbu. Lê mixabin merc û rewşa siyasîya cîhanê, dîroka Kurdan ber bi rêyek din ya berovajî berjewendîyên Kurdan ajot.

Yekemîn serhildan û şoreşa Barzanî di roja 9-e Sibata sala 1931-an (09.02.1931) de bi beşdarbuna 80-ê şervanên Kurd di bin serokatîya Mistefa Barzanî de di şerê bi navê (Berqê Begê) li dijî artêşa Îraqê destbêkir. Di vî şerê ku piştî di domandina qedera siyasîya Kurdên başûrê Kurdistanê de rolekî girîng list, hêzên artêşa Îraqê bi giranî li hemberî şervanên kurd şikestê xwarin û xisarek canî û maddî ya zêde bi dewlwa Îraqê ket. Li hemberî şehîdbuna 5 pêşmergeyên Kurd û birindarbuna hejmerek kêma ya şervanên kurd, artêşa dewleta Îraqê 126 kuştî û bi sedan birindar li pey xwe hiştîbun.

Ev tê wê wateyê ku di çaxê serhildana sala 1931 û 1932-an de êdi tiwan û hêza Mistefa Barzanî wek rêberê şareza li hemberî hêza dîjîmin bi temamî hatibu eşkere kirin.

Di şere Dola Vajîya de Mistefa Barzanî yê 28 salî bi wan şarezîyên ku li ser taktîkên şerê partizanî hebun, karî bi hevkarîya şervanên xwe 235 esker û fermanîdarên artêşa dewleta Îraqê bikujin û bi sedan kes jî hêzên dewletê jî di vî şerî de birindar bun. Ev di helakî da bu ku ji şervanên Barzanî tene 12 kes hatibun şehîd kirin. Di vî şerî da jî ber wan hêriş û berwanîyan ku li gor zanist û taktîkên şerê bînumune bun, stêrka şansê Mistefa Barzanî wek rêber û serleşkerê kû jê hatî roj bi roj geştir bu û wî karî di nava Kurdên hemu Kurdistanê mezî da hêzek menewî ya bilind biafirîne. Bona wî vî şerî ne tenê di nava Kurdan de belkî di nava medya dewletên cîran û cîhanî de ji dengê bilind veda. Ji bona bêtir nasandina van calakîyên dîrokî li ser hereketên Barzanî pêwîstîyek girîng bi lêkolînên akademîk û zanistî heye.

Bihara sala 1932-an artêşa Îraqê bi hevkarî û piştîgîriya hêza esmanî û leşkerîya dewleta kedxara Brîtanîya, hêrişek giran bir ser herêma Barzan. Gundê Barzan ku wek navendeke

bi cîyayên Kurdistanê çu û xwe teslimî dewlwa Îraqê nekir. Lê li ser daxwaza Şêx Ehmed, Mistefa Barzanî jî xwe gihand cem birayê xwe (Şêx Ehmed) yê ku di girtîgeha bajarê Musilê de bu. Mistefa Barzanî herçend dizanî ku jîyanek tal û nexweş li benda wî ye lê ji ber tewazî û qanûnên malbatî, bi kêfxweşî jîyana girdîgehê ji xwe re hilbijart.

Sala 1932-an di çaxê jîyana hêşirî û dilketîda Barzanîyan de, dewleta Îraqê bi rênûmîya axayên xwe yê Brîtanî Şêx Ehmed, Mistefa Barzanî û malbatên Barzanîyan berê şandin bajarê Musilê û piştî jib bo Nasiryê, Kifri û Pîrde (Alton Kopri) û di dawîyê de ji bo Silêmaniyê sirgûn kirin.

Di dawîya bihara sala 1936-an Mistefa Barzanî jî bo gotubêjên dîplomatîk bo bajarê Musilê hat vexwîndin, lê berpîrsîyarên dewleta Îraqê li wur Barzanî girtin û bi kiriyareke durî exlaq mirovanatîyê walîyê Musilê ye wê çaxê xwest ku bi dayîna jehrê, wî ji holê rake, lê Mistefa Barzanî piştî du hefteyan ku ketibu hale bêhîşyê, ji mirinê rizgar bu.

axa bav û kalên xwe Kurdis-

partiya Hîwa ji bo berfîhekîrîna kar û xebata xwe ya siyasî û leşkerî ku bikaribun ji hêza serleşkerê şareza mîna Mistefa Barzanî û şervanên wî mifayê wergirin di 12.07 Ji sala 1943-an de orqanîzasyona nihînîya endam û sempatên

di navbera hêzên Kurd û hêzên dewleta Îraqê de qewimîn ku di tevaya şerên çêbuyî de rejîma Îraqê rastî xisarek mezîna maddî û mrovî bu û bi hezaran leşkeran wan canê xwe ji dest dan.

(dûmahî rûpela 5)

Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê kurd Gêneral Mistefa Barzanî

46 sal ji ser wefata Serok û Rêvebirê Gellê Kûrd Gêneral Mela Mistefa Barzanîyê hertim zindî re derbas bû

(despêk rûpêla 4)

Di dîroka azadîxwazîya gelê kurd ya li Başûrê Kurdistanê şerên şoreşa Barzan ya duyemîn an ku şerên Şaneder, Xêrîzok, Gurêtû, Mezinê û şere Meydana Morîkê cihê girîng digirin ber xwe. Êdî ji wê şoreşa duyemîn û pêda mora netewayîti bunê bêtir zêdetir ruyê xwe di hereka Barzanîyan de daxuyakirin û partîya Hîwa û hemu efser û serleşkerên Kurd ku di nava artêşa Îraqe de mijulî xizmete bun bi rihek niştimanperwerî piştgirîya vê serhildan û bizava netewî kirin. Xisara mali û canî ya ku dewleta Îraqe li hemberî şervanên Kurd tuş bibu ew neçarkirin ku di 29-ê Novembara sala 1943-an de dawa gotubêjê ji seroke hereketê Mistefa Barzanî bikin.

Di 15-ê çirîya paş sala 1945 (15.01.1945) - an de encumena Azadîyê hat pekanîn. Desthilatdarîya Îraqe li derfeteke digeriyan ku hêzên xwe xurd û berfireh bikin û bi derbeyeke yekcarî şoreşa Barzanî tekbişkîne, lê Kurdan ji bawerîya xwe bi desthilatdarîya Ereban

pêsket, dewleta Brîtanya dîsan bi piştgirîkirina ji dewleta Îraqe, careke din qedera sîyasîya Kurdên Başûre Kurdistanê guherand. Lê îdî navê Mistefa Barzanî mîna xebatkar û serokekî qehreman li her dera Kurdistanê bi camêrî belav bubu.

Barzanî û Komara Demokratîka Kurdistan (Mihabad 1946):

Piştî şerê bi navê Meydanê Morîkê dewleta Îraqe bi hevkarîya hêza esmanîya Brîtanya ku jib o berjewendîyên xwe yê aborî hemu yasa û qanûnên mirovanetîye binpê dikirin, karê Barzanîyan tuşî sikestê bikin û newekhevîya hêzen her du alîyan, Şêx Ehmed û Mistefa Barzanî neçarkirin ku bi biryarek nu di 11-ê Oktobera sala 1945-an (11.10.1945) de ji rîya Keleşîn ya nezîkî bajarê Sînoyê bi armanca hevkarîya komara Demokratîka Kurdistan bi hejmarek mezin xwe bigîhînin Rojhêlata Kurdistanê û malbatên Barzanîyan li heremên Mirgewer, Tirgewer, Sîno, Negedî û Mihabad hatin bi cih

Mistefa Xoşnav, Mîrhac û Reis Îzzet di bin berpîrsîyarîya wî de bun. **Damezirandina Partî Demokratî Kurdistanî Îraq, Tekçuna Komara Kurdistan û Meşa dîrokî ber bi Sovyêtîstanê:**

Salakê piştî damezrandina Partî Demokratî Kurdistan (piştî Partî Demokratî Kurdistan Îran) piştî şewra ku bi Pêşewaye Şehîd Qazî Mihemed û karbidestên komara dêmokratîka Kurdistanê re hatkirin, di 16-ê Augusta sala 1946-an (16.08.1946) de Partî Demokratî Kurdistanî Îraq ji di bin serokatîya Gêneral Mistefa Barzanî de ji bo bizava Kurdên Başûrê Kurdistanê hat damezrandin. Piştî ku di dawîya sala 1947-an de komara Dêmokratîka Kurdistan tekçû, Mistefa Barzanî bi hişyarbunek zêde xebitî ku li hemberî dewlta Îrane berxwedanê bike û bê zerer û zîyan ber bi sinorên Kurdistanê Başûr û Bakur hereket bike.

Di 31-ê Adara sala 1947-an de dema ku Mistefa Barzanî û şervanên wî pêhesîyank û Pêşewa Qazî Mihemed hat îdamkirin, xemgîni û bêdengîyek mezin ket nava wan.

Di 15-ê nîsana sala 1945-an de hemu malbatên Barzanîyan bi serokatîya Şêx Ehmedê Barzanî vegeerîn. Başûrê Kurdistanê û xwe teslîmî berpîrsîyarên dewleta Îraqe kirin. Mistefa Barzanî jî meşa xwe ya dîrokî di 6-ê gulana sala 1947-an de ber bi Yekîtîya Sovyêtê, da destpê kirin. Lê meşa wan ya xwe va ji Mihabadê derketin û di yekemîn hefteya meha Adara sala 1947-an de serê Nalose di nawbera her du alîyan de anku hêzên Kurd û Îraniyan de qewmî. Ji wê û pêda heya dawîya Adara sala 1947-an şerên Gucar (gundekî herêma Mirgever), enîya Sîno û Negedê, şerê Qarnê li herema Xanê û şerên Ewrîsî û Helec li herema Mirgever ku di tevaya şeran de hêzên Îranî bi berxwedaneken mezina hêzên Barzanî re ru bi ru mabun, di navbera her du alîyan de qewmin.

Di 3-ê Nîsana sala 1947-an de (03. 04.1947) di navbera hêzên Barzanî û artêşa Îranê û caşên ku hevkarîya dewleta Îranê dikirin, şerê Nêrgî an ji Berêzer (li Mirgewer) çêbu ku Mistefa Barzanî bi xwe ji di vî şerî de bi sivikî birîndar bu. Ji ber şertên nebaşên hewayê (etmosfer), destpêka biharê serok Barzanî û şervanên wî di 19-ê nîsana 1947-an de neçar man ku vegeerîn nava axa başûrê Kurdistanê. Lê zexta dewleta Îraqe û hêsbûna Şêx Ehmedê Barzanî û malbatên Barzanîyan, Melle Mistefa neçar kirin ku bi hêzek taybetî ku ji 502 pêşmergeyên herî mîrxas pêkhatibu di 25-e Nîsan sala 1947-an (25. 04. 1947an) xwe bigîhîne gundê

Bayê li bakure Kurdistanê.

Lê artêşa dewleta Tirkîyê ji li hemberî hatina wan kete nava tevgerê û ew neçar man 2 roj

bi hemu top û tank û balefirên xwe demek dirêj bu ku amadekarîyên xwe kiribun, di her sê rojan de bi giranî şikestê

piştra anku di 27-ê nîsana sala 1947-an de xwe bigîhînin gundê Cermê (an ji Cermî) û Bedkarê li rojhilatê Kurdistanê ku dikevin jêrîya çîyayê Şehîdan. Li wê derê li şerê çîyayê Xehîdan Mistefa Barzanî bi dengekî xemgîn û bihêz wiha got:

Gelî pêşmergeyan!! Binê-hirin, ji şerê vî çîyayî em golla Wanê û Urmîyê her duyan jî dibînin, her du jî cîhwarê herî kevnare jîyana bav û kalên mene, lê li ser vê axa xwe em mehkumî, mirin û revê ne û dagirkerên Kurdistanê nahêlin em li ser axa xwe di rihetîyê de bijîn. Guneha me tenê Kurd dayetî ye, hişyar bin û eme biser bikevin, cimkî em ji xwe re dixebitin...! (Mistefa Cihangîr Şatî yek ji wan 502 kesan bu ku bi serok Barzanî va çubu Sovyetîstanê).

Hereketa Barzanî û şervanên wî ber bi sînore Îran û Yekîtîya Sovyêtê didome û ew ber bi heremê Maku dimeşin. Di 9-ê heya 11-ê Gulana sala 1947-an de şerên mezin û berfireh di deşta Makuyê û çîyayên derdora wê de sê roj û sê şevan bi giranî di navbera her du alîyan de berdewam bun û di vî şerê dijwar de hercend artêşa Îranê

xwarin û piştî ku bi sedan kuştî li pey xwe hîştin (yanî biqasî 271 kesan) bi dehan kes jî serbaz û fermanarên artêşa şahensahî ji bi dil ketin destê hêzên Barzanîyan.

Di 18-e hezîrana sala 1947-an (18.06.1947) de Mistefa Barzanî piştî 51 rojan meşa xwe ya dijwar, şervanê herî dawîyê ji 502 şervanên hêza xwe bu ku ji rubarê cema Erezê derbasî nava axa Sovyetîstanê bu.

Jîyana li Sovyêtîstanê û sîyaseta Baqîrov li hemberî Barzanîyan:

Di 29-ê îlona sala 1947-an de Gêneral Mistefa Barzanî û cend kesên derdora wî bi destura dewleta Sovyetîstanê pisti 40 rojan ji bajarê Nexçewane ber bi Baku paytextê komara Azerbaycanê hatin veguhastin.

Di 19-ê çilayê paş sala 1948-an (18.01. 1948) de di konfiransa giştîya ku ji alîyê Yekîtîya Sovyêtê ve ji bo karê Kurd dayetî yê penaberên başur û rojhilatê Kurdistanê hatibu lidarxistin, Mistefa Barzanî wek berpîrsyarê giştîyê ve xebata hevpara Kurdên her du parrên Kurdistanê, hat hilbijartin.

(dûmahî rûpêla 6)

nedihanîn. Bi vî awayî zemineya serekî din di navbera herdu alîyan de hat duristkirin. Gotubêja di navbera herdu alîyan de negêhîşt tu encamekê û bi sere 25-ê Augusta 1945-an (25.08.1945) hevdiîtinên du alî bi dawî hatin.

Kurdan careke din di 5-ê çirîya peş sala 1945-an de (05.09.1945) di şere bi nava Meydanê Morîkê de hemasêyek dîrokî afirandin. Di vî şerê giran de artêşa Îraqe bi ji destdayîna 480 kuştî û 80 dîlan ji esker û fermanarên xwe carek din bi vî heqîqetê hasîyan ku nikare bi tenê li hemberî şervanên kurd li berxwe bide. Ji ber ku di şerê navbirî de kurdan tenê 5 kuştî û 7 birîndar hebûn û nav û bangê berxwedana kurdan li her çar perçên Kurdistanê gerîya. Êdî kurdên hemu Kurdistanê mezin, Başûrê Kurdistanê ji xwe re kirin Keîbeyê gêhîştina xwezî, hesret û cîbicîkirine daxwazên xwe yê netewî. Di wan salan de Mistefa Barzanî hercend hê di jîyane de bu jî Kurdên hemu dinyayê re bibu lîdêrekî efsaneyî.

Dem a ku şoreşa Kurdan

war kirin.

Di çaxê desthilatdarîya Komara Demokratîka Kurdistanê de hêzên Barzanî di parastina dewleta Kurdî de bi hemu rengan hevkarî dikirin û di çaxê komarê de bi du şerên Qarava li herêma Seqîz û şerê Milqerênî xisarek mezin li hêzên Îranê dan. Di şerê Qarawa da heştê (80) serbaz û efserên artêşa şahensahîya Îrane hatin kuştin û 120 kes jî bi dîl hatin girtin. Di vî şerî de ji ber ku hêza Kurdan heta yek kuştî jî nedabun, tirs û wehşetek mezin ket nava artêşa Îranê.

Li ser rolê Barzanîyan di çaxê Komara Demokratîka Kurdistanê de gelek pirtuk û gotar hatine nivîsandin, lê ji wan dokumênt û nivîsên ku ji çaxê komarê mane, xuya dibe ku hêza Barzanîyan rolekî mezin di parastina dewleta Kurdan de listîye. Li ser vî esasî ji sê mehan piştî ragehandin û ilankirina Komara Kurdistan, Mistefa Barzanî bu Gêneral Barzanî û mîna serleşker û berpîrsîyarekî hêza artêşê û sê tîpan bi serokatîya her sê efserên başurê Kurdistanê Bekir Ebdulkerîm,

Jîyan û bi serhata azadîkarê gelê kurd Gêneral Mistefa Barzanî

46 sal ji ser wefata Serok û Rêvebirê Gellê Kûrd Gêneral Mela Mistefa Barzanîyê hertim zindî re derbas bû

(despêk rûpêla 5)

Baqîrov (Serokkomarê wê demê yê komara Azerbaycanê) ji destpêka hatina hêzên Barzanîyan bi helwestek şovênistî dan û standin bi wan re dikirin. Xuyabu ku ew ji di bin tesîra desthilatdarên komara Tirkîyê de mabu ku hebuna netewa kurd înkâr dikin û Kurdistana bakur di wan salan de di bin sîya esmanekî reş û bi goman de mabu. Bona hebuna Kurdên komara Azerbaycanê jî ku bi hejmara xwe ji kurdên komara Ermenîstanê zêdetir jî bun, ji aliyê desthilatdarên komara Azerbaycanê ve dihat înkâr kirin.

Li ser helwesta nîşparêzîya Baqîrov di 29-ê Tebaxê 1948-an de Barzanî û hevalên wî ji bajarê Baku ber bi Taşkend (paytextê komara Uzbêkîstanê) hatin veguhastin û li nêzî wî bajarî hatin bi cîh war kirin.

Di 13-e Adara 1949-an de bi pîlan û kompoyên Baqîrov û bi destura berpirsyarên para parastina Yekîtiya Sovyetîstanê M. Barzanî ji hevalên wî cuda kirin û li herêma derya Ûral bi awayekî desteser (dest bi ser) û di bin çavderîya tund û tûj de, demeke dirêj jîyana xwe derbas kir. Lê karbidestên Sovyetîstanê di 9-ê îlona sala 1951an de careke din Mistefa Barzanî

Di çaxê desthilatdarîya Xuruşhov de rewşa sîyasî û jîyana Barzanî û hevalên wî hinekî baştir bibu.

Desthilatdarîya Ebdulkerîm Qasim, vegera serok Barzanî bo Îraqê û Beesî:

Piştî ku di 15-ê tîrmehê sala 1958-an de komek ji efserên Îraqê bi serokatîya Ebdulkerîm Qasim desthilatdarîya xanedana paşayên Haşimî û Nuri Seîd bi zerbeyek eskerî ji holê rakirin, di 6-e çirîya pêş sala 1958-an de Mistefa Barzanî piştî 11 sal û nîvan derbiderî û jîyana durî Kurdistanê, li ser vexwesdina Ebdulkerîm Qasim vegerîn Îraqê û li Bexdayê bi cî û war bun. Pêşwazîya ku di çaxê vegera serok Barzanî de ji aliyê kurd û ereban ve jî hat kirin, pir germ û buyerek dîrokî bu. Mistefa Barzanî pir xebitî ku xwe bi şert û mercên rewşa sîyasîya Ebdulkerîm Qasim re biguncîne û heta hinek gotinên wî hebun ku gele kurd hez nedikir û bi başî nedidîtin ku serokekî mîna Barzanî ji Qasim re bêje:

“Ez xwe bi serbazekî we dizanim “

lê Barzanî bi van gotinan dixwest xurtura efserêkî xwedî desthilat, têr bike û gelê Kurd û ereb di nava aştiyê de bi hev re bijîn. Di destpêkê de Ebdulk-

şoreşek din ya li dijî dewleta Îraqê bu.

Di hemu hevpeyvînên ku gêneral M. Barzanî bi rojnamevanên biyanî re pêk anîne, ew hertim li ser biratiya gelan û jîyanek tijî aşti bê saz kirin.

Barzanî di hevpeyvîneke xwe de dibêje:

“Em aştiyê dixwazin û bila şer bi dawî be ku kurd û ereb bi awayekî birayane û di nava aştiyê de bi hev re bijîn...! (Ji hevpeyvîneke tîlêvîzyonî ku rojnamevanekî Înglîzî pere çêkirîye).

Di 11-ê îlona sala 1961-an de Mistefa Barzanîyê nemir soresa xwe ya ku 14 salan berde-wam bu li dijî rêjîma Ebdulkerîm Qasim û Beesîyên ku piştî wî hatin, dadestpêkirin. Mezin bûna Mistefa Barzanî di vî rastiyê de yê ku wî karî bi xebat û çalakîyên xwe ji serokatîya hoz û eşîrekê, sal bi sal ber bi pêşve bimeşe û di nava dîroka xebata bi şan û şerefa netewa Kurd de weke serokê neteweke bê hezkirin. Di wan salan de Mistefa Barzanî wek nunerê pîrgireka millîya Kurd li hemu cîhanê dihat nasandin. Ji bona wê jî başurê Kurdistanê bibû qada hevdîtina rojnamevan û sîyasetanên biyanî bi serokê Kurd Mistefa Barzanî re.

Di 8-ê Sibata sala 1963-an (08. 02. 1963) de rêjîma Ebdulkerîm Qasim bi aliyê Beesîyan ve hatibû lidarxistin, tekçu û Ebdulkerîm Qasim hat kuştin. Barzanî ji bo ku di wê dema dijwar de azadîxwazên kurd û ereb bi destê Beesîyan neyên kuştin, derîye Kurdistan û heremên azadkirî ku di bin desthilatdariya partiya wî de bun, ji wan re vekirî hîşt û bi vî awayî gelek kesan xwe ji destê Beesîyan rizgarkir. Di wan rojên hessas de ku Bexda bibu qada tolhildana Beesî û alîgirên rêjîma Ebdulkerîm Qasim, ev sîyaset, durdîtina û mîrxasîya Mistefa Barzanî carek din hizir û ramanên mirovhezîya wî ji herkesî re dan îspatkirin.

Piştî ku ji salên 1963-an heya Sibata sala 1968-an desthilatdarîya Îraqê di navbera Ebdulselam Arîf û Beisîyên de dest bi dest dibu, wan piştî ku hemu dijberên xwe serkut kirin, vî carê berê xwe dan Kurdistanê û heya Adara sala 1970-an şerrên dijwar di navbera herdu alîyan de qewmîn. Piştî xebata salên giran di 11-ê Adara sala 1970-ê de li pey gotubêjên dur û dirêj di çarçoveya desthilatdarîya Îraqê de otonomî ji Kurdên Kurdistanê re hat dîyarkirin. Xuyabu ku Beesî di vî biryar û lihevhatinê semîmî

nebun û li benda derfeteke bun ku kar û barê xwe yê desthilatdarîyê rêk û pêk bikin û piştê dîsan bi Kurdan re bikevin nava şer û hereketa Kurdistanê bi yek carî bifetisînin.

ji aliyê Rojava û Amêrika ve wek jandarme Rojhilata Navîn dihat hesabandin, mezintirin xiyaneta dîrokî li Kurdan kir. Piştî wê bi sedhezaran Kurd ji başurê Kurdistan mişextî Rojhi-

Ev sirra wan bi kiryareke hovane zu ji Kurdan re eşkera bu. Yanî dema ku di 29-ê Îlona sala 1971 an (29. 09. 1971) de îstîxbarata Îraqê bi şandina çend kesên di kincên meletiyê de xwest ku rêberê şoreşê Mistefa Barzanî bikuje û ew di vî karê xwe de bi ser neketin, careke din şerên dijwar di navbera herdu alîyan de dest pê kirin. Vî carê dewleta Îraqê xebitî ku bi hevkarîya hêzek sêyemîn şoreşa Kurdan tuştî şikeste bike. Şer di Adara 1974-an de bi germî li hemu heremên başurê Kurdistanê dest pê kiribu. Di Adara sala 1974an de dewleta Beesîyên Îraqê qanuna xwe ya otonomiyê îlam kirin. Lê Mistefa Barzanî ji ber mesela Kerkuk, Xaneqîn û Musilê qanuna otonomîya ku dewletê îlam kiribu, nepejirand û ew otonomîya Beesîyan otonomiyek leyîskî bi nav kir. Ji bona wê jî di Çirîya pêş sala 1974-an de bi qasî 17 mehan conta Beesîyan bi hemu şeweyên hovane, hêriş ser gund û bajarên Kurdistanê kirin. Bi vî rengî Beesîyan mirin, reşerojî û derbiderî li hemu Kurdistanê direşandin. Wê demê jî cîhan li hemberî van kiryarên Beesîyan kerr û bêdeng bu û xaça sora (Heyva Sor) cîhanî ji bi çî şeweyan hevkarîya kurdan nekirin, ji ber ku ew ji di bin tesîra dewleta Îraqê da mabun û ev jî berêvajî zagonên vî rêxistina cîhanî bu. Di nasandina pîrgireka Kurd de şoreş û xebata Barzanî rolekî bercav list.

Peymana Elcezayer, rewşa doza şoreşa Eylulê û Wefata Serok Barzanî:

Di 6-ê adara sala 1975an de Îraq û Îran bi navbeynkarîya serokkomarê Elcezayîrê (Hewari Bu mîdyên) û girêdana peymana Elcezayîrî lihev hatin. Mihemed Riza Sahê Pehlewî ku

latê Kurdistanê bun ku li seranserê Îranê wek penaber ji Kurdistanê hatin durxistin. Durutiya şahê Îranê ku xwe warsê tac û textê padîşahiya hemu Arîyan dihesî band, ji dîrokê re eşkera bu. Wî bi vî peymanê bi Beesîyan re bi cîhana sîyasetê da selmandin ku bizava nemir Barzanî bandorekê mezin li ser Kurdên Rojhilatê Kurdistanê jî hiştîye û ev bizav ji bo desthilatdarîya wî ya paşerojê li Îranê ji metirsyek mezin bu.

Mistefa Barzanî piştî ku li bajarê Kereçe hat bi cîh kirin, di hemên salê de çu Amêrika û di 1-ê Adara sala 1979-an dema ku gelê kurd piştî tekçuyîna rêjîma sîtemkara 2500 salîya Şahensahî li Îranê li bendê bun ku Mistefa Barzanî vegere Kurdistanê û şoreşek nu li dijî dewleta Îraqê bide dest pê kirin, bi nexweşîya kansêrê li nexweşxaneyeye Amêrikayê wefat kir.

Di roja 5-ê Adara sala 1979-an de termê Mistefa Barzanî bi merasîmeke li bajarê Sino ku bi sedhezaran kes tede beşdar bubun, hat veşartin.

Lê piştî mirinê ji termê Mistefa Barzanî dîsan bu armanca kompoyên dewletên dagirker ku dixwestin Kurdan bi destê Kurdan bidin kuştin. Mihaciret û derbiderî li ser axa Kurdistanê heta di çaxê mirinê de ji dev ji Mistefa Barzanî bernedida.

Di 6-ê çirîya pêş sala 1993-an termê serokê Kurd Mistefa Barzanî û kurê wî nemir Îdrîs Barzanî ji gundê Helecê yê di herema Mirgewer de vegeandin cîh warê bav û kalên wî herema Barzan. Mistefa Barzanî di dîroka sîyasîya gelê Kurd de buye nîrxekî gelemperî û wek lîder û serokekî doza bi şan û şerefa Kurdistanê hê jî di dilê gelê xwe da dijî.

**Amadekar:
Tahir Silêman**

vegerandin Taşkendê.

Di 5-ê Adara sala 1953-an de Josêf Stalin mir û Xuruşhov wek sekreterê giştî û serkarê Yekîtiya Sovyetîstanê ji aliyê Partîya Komunîst ve hat hilbijartin. Li gor telîmata Xuruşhov, Barzanî li paytexta Sovyetîstanê (Moskovayê) hat bi cîhwar kirin û çend caran ji wan bi hev re hevdîtin pekanîn.

erîm Qasim wusa da dîyarkirin ku Îraq welatê kurd û erebaye û gel li benda rojên xweş bu ku du netewe bikaribin di aşti û wekhevîyê de bi hev re bijîn. Lê aliyê Kurd û Ebdulkerîm Qasim li ser pîrgireka Kurd li hev nehatin û di Adara 1961-an de Melle Mistefa Barzanî bi yek-carî ji Bexdayê vegerî Barzan û mijulî kar û bar destpêka

Casûsê Sovyetê Sûdaplatov: "Barzanî siyasetvanekî jêhatî û qumandarekî bi tecrube bû"

Ev nivîsa jêrîn ji pirtûka Pavel Anatolîyevîç Sûdaplatov a ku bi zimanê Rûsî, di bin navê. Ev nivîsa jêrîn ji pirtûka Pavel Anatolîyevîç Sûdaplatov a ku bi zimanê Rûsî, di bin navê "İstixbarat û Kremlîn" hatiye wergerandin. Pirtûk sala 1997 de hatiye çapkirin, di pirtûke de Sûdaplatov behsa gelek tişte hundur û navnetewî é heta nûha bi dizîbun dike; wek problemên Ukrayna, Valenberg, Troçkî û gelekên din. Sûdaplatov her weha behsa Melle Mustefa Barzanî dike dema ku ew hatibû Yekîtîya Sovyet. Ew qismê ku behsa Barzanî dike, ji rûpela 308-314'a min ji Rusî wergerandîye Kurdî. Berya ew wefat bike me hev nas kir behsa hinek tiştên Barzanî dikir ku di pirtûkê de nîne. Min li vir behsa wan tiştên di sohbeta mede derbas bûne lê nekirine. Bes li vir beşê li ser Barzanî ên di pirtûkê de hatiye wergerandin.

Leonîd Şabaşkin ku serokê İstixbaratê a derve KGB'e bû, Pavel Anatolîyevîç Sûdaplatov weha dide nasandin: "Casusa Yekîtîya Sovyetê yê herî mezin bûye. Di sala 1907 li bajarê Melîtopol hatiye dinye, Di İstixbarata Yekîtîya Sovyet de ji sala 1921 heta sala 1953'an, serhev 32 sal xebitîye. Di sala 1951 de bûye wekilê serok qismê derve é NKVD (Komîta Gel a Karê Hundir). Her weha bûye serokê qismê casustîye é NKVD-NKGB. Piştî serê cihanê é duemîn bûye serokê qismê teybetî é Wezareta Ewlekarî. 15 sala di hepsa Sovyetê de mayî, di sala 1992 de şerêf û itibara wî bi şunde dané, heger di istixbarat de efsane hebûna, Sûdaplatov wê biba qehremanekî wan." Di sala 1946 an 1947 de hêzên Kurda yê çekdar di bin serokatîya Melle Mustefa Barzanî de bi ordîya Şah re ketin şer û ew mecbur man ji alîye hudûde me ye Îrane de derbas bûn hatin nav Azerbeycane. Kurde kû li Iraqê, Îrane û Tûrkiye dijîn tu zulm nema ku ne kişandin. Her weha di salên 1939-1941 de dema di serokatîya Tehrane de tesîra Almanya xurt dibû, berpirsiyare hukûmeta İngilîz ewên bi Kurdanre dilîstîn, piştî ordîya İngilîz û Sovyetê derbasî Îranê bû dev ji Kurdan berdan.

Hezen Barzanî en çekdar dema ku hudud derbas kirin ku dor du hezar çekdar hewqas ji malbata wan hebûn, hukmê Sovyetî destpeke ew girtin û xistin kampeke, di sala 1947 de Abakûmov (Wezîre Emnî. wer) emir da min ku ez bi Barzanî re tekilî deynim û pêşniyar bikim ku, Barzanî û yen pêre hatine, penaberen siyasî ne û wan li Ozbekistane günde dora Taşkente bi cih bikim. Ez bi Barzanî re bi nave Matveyev, wek Wekile Mudûre Giştî TASS'ê (Ajansa Telegrafe ya Yekîtîya Sovyet, wer) û berpirsiyare hukûmeta Sovyete hatim naskirin. Di jiyana xwe de bi rastî cara yekemin bû ku ez bi Axayekî bi meerifetre bûm nas. Her weha qenaetek bi min re çebu, ku Barzanî siyasetvanekî jehatî û qumandarekî eskerî bi tecrube. Wi ji min re got, di sedsala dawî de Kurda heyste caran serhildan li dijî Fansa, Iraqîya, Turka û İngilîza kirine û betirî şest carî ji Rûsa alîkarî xwestine û wek lazîm e alîkarî wergirtne. Li gor peyve wî ji alîye wan de pir tebiye ku di dema ji wan re zehmet e, wexte hukûmeta İrani Cumhûriyeta Kürdî ji orte radike alîkarîye ji me bixwazin.

Berî van weqîetan, seroken serhildana Kurde Îrane ketin feqa (xefka) Şah: Ew hatin dewet kirin bo Tehrane ji bo guft û go; le li wir ew girtin û dardekirin. Bes Barzanî filitî. Dema Şah Barzanî dewetî guft û go kir, wî bersiv da, ku ewe bi wî şerî be, heger Şah hinek kes ji malbata xwe wek rehînişîne meqere wî. Dema hazîrîya guft û goya bi Şah re dibû, Barzanî bêtirî hêze xwe bi alîye başurê Îrane nezî hudûdê Sovyete de bir. Ji alîye me de, menfîete siyaseta me dixwest ku, em Kurda ji bo tesîra İngilîz û Emerîkîyan, ku li ser welaten Rojhilata Navîn a ku li ser hudûde Yekîtîya Sovyetê bû kem bikin bi kar bînin. Min ji Barzanî re da diyarkirin ku, terefê Sovyetî qeubul dike ku,

Barzanî û hinek amirhêzên wî di dibistana eskerî û akademîyen me de xwendinek xas bikin. Her weha min bawerî daye ku, bi cih kirina wan a li Asya Navîn weqtî ye, ku heta

şertên vegera Kurdistanê çêbibin. Abakûmov ji min re qedexa kir, ku ez naveroka guft û goyên bi Barzanî re, bi teybet razî bûna Stalîn a ku îmkân da ku amirhêzên Kurda dikarin di xwendegehê me yê eskerî bixwînin, ji serokê partiya komunist Azerbeycanê Bagirov re bêjim. Ji ber kû Bagirov dixwest Barzanî ji bo tevlihevîyê (bê istîqrarî) li Azerbeycana Îranê çê bike bi kar bîne. Bes Mosko dihesiband ku Barzanî dikare rolek giringtir bileyze, wek wergerandina hukmê Iraqê ku di bin tesîra İngilîza de bû. Dervî wê. tiştê muhîmtir, bi alîkarîya Kurdan em dikarin demek dirêj bîrên petrola Iraqê (musilê) xera bikin a ku ji bo hêzên İngilîz û Amerîka li rojhilata navîn û li behra sipî ku wê demê roleke girîng dilîst. Piştî guft û go bi Barzanî re, ez bi tayare hatim Taşkente, min ji bo hatina Barzanî inforasyon da seroken Usbekîstane. Piştê vegeyîyam Mosko.

Barzanî û mufreza wî ya be çek tev malbate wan çûn Özbekîstan. Piştî penc salan, di adara 1952, ez çûm Özbekîstan li nezî Taşkente, ji bo ku çareserkirina problemên derketibûn ez û Barzanî hevdu bibinin. Barzanî ji sekna bê kar (bê hevi) û ji tekilîyen hukûmeta Ozbekîsne ne razî bû. Wi gi-handibû Stalîn, ku alîkarîye dixwaze û xwestibu sozê bere dabûne bînin cî. Wî dixwest ku mufrezên Kurda çekdar çêbikin. Barzanî dixwest tesîra wî li ser terefîdaren wî kême nebe, ewên ku li kolxoze dora Taşkente belav kirine her weha kanibe wan kontrol bike. Rasthatina min bi Barzanî re li havingeha hukûmetê çêbû. Tercumanê min Zamskov, serbazekî eskerî bû, ew ji wek Barzanî bi İngilîzî dipeyivî. Barzanî ji min re digot ku, çawa Emerîkî û İngilîzî dixwestin wî bikin tere-fe xwe, ji bo zore bidin hukûmetên Iraq, Îran û Turki. Bi emre Wezîrê Emnî é nuh İgnîyatev min plan çêkir ku, ji Kurda mufrezak eskerî teybetî ku ji hezar û pencsed kesî pêk bê ava bike, ji bo emelîyaten eskerî li Rojhilata Navîn. Her weha ji bo vergerandina hukmê Nûri Seîd li Bexdade, ewê ku dihat plan kirin, ku we tesîra İngilîza li hemû Rojhilata Navîn kem bike. Bi alîkarîya Kurda ev plan giha serî di sala 1958 de, dema ku ez di hepsê de bûm. Kurda her weha dibê rolek di teqandina xeta petrole di navbera Iraq, Îran û Sûryê da bilîsta, heger şer an ji tehdida hucûmekê li ser Yekîtîya Sovyet heba. Barzanî diyar kir ku amadeye bi hukûmeta Sovyetê re itifaqê îmza bike, bi şerte garantî û xebata Mosko ji bo avakina Cumhûriyete Kürdî; ew cihe ku Barzanî digot Kurd bi hevra dijîn, mintîqa hudûde bakure Iraq, Îran û Turki bû.

Piştî mm Barzanî guhdar kir, mm bersiv daye, ku ez nikarim biryar li ser itifaqê weha bidim, ji ber ku di destê min de hewqas berpirsiyarî nîne (qesta Sûdaplatov ew e ku

qiyada Sovyetî ya bilind dikare itifaqê weha munaqêşe bike. wer.) Bes em ne li dij bûn ku hukûmetek Kürdî li surgûne ava bibe. Ewê ku em bi hev re çûbûn ji bo guft û go, xebatkare kismê navnetewî é K.M (Komîta Merkezi) ya Partîyê, Mancxa, peşniyar kir ku Partîya Demokrat a Kurdistan bi serokatîya Barzanî bê avakirin. (Qesta Mancxa, rexistîna partîyê li Ozbekîstanê be avakrîn. Wer.) Bi fikra Mancxa, Partîyê we kordinasyona kare hukûmeta Barzanî li tevaya mintîqê ku Kurd le dijîn bike û meqerê partîyê li gor peyva Barzanî li kolxoza ku panzdeh kîlometra ji Taşkente dure, çebike.

Ez tev ve peyve nebûm, bes bi dîqet min guhdar kir. Dema peyv xelas bû, Barzanî ez dewet kirim rasthatineke bi amirhezê meqerê xwe re. Bi rasthatina me, di ode de sî meriv bi hev re "bi rehetî" rabûn ser xwe. Piştê bi emir giş daketin ser çonga û bê deng ber bi Barzanî ve çûn, ji bo Barzanî rê bide wan qiraxa kinc û sole wi maç bikin. Bê guman, xeyale minê Kurdistanê demokratîk heta nuha hebû; ji wê seetê pê ve wenda bûn. Ji min re hate eşkere kirin ku eve ji insiatîvek fikrî ya K.M (Komîta Merkezi, wer) li meydana kevne (Meydana kevn cihe avaye Komîta Merkezi a Partîya Komunîst ya Yekîtîya Sovyete le bû. wer)

Di nîsana sala 1952 de Barzanî bi malbat û merivê xwera li kolxoze mezîni dora Taşkente bi cih bûn li Mosko qerar hatibû dayin ku ji bo Kurda navçeyek otonomî bê ava kirin. Kar hat dan Wezareta Emnî ku ji bo Kurda perwerda eskerî çêbikin, her weha îmkana çêkin ku kanbin tîkilî bi Kurdê derve re bikin. Me ceriband ku em zîlamên xwe tîxin dora Barzanî an hinka ji wan bikin zîlamen xwe. Bes em bi ser neketin, hemû re ji aliye komîta wanî emnî hatibûn girtin. Bes Zamskov, ew e di tekilîyen Kurda de bi tecrube bû yek ji amirhezê ku akademiya eskerî dixwend razî kiribû ku bi wan re kar bike, le piştî ku ez amirhezê vegeyîyabû Taşkente, wenda bû û me nikanbû ew bidîta; em gîhan we qenete ku amirhez bi emre Barzanî hatibû tesîfîye kirin. Bi rîya pîrsa Kürdî min qaidê burokratîyê ji nas kir; ku ji polîtiburo re çawa dokûment dihatin hazir kirin. İgnatev emir da min ku ez li oda Mancxa bimînim, heta ku razî bûna xwe bînin li ser peşniyarê me di mesela Kurdi de. İgnatev merivê her tim nazik û bi terbiye bû, bes wexte min je re got li otela Mosko rasthatina min bi Barzanî re heye, wi bi acizî ji min re got, ku tu muhîmata pîrse fem naki. Emir da min, ku ez rasthatinê texîr bikim, beri her tiştî dibe em razî bûna polîtiburo di mesela Kurdi de bistînin. Ez, Mancxa û İgnatev em çûn cem Molotov û Vişînskî (Molotov Wezîre Derve, Vişînskî Cigire wî bû), ji bo em razîbûna wan li proja çareserkirina pîrsa Kürdî bistînin. We çaxê min dît ku Molotov û Vişînskî çuqas îxtîyar û bê taqet bûne. Bes taqeta wan terê kir ku ji pîrojê tiştê ku pê ne razî bûn derxin û ew tiştê ku Wezareta Derve jî ji bo guft û go û şêwrê dixwaze, ji bo mesela Kurdi karbinin. Her weha wan dixwest ku ev pîrs bi peşniyarîya Wezareta Emnî li polîtiburo be gengeşikirin, le ne wek peşniyarek mûsterek Wezareta Derve û ya me. Dema me peşniyarî Mancxa kir ku em herin cem Lûbyanka û ji nû de şikle dokûmente ye tali li ser esase peyva Molotov û Vişînskî ber çav bigrin le bikin. İgnatev razî bû. Ji vir û pe de tişte ji ali min ne dihatin fem kirin dest pekirin. Me şiklê tekstê dawî peşniyarî İgnatev kir; wi razî buna xwe anî. Bes ji bo wezîr jî her weha gelek muhîm bû nama li gel tekstê a ku wê ji endame polîtiburo re bihata şandin. İgnatev sê cara dokûment bi paş de vegeand, ji ber ku naven endamê polîtiburo, ewê ku lazîm bû dokûmenta me hazir kirîye, wekî ji wan re bi hata şandin. Ne wek lazîm bû hatibû lêkirin. Heta wî ji Mancxa pîrsî lazîm e nav li gor elfabê bê lêkirin an pêşî navên endamê polîtiburo ên endamê komisîyina tîkilîyên derve. Bi vî awayî lazîme navê Xrûşov berya navê Bûlganî bî lêkirin. Bêrîya cawa bikin, Lazîme ew li peş Melnkov be? Ev nuansa ku min je fem ne dikir, ez pe ecebmayî dimam. Bes Mancxa di hazir kirina dokûmenta de yekî jehatî bû, di vî warî de wi re li ber İgnatev dixist. Ji bo we jina ku dokûment li deqîlo dixist eceb ma bû: Ji bo çî dokûment ji nuh

de be çapkirin, tevi dervî guhertina naven endame K.M (Komîta Merkezi) û hukûmetê nefsa dokûmente te çapkirin.

Di bihara sala 1953 de tişteki eceb bi min re çebû, min qayide disîplîna eskerî xerakir. Barzanî dihat dera akademiya eskerî, ewa ku min bi xwe le dixwend. Careke wî ez bi kince general dîtim. Bê ku mirov his bike, wi çav ji min re şikand û bi rîya tercumanê xwe ve, ku letinantekî xort bû, ji mim re got:

Ez geleki kefxêşim bi tîkilîyê li gel berpirsiyare hukûmeta Sovyet é ku xwedîye rutba eskerî ya bilind e. Min, ji alîye xwede, bersîva wî bi serketina fêrbûna disîplîna eskerî da. Cara dawî berî girtina xwe min Barzanî li ser rîya Gorkî dit. Ez bi kincê eskerî bûm. Wi ez dîtim û min jê derxist ku dixwaze bê cem min. Ji rewşa xwe ya wê demê min hesiband ku rasthatina me wê bê mene be û min weha kir ku wek ez le hay nebûme, min lezand û di nav xelke de wenda bûm.

Barzanî gelek bi aqil bû. Wî fem dikir ku peşeroja Kurda bi nakokîyê navbera dewletê mezîni ve gîredayîye; bi taybetî ewên ku menfîetê wan li Rojhilata Navîn heye. Em dev ji nerîne bere berdin, tu dinerî, dewletê me-zin xebat nakin ku pîrsa Kürdî bi awakî adil safî bikin. Qedera Kurdistanê, wek di menfîete Kurda de tu carî ne li Kremlînê, her weha ne li Londonê û ne li Waşîngtone nehatiye li nerin. Menfîetê welatê rojava û e me tene tiştêk bû; bele derde me ew bû ku emê çawa bighêjin bîrên petrolê yê Rojhilata Navîn. Ev çuqas bê ar û be edebî ye. Piştê pîrsa Kurda sparte Sûslov, wi soz dan Barzanî ku ewê hemû alîkarîyê ji bo otonomî bi Kurda re bikin, ji bo bikaribin bi alîkarîya Kurda hukmê Nurî Seîd li Iraqê wergerînin. Emerîkîya jî ji alîyê xwe weha soz dan Barzanî, ji bo ku bikaribin hukmê li Iraqê ku bi İngilîza ve gîredayîye wergerînin û zîlamê xwe deynin cihe wî, bes di dema herî zehmet de wana siyaseta xwe guhart bi İngilîza re li hev kirin, yani wan, bi qedera Kurda çuqas karibûn hewqas listin. Di salên 40-50 de armanca me ew bû ku em tevgera Kürdî di nakokîye di navbera me û welatên rojava de, di "şerê sar" de bi kar bînin. Fikra avakirina cumhûriyeta Kürdî îmkân dida me ku em siyaseta tesîra İngilîz û Emerîkîya li Rojhilata Navîn kem bikin bi meşînin, bes siyaseta kêmkirina tesîra İngilîz û Emerîkîya li ve mintîqê ji tevaya Kurda re pir ferq nedikir. Heta dawîya sala 50 li Rojhilata Navîn hevalbendên me tenê Kurd bûn. Piştê bi inqîlabek eskerî (bi alîkarîya me) rejîma Nurî Seîd hat wergerandin û me gelek hevalên wek Iraq, Sûrî û Misir bi dest xist, li gor menfîetê jeopolîtîk é Yekîtîya Sovyetê ew ji Kurda muhîmtir bûn. Iraq û Sûrî rola esasî di siyaseta me ye Rojhilata Navîn û di nakokî ye me bi welate rojava re li ve mmtîqa be istîqrar de listin. Tragediya Barzanî û a gele wî ew bû ku, di menfeatê Yekîtîya Sovyet û welate rojava (heta derecêk e welaten Ereba û Îran) li Kurda te nerin wek quwetek pe hevdu bitirsînin an jî wek kartekê di nakokîye navbera wan û Turki, Îran û Iraq de bi karbînin. Çareserkirina pîrsa Kürdî bi awayekî maqûl we ew be ku, di bin garantîya navnetewî de otonomî bidin Kurda, bira çuqas kême be jî. Di esas de ne li welatên rojava û ne li welate Ereba kesek naxwaze, ku petrola Musilê di Kurdistanê serbixwe, an di kontrola wê de be.

Di sala 1963 de di navbera me û hukmê Qasim û qewmîyê hatibûn şûna wî nexweşî derket. Ez we çaxê di hepsêde bûm, ji wir min pêşniyara xwe şand ku bi Barzanî re tîkevin tîkîliya û min bihist, ku ew pêşniyara min hatîye qeubulkirin. Ji Kurda re alîkarî û sîleh şandin ji bo ku karibrin axa xwe ji hicûmê ordîya Iraqê biparêzin. Bes kare me ye ku em Kurda bikin hevalbendê xwe ye stratejîk, ji bo em karibrin teesîrê li ser Problemên Iraqê bikin, bi ser neket.

**Nivîskar: Pavel Anatolîyevîç Sûdaplatov
Werger ji Rûsî: Alk.doc.Dr Ekrem Önen
ekremonen@hotmail.com**

Konfidîsîal (Dizî) *

Rojhilata Navîn

eşkere û dizî (Nivê qirnê XX û destpêka qirnê XXI)

**Nivîskar: Yevgenî Prîmakov
Werger ji Rûsî: Dr. Ekrem Önen**

“Diplomat” qəzetinin arxivindən

1947-ci ildə kürd xalqının qəhrəman oğlu Molla Mustafa Bərzani 504 Peşmərqəsi ilə Azərbaycan pənah gətirmişdir

Qəhrəman kürd xalqı hər zaman dar gündə Azərbaycan xalqına arxa və dayaq olmuşdur

Əmrəl Ləhrudi

Müsaibim 1946-cı ildə Pişəvəri ilə birlikdə Azərbaycana gələn, hazırda ADF-si MK-sının sədri Əmrəl bəy Ləhrudidir.

-Əmrəl müəllim, xahiş edirik Molla Mustafa Barzani haqqında xatirələrinizi danışsınız.

-Molla Mustafa Barzaninin qəhrəmanlığı haqqında, istər o tayda, istərsə də bu tayda çox eşitmişdim. O, bütün döyüşlərdən qalib çıxırdı, çünki onun peşmərqələri könüllü ona qoşulmuşdular və hamısı da çalışırdı ki, ondan qabaq döyüş meydanına atılsın. Onların bu cür döyüş taktikası hər zaman düşməni qaçmağa məcbur edirdi. Peşmərqələr ölümü özlərinə şərəf bilirdilər.

SSRİ-nin xəyanətindən sonra Pişəvəri Molla Mustafa Barzanini eşitmədi Bakıya gəldi və gəldiyi gündən də gəlməyinə peşman olmuşdu. Geri qayıtmaq planı üzərində işləyib partizan hərəkatı başlatmaq istəyirdi. Ona görə Mahabada adam göndərdi. Lakin, gec idi. Molla Mustafa Barzani 1947-ci ildə Təbrizdə olan Sovet konsulxanasına müraciət edir, silahlı mübarizəsini davam etdirmək üçün məsləhətləşmələr aparır. Səfirin müavini -vitse konsul Nuriyev məsləhət görür ki, iş-ışdən keçib, daha silahlı mübarizə vaxtı deyil, bu məsələnin üzərindən keçməyə çalışsın. Bu xatirəni mənə konsulxanada Molla Mustafa Barzani ilə görüşən bir yoldaş söyləmişdi. Molla Mustafa Barzani çox çətinliklərlə rastlaşmışdı. İran Kürdüstanından İraq Kürdüstanına, İraq Kürdüstanından Türkiyə Kürdüstanına, oradan da yenə İran Kürdüstanına keçmiş və Araz çayını keçib Naxçıvana gəlir. Orada onu çox gözəl və səmimi qarşılayırlar, yer verirlər. Bir neçə gündən sonra peşmərqələri ilə birlikdə Bakıya gətirirlər. Bir müddətdən sonra onları Özbəkistana göndərirlər.

Bakıda olarkən, onun dostu Qulam Danişqian Molla Mustafa Barzani haqqında gözəl xatirələr söyləyirdi. Bir xatirəsində o deyirdi:

Bir gün Mir Cəfər Bağirov hamımızı qonaq çağırırdı. Molla Mustafa Barzani də həmin qon-

aqlıqda iştirak edirdi. Masanın üstünə hər cür ləziz xörəklər düzülürdü. Hamı yeməyə başladı, Molla Mustafa Barzani isə əlini yeməyə uzatmadı. Bunu gören Mir Cəfər Bağirov soruşdu ki, bu gözəl xörəklərdən nə üçün yemirsən?

Molla Mustafa Barzani cavab verir ki, peşmərqələrim azuqə sardan çətinlik çəkirlər, onların rahatlığı olmadan mən yemək yeyə bilmərəm, yemək boğazımdan keçməz.

Qulam Yəhya deyirdi ki, həmin günü bütün azuqələrdən hazırlayıb peşmərqələrə apardılar. Molla Mustafa Barzaninin o hərəkatına görə bütün peşmərqələri geyim-keçimlə də təmin etdilər. Molla Mustafa Barzaninin mərdliyi, kişiliyi, qəhrəmanlığı gözümün qabağındadır. Öz gördüklərimdən başqa Qulam Yəhya da onun haqqında çox əhəmiyyətli xatirələr söyləyirdi.

-Əmrəl müəllim, Qulam Yəhya kim idi?

-Qulam Yəhya Zəncan cəbhəsinin danışkanı idi. 1945-ci ildə Azərbaycan Demokratik Fırqəsi MK-nın üzvü idi. Hərbi nazirin müavini sayılırdı. Zəncan cəbhəsinin komandanı, fərmandarı idi. İran qoşunlarında Zülfüqari bandasının dəstələri ilə vuruşurdu, bir addım da geri çəkilmirdi. O da Molla Mustafa Barzani kimi qorxmaz, qəhrəman,

ikinci mərtəbəsində dərs keçirdik. Tənəffüsə çıxanda gördüm ki, Molla Mustafa Barzani dəhlizin o biri başında durub. Onun qəhrəmanlığı haqqında o qədər danışmışdılar ki, gören kimi tanıdım. Əlində uzun bir qəlyan var idi, onu tüstülədirirdi. Molla Mustafa Barzani tək oxuyurdu, onunla fərdi qaydada məşğul olurdular. Müəllim və dilmancı onunla tək bir otaqda bütün fənnlər üzrə dərs keçirdilər. Bir tələbə olaraq onu hər tərəfli bir diplomat kimi hazırlayırdılar. Üç il biz partiya məktəbində oxuduq.

-Əmrəl müəllim, bu üç ildə dəyərli bir xatirə yadınızda qalıbmı?

-Birinci əsas xatirəm odur ki, Molla Mustafa Barzani hər gün dərsdən sonra saat 4-5-də Moskvanın Qorki küçəsi ilə paralel bir küçə vardı, o küçə ilə 4-5-saat piyada gəzərdi və bir böyük dürbin də həmişə çiyində olardı. Bir dəfə biz ondan soruşduq ki, bir belə piyada gəzirsən, bəs dürbin nəyinə lazımdır? O, dedi ki, dürbin mənim cəbhə yoldaşımdır, ona görə də onu hər zaman özümə gəzdirirəm. Piyada gəzməyimin səbəbi də odur ki, mən mütləq Kürdüstan dağlarına gedib inqilabi mübarizəmi davam etdirəcəyəm. Bu dürbin də o mübarizədə əvvəlcə olduğu kimi indi də yaxın köməkçim olacaqdır. Gəzməyim

şeylə təmin olunmuş bir ev idi. Çarpayı qoyulmamışdı, çünki dansqal olardı. Ona görə də təxtixan yox idi. Yerə xal-xalça döşənmişdi. Hamı uzanıb onun üstündə

Moskvadan Praqaya, oradan da bir-başa Dəməşqə, Dəməşqdən isə Bağdada gedir. Onu Əbdülkərim Qasimi özü çox dəbdəbə ilə qarşılayır, ona bir qəsr verir. Molla

Molla Mustafa Barzani

yatardı. Peşmərqələrdən 10-15 nəfər partiya məktəbində oxuyurdular. Onların hamısı cavan oğlanlar idilər. Onlardan çoxu həmin məktəbdə dərs deyən cavan qızlarla evləndilər. Əbdülkərim

Mustafa Barzani ailəsi ilə o qəsrə yaşamağa başlayır. O, 1963-cü ilə qədər Ə.Qasiminin müşaviri olur. 1963-cü ildə Ə.Qasimiyə qarşı general Arif qardaşları üsyan qaldırırlar və hakimiyyəti ələ alırlar. Onlar kürd xalqına qarşı da çıxırlar. Ona görə də Molla Mustafa Barzani ətrafı ilə birlikdə dağlara çəkilir, Kürdüstanda öz iqamətgahını bərqərar edir. Bu mənim eşitdiyim və bildiyim dəqiq məlumatlardır.

Moskvada oxuyan peşmərqələrdən birinin adı dəqiq yadımdadır, adı Əli idi. O, şəkil çəkən idi. Bütün ləvazimatı var idi. Mən də bir fotoaparat aldım. Əli bu işdə mənə yardımçı oldu. O vaxtan mən də həvəskar oldum.

Onların indi harada olmasından, yaşayıb-yaşamamasından xəbərim yoxdur. Əgər sağ-salamatdırlarsa buradan onlara salam söyləyirəm. Molla Mustafa Barzani doğrudan da Kürdüstana getdi və dünyasını dəyişən günə qədər mübarizəsini davam etdirdi və mən çox şadam ki, oğlu Məsud Barzani cənabları onun mübarizəsini davam etdirdi və ölməz Molla Mustafa Barzaninin arzularını həyata keçirdi. Bu müqəddəs işdə onlara, kürd xalqına böyük müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Sağlıq olsun, qismət olsa o böyük şəxsiyyətin qəbrini ziyarət etməyə və Məsud Barzani cənablarını görmək, xatirələrimi onunla bölüşmək istəyirəm. Mən, bütün Kürdüstan xalqına səmimi salamlarımı göndərirəm.

Əmrəl Ləhrudi faramızda olmasa da xatirələri hər zaman bizimlədir.

Müsaibəni apardılar:
Tahir SÜLEYMAN

sözünün üstündə duran adam idi. İrandan gələn mühacirləri yerləşdirmək ona həvalə edilmişdi. Azərbaycanın 30 rayonunda mühacirlər yerləşdirilmişdir. Bu iş bilavasitə bir il çəkdi. 1959-cu ildə Azərbaycan Demokratik Fırqəsinin sədri seçildi, 1985-ci ilə qədər o vəzifədə qaldı, sonra dünyasını dəyişdi. Mən Gəncədə olduğum üçün Molla Mustafa Barzanini Bakıda görə bilmədim. Onu ancaq 1955-ci ildə Moskvada Partiya Məktəbində gördüm. Məni və Muxtar Dədəqani adında bir firqə kadrosunu firqə göndərmişdi, orada oxuyurdun. Məktəbimiz Minsk meydanına yaxın yerdə yerləşirdi. Biz məktəbin

isə ona görədir ki, burada ayaqlarım tutulmasın, dağlarda düşməne qarşı döyüşən zaman titrəməsin, qüvvədən düşməsin, möhkəm olsun. İkinci xatirəm odur ki, Minski küçəsində ona 6 otaqlı bir ev vermişdilər. Demək olar ki, o ev Molla Mustafa Barzaninin müsafirxanası idi. Daşkənddən və başqa yerlərdən gələn peşmərqələr həmin o evdə yeyib-içər, deyib-gülər, yatardılar. Qruplar bir-birini əvəz edərdi. Molla Mustafa Barzani daimi onlarla birlikdə olardı. O, həyatını onlarsız təsəvvür etməzdi. Mən özüm də bir neçə dəfə o evə getmiş, onlarla birlikdə olmuşdum. Çox gözəl, hər

Qasiminin dövlət çevrilişindən sonra Bəsrədən böyük bir gəmi göndərdilər, İraqdan mühacir düşmüş peşmərqələri geri dəvət etdilər. Onlar gedən zaman evləndikləri qadınları da özləriylə bərabər apardılar.

-Hansı yol ilə getdilər?

-Onlar Qara dənizdən çıxdılar Aralıq dənizinə, oradan Oman dənizi ilə Bəsrə körfəzinə getdilər.

- O zaman İraq rəhbəri kim idi?

-Əbdülkərim Qasimi idi. O 1958-ci ildə Molla Mustafa Barzanini birbaşa İraqa dəvət etdi. Sovet hökuməti Molla Mustafa Barzaniyə xüsusi təyyarə verdi. O,

1947-ci il. Mustafa Bərzani və onun Peşmərgələri Azərbaycanda Kürd xalqının əvsanəvi lideri, general Molla Mustafa Bərzaninin şlümündən 46 il ötür

1946-cı ilin dekabrında İranda Mehabad respublikası süqut edir. İranın baş nazir Qəvame-Səltənə ilə Mehabadın lideri Qazı Məhəmməd arasında avqustda Tehrandə bağlanmış razılaşma pozulur və şah qoşunları həm Təbrizi, həm də Mehabadı ələ keçirir. 1947-ci ilin 30 martında Qazı Məhəmməd, qardaşı Sədr Qazı və Mehabad respublikasının müdafiə naziri Seyf Qazı dar ağacından asılır.

Şah qoşunlarına qarşı müqaviməti yalnız respublikanın Baş komandanı, general Mustafa Bərzani davam etdirir. 44 yaşlı Bərzani sonunda qüvvələr nisbətinin bərabər olmadığını və məğlubiyyətin qaçılmazlığını anlayaraq İrani tərk etmək və SSRİ-yə keçmək qərarına gəlir. 1947-ci ilin iyununda o, silahlı dəstəsi ilə Naxçıvanla sərhədi keçərək Azərbaycan ərazisinə, Culfaya daxil olur. Beləliklə, Bərzaninin və tərəfdarlarının 12 il davam edən SSRİ dövrü başlayır. Həmin dövrün bir neçə ili Azərbaycan SSR-də keçir.

* * *

SSRİ ərazisində dəfələrlə Bərzani ilə ünsiyyətdə olmuş əfsanəvi Sovet əks-kəşfiyyatçısı Pavel Sudoplatov (1907-1996) özünün 1990-cı illərdə işıq üzünə çıxən "Xüsusi əməliyyatlar" adlı memuarlarında xatırlayır: "Bərzani SSRİ-yə gəlməzdən bir müddət əvvəl İrandakı kürd üsyançıların rəhbərləri şahın qurduğu tələyə düşürlər: onlar danışıqlar üçün Tehrana çağırılır, burada həbs edilir və edam olunurlar. Yalnız Bərzani həmin qismətdən qaça

Qonşuların qeyri-adi hərbi fəallığının səbəbləri Moskva üçün sirr deyildi. Vasili Ryasnoyün həmin məruzəsində deyirdi: "Əldə olunmuş bilgilərə görə, İran Kürdüstanında, Uşnu rayonunda (Urmiyə gölündən cənub-qərbə) 1947-ci ilin martından başlayaraq İran hökumət qoşunları ilə İraqdakı bərzan tayfasının tərk silah olmaqdan imtina etmiş üzvləri arasında hərbi əməliyyatlar başlayıb. Kürd bərzan tayfası 1945-ci ildə İraqdan köçərək İranda məskunlaşıb".

Beləliklə, əvvəl İraqda, sonra isə İranda məğlubiyyətə düşərək molla Mustafa Bərzani kor dalana sığındığını yaxşı anlayaraq yeganə qurtuluş yolunu Azərbaycan ərazisinə keçməkdə görürdü. Onun hərbi birləşmələri Maku yaxınlığında şah qoşunlarını məğlub edərək SSRİ sərhədinə doğru hərəkət edirdilər.

Pavel Sudoplatov memuarlarında sərhəddə toplaşmış Bərzani tərəfdarlarının sayı barədə yazır: "Sərhədi keçən Bərzani tərəfdarlarının sayı 2 minə yaxın döyüşçüdən ibarət idi, elə bir o qədər də onların ailə üzvləri vardı". Ancaq digər Sovet əks-kəşfiyyatçısı - Vadim Udilov isə özünün "SSRİ-də terror aktları və təxribatlar" kitabında onların sayının 500 nəfər olduğunu yazır.

İyunun 15-də İran təyyarələrinin bombardmanı altında Araz çayı boyu sərhədə ilk kürd dəstəsi yaxınlaşır. Dəstədən 2 nəfər Sovet sahilinə keçərək Mustafa Bərzaninin Staline

keçməsinə göstəriş verir. Bu vaxt kürdlər silahlarının bir hissəsini İran tərəfdəki qamışlıqlarda gizlədərək sərhədi keçirlər. İyunun 19-da SSRİ Daxili işlər nazirliyi əməliyyatın

nəticələrinə dair Staline məlumat göndərir: "İyunun 18-i axşama qədər Molla Mustafa Bərzaninin başçılığı altında kürd dəstəsi Sovet ərazisinə keçib. Onların ümumi sayı 499 nəfərdir. Kürdlərdən götürülüb:

303 tüfəng, 5 avtomat, 55 tapança, 54 qumbara, 13 binokl, 13 min patron. Saxlanılmış kürdlər Naxçıvan şəhərinə aparılıb və burada sərhədçilərin mühafizəsi altındadırlar".

İran sərhəd komissarı tezliklə Sovet həmkarına müraciət yollayaraq Bərzani və tərəfdarlarının təhvil verilməsini təklif edir. Müraciətdə deyirdi: "Dostluq münasibətlərimizin pozulmaması naminə xahiş edirik ki, 400 əclafı geri qaytarasız". Ancaq Sovet tərəfi bu xahişə məhəl qoymur. Bununla da, Bərzaninin və onun kürdlərinin əvvəlcə çox qısa müddət çəkəcəyi fərz edilən, ancaq 12 il qədər davam edən "Sovet dövrü" başlayır.

* * *

Bir müddət Culfada saxlandıqdan sonra, kürdlər Abşerond yerləşdirilirlər. Bərzani isə qısa müddət Şuşada qalır, sonra isə Bakıya köçürülür. Onun Sovet rəhbərliyinə "sosializm uğrunda mübarizəyə hazır olduğuna" dair söylədiyi nitqlər isə istər Miocəfər Bağirovda, istərsə də Moskvadan gələn emissarlarda xəff ironiya doğurur. Sovet tərəfində əsas təəccüb yaradan cəhətlərdən biri kürdlərdə çox güclü inkişaf etmiş tayfa-nəsil münasibətləri idi. Onlar Bərzani az qala ilahiləşdirirdilər və bu cür geridə qalmış ictimai münasibətlərlə sosializm quruculuğuna dair vədlər qətiyyənlə bir-birinə uyuşmurdu.

Odur ki, Sovet rəhbərliyi bu arxaiq münasibətləri heç olmasa yumşaltmaq, kürdlərin cəmiyyətə assimilyasiyasına nail olmaq üçün hətta kürdləri Bərzanidən bacardıqca təcrid də edirdi. Üstəlik, kürdlərin arasında kommunist təbliğatı aparmaq, yaxud oraya öz adamlarını salmaq cəhdləri də uğur gətirmirdi - kürdlər yadlar üçün qapalı idilər. Bununla bağlı, Pavel

Sudoplatov bir epizodu da xatırlayır - artıq Daşkənddə olanda onların Bərzaninin əhatəsinə informator yerləşdirmək cəhdləri həmin şəxsin izsiz-tozsuz yoxa çıxması ilə nəticələnir.

* * *

1947-ci ilin payızında Sudoplatov Bərzani ilə görüşüb danışmaq üçün nazir Abakumov tərəfindən Bakıya göndərilir. O, memuarlarında bu barədə yazır:

"Mən Bərzaniyə TASS-ın (Sovet İttifaqı Teleqraf Agentliyi) baş direktorunun muavini və Sovet hökumətinin nümayəndəsi kimi təqdim olundum. əyatımda ilk dəfə idi ki, əsl feodal ilə rastlaşdım. Bununla belə, Bərzani mənə fərasətli siyasətçi və təcrübəli hərbi rəhbər təsiri yaratdı. O dedi ki, son yüz ildə kürdlər farslara, iraqılara, türklərə və ingilislərə qarşı 80 dəfə üsyan qaldırıb və onların 60-ından çoxunda kömək üçün Rusiyaya müraciət edərək adətən yardım alıblar. Cavab olaraq mən elan etdim ki, Sovet tərəfi Bərzaninin və onun zabitlərinin bizim hərbi məktəb və akademiyaımızda xüsusi təlim keçməsinə razıdır. Həm də ona bildirdim ki, kürdlərin Azərbaycandan Orta Asiyaya köçürülməsi müvəqqəti xarakter daşıyır və onların Kürdüstana qayıtmaqları üçün şərait yetişənə qədər davam edəcək..."

Sudoplatov xatirələrində daha bir maraqlı məqama toxunur: "Abakumov mənə Bərzani ilə söhbətlərin nəticələrini, habelə Stalinin kürdlərin hərbi tədris müəssisələrində təhsil almalarına razılıq verdiyini Mircəfər Bağirovla bölüşməyi qadağan etmişdi. Məsələ ondadır ki, Bağirov Bərzanidən və onun adamlarından İran Azərbaycanında vəziyyəti destabilizasiya etmək üçün yararlanmaq niyyətindəydi. Ancaq Moskvada fərz edirdilər ki, Bərzani İranda yox, məhz İraqda daha lazımlı ola bilər - oradakı ingilispərəst rejimi devirmək üçün..."

* * *

1947-ci ilin oktyabrında Bərzani Azərbaycan kommunistlərinin rəhbəri Bağirova öz məktub-memorandumunu yollayır. O, Bağirovdan aşağıdakı məsələlərə münasibət bildirməsini xahiş edir:

"1. Tərəfdarlarım ilə görüşməyə icazə verilməsi.

2. Onların təhsili üçün şəraitin yaradılması.

3. Aylıq bülletenin çapının təşkil edilməsi.

4. BMT-yə kürdlərə münasibətdə yeridilən ədalətsiz siyasətlə bağlı şikayətin göndərilməsi.

5. Stalinlə görüşün təşkil olunması".

Noyabrın 15-də o, Bağirova daha bir məktub yollayır. Bərzani məktubunda Bağirovu "Şərq xalqlarının rəhbəri" adlandırır. "Biz taleyimizi Sovet dövləti ilə bağlamağı vacib saydıq, çünki, bu hakimiyyət azadlığın dayağı və xalqların ümididir", - Bərzani yazır. Həmin məktubunda o, "çox məşəqətli, incidilmiş və təhqir olunmuş vəziyyətə düşən azadlıq hərəkatı döyüşçülərinə diqqət ayırmasını" xahiş edir.

Ardı səh. 10.-də

bilir. Şah onu danışıqlara dəvət edəndə, Bərzani cavab verir ki, yalnız bir halda Tehrana gələ bilər - əgər şah özünün ailəsini girov kimi Bərzaninin mənzil-qərgahına göndərsə. Şahla ilkin danışıqlar davam edən müddətdə isə o, qüvvələrinin böyük hissəsini İranın şimal rayonlarına, SSRİ ilə sərhədin yaxınlığına yerləşdirir".

1947-ci ilin iyununda SSRİ Daxili işlər nazirinin müavini Vasili Ryasnoy Staline məruzə edir: "Bu ilin 15 iyununda Naxçıvan 41-ci sərhəd dəstəsinin hərbi müşahidəsinə görə, Sovet-İran sərhədinin cənub-qərbində İran təyyarələri peyda olaraq Ağgöl gölündən (İran) cənuba doğru uçuşlar keçirib. Onlar bizim ərazilərimizə 200 metrə qədər məsafədə daxil olublar. Elə həmin dövrdə bir neçə bomba partlayışı da qeydə alınıb".

məktubunu sərhəd komissarına təqdim edir. Ancaq Moskvadan cavab gecikir. 16 iyununda səhər tezdən İran sərhədində öz şəxsi mühafizəçilərinin əhatəsində Bərzani də peyda olur və dəstəsinin SSRİ-yə üzüb keçməsinə icazə üçün danışıqlar aparmaq istəyir. Ancaq sərhədçilərə yalnız bir tapşırıq verilmişdi: diskussiyaya girməmək, sərhədi pozan kürdləri isə saxlamaq və tərk silah etmək.

İyunun 17-də kürdlərin vəziyyəti daha da çarəsizləşir və Araz çayı ilə əvvəlcə yaralılar və taqətdən düşən bir qrup silahlı keçərək Naxçıvan ərazisinə daxil olur. Bu 160 nəfərdən 40 odlu silah götürülür. Çayın o biri sahilindən müşahidə aparan Bərzani öz tərəfdarlarının sərhədçilər tərəfindən atəşə tutulmadığını gördükdə, iyunun 18-də dəstəsinin qalan üzvlərinin də çayı

1947-ci il. Bağirov və Bərzani. Kürd Peşmərgələrinin Bakıdan köçürülməsi

Kürd xalqının əfsanəvi lideri, general Molla Mustafa Bərzaninin ölümündən 46 il ötdü

Əvvəli səh. 10-da

Azərbaycanda olduğu dövrdə Mustafa Bərzaninin burada yaşayan kürdlərlə çoxsaylı görüşləri təşkil olunur, habelə o, Ermənistandakı kürdlərlə tanış olmaq üçün dəfələrlə Yerevana gedir. Onun təklifləri sayəsində Bakıda kürd yazıçı və şairlərinin əsərləri çap olunur, Yerevanda isə kürd radiosu açılır və 1937-ci ildə bağlanmış kürd dilində qəzet bərpa edilir. Həmin dövrdə Yerevan pedaqoji məktəbində kürd fakültəsi açılır, Ermənistan Dövlət nəşriyyatında ("Armqosizdat") isə kürd dilində ədəbiyyatın nəşri üzrə xüsusi komissiya yaradılır. Bu da hamısı deyil: Ermənistan Yazıçılar İttifaqının tərkibində kürd seksiyası, Ermənistan Elmlər Akademiyasında kürdşünaslıq bölməsi, Yerevan universitetində isə kürdoloji fakültə yaradılır. Azərbaycana nisbətən, Ermənistanda kürdlərlə bağlı tədbir və yeniliklərin çoxluğunu isə yəqin ki, Mirzəfər Bağirovun Bərzaniyə olan nisbətən inamsız münasibəti ilə əlaqələndirmək olar.

Bərzaninin daha bir ideyası Azərbaycan ərazisində Kürd muxtar rayonunu bərpa etmək idi. Məlum olduğu kimi, vaxtilə Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Füzuli, Cəbrayıl və Şuşa rayonlarının ərazisində "Qırmızı Kürdüstan" mövcud idi. Sonralar ləğv olunan həmin strukturun yenidən yaradılması ideyası istər Moskvada, istərsə də Bakıda

ay vaxt, silah-sursat verilməsini, hərbi təlimlər üçün şərait, sonra da İrana qayıtmaq üçün icazə verilməsini xahiş edir. İrandan təslimçi qaçışın revansını götürmək ideyası həm Moskva, həm də Bakıda partiya rəhbərliyinin xoşuna gəlir. 1949-cu ildə DİN-in Stalinə məruzəsində bu barədə deyilir: "Mustafa Bərzaninin arzularına uyğun olaraq Azərbaycan KP(b) MK-nin katibi yoldaş Bağirov hökumətə Bərzaninin dəstəsinin Xəzər dənizi sahilindəki düşərgələrdən birində yerləşdirmək, onları ərzaq və sursatla təmin etmək, habelə şəxsi heyəti hərbi işə öyrətmək barədə təkliflər verib".

Hökumət müvafiq qərarı qəbul edir. Həmin qərara əsasən, Bərzaninin dəstəsindən 3 atıcı bölük, artilleriya batareyası, minaaticı batareya, minaax-taran təqim, rabitə və tank təqimləri formalaşdırılır. SSRİ Silahlı qüvvələri Nazirliyindən şəxsi heyətə təlim keçmək üçün 25 zabit göndərilir.

Elə görünür ki, SSRİ Bərzaninin dəstəsindən ordu özəyi kimi istifadə etməklə miqyasca böyük olmayan müharibəyə hazırlaşır. Əks halda onun əsgərlərindən tankçı hazırlamaq nəyə gərəkdir?! Ancaq çox tezliklə bəlli olur ki, Sovet rəhbərliyi kürd xalqının planlarını qətiyyənlə düzgün anlamayıb: Azərbaycan SSR Dövlət Təhlükəsizliyi Nazirliyinin (DTN) Moskvaya məlumatında göstərilir ki, Bərzaninin şeyx komissar-

ərazisindən çıxarılırsın və bacardıqca İranda sərhəddən uzaqda yerləşdirilsin..."

Bağirovun təklifi yetərli olur. SSRİ Nazirlər Sovetinin 1948-ci il 9 avqust tarixli qərarına əsasən DİN tərəfindən Bərzaninin dəstəsinin Bakıdan çıxarılaraq Özbəkistan SSR ərazisinə, Daşkənd dəmir yolunun Verxneye-Komsomolskoe stansiyasına daşınmasına başlanılır. Bakıdan kürdlərin çıxarılması birdəfəlik aksiyaya kimi yox, hissə-hissə, xırda dəstələr halında icra olunur. Onlar yeni ərazidə kolxozlarda yerləşdirilir, eyni zamanda burada hərbi təlimləri keçmək üçün şərait də yaradılır. DİN-in məruzəsində qeyd olunur ki, 1948-ci ilin sonunda Mustafa Bərzaninin Özbəkistan kommunistlərinin başçısı Yusupovla görüşü olur və həmin görüşdə Bərzani öz dəstəsinin şəraitindən narazılığını bildirərək vəziyyətin və gələcək planların müzakirəsi üçün Stalinlə görüşü təşkil etməyi Yusupovdan xahiş edir.

Göründüyü kimi, Sovet hökuməti Bərzaninin heç də "kommunizm qurucusu" olmadığını aydınlaşdıran kimi kürdlərin Bakıdan uzaqlaşdırılmasını qərarına gəlir. Yəni, bu siyasi oyunda hər kəsin öz mənafeyi vardı, üstəlik bu mənafehlər üst-üstə düşmürdü. Həmin dövrdə (ta 1950-ci illərin ortalarına qədər) kürdlər Yaxın Şərqdə SSRİ-nin yeganə müttəfiqi idi və Moskva onlardan istər İraqda, istərsə də Suriyada Qərbə qarşı yararlanmaq niyyətindəydi. Bərzani isə öz növbəsində ya İranda, ya da İraqda müstəqil Kürdüstan dövləti qurmaq üçün əlləşirdi.

DİN-in məruzəsindən də görünür ki, Bərzaninin dəstəsinin Azərbaycandan kənarlaşdırılmasında maraqlı olan şəxslərdən biri məhz Bağirov idi. Kürd müəlliflər tərəfindən yazılmış "Mustafa Bərzani" bioqrafik kitabında da bu versiya vurğulanır. Kitabdan bir epizod:

"Bərzani tərəfdarları özlərinin Orta Asiyaya sürgün olmalarını repressiya

kimi qəbul edirlər və Bağirovla Bərzani arasındakı münasibətlərin pisləşməsi ilə əlaqələndirirlər. Məsələn, onlar Daşkənddə Orduxan Cəlilə belə bir əhvalat danışır: "Bağirovun ad günündə bayram süfrəsi arxasında yubilyarın yaxınları ilə bərabər "Tudə"nin MK-nin katibi Pişəvəri və general Bərzani də əyləşibmiş. Şən söhbətlər və sağlıqlardan sonra Bağirov hiss edir ki, Bərzani çox qayğılıdır və üzünü ona çevirərək soruşur: "Niyə heç nə yemirsən?" Bərzani isə cavab olaraq yoldaşları ac və yoxsul olduğu bir vaxtda SSRİ-yə əylənmək üçün gəlmədiyini söyləyir. Məhz həmin məclisdən bir qədər sonra kürdlər Bakıdan çıxarıldığından Bərzani tərəfdarları köçürülmə əməliyyatının Bağirovun onlara qarşı münasibətinin soyuması ilə bağlayırlar". Belədir, ya yox? – hökm vermək çətinidir. Fakt odur ki, kürdlər Özbəkistan kolxozlarından, bir hissəsi isə Altay vilayətində yerləşdirilir. Bərzani narazılığını Stalinə yazdığı məktublarla ifadə edir. O, Stalinə 72 məktub yazır, ancaq heç bir cavab almır. Bərzani fərz edir ki, məktublar Stalinə gedib çatmır, odur ki, qonşuluqda yaşayan bir qadından Moskvaya getməyi və məktubu orada poçt qutusuna salmağı xahiş edir. Kürdlərin həmin vaxtlardakı narazılıqlarını sonralar Xruşşovla görüşündə Bərzani zarafatla bu cür ifadə edəcəkdi: "Mən 5 dövlətə qarşı vuruşmalı olmuşam – İraq, İran, Türkiyə, Azərbaycan və Özbəkistana qarşı". Bəzi kürd tarixçiləri Bağirovun Bərzaniyə qarşı intriqalar apardığını və bu işdə Beriyanın xidmətindən yararlandığını yazır. Ancaq Pavel Sudoplatovun xatirələrindən də görünür ki, Stalinin xarici siyasət sahəsində böyük ümidlər bağladığı Bərzani ilə çətin ki Beriyanın və Bağirovun açıq qarşıdurma keçərdilər. Sudoplatova, görə, kürdlərin Azərbaycandan Özbəkistana köçürülməsi ideyası başdan ayağa Moskvanın ideyası idi və SSRİ-nin Yaxın Şərqi maraqlarının soyuması fonunda bu addım siyasi cəhətdən düzgün addımdı. Sudoplatov yazır: "Mən Yusupovun kabinetinə Bərzaninin başçılığı altında İrandan Azərbaycana qaçmış 3000 kürdün məskunlaşdırılması təklifi ilə gəlmişdim. Onları Qafqazda saxlamaq çox təhlükəli idi, odur ki, rəhbərlik kürdləri Özbəkistana köçürmək qərarına gəlmişdi..."

neqativ qarşılanır. O cümlədən, Mirzəfər Bağirov həmin ideyaya böyük skepsislə yanaşırdı, Bərzaninin öz millətinin nümayəndələrinə nəzarət istəyini isə onun "öz xanlığını yaratmaq" cəhdi kimi qiymətləndirirdi. Ümumiyyətlə, kürd xalqında olan arxaik tayfa münasibətləri və sərt iyerarxiya Mirzəfər Bağirovun tənqidinə səbəb olur.

Bərzaninin digər istəyi isə İraqa döndəndən sonra orada Kürdüstan dövləti yaratmaq barədə Stalinə yola gətirmək idi. Sudoplatovun memuarlarından bəlli olur ki, Stalin həmin ideyaya da qol çəkmiş.

Vadim Udilov "SSRİ-də terror aktları və təxribatlar" kitabında yazır: "Bərzani bəyan edir ki, İran hakimiyyətinə qarşı mübarizəni davam etdirmək niyyətindədir və Sovet hökumətindən onun dəstəsinə istirahət üçün bir neçə

ları inancılı kürdlər, həmçinin azərbaycanlılar qarşısında xütbələrlə çıxış etməklə onları heç də Sovet hakimiyyətini sevməyə çağırırdılar. Yəni, söhbət teokratik bir iyerarxiyadan gedir, Bərzaninin Sovet quruluşu haqda söylədiyi pafoslu kəlmələr isə niyyətlərini ört-basdır etmək fəndindən başqa bir şey deyilmiş.

DİN-in Stalinə məruzəsində deyilir: "Bir müddət sonra agentura yolu ilə müəyyən edildi ki, Mustafa Bərzani siyasi savadsız şəxs olmaqla bərabər, kürd tayfalarını birləşdirərək onlardan knyazlıq qurmaq və bu knyazlığın rəhbəri olmaq niyyətindədir. O, SSRİ-də olduğu dövrə onun heç nəyə öhdəlik götürmədiyi müvəqqəti bir təzahür kimi baxır. Bu cür əhval-ruhiyyəni nəzərə alaraq yoldaş Bağirov hökumət qarşısında məsələ qaldıraraq ki, kürd xalqının dəstələri Azərbaycan SSR

Kürdlərin Özbəkistan dövrü 1958-ci ilə qədər – İraqda 14 iyulda kral II Feysəlin devrilməsinə qədər davam edir. Mütəqiyətin süqutundan sonra molla Mustafa Bərzani İraqa dönür...

Hazırladı: Tahir Süleyman

Şêx Abdûselam Barzanî û Dewleta Kurdistanê û Otonomî û Dewleta Federe ya Kurdistanê...

İbrahim GUÇLU

Şêx Abdûselam Barzanî, li Kurdistanê serokekî neteweyî yê dîrokî û bi navûdeng û gelek girîng e. Ew şaxsîyet û serokekî gelek balkêş û rewşenbîr û mut-effekîr e. Ew di heman dem de serokekî aristokrat yê oldar û serokê Nakşibendîyan bû.

Serokatîya Şêx Abdûselam Barzanî, ji serokatîya edetî cûdatir bûye. Xwediyê qarek-tereke milî, civakî, olî û reformxwaz bûye. Loma jî Şêx Abdûselam li herêma xwe gelek reformên dîrokî û girîng pêk tîne. Reformên di dema wî de pêk hatine, her Kurdek jî baş dizane û jê re rêz digrin, ev in:

1-Xwediyê mulkbûnê ji holê radike.

2- Axê li gûndîyan belav dike.

3-Qelindê bûkê ji holê radike. Bi zorê zewacê qedexe dike.

4- Pêwendîyên civakî û herêmî û insanî, gor pîvanên wekhevî û edaletê rêdixe.

5-Biryar dide ku li her gundekî mescîdek ava bibe. Ew mescîdan bes wezîfeya olî û îbadetê nebînin.. Di hamen dem de bibin navendên civakî, navendên danûstandinê, navendên çareserkirina pirs-girêkan,

6-Li her gundekî ji bona ku pirs-girêk ji her aliyê ve çareser bibin, bi îradeya gûndîyan meclîsek/konseyyek ava dike.

7-Ji her eşîretekê ji bona hêzên çekdar ava bibe, biryar dide û gor wê biryarê hewil dide.

Şêx Abdûselam bi van reformên xwe, bi hemû eşîretên Kurdistanê re dibe xwediyê peywendîyek xurt. Hemû eşîret jî bawerîya xwe ji Şêx Abdûselam Barzanî re nîşan didin.

Ew di heman dem de xwediyê projeyeke civakî û milî ye jî. Ew dixwaze ku pêşî li herêma xwe û piştî re jî li tevayî Kurdistanê vê sistemê ava bike. Ev sistema jî, ji sistema Împaratorîya Osmanî cûda û serbixwe ye. Ne sistemek despotîk û otorîter e. Ew projeya wî, domandina projeya Şêx Abdûselam Barzanî re nîşan didin.

Ew di heman dem de xwediyê projeyeke civakî û milî ye jî. Ew dixwaze ku pêşî li herêma xwe û piştî re jî li tevayî Kurdistanê vê sistemê ava bike. Ev sistema jî, ji sistema Împaratorîya Osmanî cûda û serbixwe ye. Ne sistemek despotîk û otorîter e. Ew projeya wî, domandina projeya Şêx Abdûselam Barzanî re nîşan didin.

Şêx Abdûselam Barzanî, di sala 1907-an de bi hemû sêx û

serok eşîrên Kurdistanê re civînekê li dar dixê. Di wê civînê de biryarên gelek girîng tên girtin. Ew biryaran pêşkêşî desthilatdariya Împaratorîya Osmanî dibin.

Ew biryarên dîrokî û girîng ev in:

1- Li Kurdistanê, divê zimanê kurdî bibe zimanê fermî.

2-Li Kurdistanê, perwerdayî divê bi zimanê kurdî bibe.

3-Qeymeqam, midurên navçeyan, xebatkarên din, divê ji Kurdan bîn diyar kirin. An jî kêmtirîn divê ew memûrên ku kurdî dizanin ji bona Kurdistanê bîn diyar kirin.

4- Divê di dadgehên de biryar gorî hiqûqa îslamê bîn dayin.

5-Divê bac bê girtin. Lê ev baca divê li Kurdistanê ji bona çêkirina rêyan, avakirina dibistanan bê bi kar anîn.

Şêx Abdûselam Barzanî, ji bona ku ev projeyên xwe yê milî pêk bîne, bi Hemû Cemiyetên Kurdistanê re pêwendî datîne. Di heman dem de, bi Şêx Mehmûd Hafîd, Şêx Abdûlkadir Nehrî, Axayê Şîkakan Simko û pêşengên civaka kurd yê din re jî danûstandin dike.

Dema ku ew daxwazên serok eşîr û şêxên Kurdistanê, digihîjin destê desthilatdariya Osmanî, ew daxwazan li dijî dewleta Osmanî wek îsyân tên qebûl kirin. Împaratorîya Osmanî, leşkerên xwe dişîne ser Kurdistanê. Hezar mixabin ji derveyî Eşîreta Barzan, eşîretên din li berxwe nadin. Mixabin beşek ji wan eşîran jî dibin hevalên dewletê. Wê demê Şêx Abdûselam biryara şer dide. Eşîreta Barzan, bi mehan şer dike. Lê Şêx Abdûselam Barzanî mecbûr dibe ku herêmê terk bike.

Şêx Abdûselam diçe herêma Suryaniyan. Suryanî, li Şêx Abdûselam xwedî derdikevin û cî didin wî.

Lê hêzên dewletê dikevin Kurdistanê û herêma Barzan, gûndan dişewitînin, malên gel talan dikin. Mêran dikujin. Jin û zarokan dîl digrin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî (Birayê Şêx Abdûselam yê biçûk) 3 salî ye. Ew, bi dêya xwe ve dîl tên girtin û di zîndana Misulê de tên girtin.

Beşek çekdar jî vedikişîn çiyayên bilind. Li benda biryara Şêx Abdûselam Barzanî dimînin.

Şêx Abdûselam, di sala 1908-an de vedigere Herêma Barzan. Hêzên xwe yê çekdar dîsa dicivîne ser hev, li hemberî hêzên dewleta Osmanî dest bi şer dike. Di vî şerî de, hêzên Dewleta Osmanî zerarên mezin dibînin û şikest dixwin.

Şêx Abdûselam Barzanî, li dijî Meşrûtiyeta Yekemîn (1908) î derdikeve. Ew li diîl Îttîhad

Terakkiyan jî xwediyê helwesteke reformxwaz e. Wan nijadperest qebûl dike.

Piştî vê serkeftina Şêx Abdûselam Barzanî, Hikûmeta Osmanî, ji Şêx Abdûselam hevdiîtinê daxwaz dike. Ew jî qebûl dike. Piştî muzekereyan, dewleta Osmanî daxwazên wî qebûl dike. Herdu teref girtiyan azad dikin. Dewleta Osmanî, zerara daye herêmê tanzîm dike.

Lê dewleta Osmanî, bi soza xwe re girêdayî namîne, dest bi tade û zilmeka nedîtî dike. Di sala 1913-an de biryar dide ku Şêx Abdûselam Barzanî bê girtin. Loma jî hêzek çekdar dişîne ser wî.

Şêx Abdûselam jî wê demê mecbûr dibe ku biçe Rojhelata

Kurdistanê. Dibe mêvanê Seyîd Taha. Nêzikî Ūrmiyeyê li Rajanê bi cih dibe. Di salên 1983-an de jî Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî li vî bajarî xwediyê bîngehekê bû.

Dewleta Osmaniyan, ji bona ku Şêx Abdûselam Barzanî dîl bê girtin û an jî bê kuştin, xelatek mezin pêşkêş dike.

Şêx Abdûselam Barzanî, di vê qonaxê de, bi Axayê Şîkakan Simko re hevdiîtinê dike. Bi hev re derbasî Gurcistanê, bajarê Tiflîsê dibin. Bi berpîrsiyarên Çar re danûstandin dikin. Lewra Çar soz dabûye ku di têkoşîna milî ya Kurdan de bibe alîkar.

Piştî hevdiîtina bi berpîrsiyarê Rusyayê re, Şêx Abdûselam vedigere Îranê. Li Îranê, ew û Axayê Şîkakan Simko ji hevûdu vediqetin. Ew, encama dawetê diçe gundekî kurdan dibe mêvan. Xwediyê gûnd Sofî Abdûllah, dema ku Şêx Abdûselam û 3 hevalên wî di xew de bûne, wan digre teslîmî Dewleta Osmanî dike. Wek tê zanîn ji bona wî Dewleta Osmanî xelatek mezin danî bû. Encama vê îxanetê Sofî Abdûllah, ew xelata mezin wergirtibû.

Piştî ku Şêx Abdûselam Barzanî hat îdam kirin, birayê wî Şêx Ehmed Barzanî bû serokê eşîreta Barzan, Dergeh û Medreseya Barzan. Mele Mistefa Barzanî jî bi çand û bi helwesta birayê xwe yê mezin Şêx Abdûselam Barzanî ve tê gihîşt. Kamil bû. Di salên ciwanî de, qarektereka serokatî qezenç kir.

Abdûselam Barzanî, di 14.12. 1914-an de, gorî nerînekê jî di destpêka sala 1915-an de tê îdam kirin.

Şêx Abdûselam Barzanî, li ber çavên malbata wî û birayên wî tê îdam kirin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî biryar dide ku tu wext teslîmî dijminên miletê kurd nebe.

Bi îdama Şêx Abdûselam, miletê kurd serokekî xwe yê mezin wenda dike.

Şêhîdketina Şêx Abdûselam Barzanî, dibe sedem ku di Şerê Cîhanî Yekemîn de neteweya kurd, wek neteweyên din derfet bi kar bînin û dewleta Kurdistanê ava bikin.

Îttîhad Terakkiyên Osmanî, ji bona pêşîya pêvajoya dewle-

tavakirina Kurdistanê bigrin, Şêx Abdûselam îdam kirin û ji holê rakirin.

Bi îdama wî, miletê kurd şer-venekî xwe yê mezin jî wenda kir. Lewra Şêx Abdûselam hem serokekî siyasî û milî bû, hem jî şervan û lehengekî mezin bû. Lewra ew di sala 1912-1913-an de li ser navê Împaratorîya Osmanî beşdarî şerê Balqanan bibû. Encama şervanî û lehengîya xwe, serkeftina xwe, ji padîşahê Osmanî xelat wergirtibû.

Bi îdama Şêx Abdûselamê Barzanî, miletê kurd serokekî xwe yê civakî û reformxwaz wenda kir.

Şêx Abdûselam Barzanî, bi xwe aristokratîkî rewşenbîrî, olî, civakî bû. Wek tê zanîn ku di dema Împaratorîya Osmanî de, Tevgera Milî ya Kurd di salên 1840-î de bi serokatîya aristokrat û mîrên Bedîrxaniyan û di sala 1880-î de, di bin serokatîya civakî û olî de Şêx Ūbeydullah Nehrî de meşîya.

Şêx Abdûselam Barzanî, di heman dem de temsîlkar û berpîrsiyarê wê fikrê û kategorîya civakî ya aristokrat bû jî.

Piştî ku Şêx Abdûselam Barzanî hat îdam kirin, birayê wî Şêx Ehmed Barzanî bû serokê eşîreta Barzan, Dergeh û Medreseya Barzan. Mele Mistefa Barzanî jî bi çand û bi helwesta birayê xwe yê mezin Şêx Abdûselam Barzanî ve tê gihîşt. Kamil bû. Di salên ciwanî de, qarektereka serokatî qezenç kir.

Şêx Ehmed û Mele Mistefa Barzanî, rêya Şêx Abdûselam

Barzanî ya neteweyî şopandin û meşandin. Ji bona ku neteweya kurd, mafê xwe yê neteweyî qezenç bike û li Kurdistanê statuyek serbixwe ava bibe û Kurd li welatê xwe desthilatdar bin, xebat û têkoşîneke bê hempa birêve-birin.

Dema ku Kurdistan bi Peymana Lozanê hat beş kirin. Wê demê Mele Mistefa Barzanî, li Beşû Başûrê Kurdistanê, ji Tevgera Neteweyî ya Kurdistanê re wê demê serokatî kir. Ji her tevger û serhildana neteweyî ya Başûrê Kurdistanê re piştgirî kir. Ji tevgerên neteweyî yê li Bakûrê Kurdistanê û Rojhelata Kurdistanê re bû piştgir. Dema di sala 1919an de, serhildana neteweyî dest pê kir, di sala 1925an de serhildanan dom kir, Mele Mistefa Barzanî û malbata Barzaniyan, ji van tevgerên neteweyî re bûn alîkar.

Dewleta Mehabad ya Kurdistanê, piştî Şerê Cîhanî yê Duyemîn, li ser mîrata Şêx Abdûselam Barzanî ya statuparêz û reformxwaz şîn bû. Dewleta Kurdistanê, bû dewleteke reformxwaz û makezagoneke gelek demokrat pejirand. Mele Mistefa Barzanî bi pêşmergeyên xwe ve bûn alîkarê damezrandina Dewleta Mehabadê ya Kurdistanê û ket bin xizmeta Dewleta Kurdistanê. Ji Serokatîya Qazî Mihemed re rêz girt. Bi xwe jî bû serleşkerê mezin yê Dewleta Mehabad ya Kurdistanê.

Dema ku Dewleta Îranê, ji bona ku Dewleta Kurdistanê ji holê rake, êrîş kir, bi daxwaza Qazî Mihemed, Mele Mistefa Barzanî, bi hevalên xwe ve derbasî Yekîtiya Sovyetan bûn.

Piştî ku Mele Mistefa Barzanî û hevalên xwe, di sala 1958an de vegeyîyan Iraqê û Kurdistanê, Şoreşa Neteweyî ya îlonê jî girêdayî şûra neteweyî û civakî ya Şêx Abdûselam Barzanî dest pêkir û di sala 1970yî de bi avakirina Otonomiya Kurdistanê encam da. Di sala 1974an de, li hemberî Dewleta Iraqê ya faşîst û kolonyalîst, şerê ji bona Kerkukê jî bi şûra Şêx Abdûselam Barzanî dest kir û domand.

Şoreşa Neteweyî ya Gulanê jî di sala 1976an de, di bin serokatîya Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî de, bi şûra neteweyî û bi projeya Şêx Abdûselam Barzanî dest pê kir. Di gelek zehmetîyan re derbas bû. Di encamê de, ji bona avakirina Dewleta Federal ya Iraqê û Dewleta Federe ya Kurdistanê derfet çêkir.

Dewleta Federe ya Kurdistanê jî encama şûr û projeya Şêx Abdûselam Barzanî ye.

Divê hemû kurd li hemû beşan xwediyê vê şûrê bin û bi vê şûrê tev bigerin.

4 Mart Kürt Sultan Selaheddin Eyyubinin vefatı yıl dönümüdür

Bugün 4 Mart tarihin şahitlik ettiği en kıymetli ve adaletli komutanlarından Selahaddin Eyyubi'nin vefatı yıl dönümüdür. ZERnews'in "TARİHTE BUGÜN" bölümü editörü sizin için güzel bir derleme hazırladı. Gelin Selahaddin Eyyubi'yi ve tarihini tanıyalım.

1a- Kürt lider, Eyyubi Devleti'nin kurucusu Selhaddin'in asıl adı Yusuf'tur. "Selah" barış, "din" ise inanç anlamındadır. Barışçıl ve adaletli yönü münasebetiyle kendisine "Selahaddin" lakabı verilmiştir. Mısır İskenderiye Kütüphaesi kaynaklarına göre, İslam tarihindeki ilk

di. Kürlerin tarihi başarısını Batı Avrupalı "Keltler"e vermişlerdi. Ancak her oy veya savaşta dökülecek kan lazım olduğunda hemen Kürlere dönüp "Biz sizinle Müslüman kardeşiz, Avrupalılar kafir, düşman, emperyalist" derler. İroni'nin alası...

4- Selahaddin Eyyubi 1138'de Tikrit'te dünyaya geldi. 4 Mart 1193'te hakkın rahmetine kavuştu. Dosta ve düşmana karşı hoşgörü, adalet ve centilmenliği ile dünya tarihine adını altın harflerle yazdırmıştır. Onu düşmanları bile çok sevmişti. Nitekim o dönem ve son-

karşılaştıkları Haçlı ordusuna karşı amcasının ordusunun sol kanadını oluşturan süvari birlikleri ile elde ettiği başarılar sayesinde kendini gösterdi. Savaşın sonunda haçlı kumandanı "Kayseryalı Hugh" (Hugh of Caesarea) Selahaddin'in birliğine saldırdığı esnada esir düştü. Savaşın sonunda Selahaddin ve amcası ŞERKO (Şirkuh) İskenderiye'ye geçtiler. Burada kendilerine halife tarafından para, asker ve bir kale verildi. Kaleye saldıran Mısır haçlıları Şerko'nun birliklerini dağıtmayı başardılar fakat Selahaddin'in birlikleri kalenin

yardım istedi ve deniz yoluyla bir Haçlı ordusu, kendisine yardım için gönderildi.

Haçlı ve Mısır ordusu, Afrika ile Asya'nın birleştiği noktada buluştular ve savunmaya geçtiler. Bu durum karşısında çok şaşırın Selahaddin ve Şirkuh, yanlarındaki az bir kuvvetle ne yapacaklarını bilemediler. Daha sonra Selahaddin, ordunun komutasını ele aldı ve Sultan Nureddin'den gelecek yardımı bekleme fikrini beyan etti. Ardında ustaca bir manevrayla Belbis kalesini ele geçirdi. Beriden Sultan Nureddin ise, Selahaddin ve Şirkuh'a doğrudan yardım yerine Haçlı topraklarına yürüyerek onları geri çekilmeye zorladı. Bu yüzden çekilen müttefiklerinden ümidi kesen Şaver, Sultan Nureddin'in hücum etmesinden korkarak Şirkuh'un ordusuyla sulha mecbur oldu. Selahaddin, sulh şartlarını bizzat kendi tespit etti.

Sulh yapıldıktan sonra Şam'a dönen Selahaddin, can dostu olarak gördüğü ilim ve irfan sohbetlerine yeniden katılmaya başladı. Bu seferle beraber Selahaddin, askeri alanda ilk maharetini gösterdi. Önceleri Selahaddin bir ilim adamı olmak istiyordu, yönetici olmak gibi bir niyeti yoktu. Nureddin Mahmud, Selahaddin'in bütün karşı çıkmalarına rağmen askeri sahada Selahaddin'den faydalanmak istemişti.

10- Sultan Nureddin, Şirkuh'un ifadelerinden Mısır'ın fethinin kolay olacağını anlamıştı ve bu yüzden Şirkuh'u bir kez daha Mısır üzerine gönderdi. Şirkuh, Selahaddin'in yeniden kendisiyle gelmesi şartıyla bunu kabul etti. Çoğu kişinin ricasını reddeden Selahaddin, Sultan Nureddin'in ricasına dayanarak sulh sefere çıktı.

Sultan Nureddin'e bağlı bir ordunun üstüne geldiğini duyan Şaver, cizye vaadiyle Haçlılar'dan yardım istedi. Kudüs'ten hareket eden Haçlı ordusu, Asya ile Afrika'nın birleştiği yerde Şaver ve ordusuyla buluştu. Bunların toplam sayısı 30.000'e balığ oluyordu. Şirkuh ve Selahaddin'in yanındaysa 2.000 asker vardı. Selahaddin, ordunun kumandasını eline aldı ve kısa bir sürede Sina Çölü'nü aştılar. Kendilerinin 15 misli olan düşmalarını mağlup etmeyi başardılar ve İskenderiye'ye gelip bu kaleyi ele geçirdiler. Çok kısa bir sürede kale halkının muhabetini kazanan Selahaddin, canları pahasınada olsun bu halkın, kendisiyle savaşacağını anladı. İskenderiye'nin düştüğü haberini alan, Mısırlılar ve Haçlılar, önceki mağlubiyetin etkisinden çıkıp İskenderiye üzerine yürüdüler. İskenderiye çok önemli bir mevkiydi ve doğu ile batının ticaret merkeziydi.

11- Şirkuh ve bazı askerler, şehir dışında mühim bir mevkiyi tutarak Sultan Nureddin'den gelecek yardımı beklemeye koyuldular. Selahaddin ve yanındakilere şehir müdafaaya koyuldular. Selahaddin, kaleyi üç ay boyunca başarıyla savundu. Fakat Haçlılar'a desteğe gelen bir Rum donanmasının deniz yolunu kesmesi sebebiyle umduğu yardımı bulamayan Şirkuh, zaten erzak sıkıntısı çeken kalenin kurtarılmasını mümkün görmeyerek hiç olmazsa maiyetindeki askerleri selamete çıkarmak düşüncesiyle tuttuğu mevkiyi bıraktı ve çekilmeye başladı. Selahaddin, Şirkuh ve askerlerinin gitmesinden sonra sulh istemektan başka çare bulamadı.

Sulh şartı olarak askerleri ve silahlarıyla beraber Suriye'ye dönmeyi istiyordu.

Sulh yapıldıktan sonra Selahaddin ve askerleri kaleden çıktılar. Kudüs kralı, büyük bir ordu beklerken 100 kadar yaralı askerin kaleden çıktığını görünce çok şaşırıldı. Zaten böyle kahramanlıklara hayran olan Kudüs kralı, üç gün süreyle Selahaddin ve askerlerini ordugahında misafir etti. Selahaddin, bu üç gün içinde Hristiyanlar'ın ordu tertibatına ve Hristiyan kumandanlar arasındaki çekışmelere vakıf oldu. Bu bilgiler ilerideki mücadelelerde çok işine yarayacaktı. Misafirlikten sonra Suriye'ye dönen Selahaddin, kendini tekrar ilim ve irfan sohbetlerine verdi.

12- Yardıma gittiği Fatimi hükümetinin aciziyetini gören Kudüs kralı, savaş ilanına daha lüzum görmeyerek sınırı geçti ve Kahire civarına kadar geldi. Bunun üzerine Sultan Nureddin'e mektuplar gönderen Fatimi halifesi, yardım talep ediyordu. Sultan Nureddin bu talebi kabul etti ve Şirkuh'u yeniden Mısır üzerine gönderdi. Selahaddin'de bin bir rica ile üçüncü sefere gitmeyi kabul etti.

Selahaddin, adeti olduğu üzere büyük bir süratle emrindeki öncü kuvvetlerle önüne tesadüf eden tüm düşman birliklerini perişan etti ve Şirkuh ile esas ordunun, kılıç çekmesine dahi lüzum kalmadan Kahire civarına kadar gelmelerini temin etti. Şaver'in cizye vaadi ve laf kalabalığıyla oyaladığı Haçlı ordusu, bu hücumu haber alır almaz dağılıp firar etti. Kudüs kralının geri dönmesinden sonra Sultan Nureddin'e bağlı kumandanların varlığından hoşnut olmayan Şaver, bir ziyafet tertib edip hepsini ortadan kaldırmaya karar verdi. Şaver'in bu teşebbüsünü öğrenen Şirkuh büyük istraplara düştü.

Selahaddin ise Şaver'den önce davranıp çölde bir ziyafet düzenledi ve ziyafete Şaver'i de davet etti. Ziyafet mahaline yaklaşan Şaver'i karşılamak için yanına giden Selahaddin, yanındaki muhafızlardan çekinmeksizin Şaver'i kolundan tutup çekti ve atından düşürdü. Hadiseyi gören dalkavuklar derhal dağıldı. Zaten Şaver'in iktidar mücadelesinden bıkmış olan Fatimi halifesi, Şaver'i ortadan kaldırmak için fırsat kolluyordu. Bu olayı duyunca Şaver'i idam ettirdi ve boşalan vezirlik makamına, Sultan Nureddin'den korktuğu için Şirkuh'u getirdi. Fakat bir-iki ay sonra Şirkuh vefat etti.

13- 1171'de Mısır'da Şii Fatimi halifeliğine son vererek Bağdat'taki Abbasi halifeliğine bağlılığını ilan eden Salaheddin Eyyubi böylece Mısır'ın tek yöneticisi durumuna geldi. Fatimiler Şii mezhepci idi. Selahaddin Eyyubi ise Sünnidir. Bu yüzden Şii Mezhepci İnan rejimi Selahaddin'i sevmeyiz.

Bu gelişme ile İslam dünyasındaki iki başlılık son bulmuş ve biri Bağdat'ta, biri de Mısır'da olmak üzere mevcut olan iki halifeli yapı değiştirilmiş oldu. Artık İslam dünyasında tek bir halife vardı. Bu olay müslümanların haçlılara karşı birleşmesinde tarihi dönemeçlerden birisi olmuştur. Selahaddin Nureddin Mahmud Zengi'ye hayatı boyunca bağlı kaldı, fakat Nureddin'in 1174 yılında vefat etmesiyle durum değişti. Selahaddin, Nureddin'in dul eşi İsmedüddin Hatun ile evlendi. Fakat Nureddin'in yerine

hilâli bayrak: Selahaddin Eyyubi'nin KÜRT HİLÂLİ'dir... Selahaddin Eyyubi; Ortadoğu, İslam ülkeleri ve Kürdistan'a barış, huzur, selamet getirdi. Bu halkların özgürce bir arada gelişmelerini sağladı.

1b- Planlı olarak egemen güçler, Selahaddin vurgusu üzerinden Kürtleri Yahudilere saldırtmaya çalışıyor. Kürtlerin kendi insanı ve Kuran'ı haklarını talep etmemesi için dikkatlerini başka yere çekmek için tuzak kurmaktadır. Sultan Selahaddin, Yahudilere karşı hiç savaşmadı. Bilakis onları Avrupalı işgalci Hristiyanlardan korudu. Çünkü Haçlı Güçler (Günümüzün NATO'su gibi düşünün), o zaman Müslümanlar gibi Yahudiler ve yerli Hristiyanlara da katliamlar yapmıştı. Kürt Sultan Selahaddin, onları zulme karşı savundu.

2- Selahaddin Eyyubi'nin ailesi köken olarak İslam öncesi Kürt kraliyet ailesi Hedbani (Hezbani)'lere dayanır. 1130'da Divin'de Şedadi hanedanlığı yıkılınca Selahaddin'in dedesi, önce Bağdat'a gider oradan Tikrit'e yerleşir. Tikrit tarihte Kürdistan coğrafyası olup artık tamamen Araplaşmış bir vilayettir. Selahaddin'in kurduğu devleti anlatan tarihi bir eserin ismi de "Tarihü'l Devletü'l Ekrad"dir. Yani "Kürt Devleti Tarihi"dir.

3- Arap - İslam alimlerinin eserlerinde Selahaddin Eyyubi'nin seceresi yazılırken içinde mutlaka "Kürt" olduğu kelimesi geçer ve mutlaka Türk yazarlar o Arapça eserleri Türkçe'ye çevirirken "Kürt" kelimesini yok etmişlerdir, tercüme etmemişlerdir.

Örneğin İranlı alim-bilge Ali Şeriati Din ve Medeniyet isimli eserinde, "Yunanlılar'a medeniyet ve felsefeyi Kürtler öğretti" demişken Türk yayınevleri yıllarca Farsça eserlerdeki "Kürt" kelimesini "Kelt" olarak Türkçeye geçirmişler-

rasında bir çok Hristiyan din alimine göre cehenneme gitmeyecek tek Müslüman Selahaddin Eyyubi'dir.

5- Selahaddin Suriye-Mısır bölgelerinde Eyyubi Devleti'ni kurdu. Kudüs ve Ortadoğu'nun bir çok yerini istila eden, Müslüman ve Yahudiler'e hayatı dar eden, 88 yıllık Avrupa Hristiyanları'nın işgaline güç, adalet ve barış ile son verdi.

6- Selahaddin Eyyubi Haçlı ordusu ile savaşırken "Fırsat bu fırsattır" diyen Selçuklu Sultanı 2. Kılıçarslan onu arkadan vurur. Ancak Selahaddin'in ordusu dönüp Selçukluları yener. Selçuklu Türkleri'ne Anadolu'da kıtık ve hastalığın kol gezdiği, sultanlarının hatası yüzünden kendilerinin cezalandırılması durumunda ayakta kalamayacaklarını, dolayısı ile bir daha bu hataya düşmemeleri gerektiğini söyler.

7- Dönemin İslam halifesi İmadeddin Zengi, Selahaddin'in babası Necmeddin Eyyub'u vali olarak Baalbek ve Şam'a atar. Selahaddin burada büyür, ayrıcalıklı bir çocukluk dönemi geçirir. İyi bir tahsil aldı. Askeri eğitimden ziyade dini derslere de meraklıydı. Sanatla ve ilimle uğraşır. Selahaddin'in biyografisini yazan El-Wahrani Onun Öklid Geometrisi, astronomi, matematik ve aritmetik konularında uzman olduğunu belirtir. Mantık, felsefe, sosyoloji, fıkıh (İslam hukuku) ve tarih öğrendi, Şam'daki Dar'ul-Hadis'den (Hadis Üniversitesi) mezun oldu. Kürtçe, Arapça, Farsça ve Türkçe dillerini biliyordu.

8- Yirmi altı yaşındayken amcası ŞERKO tarafından eğitilmek üzere kendi hizmetine alındı. Mısır'ın güçlü aşiretlerinden Banu Ruzzaiklerin ele geçirilmesinde Fatimi halifesinin yanında savaştı. Daha sonra Haçlı ordusunun elinde bulunan Mısır'daki Bilbeis şehrinin ele geçirilmesinde görev aldı. Bilbeis'in ele geçirilmesinden sonra

düşmesine engel oldu.

9a- Haçlı Seferleri ya da Haçlı Akınları nedir? 1096-1272 yılları arasında, Avrupalı Katolik Hristiyanların, Papa'nın talebi ve çeşitli vaatleri üzerine, genellikle Müslümanların elindeki Orta Doğu toprakları (Kutsal Topraklar) üzerinde askeri ve siyasi kontrol kurmak için düzenledikleri akınlar bütünüdür.

9b- 1. Haçlı Seferi sonucunda kurulan Kudüs Krallığı; gözünü Mısır'a dikmişti. Zamanda Mısır'ın alınabilmesi için çok elverişliydi. O günkü Mısır'daki Fatimiler devletinin iç siyaseti karışıklıklar içindeydi. Mısır veziri Şaver, bir saray darbesi sonucu rakibi olan diğer vezir Dırgam'a yenilip vezirlikten olunca gizlice Şam'a, Nureddin Mahmud Zengi'nin yanına gitti ve yardım istedi (1164). Nureddin Zengi bu olayı fırsat bilerek İslam dünyasındaki iki başlılık problemini halledebileceğini ve Müslümanlar'ı tekrar tek çatı altında birleştirip Haçlılar'la mücadele konusunda güçleneceğini hesaplayarak Şaver'e olumlu yanıt vermiştir.

9c- Sultan Nureddin, Mısır'da Şaver'e yardım etme görevini Esedüddin Şirkuh'a verdi. Şirkuh bu görevi; kardeşinin oğlu Selahaddin'i yanında götürmek karşılığında kabul etti. Eyyub'un oğlu Selahaddin ise, inzivaya çekilmekten ve ilim meclislerinde bulunmaktan büyük bir zevk duyardı.

Bu yüzden savaşa gitme tekliflerini bin bir ricayla kabul etti. Ardından Şirkuh ve askerlerle yola çıktı. Selahaddin'in askeri hayatı bu noktada, amcası Esedüddin Şirkuh'un hizmetine girmesiyle başladı. Bu arada Mısır'da işler iyiden iyiye karışmıştı. Şaver, rakibi Dırgam'ı mağlup etmeyi başarmıştı ve Sultan Nureddin'den gelecek desteğe ihtiyacı kalmamıştı. Sultan Nureddin'e bağlı askerlerin müdahalesinden korkan Şaver, cizye karşılığında Kudüs Krallığı'ndan

4 Mart Kürt sultan Selahaddin Eyyubi'nin vefatı yıl dönümüdür

geçen oğlu İsmail, Selahaddin'i tanımadı ve işbirliğine yanaşmadı. Mısır'daki zengin tarım topraklarını mali dayanak olarak kullanan Selahaddin, Nureddin'in çocuk yaşta oğlu adına naiplik talebinde bulunmak üzere küçük, ama çok disiplinli bir orduyla Suriye'ye hareket etti.

Ama çok geçmeden bu talebinden vazgeçti. 1177 yılındaki Montgisard Muharebesinde Kudüs kralı IV. Baudouin'e yenildi. 1186'ya değin Suriye, Kuzey Mezopotamya, Filistin ve Mısır'daki tüm Müslüman topraklarını kendi bayrağı altında birleştirmeye girişti ve İslam birliğini tekrar kurdu. Zamanla sahtekarlık, ahlaksızlık ve gaddarlıktan uzak, cömert, erdemli, ama kararlı bir hükümdar olarak ünlendi. O zamana değin iç çekişmeler ve yoğun rekabet yüzünden Haçlılara direnmede güçlük çeken Müslümanların maddi ve manevi açıdan güçlenmelerini sağladı.

14- Selahaddin, yeni ya da gelişmiş askeri teknikler kullanmak yerine, çok sayıdaki düzensiz kuvvetleri birleştirip disiplin altına alarak askeri güç dengesini de kendi lehine çevirmeyi başardı. 1187'de bütün gücüyle, Latin Haçlı krallıklarına yöneldi. Bu arada Kudüs Kralı ölmüş yerine Lüzinyan-

lı Guy geçmişti. Selahaddin, Kudüs kralını ve ordusunu Kuzey Filistin'de Tiberya yakınlarında Hittin'e kadar getirmeyi başardı. Hittin kuyularıyla ünlü bir yeri. Selahaddin çok önceden kuyuları tutmuştu, böylece haçlılara bir damla su bırakmadı. Kudüs ordusu günlerce süren yürüyüşten sonra 4 Temmuz 1187'de tükenmiş ve susuzluktan bitkin düşmüş bir halde Selahaddin ile karşılaştı, İslam ordusu çoktan kuyuları tutmuş ve hiçbirini bırakmak gibi bir niyeti de yoktu. Bu noktadan sonra geri dönemediler ve Selahaddin'in karşısına çıkmak zorunda kaldılar. Hittin Muharebesi'nde Selahaddin, Kudüs Kralı Lüzinyanlı Guy komutasındaki Haçlı ordusunu yenmeyi başardı. Haçlıların verdiği kayıpların büyüklüğü Müslümanların Kudüs Krallığı'nın neredeyse tümünü ele geçirmesini sağladı. Akka, Betrun, Beyrut, Sayda, Nasıra, Gaman, Caesarea, Nablus, Yafa ve Aşkelon üç ay içinde düştü. Salaheddin Haçlılara en büyük darbesini ise 88 yıl Frankların elinde kalan Kudüs'ü 2 Ekim 1187'de teslim alarak indirdi.

15- Selahaddin'in başarısına düşen tek gölge Sur'un ele geçirilmemesiydi. 1189'da Haçlı işgali

altında yalnızca üç kent kalmış, ama sağ kalan dağınık Hristiyanlar zorlu bir kıyı kalesi olan Sur'da toplanarak Latin karşı saldırısının çıkış noktasını oluşturmuşlardı. Kudüs'ün düşmesiyle derinden sarsılan Batılılar yeni bir Haçlı seferi çağrısında bulundu. III. Haçlı Seferi çok sayıda büyük soylu ve ünlü şövalyenin yanı sıra, üç ülkenin krallarını da savaş alanına çekti. III. Haçlı Seferi uzun ve tüketici oldu. İngiltere Kralı I. Richard ("Aslan Yürekli" Richard) hiçbir sonuca ulaşamadı. Haçlılar Doğu Akdeniz'de ancak güvensiz bir toprak parçasına tutunabildiler. Kral Richard Ekim 1192'de dönüş için yelken açtığı savaşa sona ermişti. Selahaddin başkent Şam'a çekildi ve burada 1193 yılında vefat etti.

Vefatının ardından akrabaları imparatorluğu paylaştılar.

Selahaddin Eyyubi, 2005 yılında çekilen Cennetin Krallığı adlı filmde Suriyeli aktör Hasan Mesut tarafından canlandırılmıştır. Daha önce 1935 yılında Cecil B. DeMille'in yönettiği The Crusades filminde Ian Keith, 1954 yılında David Butler'ın yönettiği King Richard and the Crusaders filminde ise başroldeki Rex Harrison tarafından canlandırılmıştır. **tr.zer.news**

Kürdler, ya tarih kitaplarından tamamen silinmiş ya da tarihleri düşmanları tarafından yazılmıştır.

Tarih boyunca Kürd halkına yapılan katliamlar silsilesinin bir halkasının adı da Koçgiri'dir. Ancak diğer katliamlar gibi bu katliam da sonraki nesiller tarafından gereği gibi öğrenilememiş ve analize tabi tutulmamıştır. Çünkü Kürdler, ya tarih kitaplarından tamamen silinmiş ya da tarihleri düşmanları tarafından yazılmıştır. Dünyaca ünlü tarihçi Arnold Toynbee'nin "Bir millet için en büyük felaket, tarihinin düşmanları tarafından yazılmasıdır" sözünde vurguladığı üzere, Kürdler maddi katliamların yanında düşmanları eliyle tarihlerinin saptırılması felaketine de maruz kalmışlardır.

Güney-batı Dêrsim olarak da bilinen Koçgiri, 1920'li yıllarda 135 köy ve kırk bini aşkın nüfustan oluşmaktaydı. Bu bölge 18. yüzyıl sonlarında, Osmanlı Sadrazamı Kör Yusuf Ziyaeddin Paşa'nın, Kürdistan'daki tenkil hareketi sırasında ilk darbeyi yemiştir. Birçok çatışmanın yaşandığı bu harekâta Sadrazam ve Serdar Kör Yusuf Ziyaeddin Paşa, eski Osmanlı yöneticileri gibi Alevi Kürdleri olan bölge halkından bir gecede hileyle 150 aşiret reisinin başını keserek, aşiretleri cezalandırma yoluna gitmişlerdir. Katliamlarla dolu acı bir mirası devralan Kürd büyükleri, bu mazlum halkın birlik ve dirliğini sağlamak için yirminci yüzyılda daha sistemik ve kurumsal siyasi çalışmalarda bulunmuş, İstanbul merkezli birçok hareket ve cemiyet açığa faaliyete başlamıştır. Bunların en önemli ve kitlesel olanı Seyyid Abdulkadir liderliğindeki Kürdistan Teali Cemiyeti olmuştur. Dini ve millî meziyetleriyle her bakımdan Kürd toplumunu temsil eden bu cemiyet, Kürdistan şehirlerindeki etkinliği ve siyasi çalışmalarıyla da nam salmıştı. İttihad ve Terakki'den sonra ikinci büyük güç olup iktidara geçen Hür-

Koçgiri Katliamı (1921)

riyet ve İtilaf Fırkası doğrudan Kürdistan Teali Cemiyeti ile ilişkiye geçerek, Kürdler'e özerklik verilmesi temelinde bir anlaşma yapmıştı. Kürdistan Teali Cemiyeti ile Ferid Paşa kabinesi arasında imzalanan bu anlaşmada şöyle denilmekteydi: "Programında esasen mahalli yönetim biçimini kabul eden Hürriyet ve İtilaf Fırkası Genel Merkezi ile Kürdistan Cemiyeti arasında, aşağıdaki madde üzerinde tam anlaşma sağlanarak, her iki taraf Allah'ın yardımına dayanarak ülkenin kurtuluşu ve halifelik haklarının korunması için ortak çalışmaya söz verirler. Madde: Çoğunlukla Kürd halkının oturduğu memleketler siyaset olarak İslâm halifelğine ve Osmanlı saltanatına bağlı olmak şartıyla, toplam halkın çoğunluğu tarafından seçilecek bir Emirî başkanlığı altında özerk yönetime sahip olacaktır. 20 Aralık 1918"

Kürdlerin tarihi lideri Seyyid Abdülkadir başkanlığındaki Kürdistan Teali Cemiyeti Kürdistan'da hızlı bir şekilde şubelerini oluşturmuş, bu kapsamda Alişan Bey'i cemiyetin Dêrsim şubesini kurmak üzere görevlendirmiş, o da Baytar Nuri ile beraber şubeyi açmıştır. Ayrıca Koçgiri (Zara), Divriği, Kangal, Hafik, İmraniye, Beypazar, Celalli, Sincan, Hamo, Zınara ve Domura'da da cemiyet adına çalışmalarında bulunmuşlardır.

M. Kemal Erzurum Kongresi zamanında Alişan Bey ve Baytar Nuri'ye kongre kararlarının Kürdleri de kapsadığı söylemiyle milletvekilliği teklifinde bulunmuş; ancak onlar bu teklifi reddetmişlerdir. Kürd cemiyetleri içindeki gençlik kesimi ve Bedirhanlar öncülüğündeki Kürd Teşkilat-ı İctimaiye Cemiyeti bağımsızlığı dilendirmekte; Seyyid Abdülkadir liderliğindeki Kürdistan Teali Cemiyeti ise, "Türkler'in bu düşkün zamanında onlara darbe vurul-

masının Kürdlük şiarına yakışmadığı" gerekçesiyle ve Osmanlı hükümetinin Kürdistan'a muhtariyet vermeyi kabul ettiğini

Necat ÖZDEMİR

söyleyerek beklenmesi gerektiğini savunmaktaydı. Koçgirililer, bu ikilem içinde harekete geçmişlerdi. Bir yandan, Kürdistan Teali Cemiyeti ile İstanbul Hükümeti arasında yapılan gizli anlaşmada öngörülen statüyü ve Sevr Antlaşması'nın 62/64. maddelerinde öngörülen "özerklik" statüsünü gündeme getiriyor, diğer yandan Koçgirililer'in yoğun olarak yaşadıkları Zara, Divriği, Refahiye, Kuruçay ve Kemah kazalarının bağlı bulunacağı bir vilayet oluşturulması ve yönetimine yerli Kürdler'den birinin atanması isteniyordu. 1920 yılının başlarında Baytar Nuri, Yellice nahiyesinde Hüseyin Abdal tekkesinde Cangaben ve Kurmeşan gibi aşiretlerin liderleriyle bir toplantı düzenlemiş, 25 Kasım 1920'de de "Batı Dersim Aşiret Reisleri", Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Sevr Antlaşması'nın uygulanması gerektiğini ve aksi halde silah zoruyla bu hakkı elde etmeye mecbur kalacaklarını bildirmişlerdi.

Türkiye Büyük Meclis Hükümeti Koçgiri aşireti reisi Alişan Bey'i Refahiye kaymakam vekilliğine, kardeşi Haydar Bey'i de İmraniye bucak müdürlüğüne atayarak çatışmayı önlemeye çalışmış, başkaldırı, bölgedeki 6.

Süvari Alayı'nın bir grup asker kaçağını yakalamak isterken çıkan çatışmalarla 6 Mart 1921'de başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Sakallı Nurettin Paşa'nın Merkez Ordusu'nun emrinde Topal Osman Ağanın bizzat komuta ettiği 42. ve 47. Giresun Alaylarını isyanı bastırmakla görevlendirmiştir.

6 Mart 1921 tarihinde Sivas'ın Koçgiri (Zara) ilçesinde Kürdler'e yapılacak yeni katliamın fişekleri artık patlamış, katliam sonrası Sivas'a vali olarak atanan Ebubekir Hazım Tepeyran Koçgiri katliamının Nurettin Paşa adlı komutanın vahşiliğinin bir sonucu olduğunu itiraf etmiştir.

Nurettin Paşa 14 Mart 1921 tarihli "ayaktakımı Kürdler" ifadesini içeren bildirisinde gelişmeleri şöyle anlatmaktaydı: "Sivas iline bağlı Zara ilçesi (bu ilçeye 'Koçgiri' de denir) sınırları içinde yerleşik bulunan Koçgiri aşiretleri arasına sokulan bazı arabulucu kötü amaçlı kişilerin kandırdığı bu aşiret reislerinden çoğunun rıza ve muvafakatları dışında bir kısım ayaktakımı Kürdler, Ümraniye'deki askeri müfrezeye saldırmış ve bazı subaylarla Ümraniye'de bulunan Zara ilçesi kaymakamını tutuklamışlardır. Bu ayaklanmacılar, davranışlarının nedeni olarak, hükümetin sözde Kürtleri vuraçağını söylemesiyle korku ve kaygıya kapılmış olduklarını yaymışlar..." (Ebubekir Hazım Tepeyran, Belgelerle Kurtuluş Savaşı, Gürer yayınları, s.211) Nisan'da harekâtın birinci evresi sona erdiğinde başkaldıran Kürdler küçük gruplar halinde dağılarak kuzey ve kuzeydoğu yönündeki bölgelere çekilmişlerdir. Yoğunlaşan harekâtlar neticesinde 17 Haziran 1921 tarihinde Haydar Bey'in kardeşi Alişan ve 32 ileri gelen ile 500'den fazla kişi teslim olmuş, bunlar mahkeme için Sivas'a gönderilmiş, başkaldırı

böylece kanlı bir şekilde tamamen bastırılmıştır.

Başkaldırı sonunda Sivas valisi şu itiraflarda bulunmuştur: "Böylelikle Ümraniye bucağına ve Zara ilçesinin merkezine bağlı köylerden 76 ve Divriği ilçesinde 57 toplam 132, savaştaki düşman istihkamları gibi yakılmış, yıkılmış ve yüzlerce nüfus öldürülmüştür. Ayrıca bütün mal, eşya, zahire ve hayvanları yağmalanmıştır. Binlerce nüfus da dağlarda, kırlarda açlıktan ve sefaletten ölüme mahkûm edilmiştir..."

Nurettin Paşa, hükümetin güvenip kendisine verdiği yetkiyi pek kötü kullanarak yarattığı facialara yetinmemiş, Koçgiri ileri gelenlerinden öldürülen ya da can korkusuyla dağlarda saklanan kişilerin ailelerini de Sivas'a sürmüştü" (Ebubekir Hazım Tepeyran, Belgelerle Kurtuluş Savaşı, Gürer yayınları, s. 216, 218)

Yüzlerce kişinin hunharca öldürüldüğü, tecavüzlerin yaşandığı, mal ve hayvanların yağmalandığı, köylerin yakıldığı, binlerce kişinin dağlarda ölüme mahkûm edildiği Koçgiri başkaldırısının önemli isimlerinden olan Alişer ve karısı Zarife ise, 9 Temmuz 1937 Cuma günü, Kafat köyü yakınlarında barındıkları bir mağarada, Zeynel, Rehber ve Efendi adlı kişilerin tarafından öldürülmüşlerdir. Zeynel tarafından Alişer'in kafası kesilerek Albay Nazmi Sevgen'e teslim edilmiştir.

Koçgiri Katliamı Osmanlı sonrası kurulan idarenin Kürdler'e yönelik ilk icraatı olarak, adeta ardından gelecek vahşi uygulama ve katliamların habercisi olmuştur. Bu katliamı 1925, Zilan, Dêrsim ve diğer katliamlar izlemiştir.

Kaynaklar

Mehmet Bayrak, Koçgiri İsyanı Ve Alişer İle Zarife Oral Çalışlar, Dersim'den Önce Koçgiri Katliamı Koçgiri İsyanı, Vikipedi (ramanaronak.wordpress.com) haberdiryarbakir.com

Di Roja Cîhanî ya Jinê de, Panoramayek li Dor Rola Jina Kurd li Beriya Mêrdînê

Konê Reş

Bi min xweş e ku, di roja Cîhanî ya Jinê de, karibim ronahiyê berdim dor rola jinê di civaka Beriya Mêrdînê de. Rola jinê di mala kurdî de û vê gotina ku bav û kalên me gotiye: (Jin stûna malê ye), biçesipînim.. Erê rola mêr mezin e, lê barê giran li ser piştê jinê ye, jin stûna malê ye. Erê jin nîvê civakê ye.. Wek ku diyar e, di vê serdemê de guhdanek mezin bi jinê heye. Nexasim ji rex saziyên sivîl, dewletên demokrat û Netewên Yekgirtî ve.. Ev dewlet û saziyên têvel bi hewildan in ku ew zilm û zora ji sedê salan ve li ser jinê dihat û tê meşandin, nemîne.. Bêguman jina kurd jî, beşeke ji jinên netewên cîhanê, gelek zilm û zor lê hatiye kirin û hêjî dibe. Û zilm û zora ku li jina Kurd hatiye kirin û dibe, dubare ye; ji rexekî ve bindestiya ku gelê Kurd bi tevayî, ji rex rêjîmên kedxwar ve, tê re derbas bûye û dibe, ji rexekî din ve civakî ye, wek ya civaka cîhana gelên sisya ye ji paşketinê.

-1-

Di vê rojê de, navê çend jina Kurd yê navdar:

Di dawiya çerxê 19an û destpêka çerxê 20an de, navê çend jinên kurd di bakurî Beriya Mêrdînê de bi mêranî, merdî û cegerdarî di civaka kurdên Beriya Mêrdînê de dihat gotin, bandora wan li jinên Beriya Mêrdînê hebû wek: Xatê; diya Silêmanê Mistê, ku jinek mêr bû di herêma Xerzan de.. Şemê; diya Felîtê Quto, ew jî jinek mêr bû di herêma Pêncînarî de.. Perîxanê; diya Omer û Emînê Perîxanê di herêma Rema û Bişêriyê de.. Fesla Anter; Diya nivîskarê Kurd Musa Anter di navçeya Nisêbînê de. Dibêjin jinek wek axa bû û mixtariya gundê xwe Zivingê dikir. Durra; jina Hemê Mihê serokê eşîra Koçeka, dibêjin jinek nandan û sexî bû, deriyê wê ji mehcir, feqîr û û fiqran re vekirî bû.. Sara Hesê; Jina Hesê Şemokî, ji mala Hesê Berekê bû, dibêjin ew jinek zana, merd û şaraza bû, di herêma Hevêrkan de..

-2-

Xensa, kebanîya Îbrahîm Paşayê

yek ji jinên Beriya Mêrdînê bû:

Tevî vê rewşa xerab ya ku Kurdistan tê re derbas bûye û dibe, gelê Kurd bi rûmet û rêzgirtinê li jinê mêze kiriyê û derfetên berfireh di jiyana rojane de li ber vekirî hiştiye.. Di encam de jina Kurd di gelek waran de xwe parastiyê, serê xwe hildaye û nav û deng daye.. Mirov dikare wan waran bi van xisletan bi nav bike: Merdî, mêranî, zanî û huşmendî, wefadarî, deyax û cangorî..

Yek ji jinên Beriya Mêrdînê yê ku di destpêka çerxê bîstan û vir de nav û deng daye Xensa Paşê ye. Xensa Paşê an Xensa Xelecî: kebanîya Îbrahîm Paşayê Millî bû; Jinek jîr û jêhatî bû, xwedî kesayetiyek xurt û bi biryar bû. Di heyamê mêrê xwe Îbrahîm Paşa de û di pey wî re jî, wê karîbû zarok û êla xwe a Millan di devêrên teng re, bi serketin derbas bike.. Ew bû ya ku di şerê erebên Iniz û Şemeran de, nav di mêrên Millan, Xelecî û Kîkan de dida û ji wan re digot; Yaxên we yaxên guran e. Anku yaxên guran jî pezkujin, yaxên we jî

mêrkujin.. Ew keça Daoud Axa, pis-mamê Îsmâil Axa serokê êla Xeleca bû, lê bi navê Xensa Îbrahîm Paş dihat naskirin an bi navê Xensa Paşa. Piştî ku di payîza 1908an de zîlamê wê Îbrahîm Paşayê Millî li Sifeya, nêzîkî Kewkebê Millan canê xwe ji dest da û çû ber dilovaniya Xwedê û zarokên wî li Nisêbînê hatin girtin.. Xensa xatûn bi kar û barê êla Millan rabû û bi zîrekiya

xwe zarokên xwe ji zindanê berdan.. Xensa xatûn xwedî rêz û rûmet bû li cem axayên Kurdan û keyaxên ereban, nîşana rêzgirtina wê ku, di

hevdiñan de serê wê maç dikirin..

-3-

Rola Jina Kurd di tevgera Siyasî de:

Bi helkefta 8ê Adara 2024an, bi min xweş e ku ez navê çend jinên kurd

xebat di nav tevgera niştimanî kurdî de li bajarê Qamişlo dikir.. û herwiha jinên wek Stîya Mele Ehmedê Şûzî; Wezîra Têllo, Meqbûla Têllo, Sînem

keça Cegerxwîn, Emîna Çelengî.. van jinan jî wek wê xebata Kurdewariyê dikirin û dikarim bêjim ku ev jinên han û ji bil wan ve jî hene ji pêşengên jinên kurd bûn di Beriya Mêrdînê de di warê hestê netewî kurdî de.

-4-

Di Roja Cîhanî ya Jinê de, silavek wefadarî jinên Beriya Mêrdînê re:

Tevî jiyana gundîtiyê, cehalet, nexwendin û perîşaniya ku civaka kurdên Beriya Mêrdînê tê re derbas dibû, jina kurd li kêleka mêrê xwe berxwedaneke bê rawestan kiriyê û dike.. Digel mêrê xwe qonaxên cetin û dijwar, bi wefadarî derbas kiriyê.. Tevî ku zimanê erebî li pêşberî xwendina zarokên wê astengek mezin bû, wê ew asteng bi vî û deyaxeke mezin li pêş xwe hişt û nehişt ku zarokên wê dûrî zimanê bav û kalên xwe bikevin.. Hezkirina zimanê xwe bi zarokên xwe re çand.. Roja îro, bi saya wê, bi dehan ji mamoste, parêzer, bijîjk û endazyar di nav malbatên Beriya Mêrdînê de têne dîtin, tev bi Kurdî xeber didin û şerim dikin ku bi hev re bi zimanên biyanî xeber bidin.. Ji dil, roja 8ê Adarê li tev jinên cîhanê û taybetî li jinên Kurdistanê û Beriya Mêrdînê pîroz dikim û ji dayika xwe çêtir nabînim ku silaveke ji giyanê we re pêşkêş bikim.

Belê Hebûna Me Di Zimanê De Ye

Eger roja 21ê Sibatê "Roja navnetewî ya Zimanê Dayikê" be, em vê rojê li gelê xwe pîroz bikin û xelkên xwe agahdar dikin ku, roja Zimanê Kurdî 15ê Gulanê ye. Ev roja ku ji berî 92 Salan ve, kovara HAWARê li Şamê hatiye weşandin ku yekemîn care di dîroka Kurdan de zimanê Kurdî (Kurmançî û Soranî), bi alfabeya Latînî hatiye nivîsandin. Ji wê salê ve rewşenbîrên Kurd his û hestên xwe bi zimanê dayika xwe tînin ziman û zimanhezên kurd li gor vê banga Mîr Celadet Bedirxan dilivin:

(Malxerabo! Ma we ew çend wext nîne, ko hûn ji bo hînbûna zimanê biyaniyan bi salane ve xebitîne, îro jî dixebitin, ji bona ko bikarin -fîn-

foneke- derewîn bi lêv bikin. Kuro! Eybe, şerme, fihête, an hîni xwendin û nivîsandina bi zimanê xwe bibin, an mebejin em Kurdin, bê ziman Kurdîti ji we ra ne rûmete, ji me ra rûşeyek girane. Heyf û xebînet û hezar mixabin, nemaze ji wan ra ko bi zimanên din dizanin bixwînin û binivîsinin û alfabeya zimanê xwe hêç nas nakin).

(Kovara Hawar, hejmara (27) Şam, 1941)

Wek ku diyar e her miletek di cîhanê de, pênasîn û hebûna xwe bi zimanê xwe dide naskirin; li Erebiştanê zimanê Erebi nîşana hebûna miletê Erebi e, li Tirkistanê zimanê Tirkî nîşana hebûna miletê Tirk e, wiha jî li Kurdistanê zimanê Kurdî nîşana

hebûna miletê kurd e. Di nav gelên cîhanê de, zimanê Kurdî pênasiya gelê Kurd e. Di civata Netewên Yekbûyî de jî, her neteweyek bi ala xwe ya rengîn tê naskirin, wiha jî netewê kurd bi zimanê xwe yê Kurdî û ala xwe a rengîn di nav koma netewan de tê naskirin, ango zimanê Kurdî nasnameya neteweyê Kurd e û hebûna gelê Kurd di hebûna zimanê Kurdî de ye.

Ji ber ku kesayetiya me di zimanê me de ye û em bi zimanê xwe kurd mane, neyarên me jî, ji mêj ve ev yek naskirine û bi rêk û pêk şer bi zimanê me re kirine û dikin. Roja îro çendî em li zimanê xwe xwedî derkevin, biparêzin û pêşve bibin, wiha em hebûna xwe a kurdî diparêzin.

Dagirkeran bi sedema ku zimanê kurdî nemîne, bi pilan şer bi zimanê me re kirine. Zimanê me wek sembola paşverûti û nezaniyê destnîşan kirine û dikin. Û ne tenê planên bişaftina çand û ziman li ser me kurdan meşandine, lê belê wan xwestiye ku kurdan di her warî de paşketî û asîmîle bikin.

Zimanê dayika me, ne kêmi zimanê xelkên derdora me ye. Kok û rehên zimanê me li hezar salan vedigere, rewşa xwe ji ava çemê Dicle û Ferat distîne, bi çiyayê Cûdî, Barzan, Zagros, Toros û Agirî re mezin bûye. Bi keleka Nûh pêxember re gerya ye û dawî ji Cizîra mîr Şeref li dinyayê belav bûye.

Konê Reş

Ji bo bîranîna helbestvan û mamostayê navdarê kurd Bariyê Bala

Bariyê Bala di 24ê Adara 2025an de li bajarê Almata yê Qazaxistanê şeva bîranîne hat lidarxistin. Pirtûka wî ya bi navê 'Teyrê baz' ku piştî wêfata wî hat çapkirin, di şevê de hat nasandin.

Derfeta min tune ku ez beşdarî şevê bibim. Lê min hewl da bi şandina vîdeoyekê ji bo şeva ku ji bo bîranîna wî hatibû organîzekirin rêzgirtina xwe ya ji bo vî nîrxê hêja yê kurdî û dilsoziya xwe ya ji bo bîranîna wî ragihînim.

11 pirtûkên Bariyê Bala hatine çapkirin.

Min pêşgotina jêrîn ji bo pirtûka helbestvanê me yê qedirbilind "Dîlber" (Weşanxaneya 'Zengezûr' - 2009) nivîsbû:

PÊŞXEBER

Balayêv Baro kurê Elî – Bariyê Bala 1937-ê salê li Rêspûblîka

distîne. Çend sala ew dibistanêd navînda karê xweyî pêdagojîyê dimeşîne.

1970-ê salê bajarê Yêrêvanê da zanîngeha dewletêye dersdar hazirkirinda çawa mudurê kabînetê dîrokzanîyê kar dike.

1975-ê salê nehîya Massîsê da dirêktorê dibistana navîn, paşwextîyê eynî nehîyê da dirêktorê Malhebûna gundîtyê tê kivş kirinê. Ew salêd dirêj nehîya Masîsê da mufetîşê perwerdê dibistanê navîn şuxulîye.

Şerê Qerebaxa çiyara girêdayî 1989-ê sale ew jî tevî hemu Kurdêd musulman ji Rêspûblîka Ermenîstanê dertê û tê Rêspûblîka Azîrbêcanê. Bajarê Bakûyê da nehîya ser nave Nerîman Nerîmanov da dîsa mufetîşê dibistanêd navîn dixebite. 1998-ê sale dertê kara edîf (tegawidê).

Ermenîstanê, nehîya Massîsê, gundê Demirçiyê da malbeteke Kurde pir sadeye da hatiye dinê. Bavê wî Elîyê Paşayê Miho, dayka wî Qaza Evdoyê Bişoye. Ewana gundîyêd gelekî kedhez bûne. Tenê bi keda destê xwe jîne. Hevt law û keçeke wan hebûye.

Bavê wî 1943-salê şerê Cihanê duda da çawa şervanekî egîd şehîd dikeve. Dayîka wî 1982-ê sale dinya xwe diguheze. Bariyê piçûk bin tore û telîmê birayê xweyî mezin – Hecî Mehmedemîn da mezin dibe. Ew mirovekî pir dîndar bûye.

Bariyê Bala 1958-ê salê dibistana navîn xilaz dike û bajarê Yêrêvanê da qebûlî zanîngeha (înstîtût) dewletêye pêdagojîyayê ser navê Xaçatûr Abovyan dibe, para dîrok û filologîyayê bi zimanê Azerî.

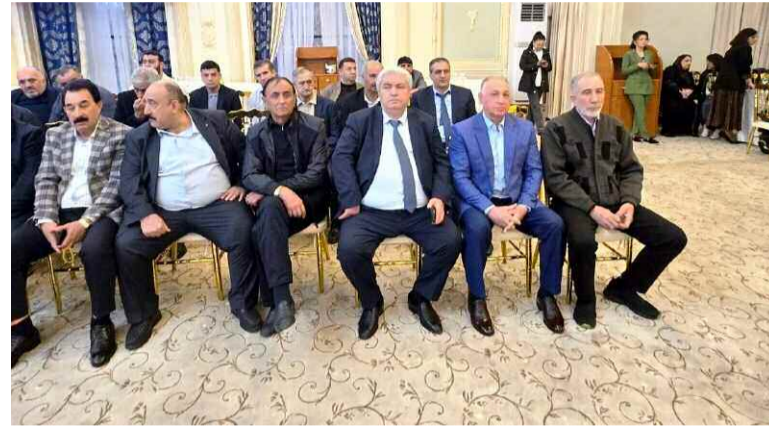
1963-ê salê zanîngeh xilaz dike. Dibe xweyê xwendina bilind û dereca dersdarêd dibistana navîn

Ew wedê ku şagirtê dibistana navîn bû, helbestêd zaroka dinivîsî. Helbesta wîye ewilîn 1957-ê salê bi ser nivîsara "Dayîka min" rojnama "Rîya Teze" da hatiye weşandinê. Ew paşê helbestêd xwe ser hîmê mijarêd (têma) cure-cure dinivîse. Piranîya helbestên wî rojnameya «Rîya Teze», «Dengê Kurd» û «Jîyana Kurd» de hatine weşandinê. Radyoyên bi zimanê

Kurdî, Ūrisî, Azerî û Ermenîkî de hatine xwendinê. Her wiha kovar û rojnameyên van zimanan de hatine weşandinê.

Bariyê Bala xwedanê du pirtûkêd neşir bûyîye. Pirtûka wîye yekê 1974-ê salê Rêspûblîka Ermenîstanêda bi navê "Dinya min", ya dua 1994-ê salê Rêspûblîka Azîrbêcanêda bi ser nivîsara "Kuda herim" hatine weşandinê.

Mijarê helbestên Bariyê Bala cuda-cuda ne, lê helbestvan piranîyê helbestêd xwe da niqitka hîmlî datîne ser welathezî û hub û

hezkirinê. Em vê îdêa wî helbesta "Kurdistan"êda gelekî ferih û zelal dibînin:

Geh sêfil bûm, geh kasil bûm boy huba te, Bûme kizik, her gav helyam ez seba te. Por sipî bû, ser zimîne tim navê te, Roj bihata, min bidîta azaya te.

Vê helbesta xwe da boy welatê xweyî koleyî, bindest dişewite, mîna kizikê dihele, donê wî dipiqite. Lê azaya welatê xweyî tarîstanê da jîyî hela nabîne.

Helbesta "Ax Felek" da jî ew dîsa boy welatê xwe dinale, dikele, şev û rojêd wî dibine ax û keser: Ax felek, wax felek, bê îtbar, felek, Em sîyar, tu peya, te nagrin, felek, Em hene, em dijîn, dizêrin, felek, Carekê rûyê me bikene, felek.

Ev ji Xwedê hîvî dike, wekî Feleka bê îtbar bide femkirinê bila carekê jî rûyê Kurdê belengaz bikene.

Helbesta "Bedewa Kurd" da ew bedewa Kurd ji avê paqîştir û gulê bîntir divîne û bejna xwe pêş wê ditewîne:

Ez ji te ra av nabêjim, Tu ji avê zelaltîrî. Ez ji te ra gul nabêjim, Tu ji gulê zehf bîntîrî.

Helbesteke xwe da ew bi dilekî pir xeyîdî rica û îltîmasê xwe ber tew mirovêd dinêye edlayîhez dike,

wekê bêjne neyara bila dest medine zimanê wî:

Dinê gişkî bidne minda, Ezê bikim hewar, gazî. Zimanê min mekin unda, Ezê hemya bibim razî.

Helbestvan parek helbestêd xwe ser janra (şaxa) rewakirinê nivîsîne. Çawa edebîyata hemû gelêd dinêye nivîsar da, usa jî edebîyata gelê Kurde nivîsare, him kevn da, him jî nûh da ev janra gelekî hatiye xebatê. Klassîkê edebîyata Kurda: Elîyê Herîrî, Melle Ahmedê Cizîrî, Feqîyê Teyran, Ahmedê Xanî û helbestvanêd nûh:

Bi gilîkîva qeleta Bariyê Bala pir dewlemende. Ewî nava van salan da gelek helbest, poêma, povêst, şano û helbestêd zaroka jî nivîsîne.

Poêmêd wî bi navê «Nado û Narê», «Gelê Qazax», «Gelto», «Şa bibin, Newroz hatye» û «Dîlbera min» in.

Şanoyên wî: «Salih û Gulistan», «Seyran» û «Paşa û Belgîzar» in.

Powêstên wî: «Dayka Werdek û kevîrê reş», «Gundê meyî pir mezin bû» û «Hêsîrî» ne.

Helbestvan her wiha salêd dirêj ji nava gelê Kurd hezarî zêdetir meselên kal û bavan, metelok, têderxistinok, zûgotinok û pêkenok berav kirine. Ew heyânî niha li tu cîyê nehatine weşandinê. Ewî heya niha jî dest ji qeleta xwe venekîşandîye.

1996-ê sale qezayê pir girane, şewat li helbestvanê mihacir dest dide. Ew malxuya mala xweye pir hezkîrî Dîlbera Bala unda dike. Ew qewmandina ser ruhê helbestvan rêçeke şewate gelekî kûr dihêle. Ew çawa bêjî ji Rebbê jorîn dixeyîde, dest ji nivîsarê dikîşîne, wedê xwe tenê nav xem û xeyala da der-

Cegerxwîn, Hejar, Wezîrê Nadîrî, Qaçaxê Mirad, Elîyê Evdilrehman,

Seîdê Îbo û gelekêd mayîn vê rêçê da kar kirine. Bariyê Bala jî ser hîmê motîvê vê janrê qeleta xwe ceribandîye û gihîştîye armanceke pir ber çav. Ez gumanim, xwendevanêd vê kara helbestvane pir zehmet wê baş qîmetkin. Helbesta ku rewayî dayîka xwe kirîye dibêje:

Qasîdê Xwedê, qîmetekî gelek mezin te ra daye,

Tim gotîye: "Cinneta heq, binê pîyê dayka teye".

Ew vê helbestê da ji dayîkê mestir tenê Xwedê dibîne. Pêş tirba wê çok vedide û axa wê tewaf dike. Zîyareta here muqedes hesab dike.

Eyane, wekî edebîyata hemu gelêd Rohilata navîne, him nivîsar da, him jî zargotî da janra beyta cîkî herî ferzî û berbiçav digre. Helbestvan bi vê janrê da zanebûna xweye gelekî kûre û kardar para ne hevşandîye. Beytêd ku ber qeleta wîye pir behir derketine, paraveyî ser çend para dibin: beytêd sîyasî-welathezî, torevî, lîrîkî û hub hezkirinê û yêd mayîn:

Delalê min, leke ma, Ser dilê me leke ma. Hemu welat bûn aza, Welatê me kêra ma. Bêje, kurêd, dubar bêje, Mitaleke, paşê bêje. Dinya milkê Silêmîne, Parê hilde, paşê bêje.

baz dike. Lê hogirêd wîye pir hezkîrî Şamîlê Esker, Knyazê Îbrêhîm, Huseynê Kurdoxîlî û Ahmedê Hepo bi halekî pir giran ewî ji şînê derdixin. Ew bi dilekî kasilî, pir westîyayî, dîsa dest bi nivîsara xwe dike. Poêma «Dîlbera min» û çend helbestêd bi xem û keder rewayî Dîlbera xwe pir hezkîrî dike:

Hey Dîlbera mine, canê, Me sond xar bû, bi "Quran"ê, Em tev herin Kurdîstanê, Min ne qete, gelek zûye.

Helbestvan niha teqawîdê deye. Di Rêspûblîka Qazaxistanê de dijî. Dîsa jî xizmeta gelê xwe dike. Di Yêkîtyê Kurdên Qazaxistanê «Berbang» de serokê para cejn û weşandinêye. Ew li nav gelê xwe digere derheqa qewmandinên niha de elametî dide gel.

Hejarê Samil

Başbakan ve KYB lideri: En kısa sürede yeni kabinenin kurulması konusunda mutabık kalındı

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesur Barzani ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB)

lideri Bafıl Talabani, güçlü, birleşik ve hizmet odaklı bir hükümetin en kısa sürede kurulmasının önemi konusunda mutabık kaldı.

Mesur Barzani, 16 Mart 2025 Pazar günü (bugün) Pirmam'a ziyaret gerçekleştiren KYB lideri Bafıl Talabani ile bir araya geldi.

Toplantı sonrası basına açıklama yapan Başbakan Barzani ve Bafıl Talabani, görüşmenin çok iyi geçtiğini ve olumlu bir atmosferde gerçekleştiğini belirtirken, güçlü, birleşik ve hizmet odaklı bir hükümetin en kısa sürede kurulmasının önemi konusunda mutabık kaldığını aktardı.

Bafıl Talabani toplantıya ilişkin açıklamasında, "Görüşmemiz çok iyi geçti. Milletimiz için iyi olan bazı stratejik konularda anlaştık. Görüşmelerimiz devam edecek ve hedefimiz en kısa sürede milletimize hizmet edecek bir hükümet kurmaktır." ifadelerini kullandı.

Başbakan Barzani de Kürdistan halkı ve bölge için önemli olan konuları ele alıp, partiler arasında yakınlık sağlamak amacıyla gerçekleştirilen ikinci "güzel ve olumlu" görüşme olduğunu söyledi.

Toplantılarda ele alınan konularda çok iyi bir ilerleme ve anlayış sağlandığını dile getiren Mesur Barzani, "Yakın gelecekte ekip-lerin hükümetin kurulması konusunda tam bir anlaşmaya varmalarını ve böylece Kürdistan halkının görüşmelerimizin ilerlemesinden memnun olmasını umuyorum." dedi.

Almanya'dan Suriye'ye söz: 300 milyon euro...

Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock, Avrupalıların Suriye halkının ve özgür Suriye'nin yanında olduğunu bildirdiği konuşmasında, ülkesinin Suriye'ye 300 milyon euro yardım taahhüdünde bulunduğunu söyledi.

Belçika'nın başkenti Brüksel'de bugün, "Suriye'nin yanında olmak: Başarılı bir geçiş için ihtiyaçları karşılamak" temasıyla 9'uncu Brüksel Konferansı düzenlendi.

Avrupa Komisyonu, konferansın Suriye'de kapsayıcı bir geçiş süreci için uluslararası destek toplamayı amaçladığını duyurdu.

Baerbock, AB Dış İlişkiler Konseyi toplantısı öncesinde yaptığı açıklamada, Almanya'nın, Birleşmiş Milletler ve bazı kurumlar aracılığıyla Suriyeliler için 300 milyon euro yardım taahhüt ettiğini belirtti.

Ayrıca, bu fonların yarısından fazlasının Suriye içinde kullanılacağını, geri kalanının ise Ürdün, Lübnan, Irak ve Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ve ev sahibi topluluklara destek sağlayacağını ifade etti.

Baerbock, Suriye'de barışçıl bir gelecek için kapsayıcı bir siyasi sürecin gerekli olduğunu vurgulayarak "Avrupalılar olarak, Suriye halkı için, özgür ve barışçıl bir Suriye için birlik içindeyiz" diye de ekledi.

Başkan Barzani'den Newroz mesajı: Halkımız birlik ve dayanışma ruhu ile Newroz'u kutladı

Başkan Mesud Barzani, Almanya'nın Köln kentinde düzenlenen Newroz kutlamalarına ilişkin bir mesaj yayımladı.

Mesud Barzani, Kürt halkının coşkulu katılımından duyduğu memnuniyeti dile getirerek, kutlamaların engellenmeye yönelik girişimlere rağmen halkın birlik ve dayanışma ruhuyla Newroz'u kutladığını vurguladı.

Başkan Barzani mesajında, "Her ne kadar kutlamaların engellenmeye çalışıldığı bir girişim olsa da, katılımcılar buna izin vermedi" ifadelerini kullandı.

"Kürt halkının birlik ruhu güçlüdür"

Mesud Barzani, Köln'deki Newroz kutlamalarına Kürt halkının geniş çapta katılımının, Kürt kimliğinin ve millî duygularının ne kadar güçlü olduğunu gösterdiğini belirtti.

Başkan Barzani mesajında, diasporadaki Kürtlerin uluslararası alanda Kürt davasına verdikleri desteğin önemli olduğuna dikkat çekerek, "Bu katılım, Kürt halkının birlik ruhunun yurtdışında da ne kadar canlı ve dinamik olduğunu ortaya koydu" dedi.

Başkan Barzani, mesajında şu ifadelere yer verdi:

Kentteki Kürtçe okul kapatılmasın diye tek başına eğitime devam ediyor

Xaneqi'nde Kürtçe eğitim verilen tek ilkokulda öğrenci olan Zeynep Soran, okul kapatılmasın diye eğitimini sürdürüyor.

Xaneqin kentinde yaşayan Zeynep Soran, Kürtçe eğitim veren Eşbiliyye İlkokulu 5'inci sınıf öğrencisi. Zeynep'i kentteki diğer öğrencilerden ayıran ise okuduğu okulun tek öğrencisi olması.

Geçtiğimiz yıllarda sınıf arkadaşlarının diğer okullara gitmesi, onu okulunun tek öğrencisi yaptı ve okulunun kapatılması sorumluluğunu tek başına üstlendi.

Rûdaw'a konuşan Zeynep Soran, "Birinci sınıftan beri bu okulda okuyorum. Arkadaşlarımı diğer Arapça eğitim veren okullara naklettiler. Okulum kapanmasın diye devam ediyorum. Kürtçe eğitim veren okulum kapanmasın diye okuyorum" dedi.

16 Ekim 2017'de Irak ordusu ve İran destekli Heşdi Şabi milis-

"Kürt halkından çok sayıda kişinin büyük bir coşku ve heyecanla Almanya'nın Köln kentinde Newroz kutlamalarına katılması sevindirici bir durumdur. Bu geniş katılım, Kürdistan halkının değerlerine bağlılığını ve millî duygularını güçlü bir şekilde ifade ederken, Kürt kimliğinin ve halkımızın birlik ruhunun yurtdışında da ne kadar canlı ve dinamik olduğunu gösteriyor. Bu aynı zamanda, Kürt diasporasının uluslararası alanda Kürt davasını destekleme konusundaki rolünün ne kadar önemli ve etkili olduğunun bir göstergesidir.

Her ne kadar Köln'deki Newroz kutlamaları sırasında bazı güvensiz eller, bu etkinliği sabote et-

eye ve halkın toplu mesajını bastırmaya çalışmış olsa da, etkinliğe katılanların kararlı duruşu ve güçlü sesi, bu girişimlere izin vermedi. Katılımcılar, Kürt halkının birlik ve vatanseverlik ruhunu başarıyla sergileyerek kutlamaları sürdürdü.

Buradan, büyük bir coşku ve millî duygularla bu kutlamalara katılan tüm değerli dostlarımıza içtenlikle teşekkür ediyorum. Barışçıl bir mesajla Kürt halkının sesini dünyaya duyurdukları için kendilerini kutluyorum. Umarım her zaman mutluluk, bayram ve neşe içinde olursunuz.

Dünyanın her köşesindeki tüm mücadeleciler, özgürlükçü ve vatansever Kürtlere selamlarımı iletiyorum."

lerinin saldırılarından sonra Xaneqin'de Kürtçe eğitim veren okullar ve öğrencilerin sayısı yıldan yıla azaldı.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okullarda öğretmenlerinin maaşlar nedeniyle boykotu nedeniyle Xaneqin'de Kürtçe eğitim giderek zayıflarken Arapça eğitim gören okul ve öğrenci sayısı her geçen gün artıyor.

Okulun tek öğrencisi" dedi.

Bağdat yönetiminin Xaneqin'de uyguladığı çiftes-tandart, Arapça okullardan mezun olanlara gösterdiği ayrımcılığın yanı sıra Kürtçe öğrenim görülen okull

HƏLƏPÇƏ FACİƏSİ HEÇ ZAMAN UNUDULMAYACAQ

Tahir Süleyman Hələpçə şəhidlərini ziyarəti zamanı

İRAQ KÜRDÜSTANINDA KÜTLƏVİ QƏTL

İyirmi səkkiz il öncə, faşist Səddam tərəfindən Hələpçə qəsəbəsinə atılan kimyəvi bombalar nəticəsində 5000 insan öldü, 7000 insan isə müxtəlif dərəcəli sağalmaz yara aldılar.

Hələ İran- İraq müharibəsi zamanı irqçi Baas partiyasının rəhbəri, İraq prezidenti, diktator Səddam Hüseyin I Dünya müharibəsindən sonra BMT-nin qadağan etdiyi "Sənf", "Tabun", "Sınır"-adlı kimyəvi qırğın silahlarından istifadə etmişdir. Qadağalara baxmayaraq o, 1984-cü ildən, İraq Kürdüstanının müxtəlif şəhər və qəsəbələrini bombalayan zaman həmin bombalardan istifadə etmişdir.

1988 -ci ilin martın 16-da xalqın Novruz bayramına hazırlaşdığı bir zamanda, gözlərini qan tutmuş faşist Səddam, Kürdüstanın Hələpçə, Hurmal, Dauçayla, İnar, Sirva və Şexuasan yaşayış məntəqələrinə kütləvi qırğın bombaları atdırmışdır.

Təkcə 70 000 dinc əhalisi olan Hələpçə şəhərinə atılan kütləvi qırğın bombaları zamanı 5000 insan ölmüş, 7000 insan isə müxtəlif dərəcəli yanıq yaraları almışdır ki, onların müalicəsi yoxdur. Nəticədə minlərlə uşaq, qadın-qoca cəsədləri ilə ölü bir qəsəbəni andıran Kürdüstanın Hələpçə şəhəri II Dünya müharibəsindən bu yana ən dəhşətli vəhşiliyə bir səhnə olmuşdur. Vaxtı ilə dünya ictimaiyyəti faşist Səddama qarşı tədbir görsəydi, çox güman ki, nə Hələpçə qətlini, nə də sonrakı müharibələr baş verməzdi.

Gec də olsa bu gün ABŞ-ın prezidenti və dünya ictimaiyyəti qatil Səddam Hüseyinə qarşı qəti qərara gələrək qaniçenin rejimini dəyişdilər. Faşisti, özü hazırladığı və on minlərlə günahsız insanları asdığı dar ağacından asdılar. Əgər sistem dəyişilməsəydi çox güman ki, ölkəsinin vətəndaşlarına qarşı kütləvi qırğın silahı işlədən vəhşi, yəqin ki, bundan qatqat güclü kütləvi qırğın silahları qonşu dövlətlərə qarşı da istifadə edə bilərdi, belə zalımların qarşısı dünya ictimaiyyəti tərəfindən vaxtında alınmalıdır!

Sonda mübariz qəhrəman kürd xalqı, İraq parlamentinə Hələpçə qətlini soy qırım kimi qəbul etdirdi.

Bu bayram günlərində dünyanın bir sıra demokratik ölkələri, Hələpçə qətlini anır və Suriya kimi Novruz bayramını qana boyayan ölkələri isə lənətləyirlər.

Serok Barzanî: Gelê Kurdistanê bi rêya çespondina doza xwe ya rewa di xebat û têkoşîna xwe de berdewam dibe

Serok Barzanî di 55 emîn salvegera rêkeftina 11ê Adarê de tekezî li ser "Peyama aşî û pêkvejiyana gelê Kurdistanê"

dike û dibêje: "Gelê Kurdistanê bi rêya çespondina doza xwe ya rewa, di xebat û têkoşîna xwe de berdewam dibe."

Serok Mesûd Barzanî bi boneya 54 saliya peymana 11ê Adara 1970ê, îro peyamek belav kir û tê de ragihand: "Rêkeftina 11ê Adarê berhema Şoreşa Eylûlê ya bi serpereştîya nemir Barzanî û têkoşîn û qurbanîdana Pêşmerge û hemû pêkhatayên Kurdistanê li hember zulma desthilatdarên Iraqê bû."

Herwiha diyar kir: "Ev berhema tekoşîna xurt bû ku ji bo vegeandina maf, dabînkirina demokrasî, hevkarî û pêkvejiyana hevbeş dest pê kir û hikûmeta wê demê ya Iraqê neçar kir ku hindek mafên gelê me nas bike."

Serok Barzanî tekez dike: "Di 54emîn salvegera Rêkeftina 11ê Adarê de em tekezî li ser peyama aşîxwazane, pêkvejiyana gelê Kurdistanê dikin. Em dubare dikin ku gelê Kurdistnê ji bo bidestxistina mafên xwe gelek qurbanî dane û bi çespondina doza xwe ya rewa di xebat û têkoşîna xwe de berdewam dibe."

Jîyan û bi serhata Egîdê Qadirî

Egîdê Qadirî sala 1938-an li Gundê Seyîd Kotaniya Vediya Ermenistanê hatiye dinyayê, sala 1999-an li Bakûya Azerbaycanê rehma Xwedê dike.

Malbata Egîdê Qadirî di salên 1926-1927an de, piştî serhildana Şêx Seîd, ji ber zilm û zora Roma Reş tevî 1700 malbatên eşîra Brûka koçber dibin, mal û milkên xwe di cih de dihêlin û ji çemê Erez, derbasî Qafqasyayê dibin. Egîdê Qadirî, di sala 1938an de li Gundê Seyîd Kotaniyê li nehîya Vêdiyê ya girêdayî Komara Ermenistanê ji dayik bûye.

Qadirî di sala 1963an de, li Zanîngeha Pedagojîyê ya ser navê X.Abovyan li bajarê Erivanê, Fakulteya ziman, wêje û dîrokê (para Azerî) xelas kiriye. Qadirî li bajarê Bakuyê di dibistanê de wekî dersdar kar kiriye û bi afirîneriya edebiyata Kurdî re mijûl bûye. Helbestên wî di salên cuda cuda di rojname û berevokan de ronayî dîtine.

Di sala 1971ê de pirtûka xwe ya bi navê "Lîrika Helbestên Feqiyê Teyran" weşandiye. Ev, pirtûka wî ya yekemîn e.

Di pirtûka wî ya bi navê "Kûlîlken Çiya" de; hesret, nalîn, gazî, guman, rastî, hêvî û bawerîya azadiya Kurdistanê heye. Ev bawerî pey nasbûna pirtûka "Kûlîlka Çiya" bi zimaneke şîrîn, xweş û poetîk ve, bandoreke mezin li ser xwendevanan jî çêdike.

Egîdê Qadirî di sala 1999an de, li bajarê Bakû'yê çû ser dilovaniyê.

GULÎZER

Gerdena te şemdan dide, Gulîzer,
Bejn û bala te heykel e sîm û zer,
Ji hûba te bûme bengî sewdaser,
Dev lêvê te şekrê şamê, Gulîzer.

Sûretê te sor gevez ça hinar e,
Xal xetê te tev de nexşê guhare,
Evîna te ez kirime dîn û har,
Dîn û harê te gulê me, Gulîzer.

Naz horînga nûr şemdana qudrêtê,
Sûlavlêka li ser banê cinetê,
Min re were rehîm û kerem mirwetê,
Bîrîndarê te gulê me, Gulîzer.

Gulîzercan çavê te yê nexşîn in,
Hinarê te merxik gulava bin in,
Bengî ez im ser te maşuq evîn im,
Evîndarê te gulê me, Gulîzer.

Ez dizanim tu bedewa kurdan î,
Tacê zêrîn beyta Feqiyê Teyran î,
Zîna bedew hûba Ehmedê Xanî,
Dilxedarê te gulê me, Gulîzer.

Ez heyrana kenê te yê şekirî,
Nûr nederî demê te yê vekirî,
Ji hûba te pir nexweş e Qadirî,
Tengezarê te gulê me, Gulîzer.

EŞ Û JAN

Şev e, dîsa xew nakeve çavê min
Ah û zar im, alav digre dilê min
Dişewitîm, dipertîm dil û çan
Ev eş û jan te daye min, Kurdistan.

Bedew rindî, gulistana rengînî
Bona Kurda timî, her wext şîrîn î.
Ez çî bikim, dilê me de birînî
Birina dil te daye me, Kurdistan.

Dinê zane bax û baxçe te rind in
Çar aliyê te temam bajar û gund in
Çiyayên te ji hemû çiyayên bilind in
Evan çiyana te dane me, Kurdistan.

Bê welatî zehf derdekî giran e
Bindestîya te me re eş e û jan e
Şev û roja Kurda ax û eman e
Ax û elem te daye me, Kurdistan.

Egîdê Qadirî
Ereb, Farsa, Tirkê decal zulmkara
Kurdistanam hildan kirne çar para.
Talan kirin, wêran kirin deşt-zozan
Ev talanî bonam derde, Kurdistan.

Qadirî bes e, bişewitî, binalî
Bona Kurda, Kurdistanê bedhalî.
Agadar be, pey tariyê rona ye
Nêr mereme temam Kurda ev şa ye.

E z ê B ê m

Wekî ez mirim û çûm
Tirba sar da cîwar bûm
Kete çavê xwelî û qum
Xema neke yara min
Tu bizanibe ezê bêm.

Tu cara tu negirî
Gulîya zirav vegirî
Li ser tirbam bibî sî
Hêviya min be her demê
Tu bizanibe ezê bêm.

Wekî hat bahara al
Neke axîn nalenal
Hêviya min be karxezal
Wekî bû xûşînya cem
Tu bizanibe ezê bêm.

Em Yekitîya Civata Kurdên Azerbaycanê şehîdên jenosîda Helebçeyê bi rêz bîrtînin û serênxwe ber hemû ŞEHIDÊN Kurdistanê ditewînin

36 sal berê, di roja 16-ê Adara 1988-an de, li Helebçeya Başûrê Kurdistanê, Rejîma Seddam Huseyinî, bi bombeyên kîmyewî zêdeyî 5000 kurd qetil kirin. Piraniya qurbanîyan zarok, jin, pîr û kal bûn.

Li Helebçeyê ne bes 5000 hezar mirov; lê herweha wîcdanê mirovahîyê jî hate qetilkirin. Jenosîda Helebçeyê tawaneke mirovahîyê ye.

Ev, ne tenê wahşet û qirêjîya Seddam Husênê faşîst û dîktator bû; herweha ev ji bo mirovahîyê jî şerm û lekeyek mezin e.

Gava ku li Helebçeyê ev jenosîd dihate pêk anîn, mixabin hemû dewletên herêmê û cihana erebî, Yekitîya Sowyetan, Japonya, Çîn, Dewletên Ewropa û Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê jî bêdeng man û çavên xwe ji vê qirkirin û jenosîdê re girtin. Piştî 36 salên jenosîda Helebçeyê, gelê Kurdistanê hîna jî tûşî komkujî, qetlîam û kuştin, neheqî û wêranîyan dibe.

Ji bo ku milletê Kurd û pêkhatayên Kurdistanê negihêjin mafên xwe yên neteweyî û demokratîk, ji bo ku ew li tu derê statuyek siyasî bi dest nexin;

dewletên Tirkîye, Îran, Iraq û Sûriyeyê teva hemû nakokîyên nav xwe jî, bi plan,êrîş û stratejîyên piralî û cihêreng, yên li dijî milletê kurd hevkarîya xwe didomînin.

Dewletên mezin yên cîhanê jî çawa ku çavên xwe ji jenosîda Helebçeyê girtibûn, îro jî çavên xwe ji êrîş, dagirkirin û planên van her çar dewletên dagirker digirin.

Careke din wîcdanê mirovahîyê li her bihusteka axa Kurdistanê tê qetilkirin. Careke din şerm û lekeye mezin li ênîya mirovahîyê dikeve.

Belê, herweha careke din birîna me ya kûr ya ku em bi destên xwe mala xwe xera dikin, dide der. Careke din, em li her çar perçeyên Kurdistanê jî, bi destê xwe bêti-faqîya neteweyî kûrtir dikin; carek din em hişmendîya netewî jar û hejar dikin; û carek din em bi destên xwe rêya azadî û serxwebûnê dirêjtir dikin.

Lê, li gel van hemû kiryar û rastîyên neyênî jî, doza azadî û rizgarîxwazîya neteweyî ya Kurdistanê berdewam dike. Çawa ku jenosîdên Helebçe û Enfalan nikarîbûye rê li ber têkoşîna gelê me bigire; tu êrîş, qetlîam û wêrakirinên dewletên dagirker ên ku bi awakî sistematîk berdewam dikin jî, dê nikaribe rê li ber doza ji

bo welatekî serbixwe, miletekî azad û civateke demokratîk bigire.

Emê vê birîna xwe ya dîrokî ya bêti-faqîyê, bi tifaq û hişmendîya netewî, bi siyasetek serbixwe û bi şexsiyet bipêçin. Milletê Kurd miletekî dîrokî ye; di tu demê de serî li hemberî dagirkerî û kolonyalîstan serê xwe netewandîye; berxwedan û serhildana li dijî dagirkerîyê ya ji bo serxwebûn û azadîyê bûye çandek jiyana netewa Kurd.

Bila dijminên netewa Kurd baş bizanibin ku em ji vê rêya rewa venagerin û tu şika jê turneye ku em dê bi ser kevin.

Em bangî Netewên Dewletên Yekbûyî dikin da ku weke fermî jenosîda Helebçeyê qebûl bike.

Di 36-emîn salvegera jenosîda Helebçeyê de, em fail û piştgirên vê jenosîdê rûreş û şermezar dikin!

Em Yekitîya Civata Kurdên Azerbaycanê şehîdên jenosîda Helebçeyê û hemû pakrewanên Kurdistanê bi rêzdarî bibîrtînin.

Tahir Silêman
serokê Yekitîya Civata
Kurdên Azerbaycanê
û sernivîsarê rojname
"Diplomata Kurd"
Bakû, Azerbaycan.

HELEPÇE TU CAR JI BÎR NAÇE

Sala 1988-ê 16-17-ê adarê, dema ku gul û sosin hawîldor xwaşbûn dikirin û bihar bi lez berbi Newrozê va diçû, dirok carek din vegeşîya ser bextreşîya kurd. Pelên darê hêşîn di nav xwînêda "xemiland", xwîn barîya bi ser jîyana kurdayetî va. Belê, ev ne yekem car bu ku gelê kurd, ketibû binê gullebaran û tîr barana dujmin, zar û zêç, pîr û çîwan, jin û mêr, bi kurtî hemu heyber û jîniyên xwezaya bajêrê Helepçê li ber çavê dost û neyar, di naverojek sayî û aramda, di bin bombeyên kîmyayî yên Seddamê rûqirêjde, kûtayî bi jîyana xwe dida. Esmanê hêşîn, ji firîna firokan toz û dûmanek sor direşand, jehrê bi ser rûyên mirovên bê gune û bê suçva, wekî tavîyên baranê dibarîya û gelên meye bê kes yek bi yek li Helepçê bi ser axa sarva, diwergêrîya û axrîn nefesa xwe dida... Xopan bû, tofan bu herder, xwîn wekî lehîya avê di nezaranda diçun xwar.

Kurdistan tu carî li bin darê zulmê star nekirîye. Gellek caran li hinberê zordariyê gelê kurd bi mêrxasî rawestîyaye û ber xwe daye. Lê dujmin firsend û mecal nedaye ta ku pirsîyara kurdî di zirûfên aştiyane de bête safî kirin. Dewletên dagirker mixrikên nav beyna xwe da, carcaran dev avîtine hev, şer û qirên kirine, lê ev şer û qelasîya wan her li ser axa derbas bûye. Ji vî alîva kurd hatine kuştin û welatê wan pêpez buye, ji wî alîvajî dîsa her kurd telef bune. Li dawîyê di şerên navbera du desthelatdarên dagirker da ha kurda xisarê tîtine. Kî ji wana di şerda têk çû bê dîsan, di palêk de, di babeta kurdayetî da serkevtî hatîye hesavkirin. Di şerê Îran û Îraqêda jî, kîjan têk çûbe bila here kurd bi xwe divî şerîda herçend bêalî jî bin dîsa xisar kirine û welatên wan ketîye ber bombebaran dujminan.

Ev cara yekemîn nebu, ku Seddamê hov êrişa hewayî bi ser gelê kurdva dianî. Ev kîn û rik û xezeba rêjîma nijatperesta Îraq, ji mêjve tê berî çend sala wan dîsa bomba napalm avîtibu Kurdistana Başûr û dîsan bi hezaran kurd bibûne penaber û ji bona sitarekî bi ser av û şetan va ketibû. Kurd ji bona starê wê demê xwe avîtibûn tor û bextên Îranîyan. Her çend bizanîya ku Îran jî ne doste, lê çawa bikirana mefer tunebû ji bo starê çiyê herî nêzik Îran û Kurdistana Îranê bu. Kurdistana Îranê wê demê di bin bandurîya rêjîma Îranêda maye. Bi hezaran mirov hatibu kuştin, nêzikî 3000-r malbat têk çûbû, mal û xanî û debar hemî ji ber bombebaranê wêran bibu, gelo gunê kurda çi bû? Kurda xwe li dijî êrişa diparast û ne dixwastin ku şer welatê wan xopan bike.

Di sala 1988-a Seddam li ser yek êrişî 75-c navçeyên Kurdistana kir. Ev êriş bi balafir û frokê hate kirin, bar û avêjen wan jî jehrîya kîmyayê bu.

Bingehê pêşmerge navçê Zaxo LEQ -a 1-ê, bi erdêra bû yek. Kurdan nekarin xwe li himberî cekên kîmyayî ragîrin. Wê roja reş, nêzikî 10 000-r kurd hatine qelandin û kuştin, wekî 20 000-an jî birindar bun û ewên din

tine Turkîyê û Îranê. Sere ewil Turkîyê sînorê xwe girt lê paşê dît ku badilhewaye, kurd kurda li devra nahêle, sînor vekir û ji sed hezaran jortir kurdên Îraqê hatine Turkîyê. Birçîtî, neçarî, bêdermanî û tezîtiyan

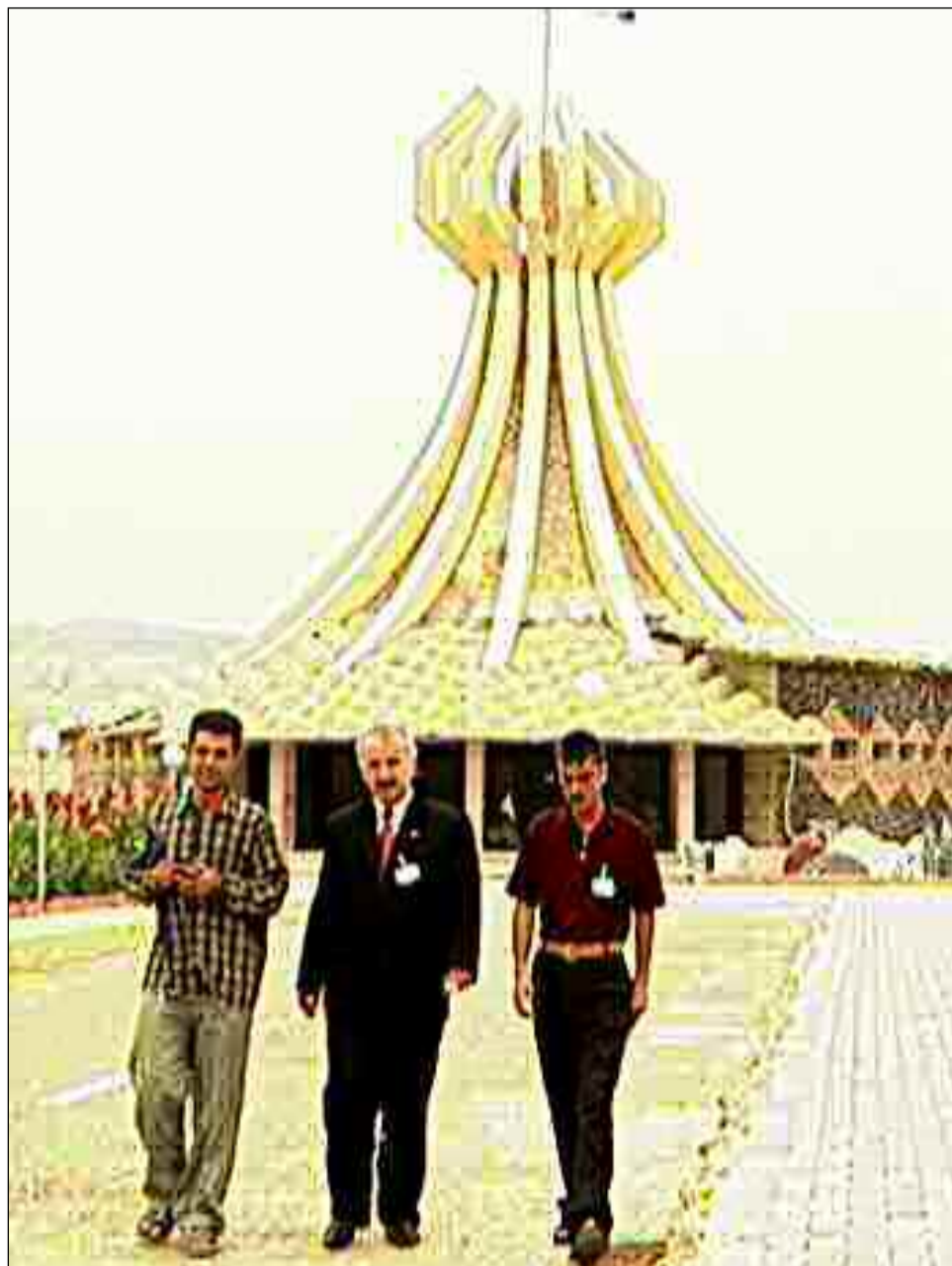
hate dîtin ku, kurd divê, dost û dijminên xwe baş ji hev cuda bikin. Di hemû perçeyên Kurdistana li ku derê dibe bila bibe, dema ku leyzek li ser çarenusîya kurd bê leyistin, rêxistin û sazumanên kurdewarî hev her tim baş agadar bikin û ji hev bi xeber bin, piştovanî û pişt kirîya hev bikin.

Vaye çendin care ku dijmin bi ser kurdada agir dibarîne, sedem ku nikarîne li cîhanê dengê xwe bilind bikin, kesek xwe negîhandîye hewara kurda. Gelek car dujmin kurda bi xwe berdaye hev û ew xwe daye alîkî temaşa şerê brakujîa kurda kirîye. Hêzên welatparêzên kurd jî bi dijmin xapîyane dest avîtine pêşîra hevdu û li dawîyêda doza Kurdistana bê hêz û bê deng maye. Gelek kurdên xwain û xwefroş jî mafên kurdayetî firotine dijmin û bi rûreşî li gel dujmin cî girtine.

Di hemû beşên Kurdistana de, dema pîrsa kurdî hatibe holê, hemî rexên dijmin bi hevra yek dengî kirine û li dawîyê xwaşbinyek mirovatî ji, Kurda re nasnekirine. Her wuha dewletên dijî maf u azadîya kurda, her daîm, di nav xwe da gelek peyman û destbirakîya dizî û eşkere danîne. Wekî tê zanin di diroka kurda de gelek caran çar dewletên dagirker alîkarîya hev kirine û her tim hevkar bune. Dema ku tevgera kurdî li beşekî Kurdistana pêşve çuye, nêzikîyê li edlahî û azadîyê kirîye: pêra û xof ketîye dilê wan zordarên beşên din. Ewana xwastine ku kurd her tim bindar bimînin.

Her yek ji wan xwîn û heyîna kurda bi hêsanî bimêje. Ew di nav hevdu ji hev bi xeber bune; lê pir mixabin ku kurda firsend û mecal netîtiye ku ew ji di nav xwe da şewr û mişawirayek daynin, yekitî û hevkarîyek çekin û cîhanê deng bidin. Dîyare xêra dujminên kurda ji kurda ra tune ye. Yekem dostê kurda, pêşîn kurd bi xwe ne. Kurdên hemî beşên Kurdistana birayê hevin û girînge her kesek ji bo azadîya Kurdistana di mercên xwe yên taybetî de serbixwe be û gerî kurd, di beşê xwe de ber bi rizgarî edlahîyê ve bibe. Helepçê, wekî Hêroşîma û Nagasakî bû. Di serdema îro de, ev buyer li ser navê mirovahetîyê rûreşîyek mezin e, sîçek girane. Bona wêjî Seddam û hevkarên wî di dadgehê hatin dadigekirin û caze dardakirineva emelên xwe "şuştin". Gelê kurd û dostên wî tu carî Helepçê ji bîr nakin. Kula helepçê zû bi zû ji dil naçe. Hêvîdarin ku ne kurd tenê, lê hemû gelên cîhanê carek din mirovkujîyek wiha nebînin û li çar alîyê cîhanê aştiyek pêt bidamezîrandin....

Amade kir: Tahir Silêman

Tahir Silêman zîyareta Helepçêda

jî ku jimara wan digihîste bi sed hezaran, li çar alî bela bun hewarîya xwe ji hemu cîhanêra beyan kirin.

Ew weşeta nedîtî, dîyare wê çendî-çend sal wê bîra meve, û wê bê neletkirin. Ev qetliyamek, mrovkujîyek gelek mezin bu. Lê bê dengî hertim û hertim beşê kurdaye kesî guh neda dengê nalîna zarokên kurd. Seddamê faşîste xwîn xwar dixwast ku gelên kurd ceza bike. Bi rastî jî ev ceza gellek giranbu. Wî dixast ku li ser axa kurda navçeyê vala û taybetî pêk bîne. Çekdarên kurd serê ewil vî navçeyê bombebaran kirî bernedan û bi qederê karîna xwe li ber xwe dan. Lê, ji heft beş artêşên Îraq sê beşên wî di vî opêrasyonêda beşdar bibun û ev hêz jî qabil nebu ku bi hêsanî têkhere û bişkê. Cehşên hindur jî li pişt artêşên xwînrej li dijî gellên xwe şer tikirin. Pêşmerge ji alîyêkva jin û zarokên kurd ji ber vî wehşetê direvandin, ji alîyêk dinva jî, bi cekên destane li himberê debabe û frokeyên rêjîma nijatperest şer tikirin.

Kurdên Helepçê vî alî, wî alî, bi perîşanî û bê kesîyêda revîn xwe spar-

wan bi çî wekî mirovan jî rêjîma Turkîyê ru neda wan. Her wek ku dîlên şer bûn bi grew hatibûn girtin. Li Mêrdîn, Dîyarbekir û Mûşê bineçiyên sitarê nişan da û çend kon û hinek xwarin û wexarin da wan, tu heqek penaberî li kurda nas nekir. Kurdên hatî di kanpên xweda her wek hêşîr û dîla di nav neçarîyêda xwe ji bombên kîmyayê parastin. Lê bextreşîya kurda li vir jî domand. Lewra gelek car hêzên ewlekarîya Turkîyê jehrî û dermanê mirinê avîtine nav xwarin û vexwarina kurdên penaber û her weha serok û pêşmerge hatî bi dizî û xef-xef dane rêjîma zordesta Îraqê. Mixabin, ev hemû hovîtî û qirkirin bin çavê cîhanê didomîya û kesek pêşî li vî rewşa xerav û ne mrovî nedigirt. Denk ji bîr û raya cîhanê û bi taybetî ji hêzên pêşverû û demokratên Turkîyê jî dernediket.

Kesî li halê kurda nedipirsîya

Bi rastî jî, buyera Helepçê qezîyake gelekî mezine. Careke din

"Deskeftiyên Kurdistanê ji berhema xebata Barzaniyê Nemir in"

14 adarê Îro 120 saliya jidayîkbûna Barzaniyê Nemir bavê ruhanî yê neteweya Kurd e, Pêşmergeyên herdu şoreşên Îlon û Gulanê jî dibêjin, pêwîst e û erk e jî ku hemû Kurdek li ser rêbaza pîroz a Barzaniyê Nemir berdewam be ji bo ku Kurd bighên hemû mafên xwe, ji ber ku ew destkeftên niha berhema xebata Barzaniyê Nemir in.

Pêşmergeyê herdu şoreşên Îlon û Gulanê Sidîq Goran ji malpera fermî ya Partiya Demokrat a Kurdistanê KDP.info re ragihand: "Îro 120 sal bi ser jidayîkbûna Barzaniyê Nemir bavê ruhî yê neteweya Kurd derbas dibe, ku rojeke geş e ji bo Başûrê Kurdistanê. Ji bo herçar parçeyên Kurdistanê rojeke geş e, ji ber vê yekê divê em hemû li ser rê û rêbaza pîroz a Barzaniyê Nemir berdewam bin û em xizmeta vê rêbazê bikin, heya ku em bigihin hemû daxwaz û mafên xwe yên ji ber ku Barzanî dibistanek bû ji bo hemû parçeyên Kurdistanê."

Sidîq Goran wiha got: "Barzaniyê Nemir serkirdeyekî netewî û niştimanperwer bû û ti cudahî nedikirin, xwe pêşmerge dihesiband û li kêleka Pêşmerge xebat dikir, jiyana wî jî ji ya Pêşmergeyan cuda nebû û hertim xizmeta gelê Kurd dikir. Ez bi xwe jî gelek caran pê re rûniştîme, li Nexde û li Kerec û li Qesrê. Gelekî vekirî bû û herdem em şîret dikirin û digot li ser xebatê ji bo mafên gelê Kurd berdewam bin. Niha jî mezintirîn destkeft ji bo gelê Kurd bi dest hatiye peyman 11ê Adara 1970ê ye ku ez endamê rêxistinê partiyê bûm û ez 23 salî bûm, lewma ew peyman baş tê bîra min."

Wî pêşmergeyê dêrîn wiha got: "Divê em hemû li ser vê rê û rêbaza pîroz berdewam bin û helbet destkeftên me ji berhema xebat û têkoşîna Barzaniyê Nemir in, lewra niha bêtî Serok Barzanî û vê rêbazê de çareserkirina kêşeyan zehmet be, ji ber wê jî pêwîstiya me bi vê rêbazî her heye ji bo ku em hemû mafên gelê Kurd bidest bînin."

Ji aliyê xwe ve, pêşmergeyê herdu şoreşên Îlon û Gulanê Ebdulqadir Mihemed Mensûr ji malpera fermî ya Partiya Demokrat a Kurdistanê KDP.info re ragihand: "Em hîn li ser rêbaza pîroz a Barzaniyê Nemir in. Erkê me ye ku em wek Barzanî ligel hejar, cotkar, karker û hemû çînen din bin. Divê em hertim pêbendî vê rêbazê bin, ji ber ku xebata Barzanî hertim ji bo bidestxistina mafên gelê Kurd bûye."

Wî pêşmergeyê dêrîn wiha got: "Destkeftên niha ji berhema têkoşîna Barzaniyê Nemir in, ji ber wê jî erkê me ye ku em heman rê û rêbazê bişopînin da ku destkeftên zêdetir ji bo gelê Kurd bidest bixin, ji ber ku wê demê Qazî Mihemed ji Barzaniyê Nemir re gotibû ezê bêm bidarvekirin û Ala Kurdisatanê da Barzaniyê Nemir. Barzaniyê Nemir yê hemû perçeyên Kurdistanê bû, ne tenê Başûrê Kurdistanê."

Ebdulqadir Mihemed Mensûr wiha got: "Em beşdarî hemû şoreşan bûne û şoreşên bi serokatiya Barzaniyê Nemir hemû ji bo bidestxistina mafên gelê Kurd bûne û piraniya destkeftan bi destên nemir Barzanî hatine bidestxistin."
KDP.info

Başkan Barzani'den Halepçe mesajı

Başkan Barzani, Irak devletin hala Kürdistan halkının haklarını silmek, inkar etmek istemesinin utanç verici olduğunu söyledi.

Başkan Mesud Barzani, Halepçe Katliamı'nın 36'ncı yıldönümü dolayısıyla Twitter hesabından bir mesaj paylaştı.

"Halepçe'ye kimyasal saldırı suçu, Kürdistan halkına karşı çıkan düşmanların zulmünün ve insanlık dışı zihniyetinin kanıtıdır." diyen Başkan Barzani, Halepçe trajedisinin üzerinden 36 yıl geçmesine rağmen Irak devletin hala Kürt halkının haklarını silmek ve inkar etmek istemesinin utanç verici olduğunu vurguladı.

16 Mart 1988 yılında çoğu kadın ve çocuklardan oluşan 5 bini aşkın Kürt, Irak'ın devrik diktatörü Saddam Hüseyin'in emriyle Halepçe'ye savaş uçak-

larıyla düzenlenen bombardımanda kullanılan kimyasal silahlarla şehit düştü.

Halepçe Katliamı

16 Mart 1988'de dönemin Irak hükümeti, Saddam Hüseyin'n talimatı ile Halepçe'ye kimyasal silahlarla saldırı

En az 5 bin kişinin hayatını kaybettiği katliamda 10 binden fazla kişi de yaralandı. Yaralıların

büyük çoğu kimyasal silahların etkisiyle kronik hastalıklara yakalandı. Tarihe "Halepçe Katliamı" olarak geçen bu insanlık dışı saldırı, Saddam Hüseyin liderliğindeki Baas rejiminin Güney Kürdistan'da Kürt halkına karşı 1986-1989 yılları arasında sistematik olarak sürdürdüğü Enfal Soykırımının en acı ve en son etabıydı.

54 sal di ser Rêkeftina 11'ê Adarê re derbas dibin

Îro 54 saliya Rêkeftina 11ê Adara 1970ê ye ku di navbera serkirdeyê tevgera rizgarîxwaza gelê Kurdistanê Mistefa Barzanî û rejîma berê ya Iraqê de hatibû îmzekirin.

Rêkeftin ji pêşgotinekê û 22 xalan pêk dihat ku 15 ji wan êşkere û 7 jî nehênî bûn, xalên nehênî jî girêdayî diyarkirina herêma otonomî ya Kurdistanê, sererastkirina destûra Iraqê û çareserkirina navçeyên Kurdistanê Kerkûk, Xaneqîn û Şingalê bûn. Deqa Daxuyaniya Hevpar a Rêkeftinê:

Yekem: Naskirina zimanê kurdî li kêleka zimanê erebî li herêmên ku piraniya wan Kurd in.

Duyem: Kurd dê bi tevahî beşdarî rêveberiyê bibin, di nav artêşê de jî.

Sêyem: Perwerde û çanda kurdî bê pêşxistin.

Çarem: Li herêmên ku piraniya wan Kurd in, hemû karmend dê Kurd bin.

Pêncem: Kurd azad in ku rêxistinên xwendekar, ciwan, jin û mamosteyan ava bikin.

Şeşem: Budceyê pêwîst ji bo avakirina Kurdistanê bê terxankirin.

Heftem: Mûçeyek ji bo malbatên şehîdan, hejar û penaberan tê diyarkirin.

PWK: Ji bo bibîranîna jenosîda Helebçeyê em deqîqeyekê rêzê bigrin

PWKê bangkir û got: "Ji bo bibîranîna jenosîda Helebçeyê em deqîqeyekê rêzê bigrin..."

Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK), bi boneya Komkujîya Helebçeyê daxûyanîyek belav kir. PWK, di daxûyanîya xwe de komkujîyê şermezar kir û jibo rêzgirtinê hemû Kurdan re bang kir. Daxuyanî wihaye:

"Ji bo bibîranîna jenosîda Helebçeyê em deqîqeyekê rêzê bigrin"

Ji bo şermezar kirina jenosîda Helebçeyê û bibîranîna 5000 şehîdên Helebçeyê yên ku ji aliyê rejîma Seddam Huseynî ve hatin qetil kirin, li Başûrê Kurdistanê, di roja 16ê Adarê, bi saeta Hewlêrê di saet 11.00an de, gelê me li cihên ku lê ne, radiwestin, rêzê digrin.

Heştam: Kurd û Ereb dê vegerin cihên xwe yên berê.

Nehem: Çaksaziya çandiniyê dê bê kirin.

Dehem: Gelê Iraqê ji du neteweyên Kurd û Ereb pêk tê.

Yazdehem: Radyo û çekên giran dê radestî dewletê bînin kirin.

Duwazdem: Yek ji cigirên Serokkomarê Iraqê Kurd be.

Sêzdehem: Îdareya welat li gor vê rêkeftinê tê birêxistin.

Çardehem: Budçeya herêmên ku piraniya wan Kurd lê dijîn, dê di yekîneyeke otonomî de bê birêxistin.

Pazdehem: Gelê Kurd li gorî nifûsa xwe beşdarî desthilata yasadananê dibe.

Lê di demeke kin de piştî ji nû ve birêxistinkirinê, rejîma Beisê

rêkeftin bînpê kir, navê Kurd wek netewe di destûra demkî ya sala 1970'an de bicih nekir û perwerdeya Kurdî hiweşand. Herwiha cîbicîkirina heşt xalên rêkeftinê jî paşguh kir. Li Kerkûk, Xaneqîn û Şingalê pêvajoya erebkirinê berdewam kir. Feylî ji Bexdayê derxistin, nasnameya wan ji wan stand û bêtî Kerkûk, Xaneqîn û Şingalê herêmeke otonomî a Kurdistanê bi yekalî diyar kir. Di 6'ê Adara 1975'an de ji bo têkbirina Şoreşa Kurdistanê bi dewleta Îranê re peymanek îmze kir.

Gelek ji sîyasetmedar û çavdêrên siyasî vê rêkeftinê, wek destkefta duyem a piştî Peymana Sevêrê dibînin ku tê de hikûmeta Iraqê mafên netewî yên gelê Kurd nas kir û vê rêkeftinê hevî da civaka Kurdistanê.

16.03.2024
BI SAETA HEWLÊRÊ
Saet: 11.00

EM JI BO ŞEHÎDÊN HELEBÇEYÊ DEQÎQEYÊKÊ RÊZÊ BIGRIN
MA SEMEDÊ ŞEHÎDANÊ HELEBÇEYÎ DEQEYÊK RÊZ BIGIRE

یەک خولەک وەک ماته‌مینی بۆ شه‌یدانی کیمیابارانی هه‌له‌بچه راده‌وه‌ستین

HALEPÇE ŞEHİTLERİ İÇİN BİR DAKİKA SAYGI DURUŞUNDA BULUNALIM

PARTIYA WELATPARÊZÊN KURDISTANÊ (PWK)

Em jî wek Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK), bangî kurd û kurdistaniyên her çar perçeyên Kurdistanê û li her cihêkî cihanê ne dikin, da ku em roja 16ê Adarê bi saeta Hewlêrê di saet 11.00an de, li cihên

ku em lê ne, ji bo bibîranîna 5000 hezar şehîdên Helebçeyê û hemû şehîdên Kurdistanê, em deqîqeyekê rawestin, rêzê bigrin."

Buroya Ragihandinê ya Partiya Welatparêzên Kurdistanê (PWK)

Моя речь на презентации

Gelî mevana, hûn bi ser sera ser çava hatine.

Îro em şeva biranîne û pêşkêşkirina pirtûka helbestvan û nivîskarê Kurdaye navdar, endamê PENa Kurd, bavê min Barîe Bala derbaz dikin.

Organîzator û sponsorê wê çalakiyê û usa jî sponsora pirtûka «Teyrê baz» birazîe Barîe Bala Evdillê HecîMehmedemîne.

Me kurdada meselek heye – Dibe gîha ser koka xweda şîn dibe.

Kalkê me Eliyê Paşê diçe şerê Hemdunayê Duda û şehîd dibe. Kurê wî mezin HecîMehmedemîn tew pîrka min Qaz û kulfêta apê min meta Hanê wan zaroka mezin dike, wanra dibe bav.

Roja îro bavêd me çûne Rehma Xwedê, Evdille, me kurap – birara bavî dike.

Evdille bira, zor spas terra.

Helal be terra!

Ez çawa biraêd çûk ber te ser xwe xwar dikim û destê te radmusim

Уважаемые гости!

Мы рады приветствовать вас на нашем памятном вечере и презентации книги «Сокол» известного курдского поэта и писателя, члена Союза писателей Курдистана (PEN-а KURD), моего отца Барие Бала.

Организатором этого события и спонсором издания является племянник Барие Бала – Абдулла Хаджи Мухаммадин.

У нас, у курдов, есть пословица: «Трава зеленеет на своих корнях».

Наш дед, Алиие Паше, погиб в годы Второй мировой войны. Его старший сын, Хаджи Махмадмин, в те тяжелые времена вместе со своей супругой, тетей Хане, и моей бабушкой Газе растил младших братьев и сестру, став им вторым отцом.

Сегодня наших отцов уже нет с нами, но для нас вторым отцом стал Абдулла.

Брат мой, огромное тебе спасибо!

Как младший брат, я с глубочайшим уважением склоняю перед тобой голову и целую твою руку.

В завершение своего выступления я хочу прочитать стихотворение моего отца «Я – Бари» на курдском и русском языках.

Уважаемые гости! Я хочу передать микрофон тете Хане, супруге старшего брата моего отца, Хаджи Мухаммадина, которая стала для него второй матерью, а также родной сестре моего отца, тете Асе.

Gelî mevanêd hêja. Niha ji ez gilî dixwazim bidim kulfeta apê min Mehmedemîn, Kîjan ku boy bavêd min bûye dayka duyemîn meta Hanera û xûşka bavê min meta Asyara lêkolîneran û wergervan Redaktorê sereke yêd pirtukan "Dilê şikestî" û "Teyrê baz" kurê Barîe Bala – Anarê Barîe Balara

BARÎ ME

Hatim dinê, wa dest pê bû dîroka min, Bûme bêbav, agir kete nav dilê min. Sêwîtiyê li min kar kir, bûme hîro, Rîya bavê xwe nihêrî, him şev, him ro. Hogirên min "bavo" gotin, ez girîyam, Goristana gora bavê xwe gerîyam. Kesî negot, min dîtiye, ew li vire, Destê negirt, ez nebirim tu car sere. Hezar lenet bê Hîtlêrê hovî, hare, Gora bavê xwe nedîtiye qet tu care. Zarofîya min buhurî keder, xeme, Kesî banî min nedikir, herim ceme. Deh saliyê da min pî danî dibistane, Zarên hevt sal kenyan, tinaz kirin mine. Bahar, havîn tezî, pêxas bûm golikvan, Bin piyên min qul dikirin kereng, pîjan. Birînê min diaxivîn, kê m digirtin, Dayîka min her ro arxavk lê dikirin. Ew rebena ne gihîşt bû sala sîye, Ser hevt sêwya rûniştibû êdî bîye. Şev û roja dişuxulî ew bê dore, Dihelîya nolî mûmê dihat xare. Boy parî nan digirîyam gelek cara, Tew xewna da bavê min nan dida min ra. Sal, pey sala difirîyan yeko, yeke, Şer xilaz bû, vegeirîyan pir hindike. Şahî kete hinek mala, şêmîk, derya, Çavê min qerimîn, bavê m venegerya. Bîrayê minî mezin Mehmedemîn, Bû bavê min, nedihîşt dilê m bike kizîn. Sibeke eşq, wî ez birim dibistane, Xênî kurdî min nizanbû tu zimane. Gav û rojên giran, şewat dihelîyan, Ser dilê min tenê rêçên wana diman. Hêdî-hêdî emir diket rîya xune, Digot: - Bavê m çûnê, wî sipartî mine. Ez gerekê weyseta wî biqedînim, Dinya heq da pêş wî şermeze nemînim. Min ew gotin boy xwe kire tim rênişe, Pir çerçîrm, wekî her dem herim pêşe. Rebbê jorîn qudreta xwe da ser mine, Paqîjayî, helalî kir para mine. Gihîştîme wê armanca ku min dixwast, Xwe ra bijart rêke bê doz, tîlane rast. Timê dûr mam kîn kudreta, derew, lafa, Boy gelê xwe pir xizmet kir, kişand cefa. Barê giran min hilda ser milê xune, Bûm helbestvan, şakim dilê gelê xune. Şikir xwedê îro hatye baş dewrane, Keç, xort gerek emir mekin berhêwane. Boy gelê xwe bikin kara paqîj, helal, Bê telp bijîn nolî ava kewser, zela.

Я – БАРИ

Прошло мое детство в слезах и печали: Войной обделенный, я рос сиротой Мы ждали отца, ах, как мы ждали! Несбывшейся он оставался мечтой. Отец – это слово с мною повсюду, А руки отцовские только во сне. Не знал я отца, никогда не забуду, Как много обидного выпало мне. Мне ноги кололи колочки и камни, Ногой и босой я ходил за скотом. Мне мать промывала загнившие раны, А школу пришлось отложить на потом. И в первый свой класс я пошел только в десять – Смеялись надо мной семилетние дети. От голода тело не мог я согреть, Заснув, хоть во сне на отца посмотреть. ... Отец приходил – это было во сне, Всегда кусок хлеба протягивал мне. С работой мать управлялась едва, Свечью сгорала, и в тридцать – вдова. Шли годы. Не все возвратились домой, И мама осталась вдовой молодой. А старшему брату я стал словно сын, Не дал мне угаснуть лишь Махмаддамин: Он за руку взял, наяву, не во сне, Сказал: - Наш отец поручил тебя мне! Я выбрал свой путь, он был честен и прям, Советовал брат, но стремился я сам. Наладилась жизнь, потихоньку пошла, Потом полетела, как к цели стрела. Я выбрал свой путь, устремился вперед, И стал мне идеалом мне курдский народ! И всю свою жизнь, не во сне, наяву, Я ради народа тружусь и живу! Тяжелую ношу несущ на плечах, Но сердца огонь и сейчас не зачат! Пусть годы прошли, изменилась страна. И лучшие, знаю, пришли времена. Теперь молодежи открыты пути, И в новую жизнь можно честно идти. Лишь только иди и учись, не ленись! Лишь только во благо народа трудись! Люби свой народ, жизнь построй без изъяна, Как светлые, чистые воды Зам-Зама.

Авторизованный перевод с курдского языка Марины Стукалиной

Сценарий**Приветствие**

Абдулла ХаджиМухаммадин
Анаре Барие Бала
Тетя Хане и Тетя Ася
После приветствия – видеоролик об отце

Руководство Ассоциации курдов Казахстана

- Уважаемые гости! Слово предоставляется правлению Ассоциации курдов Казахстана «Барбанг» и нашим уважаемым аксакалам

Азизе Зийо
Азиме Шамо
Захаре Авди
Махмадэ Маджид
Солхаддинэ Алие Аврамин
Махмаде Сылемин
Махмадэ Алие Аюб и
Вакиль Набиеву
Видео пауза

Родные и близкие Барие Бала

- Уважаемые гости! Слово предоставляется родным и близким Барие Бала

Ферзедэ Хаджи Мухаммадин
Атамша Алиеву
Бегали Малагову
Тахаре Авла
Ибрагиме Усывэ Рзго и
Маджиде Ходеда
Видео пауза

Представители Ассоциации

- Уважаемые гости! Слово предоставляется представителям ассоциации курдов Казахстана «Барбанг»

Князе Арыф
Фахраддине Алие Аврамин
Агали Ниязович
Абдульхалык Бариевич
Ибрагимэ Сеид
Рафике Якубе
Гасане Авдо
Вазире Князе Ибрагим
Мамедэ Тител
Видео пауза
Наши поэты и гости

Уважаемые гости! Слово предоставляется нашим поэтам **Князе Маджиде и Сади Усыв**, а также преподавателю курдского языка и культуры **Гульнаре Ахметову**, корректору книг Барие Бала «Разбитое сердце» и «Сокол» **Федотовой Ольге Ивановне** и директору компании «Голден тайм» **Рустему Бейенбаеву**

Дети

Уважаемые гости! В завершение нашего вечера внучатые племянники Барие Бала – Махмадамин, Бари и Мухаммед хотя бы прочитать вам стихи своего дедушки.

Di dawiya êvarê me de

МАТЬ

Тот, Кто был Посланником от Бога,
Говорил у праведных дверей:
«В Рай души ведущая дорога –
Под ногами ваших Матерей».
И пускай меня не судят строго,
Но и я хочу сейчас сказать:
Все мы знаем Господа как Бога,
Ну а после Бога по жизни –

Мать!

Нет для слуха слаще слова
«мама»,
Нет светлее облика для глаз!
Будешь ты всегда родною
самой,
Рай в твоих объятиях для нас!
Мухаммед
Nû bahara bedew hatye,
Kulîlkên ter ketne rêzê.
Qibe-qiba bilbilêye,
Kew sekinye destê fêzê.
Xwezil, xwezil vê baharê,
Rebbê jorîn me bê rehmê.
Welatê me bike aza,
Em safî bin dewa, doza.
Аминчик
Когда ведет судьбы звезда
Мы строим общество труда!
Нет рая там, за рубежом.
Мы в сказку превратим свой дом!

И пусть нам нелегко в пути,
Но вместе – весело идти!
Сто языков моей страны,
Как песни радостной весны:
Под флагом неба голубым,
Мечту в реальность воплотим!
Я верю, что для счастья дан
Нам Казахстан!

Бари
Завершение – Абдулла завершает мероприятие, после чего вносят горячее и салаты

Ведущие Нияд и Джалал подходят к столам и приглашают гостей выступить.

Rewayî helbestvanê kurdaye navdar, welathezê dil merez Barîê Bala-ê nemir, birê dayka xwe dikim!

Seyda: - xasteka te Kurdistan bû, azaya wê lê te ne dît, Axa qazax tera bû war, dilowanîya xwe li wir te dît. Me laşê te li vir binax kir, lê ruhê te firî welêt, Te "Teyrê baz", "Kûlîlkên necilmisî", gelra hiştin xelat. Keddarê mezin, sebeb çî bû ji me zû qetîyaî? Li erş û ezmanê Qazaxistanê, bê wext lê hesirîyaî? Dayka Qazê dabû kurda Batiê Bala-ê maqûl, mêrxas, Bi pênuşa zêrîn, kirinê neyar, temam dunê te kir cavnas. Dijminê me, xwînrêjê me, mekan li me kirin wêran, Her gav xwestin bikin yasax qewmandinê nav Kurdistan. Kan-xezna me kuda birin, Kîjan kilçî kirin cî-war? Dufîretî li me kirin xelat, mifîrxora keda me xar! Hiş û mejû, aqil-kemal, tim hebûna qelê xunî, Xezna tijîyî, erf - edetî, zar-zimanê netewa xunî. Bi namûs-xîret, bi rewş û xelat, dîroka kurda dixemlînî, Xêncî kaxet û qelemê, tu mal dewletê xayî nînî. Parçe zêrê palandîyî qîsûr-qilçî têda tune, Nêt-meremê te zefîn, ez çî bikim dewran bi tera nayne. Helbestvanî, bi te serbilindim, hej û meşa dinê zanî, Dîrok nasî, ji boy te tacin Herîr, Batê, Feqî, Xanî ! Nişa xasî, bê tîrsî, bê xofî, nîrxê serfêwazî, Ev culeta te hilgirtîe ji Berzan, Mehmed Qazî. Lawê kurdî, nav emirda ji ked-hedê nebetilî, Gelo çîma, bi cavê şîn dikewgirî, dixililî. Ronakbîrê kal, hesretkêşê welêt, akilbendê kûr, Li Rojava bûye edlayî, jê tê bîna gûl û nûr. Şaîr rabe, mêzeke li Mezlumê xwe, şêrê reş, Wekîlnefse, li Kamûşlîyê diçikine gulê geş. Hesretkêşê salan, îdî şabe, daxwezî te têne sêrî, Dayka Asya dil şewitî, li pey Barî îdî negrî! Seyda rabe ji meqberê sar, welatê xwe bike mêze, Bahar hatye, cîa-banîa dixemlînî gulê teze. Were raxin wan gula li ser merzelê şêr-şerbaza. Seyda: - Bi hikmê Abdi, li Rojava mafê kurda dibe aza!

Mecidê Xodêda "Redkî".
Qazaxstan, bajarê Almatî.
24. 03. 2025 salê.

Ez û Seîd Yûsiv û Dostaniya Me

Konê Reş, Qamişlo

Di vê nivîsê de li dor dostaniya min bi hunermend Seîd Yûsiv re, bi min xweş e ku bi vê gotina Seydayê Cegerxwîn destpê bikim: Ger çî millet li wan camêran bi çavekî kêm jî dinere û rûmeta wan nabîne, lê gerek e, em qenciya dengbêj û stranbêjan ji bîr nekin ku zimanê Kurdî bi pêş ve birine û ji mirinê parastine; ji pencê mirinê û nav lepên zimanên bêgane bi mêranî parastine. Lê milletê Kurd, ji ber ku bi xwe nezan bû, nikarîbû rûmet û karên wan yê giranbiha nas bike

Cegerxwîn, Jînenîgariya min, rûpel 83.

Ez jî, dengê xwe tev dengê Seydayê Cegerxwîn dikim û dibêjim: Eger şêx û melayên me karîbûn bi dîwana Melayê Cizîrî, Mem û Zîna Ehmêdê Xanî, helbestên Feqiyê Teyran, Nehcilenama Mele Xelîlê Sêrtî biparêzin, Stranbêj û dengbêjên me jî yê wê Şakiro, Kawis Axa, Karapêtê Xaço, Eyşe Şan, Mihemed Arif, Îssa Berwarî û yê mayî zimanê me ji talan û bişafînê parastin. Rola wan di parastina zimanê Kurdî de zor mezin bû. Bêguman di pey wan re Seîd Yûsiv e, yekî sereke ye di nav hevalên xwe de wek Aramê Dîkran, Mehmûd Ezîz, Mihemed Şêxo, Seîd Gabarî û hevalên wan yê din. Wî roleke mezin di parastin û pêşketina strana Kurdî de lîstîye. Tevî qedexebûna zimanê Kurdî di wî heyamî de.

Ji berî 10 salan ve, ji ber giringiya kar û xebata Seîd Yûsiv di ber peyv û muzîka Kurdî de, min navê wî jî -Yê tekane sax- wek stêrekê, di nav her 33 navdarên Kurdan, yê mirî de, di pirtûka xwe ya bi navê "Ji Stêrên Welatê Qedexe" (Duhok 2013) de, nîşan kiriye, digel ku min wêneyê wî jî bi wêneyê wan re daxistîye ser bergê pirtûkê.

Dostaniya Min û Wî

Ji mêj ve min Seîd Yûsiv nas dikir, belê ji sala 1978an û vir de, min ew ji nêzîk ve nas dikir. Di sala 1979an de, piştî ku mala xwe ji Beyrût û Şamê zivîrand Qamişloyê, dostaniya min pê re xweştir bû. Nexasim piştî ku di eynî salê de, wî şahiya zewaca min bi dengê xwe û tîlên tembûra xwe xweş û geş kir û wî ev dostaniya me dirêj kir ta ku ew çûye ber dilovaniya Xwedê.

Di havîna 1980î de ji min re got Şivan Perwer hatiye Beyrûtê, ahengek ji kurdên Libnanê re lidarxistîye û nameyek ji min re şandiye, daxwaza dîtina min û tembûrekê dike. Ma tu bi min re nayê, em herin? Min bi erênî besiva wî da û di roja 25/6/1980an de, bi balafirê ji balafirgeha Qamişlo (ez û wî û kurê wî Zoro yê ku hingê 10 salî bû), me berê xwe da Şamê û ji Şamê em çûn Beyrûtê mala bavê wî. Şivan jî, li Beyrûtê di mîvandariya welatparêzê Kurd Ahmed Cimhûr de bû. Di encamê de Şivan Perwer û çend kesên din pê re hatin mala bavê Seîd û me şevbuhêrkeke dirêj, ta derengî şevê li mala bavê wî derbas kir.

Di nav roj, meh û salan de, dostaniya min û wî şêrîntir dibû. Dema ku li Qamişlo ba, min ser

jê qut nedikirin. Ji ber ku kesî wî li Qamişlo nebû; ne bira, ne pismam, ne pisêpismama û ne xaltîk, metîk û xal. Min jî ev yek di ber çavên xwe re derbas dikir û rîzgirtinek mezin li gor huner û bêkesiya wî digirt û jê re digot (Xal), wî jî ji min re digot (Xwarzê).

Dem a ku diya wî li Qamişlo çû ber dilovaniya Xwedê, ew li Beyrûtê bû, wek neferekî malbata wî, ez jî digel zarokên wî bi wacibê şîna diya wî (taziya) rabûm. Herweha piştî çend salan bavê wî jî mir, cardî ew ne hazir bû, li Ewropa/ Avustriya bû, careke din ez bi wacibê şîna bavê wî rabûm. Xwedê heye; endamên Partiya Pêşverû li Qamişlo texsîr nekirin, di serê wan de mamoste Abdulhemîdê Derwêş.

Li dor çavpêketina xwe bi Mîr Dr. Kamîran Bedirxan re, ji min re digot: Di sala 1972an de, dema ku Mîr Dr. Kamîran Bedirxan û kebanîya xwe ji Parîsê hat Beyrûtê, ez jî ligel kurdên Beyrûtê di pêşwaziya wî de bûm. Di rûniştinê de bi Mîr Kamîran re, li mala Necimê Îbrahîmê Hesên yê ku wê hingê

mêvanhez, çavvekirî û merd bû. Bi beşîşandin pêşwaziya mêvanê Seîd dikir. Her ku mêvanên wî ji cihên dûr dihatin, ez agahdar dikirim û dixwest bi wan re hazir bibim. Yê min jî, her ku mêvanekî minî xerîb bihata, min ew agahdar dikir û ez û mêvanê xwe diçûn serda wî. Kêfa wî dihat, kêfa mêvanê min jî bi naskirina wî dihat. Li min rehet dibû. Gelek caran taybetiyên xwe ji min re digotin. Carekê ji Beyrûtê telefon ji min re vekir û got; min bêriya te kiriyê, ma tu nikare çend rojan bê Beyrûtê? Min bi erênî bersiva wî da û ez çûm. Carekê jî li

serokê Komeleya Kurdên Libnanê bû, yekî ji Mîr re got: Mîrê min! Seîd Yûsiv stranên netewî nabêje. Mîr lê vegerand: Kurê Min! "Strana Girê Sîra bi Sîr e" ew jî Kurdistan e.

Digel ku mamoste Seîd Yûsiv dengbêj û mûzîkjen bû, wiha jî helbestvanekî stranên yê jîr û çeleng bû. Karîbû di kêliyê de gotinên stranekê biafirîne. Û gelek caran ji min re digot "Kes nikare di warê jenîna tembûrê, afirandina helbestên stranî û awazan de li pêşiya min bide".

Ez dikarim bibêjim ku tev stranên wî, ji bilî yê folklorî ji hunandina wî ne. Ew kaniya helbestên stranî bû. Li gor nîfşê xwe, rewşenbîrekî çak bû. Ji bilî zimanê Kurdî û Erebbî hinekî bi zimanê Îngilîzî û Almanî jî zanîbû. Pirtûkxaneya wî ya malê bi baş pirtûkan dagirtî bû. Min pirtûkxane wek ya wî di mala hunermendan nedîtiye. Erê, piraniya stranên wî ji helbestên wî ne û dor 8 dîwanên helbestên wî hene. Ji dîwanên wî yê Çapbûyî: 1-Govenda Dilan 2-Rewşen 3-Sozdil û 4-Bedai Teelîm Alet Elbizîq (Bedewiyên Fêrkirina Amûra Bizqê).

Seîd Yûsiv; Mirovekî hezwekirî û sebûr bû. Xwedî bîr û bawerî bû. Serê xwe ji kesî re neditewand. Aşiqê navê Barzaniyê nemir bû. Çendî dixwest careke din bi daxwaz-nameyêke fermî serdana herêma Kurdistanê azad bike û strana "Kê dinya hejand.. Kê dolab gerand.. Ew Barzanî kak, rabû şûr kişand.." bibêje.. Lê sed mixabin ew xwesteka wî pêk nehat. Tevî ku gelek hunermendên Başûr xwe didan ber

mesrefa wî ku here, lê wî qebûl nedikir. Divîbû wek mêvanê Hikûmeta Herêma Kurdistanê, here Kurdistanê ku li serê stran gotine. Carekê hunermend Bilind Îbrahîm ji Duhokê hat serdana wî û li pêş min jê xwest ku serdana Kurdistanê bike û xwe da ber tev xerciya çûn û hatinê. Seîd Yûsiv qebûl nekir û jê re got; Spasiya te dikim, xerciya çûn û hatina min heye. Ez dixwazim bi rengekî fermî herim, wek mêvanê hikûmetê.

Dem a ku li Qamişlo ba, an ji dîriyê bihata mala xwe li Qamişlo, zû bi zû ji mal dervediket ku ne bikar ba. Dost û nasên wî diçûn serdana wî. Deriyê mala wî vekirî bû. Xwedê heye; kebanîya wî Emîra Melûl jinek

bas kirin û bêtir ji 20 caran ew hatiye xelat kirine.

Sebarefî naznavê wî (Mîrê Bizqê) an Mîrê Tembûrê: Wek ku diyar e Mihemed Abdulkêrîm, mûzîkjenê Sûriyê, ewê bi bejna xwe kurt, ji bajarê Humsê bi navê Mîrê Bizqê/ Tembûrê naskirî bû, berî ku here ber dilovaniya Xwedê di hevpeyvînekê xwe de gotibû "Heta Seîd Yûsiv hebê Bizqê/ Tembûrê namire". Û li gor tembiya wî, Bizqa wî ya taybet ji bo hunermend Seîd Yûsiv bê diyarî kirin. Ji wê hingê ve Seîd Yûsiv di medya Erebbî û kurdî de bi navê Mîrê Bizqê hatiye naskirin.

Li gor ku di gelek rûniştinan de, Seîd Yûsiv ji min re digot "Hêvî û daxwazên min ku ez paymangeheke mûzîkê li bajarê Qamişlo vekim û xort û keçan fêrî mûzîkê û hezkirina mûzîkê bikim".

Koçkirina Dawî: Beyrût, Stenbol û Qamişlo

Di roja 26/2/2020an de dema ku min nûçeya koçkirina Seîd Yûsiv (Mîrê Bizqê), bihîst ku li

govend û civînê

Eger tu bixwe evîndarî, li wê dermanê birînê

Jiyana Seîd Yûsiv jiyaneke hunerî bû, mişt kar û xebat bû. Wî 45 sal ji temenê xwe di ber peyv û muzîka Kurdî de xerc kir. Welatîyên wî jî, yê bîrewer û kesên ku bi nîrxê muzîkê zanin, keda wî di ber çavên xwe re der-

bas kirin û bêtir ji 20 caran ew hatiye xelat kirine.

Sebarefî naznavê wî (Mîrê Bizqê) an Mîrê Tembûrê: Wek ku diyar e Mihemed Abdulkêrîm, mûzîkjenê Sûriyê, ewê bi bejna xwe kurt, ji bajarê Humsê bi navê Mîrê Bizqê/ Tembûrê naskirî bû, berî ku here ber dilovaniya Xwedê di hevpeyvînekê xwe de gotibû "Heta Seîd Yûsiv hebê Bizqê/ Tembûrê namire". Û li gor tembiya wî, Bizqa wî ya taybet ji bo hunermend Seîd Yûsiv bê diyarî kirin. Ji wê hingê ve Seîd Yûsiv di medya Erebbî û kurdî de bi navê Mîrê Bizqê hatiye naskirin.

Li gor ku di gelek rûniştinan de, Seîd Yûsiv ji min re digot "Hêvî û daxwazên min ku ez paymangeheke mûzîkê li bajarê Qamişlo vekim û xort û keçan fêrî mûzîkê û hezkirina mûzîkê bikim".

Koçkirina Dawî: Beyrût, Stenbol û Qamişlo

Di roja 26/2/2020an de dema ku min nûçeya koçkirina Seîd Yûsiv (Mîrê Bizqê), bihîst ku li

Stenbolê mirîye, wek mirovê ku ji darekê ve bikeve! Nizanim çilo û çawa min ev gotin nivîsand û di rûpelê xwe de belav kir:

Seîd Yûsiv! Kê gotiye te koça dawî kiriye? Kê gotiye "Qamişlo, bajarê evînê", xwe ji hezkirina te dawîşandiye? Kê gotiye "Rewşê Rewşê Rewşê Rewşê", bê guhdarî ma ye? Na na, bi koçkirina te re, bêrîkirina te, mezinbûna navê te bilindtir bûye. Navê Rewşen, Nesrîn, Canê, Ciwan, Sîpan û Hozan bêtir di kolanên Qamişlo-ka te de tene bihîstin. Kurd ber bi dewletbûnê ve diçin. Nêzîk nedûr, wê Ala Rengîn di nav alên Netewên Yekbûyî de li New Yorkê bilind bibe û her emê bêjin; "Kurdistan yan neman, em kurd li ser ya xwe man". Raze bi xweşî! Tovê te çandiye, zindî ye. Bila her sibe çûk û çivîkên welatê me, li ser kêla ber serê te

û Cegerxwîn û Mihemed Şêxo deynîd, ji me re sirûdên evînê bibêjin. Erê sirûdên evînê.

Berî ku bimre bi dor salekê, ew di Havîna 2019an de, ji Beyrûtê hat mala xwe a li Qamişlo, dor heyvekê li Qamişlo ma û careke din zivîrî Bayrûtê. Ev hatina wî a dawî bû. Li gor ku jî zarokên wî ji min re gotin; "Di roja 24/10/2019an de, me li Beyrûtê bihîst ku mamoste Hemîdê Derwêş çûye ber dilovaniya Xwedê. Berê jî Seîd nexweş bû, dema ku wî jî bihîst Hemîd miriye, edî nema rabû ser xwe, nema meşiya, nexweşiya penceşêrê bêtir zor lê kir. Hez ji Hemîdê Derwêş dikir. Me ew şanî doktorên wî li Beyrûtê kir. Paşê me ew bir nexweşxaneyêke Stenbolê. Ta ku di roja 26/2/2020an de, canê xwe ji dest da û cû ber dilovaniya Xwedê.

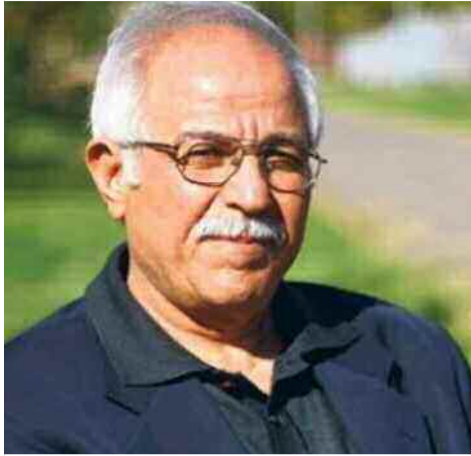
Piştî ku nûçeya mirina wî belav bû, Hikûmeta Herêma Kurdistanê, xwe da ber anîn û xerciya guhestina termê wî ji Stenbolê bo Qamişlo. Sibeha 1/3/2020, ez û birrek ji nivîskar û hunermendan çûn ser çemê Dicle (Sêmalaka/ 100Km ji Qamişlo dûre), dergehê sînor di navbera Rojava û Başûr de, me pêşwaziya termê wî kir û anî Qamişlo, ew di goristana taxa Qidûr Beg de sipart axa sar û cemidî. Hêjayê gotinê ye, ji welatparêzên kurdan yê ku di vê goristanê de hatine veşartin: Mela Ehmêdê Namî yê xwediyê sirûda Pêşkevin Em Serfiraz in Miletê Kurdî, Şêx Maaşûqê Xiznewî, Kemal Derwîş, Şêxmûs Ehmêd, Siyamend Îbrahîm û gelekên din. Roja îro, gora wî jî li Qamişlo wek gora Cegerxwîn û Mihemed Şêxo bûye meqseda serdana welatparêzên Kurda.

Sed mixabin, ew pêşwaziya cemawerî ku ji Cegerxwîn re di sala 1984an de û ji Mihemed Şêxo re di sala 1989an de hat kirin, wek ku ji Seîd Yûsiv re pêdivî min nedît! Vê yekê dilê min şikenand!

Konê şîniya wî li Qamişlo, taxa Xerbî li ber dergehê mala wî hat danîn, Sê rojan dirêj kir. Sê rojan min û kurê wî Zoro pêşwaziya serdêrên şîna bavê wî kir. -Her du birayên wî yê din nikarîbûn amade bibin, Şahîn li Almaniya bû û Lawîn li Beyrûtê bû, bi tenê diya wî û xwîşkên wî hazir bûn- Ew serdêrên ku hatin şûn û şîna Seîd Yûsiv ji tev texlît ol û netewên Cizîrê bûn; ji Kurd, Erebbî, Sîryan, Ermen û Êzidî bûn.

Dawî dibêjim: Her wê mûzîkjen Seîd Yûsiv, bimîne dost û ez ê li dengê wî, gotinên helbestên wî, perçeyên mûzîkjeniya wî guhdarî bikim. Her wê bimîne kaniya helbest û awazan. Her wê bimîne Mîrê Tembûrê û fexra muzîka Kurdî. Mirin pê nediket. Lê qeder jî kar û barê xwe dike. Belê wek ku kurdan gotiye: "Ga dimre çerm dimîne, mêr dimre nav dimîne".

Gelo 1 û 11 û 12ê Adarê ji bona neteweya kurd tê çi wate ye?

İbrahim GUÇLU

Gelek baş tê zanîn ku meha Adarê ji bona neteweya kurd rojên dîrokî yên xweş û nexweş digre nav zikê xwe. Ji van rojên dîrokî sê roj jî, 1 û 11 û 12ê Adarê ne.

Roja reş 1ê Adara 1979-an: Dilovaniya Serokê Neteweyî û Efsanewî Mele Mistefa Barzanî...

Di 1ê Adara 1979-an de yanî beriya 45 salan Serokê Neteweyî û Efsanewî, damezrênêr û wezîrê Komara Kurdistanê ya Mehabadê, Pêşengê Şoreşa Neteweyî ya Îlonê, Damezrênêr û Serokê Otonomiya Kurdistanê Mele Mistefa Barzanî jiyana xwe ji dest da.

Wek tê zanîn di sala 1975an de di Şerê Otonomiya Kurdistanê û Rejîm û Hikûmeta Iraqê de girêdayî dilê Kurdistanê Kerkukê şerekî dijwar dest pê kir. Yekîtiya Sovyetan piştgiriya Rejîm û Hikûmeta Navendî ya Iraqê bi her awayî; bi çek û bi pere û bi pisporan piştgirî kir.

Dewleta Îranê ya Kolonyalîst û Emerîkayê jî bi xurtî nebe jî ji Otonomiya Kurdistanê û Serokê Neteqweyî re alîkar bûn. Mixabin piştî ku du dewletên kolonyalîst (Îran û Iraqê) li hevdu kirin û Iraqê di peymanê de erdê xwe yê petrolê pêşkêşî Îranê kir, Serok Mele Mistefa Barzanî û serokatiya PDKê û Otonomiya Kurdistanê ji bona ku li Kurdistanê qetlîmek û qirkirinek çê nebe, dest ji şer berda.

Ev biryara ji bona Serokê Neteweyî û Efsanewî bû derbayeke mezin û bi qehran pençeşêr (kansêr) bû. Çû li Emerîkayê derman bibe, li wir jiyana xwe ji dest da.

Dema ku kurên wî Mesûd Barzanî û Îdrasî Barzanî, Serokê Nemir ji Emerîkayê anîn Kurdistanê, Hikûmeta Iraqê û Rejîma Faşîst ya Baasê îzin neda ku li Kurdis-

tanê bê binax kirin. Loma jî, li Îranê hat binax kirin. Piştî dehan salan Serokê Neteweyî û Îdrîs Barzanî hatin li Herêma Behdînan û Berzan bûn rûniştvan.

11ê Adar a 1970êyê: Peymana 11ê Adara 1970yî û Îlankirina Otonomiya Kurdistanê...

Piştî ku Şêx Ebdûselam Barzanî hat îdam kirin, li Başûrê Kurdistranê Şêx Ehmed û Mele Mistefa Barzanî ji Tevgera Neteweyî ya Kurdistanê re serokatî kirin. Dikarim bibêjim ku tevgera neteweyî bi serokatiya wan domdar bû. Di salên 1940-45an de jî ji bona ku li Kurdistanê neteweya kurd desthilatdar û Kurdistan xweser/otonom be li dijî Hikûmeta Navendî ya Iraqê şer domandin. Dema ku Hikûmeta Navendî bi alîkariya 3 dewletên dagirker, tevgera rizgarîxwaz ya di bin pêşengiya Mele Mistefa Barzanî de şikandin.

Ew jî bi pêşmergeyên xwe ve derbasî Rojhelata Kurdistanê bûn.

Mele Mistefa Barzanî li Rojhelata Kurdistanê jî xebata xwe neteweyî domand. Di damezrandina Komara Kurdistanê ya Mehabadê de bû damezrênêr û di hikûmetê de cî girt û dibin serokatiya Qazî Mihemed de xizmetî Kurdistanê kir.

Dema ku Komara Kurdistanê di sala 1946-an de hat rûxandin, bi daxwaza Serokkomarê Kurdistanê Qazî Mihemed, ew bi hevalên xwe ve encama meşeke dirêj û zehmet derbasî Yekîtiya Sovyetan bû. Heta sala 1958-an li Yekîtiya Sovyetan di şertên gelek zehmed de ji bona mafên neteweya kurd û rizgariya Kurdistanê xebat kirin.

Di sala 1958-an de dema li Iraqê desthilatdariya siyasî hat guhertin, Ebdûlkerîm Kasim bû serokê Iraqê, ji Mele Mistefa Barzanî daxwaz kir ku vegere Iraqê û Kurdistanê, li Iraqê guhertinan bi hev re çê bikin û makezagoneke nû bi hev re bipejirînin.

Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî ji bona berjewendiyên neteweya Kurd û mafên neteweyî yên kurd, hemû zehmetî û xeterî dan berçav

vegeriyan.

Vegera Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî li Kurdistanê bû cejneke neteweyî û şîûra neteweyî û neteweperweriyê xurt kirin.

Li Iraqê makezagoneke nû amade kirin û qebûl kirin. Di makezagonê de hat qebûl kirin ku li Iraqê du netew (Kurd û Erebi) hene û du ziman (Kurdî û Erebi) dê bibin zimanê fermî û perwerdeyî.

Kurdistan jî dê bibe otonom û xweser.

Hezar mixabin piştî demekê Hikûmeta Navendî ya Iraqê ev makezagona nexist jiyane. Mele Mistefa Barzanî ji bona ku ew helwesta Hikûmeta Navendî tespît kiribû, li Kurdistanê di pêşengiya wî de PDKê amadekariya şerê neteweyî kir. Dema ku Hikûmeta Neteweyî êrîşî Kurdistanê û wan kir, di bin pêşengiya wî de Şoreşa Neteweyî ya Îlonê dest pêkir.

Şoreşa Neteweyî ya Îlonê di sala 1970-yî de zora Rejîma Baasê û Seddam bir.

Hikûmeta Navendî mecbûr bû ku bi Serokê Neteweyî Mele Mistefa Barzanî û PDKê ve Peymana 11-ê Adarê ya 1970yî qebûl bike. Kurdistan bibe otonom.

Li Başûrê Kurdistanê, piştî Komara Kurdistanê ya Mehabadê avabûna Otonomiyê bûyereke gelek dîrokî û pîroz bû.

Dewleta Federe ya Kurdistanê jî li ser wê bingehe ava bû. Nûha hêlîna hemû Kurdên çar parçeyan û dinyayê ye.

12 Adara 1971: Derbaya Leşkerî li Tirkiyeyê çêbû û li Kurdistanê zulmek û hepiskirineke kîtlewî pêk hat...

Li Tirkiyeyê di sala 1946-an de yanî di sala ku Komara Kurdistanê ava bibû, encama Şerê 2emîn ya Cîhanî û bandora Ewrûpayê "Rejîma Pirrpartitî" hat pejirandin.

Kemalîstan di sala 1950yî de di hîlbijartina giştî de desthilatdariya siyasî wenda kirin. Ev yeka ji bona Kemalîstan, burokasiya sivil û leşkerî; yanî ji bona xwediyê dewletê bû derbayeke mezin.

Kemalîstan di sala 1954-an de jî nikarî ku bibin desthilatdar. Loma Kemalîstan her dem xwestin ku desthilatdariyê bigrin destê xwe û desthilatdariya siyasî gorî daxwazên

xwe dizayn bikin.

Ev fikrê ne demokratîk, bû sedem ku Kemalîst di sala 1970-yî de derbaya leşkerî çê bikin û Hikûmeta Menderes têk bibin û Menderes û Hikûmeta wî û serokkomar û bi sedan berpirsiyr û parlamenterên DPê hepis bikin û dageh bikin.

Di encama Dadgehê de Menderes û hevalên wî hatin darve kirin.

Piştî Derbaya Leşkerî dîsa mihafazakaran û mixalîfên Kemalîstan desthilatdariya siyasî di bin pêşengiya Sileyman Demîrel de qezenç kirin. Di heman demê de mixalefete çep û soyasîst û Tevbera Neteweyî ya kurd û rêxistinbûna kurdan jî piştî salên şestî pêş ket.

Kemalîstan ev car jî xwestin ku sîstemê gorî pîvanên otorîter û faşîst yên Kemalîst dizayn bikin.

Ji bona vê yekê di 12ê Adara 1971-an de Derbaya Leşkerî lidarxistin.

Ev roja taybetî ji bona kurdan bû rojêke tarî. Partiya Karkerên Tirkiyeyê (TÎPê) ji bona ku di derbarê neteweya Kurd de di Kongreya xwe ya 4emîn de biryarek girîng û dîrokî girtibû, ji aliyê Dadgeha Makezagonê ve hat girtin û berpirsiyarên partiyê hatin hepis kirin. Berpirsiyarên Tevgera Radîqal ya çep (THKP û THKO û Grûba Mîhrî Bellî û Dogu Perînçek) û şoreşgerên Tirk hatin hepis kirin û ciza kirin.

Li Kurdistanê û li Metropolên Tirkan DDKO hatin qedexa kirin û hatin girtin. Berpirsiyar û endamên wan hatin hepis kirin û hatin dageh kirin. Endamên PDKê hatin hepiskirin û hatin ciza kirin. Endam û berpirsiyarên TÎPê yên kurd hatin girtin û hepiskirin.

Li Kurdistanê sînorê girtin û hepiskirine gelek fireh bû. Serokeşîr, şêx, mele, mîr, axa, rewşenbîrên Kurd jî hatin girtin û ciza kirin. Ji bona girtina wan jî ji Şoreşa Neteweyî ya Îlonê re alîkarî û endambûna PDKê û DDKO hatin diyar kirin.

Hemû kurd li Diyarbekîrê hatin civandin û hatin ciza kirin. Ez jî wê demê wek damezrênêr û serokê DDKO ya Enqereyê hatim girtin û ciza kirin.

Diyarbekîr, 13. 03. 2024

122 sal di ser jidayikbûna Mela Mistefa Barzanî re derbas dibin

Roja 14ê Adarê di dîroka Kurdistanê de, xwedî cihêkî taybet e ku di rojêke wek îro ya sala 1903an de, Serokê Tevgera Rizgarîxwaza Gelê Kurdistanê Mela Mistefa Barzanî

doza xwe û bi wêrekî şer ji bo miletê xwe kir û mîrateyeke mezin a têkoşînê li dijî zilm û zordariyê ji gelê kurd re hişt.

Beşek ji westgehên jiyana Mela

dibe.

* Di 22ê Çileyê 1946an de beşdarî di merasîma ragihandina Komara Kurdistan li Mehabadê de kir û ji aliyê Serokomarê Kurdistanê Qazî Mihemed ve Barzanî dibe Fermandarê Artêşa Komara Kurdistan û pileya General pê tê beşandin.

16ê Tebaxa 1946an Barzanî Partiya Demokrat a Kurdistanê damezrand û wek serokê partiyê hat hilbijartin û li tevahiya kongreyên partiyê de tevî di hinan de amade nebû jî wek serokê partî hat hilbijartin.

* Piştî şikestina Komara Kurdistanê, di sala 1947an de rêwîtiya dîrokî ber bi Sovyetê ve encam da û Barzanî amade nebû xwe radestî desthilatên Şahîşahê Îranê bike û ew ligel 500 çekdar ber bi Sovyet çûn û rûbirûyî artêşên Iraq, Îran û Tirkîyê bû.

* Roja 17ê Hezîrana 1947an Barzanî û hevalên xwe çemê Aras derbas kirin û gihîştin Sovyetê.

* Li Yekîtiya Sovyet ku Stalîn serokê wê bû, serederiya tund bi Barzanî û hevalên wî re hate kirin û piştî mirina Stalîn di sala 1953an de rewşa jiyana wan hinekî baş bû.

* Li Rûsya tevî derbaskirina temenê 45 saliyê, li Akademiya Zimanan li Moskoyê destpê kir û aborî, goeografa, zanist û zimanê Rûsî xwend.

* Piştî şoreşa 14ê Tîrmeha 1958an, Barzanî û hevalên xwe vedigerin Iraqê û ji Besra û ta Hewlêrê camewer pêşwaziyê lê dikin.

* Serokomarê Iraqê Ebdilkerîm Qasim di 7ê Cotmeha 1958an pêşwazî li Barzanî û hevalên wî dike.

* Ji 11ê Îlona 1961 û ta 1975an Barzanî rêbertiya mezintirîn şoreşa çekdarî li dijî desthilatên Bexdayê kir û şoreşê 15 salan berdewam kir û tê de çendîn destkeftên netewî û niştîmanî ji gelê Kurdistanê re bidest hat.

* Di 11ê Adara 1970î Barzanî û hikûmeta Iraqê li ser porjeya atonomî ji Kurdistanê re lihev dikin û bo cara yekem di dîroka Kurdistanê de şoreşeke Kurdî bi 9 salên xebatê dikare wê destkeftê ji Kurd re bidest bixe.

* Di 6ê Adara 1975an bi sedema rêkeftina Sedam Husên û Şahê Îranê Mihemed Reza li Cezaîrê, şoreşa Îlonê rastî şikandinê tê û ji ber wê Barzanî û bi hezaran Pêşmergeyên şoreşê rîya koçberiyê hilbijart.

* Piştî şikestina 1975an careke din Barzanî çavdêrî û serperêştîya danîna kevirê bingehê yê şoreşê kir.

* Di 1ê Adara 1979an Mela Mistefa Barzanî li Amerîka ji ber nexweşiyê koça dawiyê kir û di 5ê Gulana 1979an li ser wesiyeta wî li bajarê Şîno yê Rojhilatê Kurdistanê li ser sînorê Başûr û Rojhilatê Kurdistanê bi xaka pîroz a Kurdistanê hat spartin.

* Piştî Raperîna Adara 1991an, termê Mela Mistefa Barzanî û Îdrîs Barzanî li aramiya xwe ji Rojhilatê Kurdistanê bo Herêma Kurdistanê cihê jidayikbûna xwe hat veguhestin û li navçeya Barzanî bi xakê hatin spartin.

* Di heyama jiyana xwe de du caran Mela Mistefa Barzanî rastî hewlên terorkirinê hat û mocîze hat rizgarkirin, yek di 29ê Îlona 1971an û ya duyem jî di 16ê Tîrmeha 1972an de bû, lê her du caran ji bo berjewendîya gelê Kurdistanê, parastina aştî û aramiyê Kurdistanê dirustnebûna şer, rêkeftina Adara 1970î ya bi Bexdayê re hilneweşand.

jidayik bû.

Bi vê boneyê, xelkê Kurdistanê bêyî cudahiya bîr û baweriyên xwe, netewe û olên xwe, merasîmên curbicur lidar dixin, ji ber wê jî civata niştîmanî ya Kurdistanê ev roj kiriyê, weke rojêke betlaneya fermî.

General Mela Mistefa Barzanî, rêberê mezintirîn şoreş di dîroka rizgarxwaziya gelê Kurdistanê de ye, di dirêjahiya temenê xwe de wî dest ji daxwazkirina mafên xelkê bernedaye, hewl ji bo bidestana daxwazên wî yê neteweyî daye û rêbazeke tijî daxwaziyên neteweyî û niştîmanî li pey xwe hiştîye û bûye serkirde û nimûneyeke bilind a rastgoyî û daxwaz û mafên neteweyî.

Mela Mistefa Barzanî, di qonaxê dîrokî û çarenivîsdar de, têkoşîna li dijî dagirkerên hêzdar û bi piştevan hilbijart ku gelê kurd di serdemeke tijî êş û azar de dijîya ku ji bilî xwedê û rewayetîya doza û amadehiya zarokên gelê kurd ji bo azadiyê, ti piştevanî penayeke din jê re nebû. Lê belê bi vîneke bihêz, bi xwebawerî, rewabûna doza xwe û bi wêrekî şer ji bo miletê xwe kir û mîrateyeke mezin a têkoşînê li dijî zilm û zordariyê ji gelê kurd re hişt.

Navenda Nûçeyan (K24) – Roja 14ê Adarê di dîroka Kurdistanê de, xwedî cihêkî taybet e ku di rojêke wek îro ya sala 1903an de, Serokê Tevgera Rizgarîxwaza Gelê Kurdistanê Mela Mistefa Barzanî jidayik bû.

Bi vê boneyê, xelkê Kurdistanê bêyî cudahiya bîr û baweriyên xwe, netewe û olên xwe, merasîmên curbicur lidar dixin, ji ber wê jî civata niştîmanî ya Kurdistanê ev roj kiriyê, weke rojêke betlaneya fermî.

General Mela Mistefa Barzanî, rêberê mezintirîn şoreş di dîroka rizgarxwaziya gelê Kurdistanê de ye, di dirêjahiya temenê xwe de wî dest ji daxwazkirina mafên xelkê bernedaye, hewl ji bo bidestana daxwazên wî yê neteweyî daye û rêbazeke tijî daxwaziyên neteweyî û niştîmanî li pey xwe hiştîye û bûye serkirde û nimûneyeke bilind a rastgoyî û daxwaz û mafên neteweyî.

Mela Mistefa Barzanî, di qonaxê dîrokî û çarenivîsdar de, têkoşîna li dijî dagirkerên hêzdar û bi piştevan hilbijart ku gelê kurd di serdemeke tijî êş û azar de dijîya ku ji bilî xwedê û rewayetîya doza û amadehiya zarokên gelê kurd ji bo azadiyê, ti piştevanî penayeke din jê re nebû. Lê belê bi vîneke bihêz, bi xwebawerî, rewabûna

Mistefa Barzanî:

*Mela Mistefa Barzanî kurê Şêx Mihemed Barzanî ye û li gundê Barzan di 14ê Adara sala 1903an jidayik bû.

*Di temenê 3 saliyê de ji aliyê Osmanîyan ve ji piştî şikestina Şoreşa Barzanî Şêx Ebdulsalam birayê mezin ê Mela Mistefa Barzanî hat girtin û Mistefa Barzanî û diya xwe ve li Mûslê hatin zîndanîkirin.

*Heyama 6 salan ji aliyê çend mamosteyan ve li gundê Barzan mijûlî xwendinê bû û piştî Fiqhê Îslamê xwend û çar salan zanistên olî xwend û piştî jî li Silêmaniyê hewla temamkirina xwendinê da.

* Mela Mistefa Barzanî di sala 1919an de beşdarî di tevgera Şêx Mehmûd Hefîd li Silêmaniyê ku û serperêştîya tîmeke çekdarî ya 300 çekdaran kir.

*Di sala 1920an de biryarê wî yê mezin Şêx Ehmed Barzanî wî Mela Mistefa Barzanî wek nûnerê di Şîne Bakurê Kurdistanê ji bo serdana Şêx Seîdê Pîran bike û hevahengiyê bi şoreşê re dirust bike.

*Di navbera salên 1931 – 1932an serperêştîya hêzeke Barzaniyan dike ji bo berevanîkirina li mihwerê Mergesor – Şêrwan li hember hêzên Îngilîzî û di wî şerî de ji ber jîrekî û karzaniya xwe bi navûdeng dibe û dikare wî mihwerî biparêze.

* Di sala 1934an de bi Şêx Ehemd Barzanî û hin ji piyayên wî diçin Tirkîyê ji bo daxwaza mafê penabertiyê bikin û piştî vedigerin Iraqê û ji aliyê Îngilîziyan û desthilata Iraqê ya wê demê bo başûrê Iraqê tîna dîrxistin û piştî 10 salan vedigere Silêmaniyê.

* Di 12ê Tîrmeha 1943an de bi hevkarîya rêxistina Hîwa li Silêmaniyê karî derbasî Rojhilatê Kurdistanê bibe.

* Di heman salê de ji Îranê vedigere navçeya Barzan û hejmarek xort li dor xwe kom dike û du mehan 2 hezar çekdarên xwebexş amade dike û dikarin dest danin binkeyeke polîs li navçê.

* Di Payîza 1943an de hikûmeta Bexdayê şandekê di Şîne Barzan ji bo şer bê rawestandî û Mistefa Barzanî mercê vegera tevahiya kesên sirgûnkirî û Şêx Ehemd dike û hikûmeta Nûrî Seîd hemû mercên Mistefa Barzanî bicih tîne.

* Di sala 1943 – 1945an de Şoreşa Barzan li dijî hikûmeta Iraqê ku hikûmeta Brîtanîya piştevanîyê lê dike serî hildide careke din şoreş li navçeyê fereh a Kurdistanê belav

Başkan Barzani'den Halepçe mesajı

Başkan Mesud Barzani, Halepçe Katliamı'nın 37'nci yıl dönümü dolayısıyla

yayımladığı mesajda, "Halepçe'de yaşanan kimyasal saldırının yaraları ve acısı tüm Kürtlerin yüreğinde sonsuza dek kalacak." dedi.

Başkan Barzani, 16 Mart 2025 Pazar günü Halepçe Katliamı'nın 37'nci yıl dönümü dolayısıyla sosyal medya platformu X hesabından bir mesaj paylaştı.

Halepçe'de yaşanan kimyasal saldırının yaraları ve acısının tüm Kürtlerin yüreğinde sonsuza dek yaşayacağı ve unutulmayacağını vurgulayan Başkan Barzani, mesajında, "İnsanlığa karşı işlenen bu suçun ve sonuçlarının sorumluluğu mağdur ailelerine tazminat ödenene kadar Irak devletine aittir. Halepçe'ye düzenlenen kimyasal saldırının 37. yıl dönümünde, Halepçe şehitlerimizin ruhlarını rahmet anıyor, şehit aileleri ve yaralıları selamlıyoruz." ifadelerini kullandı.

ENKS ve DSG Şam'la Görüşmeler İçin Heyet Oluşturma Konusunda Anlaştı

Suriye Kürt Ulusal Konseyi (ENKS) sözcüsü Faysal Yusuf, Suriye Demokratik Güçleri (DSG) Komutanı Mazlum Abdi ile Suriye'nin yeni açıklanan anayasa bildirgesi de dahil olmak üzere son siyasi gelişmeleri görüşmek üzere bir araya geldiklerini açıkladı.

ENKS Sözcüsü Faysal Yusuf, yapılan toplantıda, her iki tarafa da Suriye'deki siyasi durum hakkında görüş alışverişinde bulunma fırsatı sağladı. Görüşme Suriye Devlet Başkanı Ahmed eş-Şera ile Abdi arasında, Suriye'deki Kürt nüfusunun hukuki ve siyasi statüsünü ele almayı amaçlayan bir anlaşma üzerinde yoğunlaştı.

Görüşmelerin önemli bir sonucu olarak ENKS ve DSG, Şam'da Suriyeli yetkililerle müzakerelere başlamak üzere birleşik bir heyet oluşturma konusunda anlaştılar. Heyetin öncelikli hedefi Kürt haklarının ülkenin gelecekteki siyasi çerçevesinde tanınmasını sağlamak olacaktır.

Suriye hükümetinin son anayasa beyanı, özellikle Suriye'nin çoğulcu kimliğini kabul etmediğini iddia eden etnik ve dini azınlıklar arasında tartışmalara yol açtı. Bazı siyasi gruplar deklarasyonu istikrara doğru atılmış bir adım olarak görürken, ENKS deklarasyonu Kürtlerin, Süryanilerin ve Süryanilerin haklarını göz ardı ettiği için eleştirdi. Konsey, belgenin "çok etnikli ve çok dinli bir Suriye'nin isteklerini" yansıtmadığını belirtti.

Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgeleri yöneten Rojava Özerk Yönetimi'de güçlü endişelerini dile getirdi. Özerk Yönetim, resmi bir açıklamada, deklarasyonu Suriye'nin çeşitli topluluklarının siyasi, kültürel ve dilsel haklarını açıkça tanımadığı için kınadı. Kürt yetkililer yeni çerçevenin özerkliklerinin zayıflamasına yol açabileceğinden korkuyor.

Anayasa deklarasyonu üzerine siyasi gerginlikler yükselirken, Kürt gruplar Şam'la müzakerelerde birleşik bir yaklaşım arayışında ENKS ve DSG toplantısı, Suriye'nin etnik ve dini çeşitliliğini yansıtan daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir siyasi çözüm sağlamak amacıyla gelecekteki görüşmelerde Kürt haklarını güçlendirmeye yönelik stratejik bir çabayı temsil ediyor.

Cejna Newrozê
Serê Salê nû ye

Konê Reş

Cejnê Cejnê Cejnê
Xanê rok hat bejnê

Cejna newrozê ye
Serê salê nû ye

Va dar dipişkivîn
Çiya dixemilîn

Bi zer û kesk û sor
Bi riçinê wek por

Çûk çivîk dixwîn in
Hêlîna datîn in

Dil lêdide bijen
Xwerist dibe bi ken

Mirov dibe rûgeş
Jiyan şêrîn û xweş

Cejnê Cejnê Cejnê
Xello rok hat bejnê

Cejna Newrozê ye
Destpêka salê ye

Cejna ji sed salan
Roja bav û kalan

Heydê keko rabe
Bi vê rojê şabe

Em dadin agire
Ser zinar û gire

Agirê vê rojê
Nîşana Newrozê

Derenge zû rabe
Tev dostên xwe şabe.

Strana Newrozê

Bîst û yekê adarê
Destpêkirina buharê
Şaxên daran bişkivîn
Ji kulîlkên sor û şîn
Newroze cejna salê
Şev û roj hat qirarê
Rojên kevin hilatin
Rojên nû taze hatin
Rengê zemîn guherî
Şa bû, şivan û kerî
Newroze cejna salê
Şev û roj hat qirarê
Xwîna mirov dijene
Pêre dil jî dikene
Keç û kurên me kurdan
Bi şahî dikin dîlan
Newroze cejna salê
Şev û roj hat qirarê
Dibe dema evîne
Dil li ser dil datîne
Çûk û çivîk dixwîn in
Hêlînen xwe datînin
Newroze cejna salê
Şev û roj hat qirarê.

ZƏRDÜŞT VƏ NOVUZ HAQQINDA

124 min peyğmberin sırasında Zərdüştün yeri, sözsüz ki, siyahıda ən yuxarı sətirlərdədir. İndiyədək onun adı daha çox müqəddəs Avesta kitabıyla qoşa, sinxron çekilib. Lakin, Zərdüştün irsi təkcə elə bu kitabla kifayətlənmir. Zərdüştün günümüzədək gəlib yetirmiş mirasına həm də onun hazırladığı çox dəqiq astroloji təqvim də daxildir. Aşağıda biz sizlərə bu təqvimin tarixi, mənşəyi, xüsusiyyətləri barədə danışmaq istəyirik.

Orta əsr ərəb məxəzləri Zərdüştün mənşəyi, doğum yeri barədə tərəddüd etmədən eyni fikri bölüşürlər-o, Azərbaycanda dünyaya göz açıb. Əl-Biruni də bu fikirdədir, əl-Bəlazuri, əl-Qəzvini, əl-Həməvi də. Avestanın ən qədim parçası sayılan "Qat"larda deyilir ki, Zərdüşt Turan tayfaları ərazisində doğulub. Sonradan vətəninə tərk edərək Viştasp adlı bir hökmdarın məmləkətinə sığınıb. Uzun zaman onun himayəsi altında fəaliyyət göstərüb. Beləliklə ulu Zərdüşt məhz Azərbaycan peyğəməridir. Yəni, belə deyək-Azərbaycan da peyğəmərlər ölkəsi sayıla bilər. Peyğəmərlər isə, bildiyimiz kimi heç vaxt öz vətənlərində qəbul edilmirlər. Bu acı tale Zərdüştü də təqib edir. 30 yaşında Zərdüşt bir sıra silahdaşlarının əhatəsində (onların sırasında qadınlar da varmış) Eran-Vedjo adlı müqəddəs bir şəhərə yollanır. Həmin şəhər vaxtilə əfsanəvi Cəmşid tərəfindən xüsusi plan əsasında inşa edilmiş. Soyuq qiş saxtalarından qorunmaq naminə ən nümənəvi insanlar, heyvanlar, bitki növləri və s. i və ilaxır məhz bu uzaq ünvan-da qorunub saxlanırmış. İndiki dillə desək, görünür bura bir növ buğda, cins, toxumluq, damazlıq mərkəziymiş. Orda, görünür həm də öz dövrü üçün ən mükəmməl rəsədxana da yerləşirmiş.

Zərdüşt peyğəməbər məhz həmin rəsədxanadan istifadə edərək öz mükəmməl astroloji təqvimini hazırlayır. Uzun illər sürən araşdırmalardan sonra alimlər həmin bu rəsədxanayı indiki Rusiyanın Çelyabinsk vilayətində, Arkaim şəhərində aşkarlayırlar. Şəhər çox qərribə plan əsasında tikilib. Əslində bu dairəvi günəş şəhəri, canlı rəsədxanadır. Günəşin səmadaki səyahəti, bu şəhərin quruluşunda dəqiq ölçülərlə təkrarlanır- milimetrinə qədər. Əslində, burada şəhərlə rəsədxana arasında elə bir fərq yoxdur.

Belə mükəmməl dairəvi sxemləri, naxışları, gəlin, insan əməyinin məhsulu bilməyə. Adətən, yaz, yay aylarında bu cür düzənlik ərazilərdə səhər vaxtları

"kürəvi ildırım" adlanan möcüzəli təbiət fenomeni gəzir. Torpaq, yaxud taxıl, əkin zəmiləri üzərində mükəmməl naxışlar həkk edir. Nəinki Zərdüşt zamanları, elə indi də oxşar naxışlar, bir də görürsən, hansısa bir əkin sahəsi üzərində aşkarlanır. Başlayır camaat arasında minbir şeyiə yaratmağa. Həmin dairələrin ortasındakı buğda sümbülünün keyfiyyəti həmişə kəndakılardan üstün olur. Alimlər bunu təbii seleksiya

rəli münəccimi sayılan aysor mənşəli Pavel Qloba, gələcək barədə öz proqnozlarını məhz bu təqvimə əsaslanaraq irəli sürür. İndi, Rusiyada elə bir samballı mətbuat orqanı yoxdur ki, orda Pavel Qlobanın astroloji proqnozları verilməsin.

Bu təqvim, 32 ili əhatə edən xüsusi qərinələrə bölünür. Hər il, bir heyvanın xassələrini özündə cəmləyir. Məsəlçün, martın 21-dən etibarən Porsuq ili başlayır.

nümənəsi bilirlər.

Belə naxışların biri üzərində əfsanəvi Cəmşid, bayaq adını çəkdiyimiz günəş şəhərini- Arkaimi inşa edir. Şəhər, göydəki günəşin hərəkət trayektoriyasını özündə tam əks etdiyindən əsl rəsədxana imiş.

Belə dairəvi günəş şəhərləri o vaxtkı Orta Asiya, Güney Ural ərazisində bir deyil, iki deyildi. Qədim türklər bu cür dairəvi şəhərlərə "qazan" deyərmiş. Məncə, indiki Tataristanın paytaxtı Qazan şəhərinin adı da məhz həmin sirlə əlaqədardır. Dövrünün bir çox alimləri, o cümlədən ulu Zərdüşt məhz bu cür oxşar ünvanlarda göy cisimlərini müşahidə edirdilər. Bütün bunların son nəticəsi kimi axır ortaya Zərdüşt təqvimini çıxır.

Zərdüştülükə bağlı olan nə varsa indiki xalqımızın alt şüuruna hopub. Yəni, bəli, biz indi, bu gün nə Avestaya bələdik, nə də ki, qədim zərdüştülük ayinlərinə. Ancaq Zərdüşt təqvimindən indi də istifadə edirik. Xüsusən, Novruz bayramının dəqiq vaxtını təyin edərkən, biz bəli, məhz bu təqvimdən yararlanırıq.

Heyif ki, biz bu mükəmməl təqvimə deyəsən azca unutmışıq. Halbuki öncəgörmələr baxımından həmin təqvimin tayı-bərabəri yoxdur. Müasir Rusiyanın bir nöm-

Porsuq isə neynir?-dərinliklərdə yuvasını qzıb ora əlinə nə keçdisə yığır. Bu isə Porsuq ilini bank, maliyyə, xəzinə məfhumlarıyla, işarələriylə müşaiət edir. Yəni belə vaxtda bank böhranları, maliyyə silkəlmələri ola bilər. Porsuq rəmzi eyni halda keçmiş xatirələr, nostalji hissləriylə əlaqədardır. Yəni bu ildə biz nostalji hisslərini çox yaşamağa məhkumuq. Xəstələrə belə vaxtda dərman deyil, müalicəvi ot kökləri yemək məsləhət görünür. Porsuq ilində emosiyaları gizlətmək məsləhət deyil. Onları mütləq açıq-aşkar nümayiş etdirmək vacibdir.

1920, 1952, 1984, 2016, 2048 illər Zərdüşt təqvimində Porsuq illəri sayılır. Beləliklə, biz bu il 1920-ci il hadisələrini yenidən yaşaya bilərik. Yəni 1920-ci il 28 aprel hadisələrinin təkrarı, bir başqa şəkildə bu il bizləri təqib edəcək. Zərdüşt təqvimində hər bir rəmzin tam əksi də mövcuddur. Yəni, sən əgər Porsuq ilində bu rəmzin qanunlarıyla yaşamasan, özündən küs. Bil ki, belə halda əks rəmzin- Köstəbək rəmzinin dəyərlərini təkrarlamağa məhkumsan. Bu ilin bizə nə verəcəyini bilmək istəyirsinizsə, məşhur Britaniya yazarı Ceyms Oruelin "1984" romanını diqqətlə oxuyun. Axı 1984-cü il də, eynən bu il kimi, Porsuq ili olub.

Həmid Herişçi

BƏWAR BARÎ TEYFÛRÎ

Zindiyê Newroz

Zindîne meydan bona niştiman,
Rabûn serhildan torinê Medan.
Ji bo azayê gel ê Kurdistan,
Dimeşe tamam bûye şoreşvan.
Bo bijî Newroz agir li xwe dan,
Geç û lawên me bûne pêkrewan.

Bi berxwedana zindiyê Newroz,
Bi şeida gel wê dike pîroz.
Newroz jîna nû ji mera xelat,
Ji Kewa dema ev roja felat.
Agrê Newrozê hingavî Rojhelat,
Bû cejn û vejîn hebûna welat.

Remza azayê ev roja evra,
Mizgînê didin bi agir hevra.
Suruşt jî şa dibe
Ku tê ev dem ,kat,
Girasê jîne Xudike heyat..

Gelê ku bindeste
Dijî bê sînor,
Jîyan jêra dibe
Çawa dojeş.gor.
Bedela azayê
Hertim xwîna sor,
Ew nay pêşkêş kirin
Dest tînin bi zor.

Gohar Mamo

NEWROZA ME

Newroz bo kurda pîroze,
Deşt û zozan dixemilîne,
Tîrêjê rojê ser Welat tîne,
Serpêhatya Kawa bîrtîne.

Newroz roja eşq û dîlane,
Bazê eşq ser me direşîne,
Netewa me hemî lev tîne,
Qiralê Dihak jî me bîrtîne.

Îro cejna pîroz Newroze,
Dengê def û zurnê tê me,
Dengê govenda û tîlîlîya,
Gime- gima nigên kurda.

Newroz çiqas jî şîrîn be,
Roja tirs, xofa neyarane.
Ew baş dizane em kê ne-
Kurd heyfa xwe dertîne.

Agir û şer em
naxwezî!

Agir û şer em naxwezî!
Bes tev xîreta me bilfzîn!
Zû-dereng emê serkevin,
Heyfa Welatê xwe rakîn.

Ax li min, axx li min welat
Ev erdhej karasetek zore,
Tevizek da, me dilerizîne.
Axx, ev çi qewumî welat?

Her der xanî wêran bûne,
Bin axa sar, millet bê star,
Bin kavila denga tê te me-
Hewaar, werin me hewar.

Miriyên me bê kefen man.
Ev qambaxa zivistana sar
Hezaran kuşt bin axa sar.
Miletê me dîsa ma bêstar.

Tehmê kurdên me her der,
Qahrîniya dayîkan hewaar
Dax dike dilê me bi şewat.
Axx welatê min, axx welat.

Dengê birûndaran her der,
Nale-nala wan di hate me.
Çi zulmeke giran qewumî,
Ya rabî, felek xêrê nevîne.

Me çi kiriyê bo xayîn felek?
Qet dûr naçe ji welatê me,
Carê bi rengêk tê dora me,
Qey dadgeha xwedê tune.

Nəvroz mifologiya deyil yaşanmış bir tatixi hadisədir!

Dəmirçi Kavənin zalım Dehhaka qarşı mübarizəyə qalxaraq xalqa verdiyi zülmünə son verdiyini bildirirlər. Kavə və üsyançılar, Dehhakın sarayını yandıraraq, Nəv-roz-yeni-gün xəbərini verir. O gündən bu yana 21 mart Kürdüstan və İran sərhədlərində yaşayanlar üçün milli azadlıq günü olaraq qəbul edilir.

M. Ö. 612-ci ildə Dəmirçi Kavənin dövrün zalım kralı Dehhaka qarşı inqilab edərək və sarayını yerlə bir edərək, zülmünə son verdiyini bildirilir. İzahatlara görə, Kavə və digər üsyançılar, Dehhakın sarayını yandıraraq, Nəvrozun -yeni günündə xəbərini verir. O gündən bu yana 21 Mart Kürdüstan və günümüz İran sərhədlərində yaşayan qövmlər tərəfindən milli gün olaraq qəbul edilir.

Bu məşhur izahatların günümüze qədər gəlməsinə səbəb olan və Nəvrozun Kürdlər üçün əhəmiyyətinə diqqət çəkən Kürd tarixçilərdən Mir Şerefhan, Dehhakın 21- martda dəmirçi ustası Kavə tərəfindən taxtdan endirildiyini və Kürdlərin Kavənin nəvələri olduğunu qeyd edir. Baş Xəbərin Nəvrozla bağlı suallarını cavablayan Kürdoloq Prof. Dr. Qədri Yıldırım isə, "Kavə hadisəni bir mifologiya, əfsanə və ya yaşanmamış bir hadisə deyil gerçəkdir" ifadələrini istifadə edir. Kürdüstanın içində olduğu vəziyyətə də diqqət çəkən Yıldırım, Kürdlərə zülm edən diktator və kralların varlığının davam etdiyini müdafiə edir.

-Kürd Milli azadlıq günü olan 21-mart Nəvroz mifologiya mı, gerçək mi?

Nəvrozun tarixi mənbələrdəki yeri nədir?

Nəvroz, sözünün mənası olaraq "Yeni Gün" deməkdir. "Neo, new" kimi sözlər yeni mənasını verir; "roj, ruz" kimi fərqli təyin etmələr də "gün" mənasını verir. Bu səbəbdən "yeni gündür." Yeni gün deyilidi zaman ağla nə gəlir, daha əvvəl necə bir vəziyyət var idi ki, bu vəziyyətin üstünə yeni bir gün və bu yeni bir bayram atmosferinə qovuşdu? Təbii hər kəsin ağılına Kavə məsələsi və onun Dehhak ilə etdiyi mübarizə gəlir. İşin maraqlı tərəfi, Kürd yazar və araşdırmaçıları yazdıqları əsərlərində, işlərində, araşdırmalarında, Kavənin Dehhakı öldürməsi hadisəsinə, Kavənin dəmirçilik olduğunu bir bayraq halına qətlində bir növ 'əfsanə / mifologiya' gözüylə baxır. İslam tarixi qaynaqlarına baxıldığı zaman Kavə-Dehhak mübarizəsinin yaşanmış bir hadisə olduğu görülür. Yəni mən, ən azından 6-7 illik mədrəsə təhsilimi əsaslanaraq deyirəm: Başda Təbəri və Yaqubinin işləri başda olmaq üzrə bir çox İslam tarixi qaynağında Kavə hadisəsinə və Dehhakla olan mübarizəsi yaşanmış bir hadisə olaraq keçir.

İslam tarixi qaynaqlarında keçdiyinə görə Kavənin yaşadığı dövrdə Suriya torpaqlarında Dehhak adıyla zalım bir hökmdar varmış. Bunun iki çiyini üzərində ilanı xatırladan, bir növ xərcəngli iki baş çıxmış və özünə edilən tövsiyə əgər hər gün iki gəncin beyni xərcəngli yerə sürülürsə irin iyiləşəcəyi deyilər. Bu da onu edir. Ta ki sıra Kavənin, bəzi rəvayətlərə görə 16, bəzi rəvayətlərə görə 17, bəzilərinə görə də 18. oğluna gəldiyində o zaman Kavə deyir edi Bəs e! Deyər. 16-17 uşağı bu yolda qurban verildikdən sonra, Dehhaka qarşı bir inqilabi mübarizə verir, Dehhakı öldürür, öldürüldükdən sonra taxta Feridun deyər bir padşahın gəlməsinə təşəbbüskar olur. Dehhakı öldürmədən əvvəl tərəfdarlarına "Dehhakı öldürürsəm, atəş yandıracağam, sonra dəmirçi önlüğümlü bir dirəyin ucuna taxaraq qaldıracağam. Bu,

Dehhakı öldürdüyümə dair bir göstəriş simvol olacaq" deyir.

-Kavə Sancağından bəhs edirsiniz. Kavənin önlüyü necə bayraq oldu? O bayrağa kimlər sahib çıxdı?

Əsl burada bu nöqtəyə gəlmək çox əhəmiyyətlidir. Həm Tabəri, həm Yaqub həm də digər İslam mənbələrində belə keçir: Kavənin bu önlüyünə bir aslan dərisi keçirilir, üstünə də mücevherat keçirilir və bir bayraq halına gətirilir. Aşağı yuxarı bu hadisə 6 min 600 il əvvəl yaşanır. Onun bayraq halına gətirilən önlüyü Kürdlərin və Farsların birlikdə meydana gətirdikləri ordularda bir bayraq vəzifəlisi tərəfindən Kavənin sancak-

Prof. Qədri Yıldırım

laşdırılmış önlüyü ordunun önündə bayraq kimi qaldırılır. Yenə tarix qaynaqlarında söylənilməsinə görə bu sancakla olaraq hər döyüş müvəffəqiyyətlə nəticələnmiş, bir növ Kavənin bu bayrağı müqəddəslik qazanmış. E.ə. 4600-ci ildən bu hadisə yaşanır.

Hz. Ömər dövrünə qədər bu iş belə gedir. Hz. Ömər dövründə kürdlərlə farsların orduları ilə İslam ordusu arasında meydana gələn bir döyüşdə Sasani Ordusu məğlub, Sasani dövlət arxivinə girilir. Müsəlman komandirlər tərəfindən Kavənin bayrağını tapırlar. Bayrağın üzərindəki daşı qənimət olaraq dağıdırlar, bir şəkildə bu bayraq da yox edilir. Bu bayraq, günümüze çatmış deyil. Hz. Ömər zamanında Sasani dövlət arxivində konkret olaraq tapılmışdır.

Kavə hadisəni bir mifologiya, əfsanə və ya yaşanmamış bir hadisə deyil. Sancak Kavənin zəfərindən sonra qazanmış olduğu son şəkildir. Aslan dərisi keçirilən bu bayrağın eni 8 qulac, yəni 5 metr; uzunluğu 12 qulac, 7 metrə bərabərdir. Bel Amed deyər bir tarixçi var, onun təsbitinə görə üzərində ləl-cəvahiratlar vardı, dördbucaqlı şəkli bir şəkli vardır, bir də qızıl suyuna batırılıb möhkəm bağlanan üz ip var bu bayraq üzərində. Fırdoşinin Şahnəmədəki təsvirinə görə bu bayraq, bu bəhs etdiyim şəkildə Sasanilərin dövlət arxivində tapılmışdır.

Özlüyündə öz dövründə yaşanmış bir hadisədir. Bu belə olunca artıq yeni gün mənasını verən Nəvroz, Martın 21-i bərabər gəldiyi üçün hər il 21-mart həm Kürdlər, həm də Farslar tərəfindən bir milli bayram olaraq ələ alınır, qeyd olunur. Əvvəlcə Kürdlərin və Farsların qeyd etdikləri bu bayram biləvasitə Türklər, Ərəblər və başqa qövmlər də buna bir növ sahib çıxdı.

-Türklər, Ərəblər və başqa millətlər necə sahiblənməyə başladı?

Hər kəs öz tarixinə görə Nəvrozu bir şəkildə özləriylə əlaqələndirməyə çalışdı. Kürdlər və Farslar baxımından Nəvrozun daşdığı mənanın ağırlığı bu bəhs etdiyim yaşanmış hadisədə yatır. Yəni Dehhaka

qarşı Kavənin verdiyi mübarizə və dəmirçi olan Kavənin bayraq halına gətirilmiş bir zəfər önlüyü söz mövzudur. Bunun yanında baharın özünü göstərməsi, bir mövsüm dəyişikliyi, qısa qarşı baharın vermiş olduğu müqavimət və mübarizə; havanın gözəl olması, yavaş-yavaş təbiətin yaşıllıqlara bürünməsi kimi vəziyyətlər də işin mövsümü tərəfini təşkil edir.

Nəvroz Kürdlər və Farslar tərəfindən milli bayram olaraq qəbul edildikdən sonra İslam sonrası xüsusilə Abbasi zamanında İrani milli birliklər həm Kürdlər həm də Farslar Abbasinin ictimai quruluşu içərisində əhəmiyyətli bir yer tuturdu. Nəvroz bayramı Abbasilər zamanında rəsmi bayram olaraq qəbul edildi. Necə ki, bir qurban və ramazan bayramı dövlətin rəsmi tətiləri qəbul edilir, yenə necə hər ölkənin özünə görə milli bayramları varsa və bu bayram rəsmi tətil günləri olaraq qəbul edilirsə, Abbasilər zamanında da Nəvroz bayramı rəsmi bayram olaraq qəbul edilirdi. Qeyd etmələr, Abbasilərin hakim olduqları şəhərlərdə, kəndlərdə və çöl sahələrdə bir çox valinin, komandirin və mərkəzinin xəlifənin iştirakı ilə bu Nəvroz bayramı keçirilirdi.

-Nəvroz Kürdlərin və Farsların İslamiyyəti qəbul etməsindən necə bir müddətdən keçdi?

Kürdlər və Farslar, İslamdan əvvəl Zərdüştülük dininə mənsub idi. Zərdüştülükdə də Nəvrozun əhəmiyyətli bir yeri vardır. Hz. Ömər Kürdlər və Farslar ibarət ordunu məğlub etdikdən sonra bir sülh müqaviləsi etdilər. Bu müqavilənin 8 maddəsi vardır, bu maddələrdən biri də Nəvroz və digər bayramlarla əlaqədar bir maddədir. Hz. Ömər Kürdlər və Farslardan ibarət ordunun imzaladığı müqaviləyə görə "Kürdlər və Farslar öz Newroz da daxil olmaq üzrə milli bayramlarını sərbəst bir şəkildə keçirə biləcəklər" deyildi. Bu maddə həm o dövrdə, həm Əməvilər, həm də Abbasilər dövründə qorundu. Abbasilər dövründə dövlət adamları, qubernatorlar, vəzirlər və komandirlər də Nəvrozu qeyd etmələrində iştirak edirdi. Hz. Ömərdən sonra Hz. Əli zamanına baxdıqımızda maraqlı bir vəziyyətlə qarşılaşırıq. İslam tarixində ilk dəfə Hz. Əli, bir Newroz hədiyyəsini qəbul edir. Yəni öz dövründə özünə bəzi hədiyyələr təqdim edilir, o da bunlar nəyin hədiyyələri olduğunu soruşduqda, bunlar Nəvroz hədiyyələri deyir və Hz. Əli bu hədiyyələri qəbul edir. İslam tarixində bilindiği qədər Hz. Əli Nəvroz hədiyyələrini qəbul edir.

-Yaxşı Nəvroz Kürd ədəbiyyatında necə əks olunmuşdur?

Ahmed Xaninin Məmə Zininə baxdıqımız zaman Ahmed Xanî orada iki müstəqil hissəni Nəvroza ayırır. Məmə ilə Zinin, sonra Siti ilə Tajdinin birlərini gördükləri tarix də 21 Martda Cizrədə qeyd olunan bir Nəvroz gününə bərabər gəlir. Ahmədə Xani, Məmə və Zinin buna toxunarkən Nəvroz üçün "Nəvroz a sultanı" təbiri istifadə edir. Yəni Sultanlara yaraşar bir şəkildə qeyd olunan Nəvroz, sonra "Beradetê qedîm ê Kurdistani" deyir. Yəni qədim tarixdən bəri, çox köhnə tarixlərdən bəri Kürdüstanda qeyd olunan bir bayram olaraq bizə yazır Məmə və Zininə. Bizim diqqətimizi çəkən bir başqa təsbit də yenə Ahmədə Xani tərəfindən edilir. Xanım, "məbna bər ədəd mubarek" deyir, Nəvroz üçün, Nəvrozun qeyd etmə ənənəsi üçün müqəddəs bir ənənə ifadəsini istifadə edir.

-Zərdüştülük İnancına və atəş fiquruna qarşı ibarət qavrayış üçün nələr

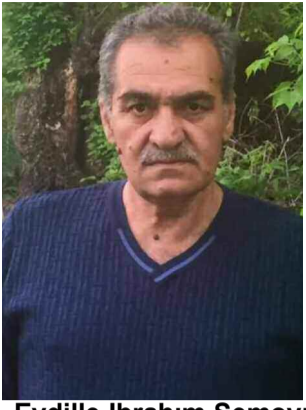
deyəcəksiniz? Nəvroza qarşı niyə belə bir hiss var?

İndiki vaxtda bəzi şəxslər və ya seqmentlər Nəvroz bayramının keçirilməsinin dinən haram olduğunu irəli sürür. Əvvəllər Zərdüşt ənənədə belə bir ənənənin olduğunu, Zərdüşt ənənədə də atəş külünü əhəmiyyətli bir yer tutduğunu, hətta Zərdüştülük, tövhid dini olmasına baxmayaraq bəzi cahillərin atəş kül idini bir az daha çox kutsayaraq, sanki bir ilah bir məbud dərəcəsinə qəbul etmələri kimi vəziyyətlərə baxaraq Nəvroz qeyd etmənin o atəşə ibadət kimi başa düşüldüyünü, elə bir şey xatırlatdığını irəli sürürlər və bunun dayanan caiz olmadığını söyləyirlər. Bu səbəbdən Hz. Əlinin Nəvroz kutlamalarında hədiyyə etməsinin qızılı çəkərkən və Ahmədə Xani Məmə və Zininə buna əhəmiyyətli bir yer ayırdığını ifadə edərkən buna gətirmək istəyirəm: əgər bu dayanan haram və qadağan olsaydı həm Hz. Əli belə bir Nəvroz hədiyyəsini qəbul etməzdi, həm də Ahmədə Xani, Newroz üçün "Mübarək" kimi bir tərif istifadə etməzdi.

-Nəvrozun Modernizmin təsiri ilə siyasi və ideoloji bir forma etdiyinə bağlı yorumlar var, qatıla bilərsinizmi?

Kavənin Dehhaka qarşı verdiyi mübarizə və qazandığı zəfər artıq Kürdlər içərisində bir qələbə bayramı, bir qələbəni qeyd etməsi olaraq qəbul edilir. Bəzi istisna halları ayrı tutacaq olsa Kürdlər, tarixin dərinliklərindən indiyə qədər təəssüf ki, həyatları həmişə başqaları tərəfindən yönləndirilməklə keçmiş, təəssüf ki, həmeşə zərər çəkmiş və məzlum olaraq günümüze qədər gəlmişlər. Kürdlər həmeşə əzilən bir mövqeydə olublar və bundan öteridir ki, davamlı özlərini ezən qarşı bir müqavimət çerisində olmuşlar. Med dövləti yıxıldığından bəri bu belə olmuş. İndi də belədir, Cumhuriyettən əvvəl də belə idi. Bu müqavimət, bayraq ənənəsi artıq miladdan əvvəlindən başlayaraq günümüze qədər bir şəkildə canlı tutulmuş. Müqaviməti tələb zülm, təhqir, təzyiqlər canlı bir şəkildə günümüze qədər gəlmiş. O biri millətlərin də bu və ya bu şəkildə tarixlərində Nəvroz bəlkə qismən iştirak edir; amma Kürdlər qədər Nəvroza bir müqavimət mənası yükləyən, haqlı mübarizə perspektiviyə yaxınlaşan başqa bir millət yoxdur. Bu baxımdan Nəvroz, müqavimət ilə Kava kürdlərlə həmeşə sinonimdir.

Nəvroz, çıxarkən siyasi və ideoloji olaraq çıxdı. Ortada Dehhak kimi zalım bir hökmdar var, bu zalım hökmdarın zülmkar bir kütləsi var. Bu kütləvi ağırlıqlı olaraq Kürdü və Farslardan ibarətdir. Nəvrozun ortaya çıxmasını təmin edən faktorun özü onsuz da siyasi və ideolojiktir. Ortada böyük bir mübarizə və bir kral zülmü var; bu zülmə qarşı simvol ad vardı. Bunun ətrafında bir araya gələn kütlə var. Bir də o sıralarda 6 min küsər il əvvəl çıxan vəziyyət ilə 6 min il sonra ortaya çıxan vəziyyət bir-birinə çox bənzəyir. Kürdüstanın dörd parçasının hamısında bilirik ki 21. əsrə girdiyimiz bir müddətdə belə bir çox kral, diktator idarəçi Dehhakın missiyasını davam etdirirdi, hələ də davam etdirir. Bu səbəbdən 6 min küsər il əvvəlki vəziyyət Kürd tarixi baxımından, Kürd cəmiyyəti baxımından bütün canlılığını qoruyur. 6 min küsər il əvvəlki Dehhak zehniyyətiylə 6 min sonrakı Dehhakları arasındakı fərq yoxdur. Ona görə ortaya çıxış nöqtəsi necə ki siyasi və ideolojiktir, hələ də o canlılıq davam edir. Çünki səbəblər ortadan qalxmış deyil.

Evdille İbrahim Şemoyi
EYDA WEROZ

Mişwarên te li ser çava.
Berf helya çû tev li ava.
Em dil germ bûne ji tava.
Ji gul tê bêhna gulava.
Şadî xiste dil hinava.
Eyda Newroz, bi xêr hatî.

Bi nêrgiz û berfnoka.
Bi çiçek û binefşoka.
Bi werdgula, adaroka.
Bi lale û şekiroka.
Keçên me bûn devkenoka.
Eyda Newroz bi xêr hatî.

Bi hatina te kurd şa ne.
Ber ku ewladên Kawa ne.
Hem li çiya hem arane.
Rêz bi rêz agir dadane.
Li dorê digrin dîlane.
Eyda Newroz bi xêr hatî.

Eskere Boyik
KLAMA NEWROZÊ

Newroz im, az newroz im,
Cejna gelê pîroz im,
Bi reng-rewş im, bi doz im,
Alaveke aloz im.

Dengê egişt Kawa me,
Ruhê bav û kala me,
Li nav çiya da veşartî
Kela hezar sala me.

Dila vekin bihar im,
Mizgînîke kubar im,
Kê azadiyê dixweze
Wan ra heval û yarim.

Newroz im, ez Newroz im,
Bi doz im û bi soz im,
Agirekî aloz im
Cejna gelê pîroz im.

İran devleti görkemli Urmiye Newroz'una karşı ırkçı Azerileri sokağa sürdü

İran devleti Urmiye'de Kürtler ve Azerileri karşı karşıya getirmek için harekete geçti. Yıllardır Urmiye'de böl-parçala-çatıştır politikası izleyen İran devleti yine aynı siyaseti uygulamaya koyuyor.

Doğu Kürdistan'ın Urmiye şehri bu yıl Newroz'u görkemli bir törenle kutladı. Beraber yaşam ve barış mesajları verilen kutlamalar İran devletinde büyük bir öfke ve korku yarattı. İran devleti Kürtlerin Newroz birliğinden intikam almasına radikal Azeri guruplara şehir meydanında ellerinde sopalarla yürüyüş yaptırdı.

İran devletine bağlı Şii din adamlarının çağırısı ve Nadir Gazipur gibi bazı yerel yetkililerin katılımı ile sokağa çıkan Azeri guruplar ellerinde sopalarla ırkçı

sloganlar attı. "Urmiye Türk yurdudur, Urmiye Azerbeycandır" sloganı atan gurup ellerinde sopalarla Urmiye şehir merkezinde yürüyüş yaptı. Yürüyüşte sık sık Hameney lehine sloganlar atan gurup Kürtlere ise düşmanca sloganlar attı.

Urmiye şehrinde Kürt ve Azeri nüfus bir arada yaşıyor. İran devleti Kürtlere karşı sık sık Azeri gurupları bir sopa gibi kullanıyor. Dün yapılan yürüyüşün İran devletinin görkemli Urmiye Newroz'undan intikam almak ve Kürtlere göz dağı vermek olduğu yönündeki görüşler ağır basıyor.

İrak mahkemesi 5 YBŞ üyesini terör suçlamasıyla gözaltına aldı

PKK'ye bağlı Şengal Direniş Birlikleri'nden (YBŞ) beş kişi, Ninova vilayetindeki bir mahkeme tarafından terörizm suçlamasıyla kapsamında gözaltına alındı.

PKK'ye bağlı Şengal Direniş Birlikleri'nden (YBŞ) beş kişi, Ninova vilayetindeki bir mahkeme tarafından terörizm suçlamasıyla 4. madde kapsamında gözaltına

alındı. Tutuklamalar, YBŞ savaşçılarından, bir mühendisi kaçırdığı ve Irak ordusuna ait bir kontrol noktasına el bombaları atarak iki subayı yaraladığı bildirilen bir olayın ardından gerçekleşti.

YBŞ Terörist Etiketini Reddediyor

YBŞ, "terörist ve paralı asker" olarak etiketlenmeyi şiddetle reddetti ve Irak ordusunu üyelerine saldırmak ve onları tutuklamakla suçladı. Grup, yaptığı açıklamada, Irak ordusunun bir kesiminin 18 Mart'ta bir YBŞ aracına "provokasyonsuz bir saldırı" başlattığını ve beş savaşçıyı yakaladığını iddia etti.

Açıklamada ayrıca, yakalanan savaşçılardan bazılarının yaralandığı ve kötü muamele gördüğü iddia edildi ve yaşanan olaylara ait videoları sosyal medyada paylaştı.

Öte yandan yerel bir kaynak Irak merkezli haber ajansı Shafaq News'e yaptığı açıklamada, YBŞ'nin Irak ordusu ve polisine gözaltına alınan üyelerini serbest bırakmaları için 24 saatlik bir ultimatom verdiğini, aksi takdirde potansiyel silahlı çatışmayla karşı karşıya kalacaklarını söyledi.

Newroza Wanê li bin siya alayên Kurdistanê hat pîrozkirin

Bajarê Serhedê yê Wanê bi behr û keleha xwe ji bo siyaseta Bakurê Kurdistanê yek ji bajarên herî sereke ye.

Wanê Newroz bi coş û qerebalixeke dêwendam pîroz kir. Kelecana hilbijartinan û germahiya heyî wiha kir ku Newroz ji salên çuyî cûdatir û di rengê referandûmê de derbas bibe. Hevseroka DEM Partiyê, namzedên şaredariyan û parlamenter bi cilûbergên neteweyî li qadêbûn û di ber siya alayên Kurdistanê de govenda jin û zarok kal û ciwanan bû.

Piştî çendîn salên di bin zext û guvaşên dewletê de, piştî qedexekirina her cor çalakî û demeke di bin bêdengiyê de îro li Wanê coş û şoxûşeng bû.

Alaya rengîn li ba bû û bi deh hezaran Kurd li kêleka Keleha Wanê govend û dîlan gerandin.

ÊWAR BARÎ TEYFÜRÎ
Êy mirovên
vê dunê

Êy mirovên vê dunê,
Dest berdîn ji kîn, şera,
Dur herin hun ji kîn ê,
Wekhev bijîn bi hevra.

Hevra bibin pişt, teyax,
Hevdu nekin belengaz,

Mafa nekin teng, yasax,
Bijîn kubar serfiraz.

Hevra bibin xûşk bira,
Dest bidin destê hevda,
Rê nedin hov kujera,
Hilşînin xwîna evda.

Cavê we qe nebîne,
Mirin kuştin û xwîne,
Xirav nekin vê dunê,
Unda nekin evîne.

Dunya mala hemûyan,
Bese hev bikin cuda,
Zulmê hingavt ev cihan,
Hev nekin înkâr unda.

Ev çi top, tang û çekin,
Bese hevra şer nekin,

Ji zulm zorê vekişin,
Dijî hevdu nemeşin.

Nehêlin biqewmin şer.
Mirov nejin derbeder,
Dunya me dikin par-par,
Nava hevda koledar.

Ey mirovên dunyayê,
Hevra nekin şin, wayê,
Sinora bese rakin,
Hevra werên tim rayê.

Mirov hemû birane,
Zulm û zor çirane.
Bê aşitî ev cihan,
Tar û mare wêrane.

Rê nedin kujer, hovan,
Ku bukujin mirovan.

Bi wekhevî, biratî,
Hevra bidin silavan.

Yên mirovahiyê der,
Kesan dikin ji çi der.
Dunya kirin beş, sînor,
Yên bê wîcdan û rêder.

Dunya mezin bê bin ser,
Kirin par-par yê xweser,
Wanra cihan tim tenge,
Gela dikin penober.

Dunya rengn cindîye,
Kî nezane gundîye,
Qurne, dewran tîn dicin,
Ew tim nûye zindîye.

Her kes tê wedelîye,
Ji derda ne xalîye,

Emrek têra me nake,
Em çi dikin nivçîye.

Êy mirov deme rave,
Dunya me xirav dive,
Dijî pîsyê bisene,
Dunya bi te yê şênve.

Kî naha paşda mave,
Qismetê wî tim xave,
Ku tu herî demêra
Ser te hertim yê tav ve.

Dijî rezil
Yên bê resen, kole, dîl,
Ken qe nayê rûyê wan,
Jine wana dike şîl.

Kî ku yekser raneve,
Dijî zorê nesene,
Nagêhije tu armanca,
Lewra ew bê resene.

Neyar rabûye ser gel,
Jina wîya dike del,
Ber vîna gelê min,
Dunya jî maye metel.

Cîyê ku yekbûn heve,
Zulm-zor ser nakeve,
Armanca millet eve,
Dawîya neyar reve.

Êy mirov bese rabe,
Nehêle dunya xirab be
Dijî zorê raweste,
Cihan bila her şabe.

12.05.2012

Dağlar

Qûrbet elde saça elê den düşüb,
Atam qocalıbdı ele, a dağlar.
Necê qocalmasın, sevgili qızlar,
Hêsrêdir qoyunda gülê, a dağlar.

Xêlbersiz içimizde çox êlênmişik,
Vêtênde her kûncê sêpêlênmişik,
Biz qaçqın adıyla lêkêlênmişik,
Silinmez versên de selê, a dağlar.

Fêlek qocaların qêddini büküb,
Analar çox sizê göz yaşı tüküb,

Sizsiz çoxları da dünyadan, köçüb,
Fêlek amansızdı belê, a dağlar.

Dilinde tükênmez şuarı sizsiz,
Ömür verê bilmir qêrarı sizsiz,
Vallah êyilmeyên vûqarı sizsiz,
Dönür Hêsenoğlu külê, a dağlar

Kürdün

Allahın, ananın eşqiyle her an,
Döyünüb qardaşım üreyi Kürdün,
Böyük cêbhêlerde, böyük döyüşde,
Bir Allah olubdu kömeyî Kürdün.

Heç zaman namêrde êyilmeyibdi,
Çöreyi diz üstê yeyilmeyibdi,
Mêrdlikê yaşayib görünmeyibdi,
Hiyle, fırıldağı, kələyi Kürdün.

Döyüşê atılıb, qopşa da tufan,
Kêsilse de başlar, tükülsêde qan,
Döyüşde geriyê çekilmêz bir an,
Döyüşde kêsilib göbêyi Kürdün.

Abır ismêrde hêyasıdı Kürd qızı,
Gözêl göllêr sonasıdı Kürd qızı,
Nizamîler anasıdı Kürd qızı,
Qeyrêtdi, namudu bəzêyi Kürdün.

Qalib
Hesen
Oğlu

Hêsenoğlu Kürdsên bu adla yaşa,
Mêrdliyinle yaşa, lêl gövhêr daşa,
Ömrünü hêsr edib ölmê savaşa,
Gêlmeyibdi yerê kürêyi Kürdün.!

Newroz cejna dîrokîye

**Bêwar
Barî Teyfûrî**

Dînav gelên rojhilata nêzik û navînda gelê kurd yê herî kevnare. Kurda di dîroka van herêmanda dewseke (şopeke) berbicav hîştine. Ev gelê kevnar û mîrxas kareke mezin daye çand û dîroka gelên cuda û pêdaçûyîn, dewlemendbûna kûltûr û menevîyata wanda roleke girîng leyîstîye. Dibêjin gelê bê çand bê kesayete. Her cejin, merasîm, urfedet nexşeke çanda gele, him jî pareke bîngeha çanda netewî ya dîrokîye.

Her gel jîyanêda anegorî menevîyata xwe çanda xwe çêdike. Cejin, merasîm û li vanava girêdayî erf-edetên cuda-cuda di pêş ketina çanda netewî û civakî da roleke gelekî mezin dilîzin. Di van cejin û merasîmênda helwesta mirovan dereqa jîyanê tê xuya kirinê. Heyam tîndubuhurîn hinek cejin, eydên kevn an wêneyên xwe dugeherîn, an jî jî

bîra gel dertên. Lê hinek cejin, eyd jî hene ku çiqasî jî dem bîndêrbazbin jî ewana di her demîda terî û jîr dimînin û bi coşîya gur, bi heytehol tîndeyd kirin. Ji van cejnan yek yê heyî kevnar cejna Newrozêye. Ev cejin ev çend hezar sale bandorî li ser menewîyata mirovan û gelan dîke.

Newroz di dîroka gelê kurda jî û jîyana wanada jî bi gilîkî kurd jîyana kurda dewseke hêja girtîye û digire. Cejnên ku bi qedera gelanva, bi rizgarîyêva, şoreşêva tîkîliyên wan hene, an jî wanva girêdayîve (di alîyê gelanda bi) di bîranîna wanada timê dijî, an jî derbazî jîyana wan dibe her dem bi hub û hizkirin, bi şadîmanî bi coşîyeke alavî tê nitirandin û parastin.

Newroz di efrandîya gelê kurda cîkî pir bi rûmet û şîyanet digire. Newroz jîyana meda sembola serhildanê û bûyîna azadîyêve, nişana rizgarîyêve. Newroz destpêka buharê, vejîna tebtîetê (siruşt), silava jîyana nû û vemirandîna sîtemêye. Newroz emrekî bi rûmete, wekhevîye, nêt û meramên qencin.

Newroz-altindarî û parastina mafên mirovane û xwesteka mirovahîyêve. Newroz-cejnek dîrokîye. Cejna şehîdane. Newroz-salnama kurd û Kurdistanêye.

Dîrok dîde kişê di berî heyamê me hukumdarên Assûrîyayê li ser axa Kurdistanê û li rojhilatê da hetanî 400 salî hukumdarî kirine. Berî zayîne 612-salê 2610 sal berîya me 21ê adarê bi serwêrtîya mîrxasê lîgêndar Kava xaka Kurdistanê û gelên rojhilatê jî bin bandor û dagirkirina Asûrîyan tîndê azad kirinê. Dû vî altindarîyêra dewleta kurd a yekemîn Mîdîya tê ava kirinê. Ji vî bûyerê şûnda her sal 21-ê adarê tê hesavkirin çawa destpêka edlayê, biratîyê, emrê şa û aza, roja nû.

Bi kurdî nohroj-Newroze. Bi navê Newrozê girêday gelek lîgênd û cîrok hatine gotine. Ji van lîgêndan yek jî bi navê hedad û engal Kavayêva girêdayîye. Navê Kava sembola azadîyêve li Kurdistanê de. Lîgênd weha destpêdibe.

... Wextekî li Kurdistanê de bi navê Dehoq hukumdarêkî zalimî, bê bext hebûye. Ew gelekî qeddar bûye, hertim bobelat anîye li serê binelîyên Kurdistanê. Rojekê li ser milê wî sîtemkarî du damarê wek mer şîndîbin. Çîqas hekîm û loxman derman çê dikin ku evî hukumdarî devxwî jî vî xezabê xelazkin. Lê car wî nedibû.

Dawîyêda hekîm û loxman dicivin (beşter) biryar dikin ku hero mîjîyên du xortên kurd bidîne wan meran ku

bû. ewî bi hesîna mirov çêdikir. Kava heyşt zarê xwe qurbana Dehoq dabû. Lê vîcarê yê dawîyê ê neha nade. Miqabîlî Dehoq ê bê xwedê cînar û gundîyan beşter dîke sozê xwe dikin yek êrîşî li ser qesira wî dikin. Kava çakûçê xweva serê Dehoqê xwînmîj dipêçîne û wî dukuje, leşkerê wî tarmar dikin. Kava qesra wî zulmkarî de rûdîne dibe hukum dar. Gundî hev dicivin. Kava dibêje: - Îro şûnda li welatê me wê xwîn nerîje kesekê sîtem nebîne. emê dewletek, jîyanek nû ser-rastkin agirîan vîxin, govendan bîkîşîna bila roja îro, bîst û yekê adarê roja cejnê be, roja undabûna zordestîyê be, destpêbûna emrê şa û aza be, rênîşa rizgarîyê be Newroz.

Ev lîgênd jî kûraya dîrokê tê.

zîrarê nedine hukumdar û wî nexwîn. Wê rojê şûnda hero du xorta dukujîn mîjîyê wan didine mera. Binelî, gundî di dest wî zalimî tengzar dibin.

Rokê dîsa mirovên wî qedarî tîndê ber derê Kava ewladê wî dawîyê dixwazîn. Kava mirovêkî hunermend

Lîgêndê da rastî heye. Qewimandin li ser rastîyê, heqîyê hatîye efrandin. Ew rastî îro jî li ser axa Kurdistanê dido me. Gel dijî merê çar ser şer dîke. Geç û xortên niştîmanê bi laşên xwe agrê Newrozê gur tikin û ronayê, azayê di gelê bindest ra tînin. Îro agrê Newrozê

dîlê hemû kurdê welatparêz de vîdîkeve û zûtîrê li welat agrê azadîyê vîkeve. Belê Kurdistan bi xwîna şehîdanva çêdibe û em her kurdên bi namûs şerefeke mezin dikîşînin, serkeftin dixwazîn û dibêjin: "Heta dibî çêleka 40 salî bibe boxê rojekê" an jî "Mîrina bi şeref jî emrê bindest çêtîre". Belê, heqê mirdan tune vî şerî bidin der. Îro em bi ruhê xwe, bi ramanên xwe, bi nefesa xwe, bi xwîna xwe êrîşî ser merê çar ser dikin, em rêca Kava didîmînin. Hesreta me, daxwaza me, ola me, bawerîya me Kurdistanê. Kurdistan gazî dîke, hîvî dîke, gelê kurd xwe timê pêş dixê, jîyanêra dimeşe û dîroka xwe bi xwîna xwe dinîvîsîne. Bi bawerîke mezin jîyana xwe didomîne, çandêke nû çêdîke, li dîroka mirovahîyê belgeke nû vedîke, belga qehremanîyê û vî belgê bi xwîna xwe sore qetranva dixemilîne. belê, îro kurd cejna xwe bi xwîna xweva pîroz dikin. Nêzikî armancên xwe dibin. Agrê Newrozê dişuxule. Ev agir ese ê bibe meşel di welêt. Em kurd bi bawerî hîvîdarê wê roja aza û bi rêzîn.

Ew rojê bê...

**Ez bawerim ew rojê bê,
Ew qezena şehîdane.
Hêsrên cavên dayikane,
Ew hesret û armanca mîlyonane.**

**Ew bawerîya Mezlûm Doxan,
Ew daxwaza Rewşen, Alkan.**

**U rênîşa şehîdan,
Ez bawerim ew rojê bê.**

**Ew hesreta gelê meye,
Ew xelata şerê meye.**

**Ew qezena şehîdane,
Ez bawerim ew rojê bê.**

**Ew rojêke aza nuhe,
Û rojêke pir bi rêze...**

1996.20.3. Barîyê Teyfûr.

Каждому курду понятно, что это начало Нового года. Каждому русскому тоже станут понятны эти слова, если он прислушается и услышит, что "нав" - это новый, а "руз" или "рож" - это Солнце, та самая "Жар-птица", за которой часто охотятся в русских сказках. Сегодня она приходит сама. Наступает новый год. Мы как будто бы отстаем от других народов, поскольку все уже отпраздновали наступление нового года, а у нас он приходит даже позднее, чем в Китае, в момент весеннего равноденствия - 21 марта. Мы сохранили этот обычай, насчитывающий многие тысячи лет от наших предков. Он прост и понятен, пришла весна, начинается новый год с его заботами и радостями. Почему мы, несмотря на то, что в нашей жизни случается многое, и, к сожалению, пока еще много трагического и печального, радуемся этому празднику. Потому что нельзя иначе встречать возвращение солнца, весну, начало полевых работ, пробуждение природы.

Эта весна для нас не только трагична, но и полна надежд. Курдам удалось прорвать многовековую блокаду и заявить о себе в полный голос. Победа демократии в Южном Курдистане, где курды сумели наладить нормальную жизнь, дает много. Она показывает, что курды выстояли, несмотря на все испытания, когда мы как народ иногда были на грани исчезновения, когда против нас проводилась, а в таких странах, как Сирия все еще проводит-

Сегодня мы празднуем Навруз

ся, политика открытого геноцида. Выборы в Ираке показали, что, когда завоеваны условия для свободного волеизъявления, курды способны стать и уже стали мощной политической силой, хорошо знающей свои национальные интересы и добивающейся их настойчиво и последовательно.

К сожалению, в таких странах, как Турция, Иран и Сирия, из этого сделали негативные выводы. Это не обрадовало правящие элиты этих стран, а обеспокоило. Прежде забытые курды, не только борются, но и добиваются своих прав. Пример Южного Курдистана не только обрадовал и вдохновил курдов, но и насторожил и обеспокоил их противни-

ков. Они боятся, что курды, составляющие в этих странах многочисленное население, добьются своих прав и станут играть ту роль, которой они заслуживают. В Сирии усилились провокации и преследования курдов, что проявилось в событиях в Камышлы 12 марта 2004 года. Сегодня войска, которые Президент Ассад вынужден убирать из Ливана, направляются в курдские районы Сирии. Смысл этих действий хорошо понятен курдам. Это прямая и очевидная угроза. Вместо того, что признать права курдов и уравнивать их с арабским населением Сирии, отказаться от политики дискриминации курдского населения, они

усиливают репрессивный аппарат.

Но время прошло, наступление свободы, как и весенний возврат солнца, не остановить. Чем сильнее сирийские чиновники цепляются за свои привилегии, тем меньше у них шансов сохранить свою власть в стране, тем скорее они будут вынуждены повторить судьбу своих коллег из иракского отделения партии БААС. Более продвинутыми оказались власти Турции, которые ради того, чтобы вступить в Евросоюз и получить преимущества принадлежности к Европе, идут на реформы в сфере межнациональных отношений, хотя делают это неохотно и с затяжками. Курдам в Северном Курдистане непросто отстаивать свои права. Но это стало можно делать политическими методами, хотя еще недавно турки понимали только силу. Сравнительно медленно происходят изменения положения курдов и Восточном Курдистане, но и там положение дел меняется к лучшему. В этот праздничный день я хотел бы сказать, что еще десять лет назад, многое из того, что курды имеют сегодня, казалось невероятным. Свобода ускоряет свой бег. Сегодня она бежит к нам на встречу, а не от нас.

Если раньше приходилось воевать с врагами, то сегодня все

большее значение имеет для нас уровень культурного и экономического развития. Мы завоевали свободу на части территории своей страны, часть курдов свободна. Но свободы ждут и других частях Курдистана. Кроме того, в Южном Курдистане нужно сделать жизнь народа процветающей. Повсеместно, везде, где живут курды нужно объединяться, повышать культуру курдского населения, восстанавливать свою литературу, историю, создавать свое кино и делать многое другое. Наш народ никогда не сидел, сложа руки, многое делалось и раньше, но сегодня у нас есть стимул делать все это с удвоенной, утроенной силой. И это можно и нужно делать везде, не только в Курдистане, но и здесь в России. Сегодня каждый может внести свой вклад в рост мощи Курдистана. Это радость работать на себя и на свою родину. Если мощно поднимется Южный Курдистан, свобода скорее придет и на остальные земли нашей родины.

Да здравствует Курдистан!
Пусть Навруз принесет счастье всем народам!

Пусть будут счастливы все народы, дружественным курдам!

Бару Тайфур

Ко дню рождения Мустафы Барзани

Имя Мустафы Барзани хорошо известно и за пределами Курдистана. Не имея в своем распоряжении танковых армий и воздушных флотов, он мог проявлять свои военные таланты лишь на ограниченном театре партизанской войны; будучи лидером национально-освободительного движения, он не мог произвести революцию, чтобы потом уже в качестве главы государства являть себя миру. Однако, при всей ограниченности средств и объективных возможностей, ему удалось фактически создать на севере Ирака независимое курдское государство, просуществовавшее полтора десятилетия. Это достижение, без преувеличения, ставит его в ряд наиболее выдающихся деятелей XX века. Привлекательной чертой Барзани, как личности, было то, что он был совершенно лишен обычно свойственной политикам моральной неразборчивости. Стремление достигать целей исключительно благородными средствами редко встречается у крупных политиков, но, вопреки предрассудку, вовсе не противопоказано им: таким был в польской истории Костюшко, в древней русской - Владимир Мономах. Барзани стоял в том же ряду: его личное благородство одинаково признавали и друзья, и враги, что вовсе не мешало ему быть успешным политиком.

Мустафа Барзани родился в 1903 году в селении Барзан недалеко от нынешней иракско-турецкой границы, в семье местного шейха Мухаммеда. Шейх Мухаммед вскоре умер (по некоторым утверждениям - после, а по некоторым - еще до рождения Мустафы), и племя барзанцев возглавил старший брат Мустафы, шейх Абдель-Салям. Свободолюбивый шейх, пользовавшийся непререкаемым авторитетом среди своего племени, возглавил несколько восстаний барзанцев против турок; после поражения последнего из них (в марте 1914 г.) он бежал в Россию, некоторое время прожил в Нахичевани под защитой русских властей, но при известии о начале мировой войны вернулся в Курдистан, надеясь организовать всеобщее антитурецкое восстание. Планы его не удалось: он был схвачен турецкими агентами (курдами же), и повешен в Мосуле. Власть над племенем принял его 18-летний брат, шейх Ахмед.

В такой атмосфере рос юный Мустафа - свободолюбия, патриотизма и религиозности, понимавшейся, впрочем, совсем иначе, чем современными фундаменталистами, и лишенной всяких признаков фанатизма и нетерпимо-

сти (шейх Абдул-Салям, например, был в прекрасных отношениях с христианами-ассирийцами и даже скрывался некоторое время в ассирийском монастыре). Юный Барзани успешно учился в медресе и за свои познания получил от соплеменников уважительное прозвище "Молла Мустафа". По воспоминаниям знавших его, он прекрасно знал наизусть и любил классическую арабскую и персидскую лирику. Этим, в целом, ограничилось его образование, носившее традиционный средневековый характер и никак не подготовившее его к той роли на авансцене XX века, которую он призван был сыграть.

После английской оккупации Месопотамии в 1918 году, юный Мустафа принимал участие в восстаниях против англичан. Другим событием его юности, которым он очень гордился, был поход для спасения от резни родственников знаменитого армянского героя Андраника (Андраник был знаком с шейхом Абдель-Салямом в России, и впоследствии обратился за помощью к его брату, барзанскому шейху).

В 1932 году барзанцы во главе с шейхом Ахмедом подняли новое восстание, на этот раз против свежее испеченного Иракского королевства. В этом восстании Мустафа впервые занимал командную должность и впервые одержал победу: его отряд сумел разгромить колонну иракских войск. В конце концов, восстание было подавлено с помощью английской авиации, а барзанцы бежали в Турцию. Они вернулись под обещание амнистии, но Багдад, как это с ним постоянно случалось, нарушил свои обещания: вся верхушка племени была арестована и отправлена в ссылку.

В 1943 году Мустафа, находившийся в Сулеймании, бежал из ссылки с помощью членов патристического общества "Хива" ("Надежда"). Собрав в Иране небольшой отряд, он вторгся в Барзан, где тотчас началось всеобщее восстание. Все полицейские посты, созданные в районе, были захвачены и разоружены. Барзани требовал автономии для курдов. Багдад как всегда понадеялся на помощь англичан, но англичане, занятые мировой войной, вмешаться отказались, предложив иракцам пойти на временный компромисс. В результате, на протяжении двух лет Барзани был избавлен от борьбы с Ираком, а Барзан обрел фактическую полунезависимость. Однако переговоры о его автономном статусе затягивались. Тем более что война

кончилась, и англичане смогли перебросить в Ирак авиацию и бронетехнику. Когда в августе 1945 года иракцы, при поддержке англичан, начали массированное наступление, стало ясно, что выдержать барзанцы не могут. И тогда все племя, снявшись с места, ушло в Иран.

В Иране в это время, советские войска оккупировали Азербайджан, а к югу от советской зоны оккупации, на территории провинции Курдистан, возникла "ничейная зона" со столицей в Мехабаде. Там распоряжался местный судья и курдский патриот, Кази Мухаммед. Барзани заранее, еще весной 1945 года, завел сно-

блем достигли пограничного Аракса и 17-18 июня 1947 года переправились на территорию Нахичеванской ССР. Барзани перешел через реку последним.

Однако, на родине всех трудя-

щихся Барзани и его людей ожидали новые испытания. Судя по всему, барзанцы стали жертвами изгибов сталинской внешней политики, осложненных межведомственной борьбой между МВД и МГБ и, не в последнюю очередь, субъективными факторами. По крайней мере, сами барзанцы были уверены, что все преследовавшие их беды были связаны с влиянием хозяина Советского Азербайджана Мир Джафара Багирова, сразу невзлюбившего Барзани за его гордый и своенравный нрав.

В общих чертах судьба Барзани и барзанцев при жизни Сталина выглядела так: сначала их усиленно обучали в военном лагере недалеко от Баку, на Апшеронском полуострове; затем неожиданно переместили в Узбекистан, где первое время также обучали, после чего расформировали и раскидали на спецпоселения по совхозам. Сам Барзани был сослан в забытый богом рыболовецкий поселок Муйнак на Аральском море. Он одно за другим писал оттуда письма Сталину - это не давало никакого результата, пока ему не удалось переправить письмо непосредственно с человеком, летевшим в Москву. И только после того, как письмо было опущено в почтовый ящик у Спасской башни, произошли последствия: курды были поселены вместе под Ташкентом, туда же был доставлен Барзани. Надо полагать, письмо попало в поле зрения руководства МГБ, которое имело на барзанцев свои виды: согласно генералу Судоплатову, их собирались использовать в случае войны для диверсии против нефтяных месторождений в Северном Ираке. Барзани это положение однако не устраивало: он с момента своего появления на советском берегу настойчиво добивался встречи со Сталиным, которого хотел просить об устройстве его барзанцев на учебу. Услышав о смерти Сталина, Барзани решает, что его час настал: он тайно садится на самолет в Ташкенте и летит в Москву. По курдскому рассказу, подойдя к Спасским воротам, он принялся колотить в них кулаком, объяснив подбежавшим охранникам: "Этот стучит курдский народ!". В результате, в гостинице "Москва" ему организовали встречу с высокопоставленными офицерами КГБ, а после этого представили его Хрущеву. Хрущев, не чуждый, как известно романтики, взял Барзани под личное покровительство,

объяснив все происшедшее с барзанцами кознями официальных "врагов народа": Багирова и "подлеца Берии". В результате те из барзанцев, что помоложе, были направлены на учебу в

советские ВУЗы, сам же Барзани получил квартиру в Москве и стал обучаться в Военной академии им. Фрунзе и в ВПШ.

Барзани прожил в Москве ровно 5 лет. Утром 14 июля 1958 года он был разбужен звонком своего "куратора" из ЦК, Волошина, сообщившего о свержении монархии в Ираке. В истории Ирака и в биографии Барзани открылась новая глава.

Барзани спешно вернулся в Ирак на самолете и был торжественно встречен, как герой борьбы с королевским режимом. Остальные барзанцы, многие - вместе со своими русскими женами и детьми от них, отплыли из Одессы на теплоходе "Грузия", породившим кстати немало толков (утверждали, будто на нем везут советских боевиков в подкрепление новому иракскому диктатору Касему). Вернувшись, Барзани немедленно взял в свои руки руководство Демократической партией Курдистана (ДПК), председателем которой он формально числился с момента ее основания в 1946 году. ДПК была тогда одной из двух массовых партий Ирака - совместно с Компартией, с которой она сотрудничала в Багдаде, но вела жесткую борьбу за монопольное влияние в Курдистане. Революционный режим, возглавлявшийся генералом Абдель-Керимом Касемом, первое время раздавал авансы всем, не исключая и курдов. Более того, после попытки военного путча арабских националистов в Мосуле и покушения на Касема баасистов (в котором важную роль сыграл молодой Саддам Хусейн) одно время казалось, что курды и коммунисты вообще являются единственной опорой Касема. Однако Касем не только не удовлетворил требования курдов предоставить им автономии, но со временем начал проводить все более и более шовинистическую политику. Дошло до того, что было запрещено даже официальное употребление слова "Курдистан" (вместо него следовало говорить "Северный Ирак"), и даже сорт "Курдистанской" пшеницы приказом министра сельского хозяйства был переименован в "Северную пшеницу". В этих условиях, Барзани отправился в Москву (официально - на Ноябрьские празднества 1960 года), где провел длительные и сложные переговоры о поставках курдам оружия.

(Продолжение следует)

Ко дню рождения Мустафы Барзани

(в нашем предыдущем выпуске)

С весны 1961 г. Курдистан находился в ситуации едва ли не открытого восстания. Барзани приходилось скорее сдерживать, чем разогревать повстанческий энтузиазм патриотов. Между тем, Касем сосредотачивал на севере значительные военные силы. 11 сентября была произведена первая бомбардировка Курдистана, и вслед за тем иракская армия вторглась в горные районы. Разрозненное сопротивление курдов, казалось, было быстро подавлено. Последним его оплотом оставался район Барзана, подвергавшийся массированным бомбардировкам. Сын Мустафы Барзани, Масуд, вспоминает, как в одной из деревень на глазах Барзани бомба разорвала троих детей. Барзани был потрясен. Тогда к нему подошла мать убитых детей и сказала: "Я знаю, что ты очень расстроился, увидев погибших детей. Но это неизбежно. Это – цена свободы. Это – наш долг. Мы, женщины, готовы пожертвовать плод одного года, чтобы вернуть мир Курдистану и добыть свободу, и чтобы среди нас не было предателей. Иди вперед, во имя Бога и ради Курдистана, и не обращай внимания на нас, мучеников".

20 октября Барзани собрал своих людей и обратился к ним с речью: "Братья мои! Я сам не знаю, что готовит нам будущее. Однако я буду продолжать борьбу изо всех сил и не уйду из Курдистана до последней возможности. (...) Как видите, я выбрал смерть. Тот, кто также готов выбрать смерть – пусть остается со мной. Я пойду по этому пути, не имея при себе ничего, кроме оружия, которое я ношу, и небольшого количества денег, которые я имею. Те, кто может бороться со страхом, голодом и холодом – пусть остаются со мной. Те, кто не ждет от меня ничего, потому что я такой же, как и вы, и также не имею ни оружия, ни денег – также пусть останутся. Но те, которые не могут переносить все это, пусть идут своим путем, и Аплах да хранит их. Еще я хочу добавить, что мы – курдская мусульманская нация, нация угнетенная, и мы должны защищать свои права и свою честь; для нас будет честью и гордостью, если мы отдадим свои души ради свободы своего народа".

Барзани с небольшой кучкой своих людей оставил Барзан, и исчез в неизвестном направлении: говорили, что он то ли бежал в Сирию, то ли убит. Казалось, правительство одержало полную победу.

На самом деле, именно с этого момента началась настоящая война. Барзани прошелся рейдом по землям окрестных племен, и его небольшой отряд немедленно вырос. 12 декабря из засады в ущелье Гали-Завет Барзани совершенно разгромил 3 иракских батальона, убив 600 человек и взяв в плен 500. Эта победа сделала его хозяином довольно крупной территории вдоль турецкой границы. С наступлением весны он предпринял крупный поход по горным районам Курдистана, блокировал под Равандузом силы иракцев и к концу лета полностью овладел горной частью Иракского Курдистана, создав фактически

независимое государство – Свободный Курдистан, равное по территории Ливану и с населением около 1 млн. 200 тысяч человек. Мало-помалу, это государство обзавелось своими органами управления: законодательным (Совет Революционного Командования Курдистана – нечто вроде парламента) и исполнительным (Исполнительный Совет СРКК и 8 ведомств), своим сводом законов и своей постоянной армией, члены которой носили название "пешмарга" – "глядящие в лицо смерти".

Пешмарга, число которых доходило до 20 тысяч, из партизанских отрядов постепенно превратились в настоящую армию, организованную по регулярному образцу и руководимую в том числе профессиональными военными, перебежавшими к Барзани из иракской армии.

Следует отметить, что, будучи трезвым политиком, Барзани никогда не выдвигал лозунга независимости, тем более создания "Большого Курдистана" – он ясно осознавал его неосуществимость. Официальный лозунг восставших звучал следующим образом: "Демократия Ираку, автономия Курдистану". После почти 10-летней борьбы наступил момент, когда этот лозунг, казалось, был близок к осуществлению. Партия Баас, пришедшая к власти в 1968 году, но еще слишком слабая, чтобы победить Барзани или просто вести успешную борьбу против него, пошла на мирные переговоры, согласившись с требованием автономии. Это требование было официально зафиксировано в договоре, подписанном Барзани и Саддамом Хусейном в деревне Навпардан 11 марта 1970 года.

Нечего и говорить, что обе стороны, трогательно братавшиеся на митингах и официальных пресс-конференциях, глубоко не

доверяли друг другу. Барзани не пускал представителей власти, не говоря уже о солдатах и полицейских, в контролируемые им районы; баасисты же начали кампанию депортаций курдов с равнинных территорий. Спецслужбы Саддама организовывали покушения на Барзани, впрочем, приводившие к конфузу. Так, в сентябре 1971 года Барзани посетила делегация духовных авторитетов; в Багдаде шейхов попросили записать разговор и вручили им магнитофоны. Когда один из шейхов включил магнитофон – прогремел взрыв. Охрана Барзани тотчас перестреляла остальных шейхов и обезвредила их машину,

как издевательство. Мало того, что автономия носила чисто бутафорский характер и была целиком подконтрольна Багдаду – ее территория занимала только половину этнографического Курдистана, из нее был исключен Киркук и другие нефтеносные районы. Возмущение было всеобщим, и немедленно вспыхнуло новое, последнее при жизни Барзани восстание. На этот раз, СССР был на стороне иракского правительства. Зато Барзани поддерживали иранский шах, США и Израиль. Число боевых сил Барзани (пешмарга и территориальная милиция) достигло 100 тысяч человек, но и численность и оснащенность иракской армии также выросла в разы. В результате, военные действия велись в течение года в неслыханных ранее масштабах; это была уже не партизанская, а настоящая регулярная война. Ирак потерял убитыми 60 тысяч человек, истратил 4 миллиарда долларов, но, тем не менее, не смог не только разгромить курдов, но и вообще сколько-нибудь глубоко продвинуться на территорию Свободного Курдистана. Впоследствии Сад-

как оказалось, буквально напичканную взрывчаткой; сам Барзани отделался легкой царапиной. В другой раз к Барзани подослали "журналиста" с бомбой; к несчастью для Саддама, "журналист" оказался двойным агентом и работал на разведку Барзани. Однажды спецслужба Барзани, которой руководил его сын Масуд, решила отыгаться: у нее возникла возможность заложить бомбу в дом Хафраллы Тальфаха, дяди Саддама и одного из самых ненавистных деятелей в стране.

Гарантия, по уверениям Масуда Барзани, была стопроцентная. О дальнейшем разговоре с Барзани его сын повествует так:

"Когда я ему это сказал – он нахмурился и сказал: "А есть гарантия, что не пострадают женщины и дети?" Я ответил: "конечно, нет". Он сказал: "тогда какая разница между вами и Каззаром (главой спецслужбы Баас)?" Затем посмотрел на меня и сказал: "Слушай меня внимательно. Я предупреждаю вас, чтобы вы не убивали невинных людей, женщин и детей. Это – дела, достойные трусов. Впредь, если меня не будет, чтобы запретить лично – я категорически запрещаю тебе так поступать, когда бы и при каких бы условиях это ни было". И добавил: "Если вы такие отважные –

уничтожайте преступников, которые организуют против нас эти заговоры, а не женщин и детей".

11 марта 1974 года, Багдад издал наконец закон о курдской автономии. Курды восприняли его

как издевательство. Мало того, что автономия носила чисто бутафорский характер и была целиком подконтрольна Багдаду – ее территория занимала только половину этнографического Курдистана, из нее был исключен Киркук и другие нефтеносные районы. Возмущение было всеобщим, и немедленно вспыхнуло новое, последнее при жизни Барзани восстание. На этот раз, СССР был на стороне иракского правительства. Зато Барзани поддерживали иранский шах, США и Израиль. Число боевых сил Барзани (пешмарга и территориальная милиция) достигло 100 тысяч человек, но и численность и оснащенность иракской армии также выросла в разы. В результате, военные действия велись в течение года в неслыханных ранее масштабах; это была уже не партизанская, а настоящая регулярная война. Ирак потерял убитыми 60 тысяч человек, истратил 4 миллиарда долларов, но, тем не менее, не смог не только разгромить курдов, но и вообще сколько-нибудь глубоко продвинуться на территорию Свободного Курдистана. Впоследствии Сад-

дам признавал, что к весне 1975 года у него оставалось только три авиационных бомбы. Власть баасистов шаталась, и Барзани был уверен в ее скором падении. "Мы никогда не будем вести переговоры с нынешним правительством в Багдаде. Оно должно пасть, и теперь это лишь вопрос времени" – говорил он в интервью газете "Фигаро".

Однако, к несчастью для Барзани, его союзники вовсе не были заинтересованы в победе курдов. Иран обладал собственным курдским меньшинством, а кроме того успех курдов мог дестабилизировать Турцию – ключевого союзника США в регионе. В результате, когда Саддам пообещал шаху урегулировать в пользу Ирана все пограничные споры – тот после-

шил "слить" курдов. 5 марта 1975 г. в г. Алжире был подписан договор, превращавший шаха в союзника Ирака. Это было смертным приговором курдскому движению: при враждебности Ирана,

у курдов не было никаких шансов продолжать борьбу, и главное – защитить мирное население от геноцида. Между тем, шах пообещал Барзани принять курдов в качестве беженцев.

В результате, казалось, в самый разгар успешной войны, командиры курдских частей получили из ставки Барзани неожиданную радиogramму – уничтожить тяжелое вооружение и уходить в Иран. Это было буквально, как гром среди ясного неба. 22 марта Барзани пересек иранскую границу, навсегда оставив родные места. Десятки тысяч беженцев шли вслед за ним. Все было кончено.

Крушение дела всей жизни сразу же подорвало здоровье Барзани: той же весной у него начались боли в желудке. Боли усиливались, и, в конце концов, его уговорили выехать в США для обследования. Диагноз был убийственным – рак. Барзани принял диагноз со свойственным ему фатализмом, и даже пытался ободрять унывающих спутников и сыновей.

Конец 1978 года принесл ему новые надежды – в Иране произошла революция. Революция ломала сложившееся статус-кво, убийственное для курдов, и, казалось, открывала перед ними новые перспективы. Барзани, уже умирающий, засобиравшись в Тегеран. Но ему не суждено было покинуть США: 1 марта 1979 года он умер в Нью-Йорке. В Иран он прибыл уже мертвым; и тысячи курдов со всех концов Курдистана собрались в местечке Шино, где было предано земле тело их национального лидера.

В Шино Барзани покоился 14 лет – самые мрачные годы курдской истории, когда режим Саддама Хусейна уничтожал курдов сотнями тысяч (всего, по подсчетам правозащитников, Саддамом было уничтожено не менее 182 тысячи курдов). Однако в 1991 году, благодаря поддержке стран НАТО, иракские войска были изгнаны из трех курдских провинций Ирака, и вновь возник Свободный Курдистан. Руководящую роль в нем играл сын Барзани – Масуд, возглавивший после его смерти Демократическую партию Курдистана и ее пешмарга (потом он стал президентом автономного региона Курдистан). Семена, посеянные Барзани, дали свои всходы. И 6 октября 1993, Молла Мустафа навеки успокоился в ставшем свободным, родном Барзане.

31 MART - AZƏRBAYCANLILARIN SOYQIRIMI GÜNÜDÜR

SOYQIRIM – tarixin qanlı səhifəsi

Azərbaycanlılara qarşı iki əsr davam edən soyqırım düşünülmüş şəkildə genişmiqyaslı qanlı aksiyaya nəticəsində yüzrlərlə yaşayış məntəqəsini yerlə-yeksan edib, minlərlə azərbaycanlıyı böyük qəddarlıqla qətlə yetirmişlər. Ermənilərin Azərbaycana qarşı

lərindən başlayaraq bütün Bakı quberniyasında yaşayan azərbaycanlıların çıxarılması məqsədlərini güdən cinayətkar planın, reallaşdırılmasına başlayır. 1918-ci ilin mart-aprel aylarında isə qanlı hadisələr zirvə nöqtəsinə çatıb. O aylarda ermənilər tərəfindən

nistan SSR-dən çıxarılmasını eləcə də qonşu respublikaların torpaqları hesabına öz ərazilərini böyütməkdə davam ediblər. 1943-cü ildə Tehrandə keçirilən konfransda ermənilər İranda yaşayan ermənilərin Sovetlər Birliyinə köçürülməsinə icazə verilməsi xahişi ilə SSRİ xarici işlər naziri Molotova müraciət edirlər. Bu məsələdə Stalinin razılıq verməsi faktiki olaraq azərbaycanlıların 1948-53-cü illərdə kütləvi şəkildə Ermənistandan deportasiya olunmasının əsasını qoyur.

1988-ci ildən başlayaraq yenidənqurma, aşkarlıq prosesi antiazərbaycan əhvalruhiyyəsinin və ərazi iddialarının yeni dalğasını yaratdı. 1945-ci ildə sınaqdan çıxarılmış guya Ermənistanla Qarabağın iqtisadi cəhətdən bir-birinə bağlı olması barədə əsassız iddialarla erməni millətçiləri azərbaycanlıları Ermənistandan qovmağa, Qarabağı isə Azərbaycandan ayırmağa başladılar. 1988-ci ildən başlayaraq kütləvi hədə qorxular, fiziki güc, ölüm, kəndlərin talan edilməsi yandırılması həyata keçirilir. Qukarkda baş verən qanlı hadisələr nəticəsində 70 nəfər öldürülür, onların 21-i qadın 6-sı uşaq olur. Vardenis rayonunda isə 40 nəfər öldürülür. Ermənistanın digər rayonlarından - Yerevan, Masis, Kalinino, Kadjaran, Qafan, Kirovakan, Qoris, Sisian, Amasiya və Alaverdidən 250 min azərbaycanlı öz ev-əşiyindən qovulur. 1905-1920-ci

qədər adam doğma yurdundan didərgin düşdü. Tarixən Azərbaycan xalqına qarşı soyqırım siyasəti həyata keçirən erməni millətçiləri öz vəhşi simalarını bir daha bütün dünyaya nümayiş etdirərək Xocalımı yerlə-yeksan etdilər. 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən ölüm doğan gecədə hələ də dəqiq olmayan məlumatlara görə, 613 nəfər xocalı şəhid oldu. Onlardan ancaq 335 nəfərinin meyidini dəfn etmək mümkün olub. 1275 nəfər dinc sakin girov götürülüb, onlardan 150 nəfərinin taleyi bu gün də məlum deyil.

Bu faktlardan görüldüyü kimi, ermənilər öz şovinist məqsədlərinə çatmaq üçün beynəlxalq hüquq normalarına məhəl qoymadan bütün mümkün vasitə və metodlardan istifadə ediblər. Sovet hakimiyyəti illərində ermənilər adət etdikləri metodlarla azərbaycanlıların daimi yaşadığı Ermənistan SSR-dən çıxarılmasını eləcə də qonşu respublikaların torpaqları hesabına öz ərazilərini böyütməkdə davam ediblər.

Azərbaycanın XIX-XX əsrlərdə baş verən bütün faciələri torpaqlarının zəbti ilə müşayiət olunaraq, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı düşünülmüş, planlı surətdə həyata keçirdiyi soyqırımı siyasətinin ayrı-ayrı mərhələlərini təşkil etmişdir.

Bu hadisələrin yalnız birinə - 1918-ci il mart qırğınına siyasi qiymət vermək cəhdi göstərilmişdir. Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin varisi kimi Azərbaycan Respublikası bu gün onun axıra qədər həyata keçirə bilmədiyini qərarların məntiqi davamı olaraq soyqırım hadisələrinə siyasi qiymət vermək borcunu tarixin hökmü kimi qəbul edir. 31 Mart faciəsi tarixə qanlı bir ləkədir. Bu qanlı ləkə, bu faciə düşmənin üzündəki maskaların düşdüyü və canlının bütün çıpaqlığı ilə ortaya töküldüyü gündə baş verib. Bu qanlı faciənin gözə çarpan obyektiv mənzərəsi sadəcə kökündən yıxılmaq istəyən böyük bir imratorluğun çökməsindən ibarətdir.

Hər şeydən əvvəl, hamımızın birinci vəzifəsi millətimizin üzərində bu qanlı ləkəni silmək, onları tarix önündə təsvir etmək və bu qanlı ləkəni bir daha təkrar etməmək, onların murdar və maskalı üzrlərinə çırpmaqdır. Milli intibah müsəlman Türk düşmənlərinin məzarı və ölümü olacaqdır.

26 mart 1998-ci ildə "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" Azərbaycan Respublikası prezidenti H.Əliyevin "31 Mart Azərbaycanlıların soyqırımı Günü" kimi qeyd olunması üçün xüsusi fərmanı olmuşdur. 28 mart 2006-cı ildə Azərbaycan Respublikası

uzun illər boyu apardığı ardıcıl etnik təmizləmə, soyqırım və təcavüzü nəticəsində minlərlə insan evindən-obasından didərgin düşmüşdür. Soyqırım siyasətini həyata keçirmək üçün IV-XIX əsrlər ərzində öz dövlətlərinə malik olmayan ermənilər "Böyük Ermənistan" dövlətini yaratmaq üçün Rusiyanın imperiya siyasətindən alət kimi istifadə etmişdilər.

Azərbaycanın XIX-XX əsrlərdə baş verən bütün faciələri torpaqlarının zəbti ilə müşayiət olunaraq, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı düşünülmüş, planlı surətdə həyata keçirdiyi soyqırımı siyasətinin ayrı-ayrı mərhələlərini təşkil etmişdir.

1813-1828-ci illər Rusiya ilə İran arasında gedən iki müharibənin (1804-1813, 1826-1828) sonunda imzalanmış Gülüstan (12 oktyabr 1813-cü il) və Türkmənçay (10 fevral 1828-ci il) müqavilələri Azərbaycan xalqının tarixində faciəvi rol oynamış və Azərbaycanın parçalanmasına gətirib çıxarmışdır. Azərbaycanın şimalı Rusiyanın, cənubu isə İranın idarəçiliyinə keçmişdir.

1905-1906 illərdə İrəvan və Gəncə quberniyalarının 200, Şuşa, Cəbrayıl və Zəngəzurun isə 75 azərbaycanlı kəndini ermənilər talan ediblər. Statistik məlumatlara əsasən demək olar ki, 1905-1907-ci illərdə baş verən hadisələrdən sonra azərbaycanlılara qarşı kütləvi repressiyalar gizli şəkildə aparılıb.

1916-cı ilin məlumatları göstərir ki, 1831-ci illə müqayisədə həmin il İrəvan quberniyasının 5 əyalətində əhalinin sayı 40 dəfə artaraq 14 min 300-dən 570 min nəfərədək yüksəlmişdir. Ancaq həmin zaman kəsiyində azərbaycanlıların sayı cəmi 4,6 faiz artaraq 246 min 600 nəfər təşkil edib. Yaxud başqa bir nümunə, əgər 1886-1897-ci illərdə əhalinin mütləq artımı 40 min nəfər olubsa, 1905-1916-cı illərdə bu rəqəm cəmi 17 min nəfər olub. Halbuki hələ 1905-ci ildə 1886-cı illə müqayisədə əhalinin sayı 61 min nəfər çox olub. Bu rəqəmlər çar Rusiyasının idarəçiliyi dövründə erməni millətçilərinin şovinist siyasətini həyata keçirməsindən, "Türksüz Ermənistan" planının reallaşdırılması istiqamətində azərbaycanlıların qovulmasından xəbər verir.

1918-1920-ci illər Birinci dünya müharibəsindən sonra Rusiyada yaranmış vəziyyətdən istifadə edən ermənilər 1917-ci ildə baş vermiş fevral və oktyabr inqilablarından sonra öz istəklərinə bolşevizm bayrağı altında nail olmağa cəhd edirlər. Bakı Soveti əksinqilabi elementlərlə mübarizə şüarı altında 1918-ci ilin əvvəl-

törədilən cinayətlər azərbaycan xalqının yaddaşında silinməz iz qoyub. Təkcə milli mənsubiyyətinə görə minlərlə dinc azərbaycanlı məhv edilib. Ermənilər evləri yandırır, insanları diri-diri oda atırdılar. Onlar tərəfindən milli memarlıq abidələri məktəblər, xəstəxanalar, məscidlər və digər tikililər dağıdılıb. Azərbaycanlıların soyqırımı xüsusi qəddarlıqla Bakı, Şamaxı, Quba, Qarabağ, Zəngəzur, Naxçıvan, Lənkəran və Azərbaycanın digər ərazilərində həyata keçirilir. Bu torpaqlarda kütləvi qaydada dinc əhali qırılmış, kəndlər yandırılmış, milli mədəniyyət abidələri məhv edilmişdir.

1918-ci ilin mart-aprelində Bakı, Şamaxı, Quba, Muğan və Lənkərandə ermənilər 30 mindən çox azərbaycanlıyı qətlə yetirmiş, 10 minlərlə insanı öz torpaqlarından qovmuşdur. Təkcə Bakıda 10 minə yaxın azərbaycanlı xüsusi qəddarlıqla öldürülüb, Şamaxıda 58 kənd dağıdılmış 7 min nəfər (1653 qadın, 965 uşaq) məhv edilmişdir. Quba ərazisində 122, Qarabağın dağlıq hissəsində 150, Zəngəzurdə 115, İrəvan quberniyasında 211, Qars əyalətində 92 kənd yerlə yeksan olunmuş; əhali üzərində yaş və cinsə məhəl qoymadan qətlə həyata keçirilmişdir. İrəvan azərbaycanlılarının çoxsaylı müraciətlərinin birində ("Aşxadavor" ("Əməkçi") qəzeti, 2 noyabr 1919-cu il) göstərilirdi ki, azərbaycanlıların bu tarixi şəhərində və onun ətrafında qısa zaman ərzində 88 kənd dağıdılmış, 1920 ev yandırılmış, 131 min 970 nəfər isə öldürülmüşdür.

28 may 1918-ci ildə Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaradılması da qurbansız ötürməyib. ADR-in Nazirlər Sovetinin sədri F.X.Xoyskinin xarici işlər naziri M.H.Hacımskiyə yazdığı məktubda deyilir: "Ermənilərlə biz bütün mübahisələrə son qoymuşuq. Onlar ultimatumu qəbul edib müharibə ilə qurtaracaqlar. Biz ermənilərə İrəvanı güzəştə getdik. Cənubi Qafqazda 3 suveren respublikanın yaranması və müttəfiqlərin köməyi ilə Ermənistan ərazisi 1 milyon 510 min nəfər əhali ilə (795 min erməni, 575 min müsəlman, 140 min digər xalqlar) 17 min 500 ingilis kvadrat mili həcmində olur. Bununla kifayətlənməyən ermənilər heç bir şeyə məhəl qoymadan "Böyük Ermənistan" ideyası ətrafında Gürcüstanın tərkibində olan Axalkalaki, Borçalı, Azərbaycanın Qarabağ, Naxçıvan, Gəncə quberniyasının cənub hissəsinə iddia irəli sürürlər.

1948-1953-cü illər Sovet hakimiyyəti illərində ermənilər adət etdikləri metodlarla azərbaycanlıların daimi yaşadığı Ermə-

illərin tarixi yenidən təkrar olunur - qadın və uşaqlar, yaşlılar qarlı dağlar aşaraq, donadonadon, insani itkilər verə-verə öz xilaslarını Azərbaycanda axtarırdılar. Yenidən 1948-53-cü illərin tarixi təkrar olunur - İttifaqın mərkəzi hakimiyyətinin qərarları ilə azərbaycanlı qaçqınların Qarabağda yerləşdirilməsinə icazə verilmir, onlar özlərinə qadın şəhərciklərində sığınacaq tapırlar. 1991-ci il

avqustun 8-də (18 fevral 1929-cu ildə Ermənistanın tərkibinə verilib) sonuncu azərbaycan kəndi Nüvədidən əhalinin çıxarılmasından sonra Ermənistan faktiki olaraq monomillətçi dövlətə çevrildi. "Türksüz Ermənistan" kimi daşnak ideyası reallaşdı. 1988-ci ildən sonra Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsi nəticəsində 7 rayon talan olundu, 1 milyona

prezidenti İ.Əliyevin "31 Mart Azərbaycanlıların soyqırımı Günü" münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciəti olmuşdur. Bir daha soyqırımı qurbanlarının əziz xatirəsini dərin hüzn və ehtiramla yad edir, Allahdan onlara rəhmət, yaxınlarına səbr diləyir, xalqımıza səadət, ümummilləti vəzifələrimizin həlli yolunda uğurlar arzulayırıq.

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

Qüdsün xilasçısı Sultan Səlahəddin Əyyubi-əl-Kurdi

Dünya tarixinə adını qızıl hərflərlə yazdırmış, İslam Dünyasının xilasçısı, Səlahəddin Əyyubinin ölümündən 820 il ötür

Səlahəddin Əyyubi (tam adı Əl-Nasir Səlahəddin Yusif ibn Əyyub olub- Sultan Səlahəddin el-Kurdi) (d. 1138 – ö. 4 Mart 1193). Misir, Suriya, Yəməni və Fələstin sultanı və Əyyubi sülaləsinin ilk hökmdarı. 2 Oktyabr 1187-də Qüdsü səlibçilərdən alaraq şəhərdə 88 il sürmüş xristian ağalığına son qoymuş, avropalıların ardı ardınca düzəlttikləri III səlib yürüşünü təsisiz hala gətirmişdir. Səlahəddin, ərəb, türk, kürd və ümumiyyətlə müsəlman aləminin qəhrəmanı hesab olunur.

İlk illəri

Səlahəddin təxminən 1138-ci ildə müasir İraqın Tikrit şəhərində doğulmuş, kiçik yaşlarında təhsilini davam etdirmək üçün Dəməşqə göndərilmişdir. Onun atası Nəcməddin Əyyub, Baalbek əyalətinin əmiri idi. Səlahəddin on il ərzində Hələb və Mosulun səlcuqlu atabəyi olan Nürəddin Zənginin sarayında yaşayıb orada dinşünaslığı öyrənmişdir. İbtidai hərbi təhsilini Nürəddin Zənginin sərkərdələrindən biri olan doğma əmisi Əsadəddin Şirkuhdan almış Səlahəddin, onunla Misirdə yaradılmış Fatimi xilafətinə qarşı döyüşlərdə iştirak etmişdir. Nəticədə, o, 1169-cu ildə Misirin vəziri təyin edildi. Misirdə Səlahəddinin çiyinlərinə düşmüş əsas vəzifə ölkəni I Amalrikin başçılıq etdiyi Qüds səlibçi krallığına qarşı müdafiə etmək idi. Hamı Səlahəddinin bu vəzifədə uzun çəkməyəcəyinə inanırdı, çünki ondan əvvəl Misirdə qısa müddət ərzində bir çox hökumət dəyişmişdi. Buna səbəb, biri birinin ardınca taxta çıxmış kiçik yaşlı xəlifələrin maraqlarını təmsil edən vəzirlər arasında gedən rəqabət olmuşdur. Öncə Səlahəddin ətrafına Suriya sünnilərindən ibarət bir qrup şəxsi yığdığına görə Misir ordusuna nəzarət edə bilmirdi, çünki sonuncu əsasən şiələrdən ibarət idi. Onların (yeni şiələrin) maraqlarının əsas müdafiəçisi hesab olunan xəlifə Əl-Ədid 1171-ci ildə vəfat etdikdən sonra, taxta yeni Abbasi sülaləsinin nümayəndəsi olan Əl-Müstədi çıxdı ki, o da sünni idi. Səlahəddinin təkidi ilə, Bağdadda üləmələr cümə namazları zamanı artıq Əl-Müstədini vəsf etməyə başladılar. Artıq bütün Misirin hakimi olan Səlahəddin rəsmi olaraq hələ də Nürəddin Zənginin nümayəndəsi hesab olunurdu. Sonuncu da öz növbəsində Bağdadda oturan Abbasi xəlifəsinin hakimiyyətini tanıyırdı.

Səlahəddin Misirin iqtisadiyyatını canlandırınb, ölkənin ordusunu təkmilləşdirdi. Atasının tövsiyələrinə qulaq asaraq, özünü Nürəddin Zəngi ilə hər hansı münaqişədən qoruya bildi. Yalnız Nürəddin Zəngi 1174-cü ildə vəfat etdikdən sonra, Səlahəddin ciddi hərbi əməliyyatlara başladı: əvvəlcə kiçik müsəlman dövlətlərinə, sonra isə səlibçilərə qarşı.

İndi Səlahəddin artıq Misir sultanı adını daşıyırdı. Bununla o, yeni Əyyubi sülaləsinin əsasını qoyaraq, islamın sünni məzhəbini Misirin əsas məzhəbi elan etdi. Səlahəddin öz torpaqlarını qərbə tərəf genişləndirməyə başladı. Əmisi Əsadəddin Şirkuhdan Fatimi tərəfdarlarının Nil çayı boyunca üsyanını yatırtmasından istifadə edən Səlahəddin Qırmızı dənizi keçərək Yəmənin işğalına yollandı. İslamda Səlahəddin Vəliulla adını daşıyır, o da "Allaha yaxın olan şəxs" deməkdir.

Səlibçilərə qarşı mübarizə

Səlahəddin iki dəfə, 1170-ci və 1172-ci illərdə, Nürəddin Zəngi tərəfindən Qüds krallığının işğalına yönəlmiş kampaniyalardan kənar qaldı, çünki o, Misir və Suriya arasında "bufer zonasının" mövcudluğunda maraqlı idi. Onun fikri ilk olaraq Suriyanı ələ keçirmək idi. Nürəddin Zənginin qəfil ölümü

Səlahəddinlə onun arasında yaranmaqda olan münaqişənin qarşısını aldı. Nürəddin Zənginin özündən sonra qoyub getdiyi oğlu Əs-Saleh İsmayıl Əl-Məlik hələ uşaq idi və o da 1181-ci ildə dünyasını dəyişdi.

Nürəddin Zənginin ölümündən dərhal sonra, Səlahəddin qoşunla Dəməşqə doğru irəlilədi və şəhər aliləri tərəfindən qarşılandı. Öz hakimiyyətini möhkəmləndirmək üçün Səlahəddin illərin sınağını keçmiş ənənəyə yol atır: o, Nürəddin Zənginin dul qalmış arvadı ilə evlənir. Nürəddin Zənginin hakimiyyəti altında olan iki ən böyük şəhər – Hələb və Mosul – yalnız sonralar (1176 və 1186-cı illərdə) Səlahəddin tərəfindən ələ

keçirildi. 20 may 1176-cı ildə Hələbin mühasirəsi zamanı Haşaşın adı ilə tanınan gizli bir qrupun qatilləri Səlahəddini öldürməyə cəhd etdi. Onun həyatına iki sui-qəsd təşkil edildi və bunların ikincisi az qalsın Misir sultanının həyatı bahasına başa gələcəkdi.

Suriyada öz hakimiyyətini möhkəmləndirməklə məşğul olan Səlahəddin, səlibçi qoşunları ilə girişdiyi döyüşlərdən adətən müzəffər çıxırdı. Yalnız 1177-ci il noyabrın 25-i Montgisard ətrafında baş vermiş döyüş zamanı Qüds kralı IV Bolduin, Reynald de Şatyon və Tampliyer cəngavərlərinin birləşmiş qoşunu Səlahəddini ağır məğlubiyyətə uğrattı. Müsəlman ordusunun yalnız onda bir hissəsi Misirə qayıda bildi.

1178-ci ildə Səlahəddin və səlibçi krallığı arasında atəşkəs elan edildi. Sonrakı ili Səlahəddin uğradığı məğlubiyyətin acı nəticələrini aradan qaldırmaq üçün məşğul oldu. Ordusunu möhkəmləndirdikdən sonra, Səlahəddin yenidən səlibçilərə qarşı hücumu keçərək, onları 1179-cu ildə Vadum Yakob adı ilə tanınan yerdə məğlub etdi. Ancaq səlibçilərin əks-hücumları Səlahəddin tərəfindən qəti hərbi cavablara səbəb olurdu. Məsələn, Reynald de Şatyon Qırmızı dənizdə yaratdığı donanma ilə müsəlman zəvvar və tacirlərinə basqın edirdi. Buna cavab olaraq, Səlahəddin 30 gəmidən ibarət donanma düzəldərək 1182-ci ildə Reynald de Şatyonu Beyruta hücum etməklə hədələdi. Öz növbəsində, de Şatyon müsəlman dünyasının müqəddəs şəhərləri olan Məkkə və Mədinəni talamağı söz verdi. Səlahəddinin növbəti addımı 1183 və 1184-cü illərdə de Şatyonu İordaniyada yerləşən Kerak qalasını mühasirəyə almaq oldu. Bunu meydan oxumaq kimi anlayan de Şatyon 1185-ci ildə müsəlman zəvvarlarının karvanına

hücum etdi. Qədim fransız mənbələrinin verdiyi yoxlanılmamış məlumata görə, bu karvana hücum zamanı Səlahəddinin bacısı əsir götürülmüşdü. Həqiqətdə isə, de Şatyonun cəngavərləri Səlahəddinin bacısı və onun oğlunun olduğu karvana yox, başqasına basqın etmişdilər.

1187-ci ilin iyulunda Səlahəddinin qoşunları Qüds krallığının çox hissəsini geriye qaytarmağa müvəffəq oldular. Həmin il iyulun 4-ü Səlahəddinin ordusu Qüds krallığının əri Gi de Luzinyan və Tripoli hökmdarı III Reymondun birgə qoşunları ilə Hattin döyüşü zamanı üz-üzə gəldi. Bu döyüş səlib yürüşləri tarixində dönüş anı hesab olunur. Müsəlman

mağı söz verdi. Müşavirləri ilə məsləhətləşdikdən sonra, Səlahəddin səlibçilərin şərtlərini qəbul etdi. Şəhərdən çıxmaq üçün hər bir frank girovpulu verməli idi. Bir çoxlarını girovsuz Qüdsdən buraxmasına baxmayaraq, Səlahəddin 7-8 minədək qadını qul etdi.

Xristian istehkamlarından yalnız Tir özünü saxlaya bildi. Şəhərin hökmdarı Konrad Montferrat Tirin müdafiə xətlərini möhkəmləndirib, Səlahəddinin qoşunlarının iki mühasirəsinə tab gətirə bildi. 1188-ci ildə Gi de Luzinyan azadlığa buraxılaraq, öz yoldaşı Qüds krallığı Sibillanın yanına qayıtdı. 1189-cu ildə bu kral ailəsi Montferratın məskəni olan Tiri öz krallığına qatmaq istədi. Lakin Montferrat, Gi de Luzinyanı kral kimi tanımaq istəmədi. De Luzinyan və kraliça Sibillaya qalan yeganə addım Əkr şəhərinin mühasirəsi oldu.

Hattin məğlubiyyəti və Qüdsün süqutu III səlib yürüşünə səbəb oldu. Bu məqsədlə İngiltərə və Fransada xüsusi "Səlahəddin vergisi" yığılmağa başlandı. Bu yürüş, Əkr qalasını geriye qaytara bildi. İngiltərə kralı I Riçard Əkrdə əsir götürülmüş müsəlmanları edam etdikdən sonra, Səlahəddinin əsiri olan frankların da aqibəti buna bənzər oldu. 1191-ci il sentyabrın 7-i Səlahəddin və I Riçardın orduları Ərsuf ətrafında görüşdülər. Bu döyüşdən səlibçilər qalib çıxdılar. Səlahəddinlə Riçard arasındakı münasibət hərbi rəqabətdən başqa qarşılıqlı hörmət üzərində qurulmuşdu. Məsələn, İngiltərə kralı döyüşlərin birində yaralandıqda, Səlahəddin ona özünün şəxsi təbibinin qulluqlarını təklif etmişdi. Daha sonra, Ərsuf döyüşündə Riçard atını itirdikdə, müsəlmanların mərd soltanı öz rəqibinə iki at yolladı. Frankların düşməsinə su çatışmazlığı haqqında eşitdikdə isə, Səlahəddin onlara dağlardan yığılmış qar içində meyvə yolladı. Öz növbəsində, Riçard öz bacısını Səlahəddinin qardaşına verməyi və Qüdsü onların toy hədiyyəsi etməyi təklif etdi.

İki hökmdar 1192-ici ildə Ramla müqaviləsini bağlayaraq, bu qərara gəldilər ki, Qüds müsəlmanların əlində qalsın, ancaq bir şərtlə ki, xristian zəvvarlarına heç bir maneə törədilməsin. Müqavilənin şərtlərinə görə, Latin krallığı indi Tirdən Caffaya qədər uzanan ensiz zolaq çərçivəsində yerləşməli idi.

1193-cü il martın 4-ü, I Riçardın Avropaya qayıtmasından dərhal sonra, Səlahəddin vəfat etdi. Səlahəddinin xəzinəsi açıldıqda məlum oldu ki, orada onun dəfninə belə çatacaq pul yoxdur. Səxavətli hökmdar və dövlətinin çox hissəsini xeyriyyə işlərinə xərcləmişdi. Səlahəddinin məqbərəsi Dəməşqdəki Üməyyə məscidində yerləşir.

Tarixdə necə tanınır?

Xristianlara qarşı apardığı amansız mübarizəyə baxmayaraq, Səlahəddin Avropada mərd cəngavər şöhrətini qazanmışdır. Onun şöhrəti o dərəcəyə çatmışdır ki, onun haqda epos yazılmış, və hətta dahi İtalyan şairi Dante Aliqieri onu cəhənnəmin xeyirxah dinsizlərin yaşadığı guşəsində təsvir etmişdir. Səlahəddin həmçinin Sör Valter Skotun 1825-ci ildə yazdığı Tilsim əsərində də müsbət şəkildə göstərilmişdir. Səlibçilərin 1099-cu ildə Qüdsü işğal etdikdən sonra törətdikləri vəhşiliklərə baxmayaraq, Səlahəddin girov pulunu ödəyən sırası katolikləri və hətta xristian döyüşçülərini əfv etdi. Yunan pravoslav məzhəbinin tərəfdarları ilə daha yaxşı rəftar olunurdu, çünki onlar səlibçilərə qarşı çıxış etmişdilər. Səlahəddin və onun yaşadığı dövr haqqında maraqlı məlumat Təriq Əlinin müəllifi olduğu Səlahəddinin Kitabı romanında verilir.

Hazırladı Tahir Süleyman

Serokê Hikûmetê pêşwazî li Balyozê Îtalyayê li Iraqê kir

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 20ê Adarê, pêşwazî li

Balyozê Îtalyayê li Iraqê Niccolo Fontana kir.

Hikûmeta Herêma Kurdistanê di daxuyaniyê de ragihand: "Di civînê de ku Konsulê Giştî yê Îtalyayê li Herêma Kurdistanê Tommaso Sansone amade bû, pêşhatên dawî û guhertinên rewşa giştî ya Iraq û navçeyê û pêşxistina peywendiyên di navbera Herêma Kurdistanê û Îtalyayê sw hatin gotûbêjkirin.

Li gorî daxuyaniyê, di civînê de tekezî li ser xurtkirina peywendiyên dualî di warên curbicur de, bi taybetî piştgirîkirina çak-saziyên hikûmetê, veberhênan û bazirganiyê hat kirin.

Rêveberê PDKê: Nêzîkbûna PDK û YNKê ji bo hemû Kurdistanê derfetek

Endamê Komîteya Navendî ya Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) Ehmed Kanî, li ser hevdfînên PDK û YNKê bo avakirina

hikûmetê bal kişand ser helwestên beşek ji medyayê ku dixwazin pêwendiya herdu aliyên xera bikin û got, di vê qonaxa niha de girînge bihev gavan bavêjin ji bo bihêzkirina Kurdistanê û xizmeta xelkê.

Li ser nêzîkbûna PDK û YNKê ji bo pêkanîna hikûmetê Endamê Komîteya Navendî ya PDKê Ehmed Kanî ragihand: "PDK ji bo Kurdistanê û berjewendiyên gelê Kurdistanê berdewam berjewendiyên giştî daniye pêş berjewendiyên taybet ên xwe. PDK ji her demê zêdetir behsa rewşa niha dike û milê xwe daye ber wê berpirsyartiya mezin. Ji ber ku dixwaze ev prose ser bikeve û parastina ezmûna Kurdistanê dike û divê hemû alî jî alîkar bin, lewra tenê bi PDKê ev kar nabe. Niha di navbera PDK û YNKê de li hev nêzîkbûnek heye û ev derfete û hêvîdarin hemû alî jî li gel me bin ji bo derbaskirina rewşa xirab a cîhanê û bi taybet jî li Rojhilata Navîn rewşa xirab e û ev berpirsyartiya dîrokî, çend em bikarin ji bo baştir projeyên xizmetê pêşkeşî xelkê Kurdistanê bikin û bi ti awayî wisa nekin ku asteng çêbe, yan jî xwedê neke ziyana bigihe Kurdistanê."

Kanî ji BasNewsê re gotiye: "PDK ji bo berjewendiyên xelkê Kurdistanê û yekrêziyê hemû deman destê aştiyê û biratiyê dirêj dike, lê mixabin aliyên din pir zû me dihêlin. Derfeta niha derketiye ji bo yekrêziya navbera PDK û YNKê, di berjewendiyên xelkê Kurdistanê de ye. Pêwîste hemû alî piştevan bin, xelkê Kurdistanê demeke li benda wê ye ku yekbûnî û hevtêgihîştina navbera aliyên siyasî pêk were. Bi taybet jî di navbera PDK û YNKê de. Ev derfet ne tenê ji bo PDK û YNKê ye, ji bo hemû Kurdistanê ye."

Serok Barzanî: Newroz ji bo gelê Kurdistanê bihar û nûbûn, ronahî û azadî ye

Serok Mesûd Barzanî îro 20ê Adarê peyamek bi boneya Cejna Newrozê û hatina Sersala Kurdî peyamek belav kir û tê de ragihand, "Li cejna Neteweyî ya Newrozê da bi rûmetê ve tekez li ser çanda pêkvejiyan û peyama aştiwxazaneya gelê Kurdistanê dikin."

Peyama Serok Barzanî:

Bi navê xwedayê mezin û dilovan

Newroz ji bo gelê Kurdistanê, bihar û nûbûn û ronahî û azadiye.

Newroz wateya jiyanê nû û mizgîniya serkeftina ronahî li ser tarîfî û zulmê da dide. Bi helkefta hatina cejna neteweyî ya Newrozê pîrozbahiyê li malbatên serbilindên şehîdan û Pêşmergeyên qehreman û hemû çînen xelkê Kurdistanê dikim. Pîrozbahiya Newrozê li hemû zarok û gedeyên gelê Kurd li perçeyên dinê Kurdistanê dikim. Pîrozbahiyê li wan hemû neteweyan dikim ku Newroz beşeke ji dîrok û çand û dab û nerîten wan.

Li vir da dixwazim bi germî pîrozbahiya Newrozê li revenda Kurdî û li wan milyon Kurdan bikin ku bi hesteke bilind ve dûrî li axa niştimana xwe cejna Newrozê bi bilind radigrin û nixrên Newrozê bi hemû cîhanê

da belav dikin. Ji wan re dibêjim ku hûn herdem li hizr û wîcdana me da ne û xweşî û cejnên we berdewamiya xweşî û cejnên me ye. Cihê şanaziyê ye ku dibînî dest li nav dest û bi yek dilî li Newrozê da ala azadî û rûmetê bilind dikin. Gelek xweşalim ku li bajarê Koln ya Almanya li rêwresmeke mezin da evîni û soza xwe ji bo welatê xwe dîpat dikin, hûn deng û rengê gelê xwe ne û destxweşiyê li we dikim.

Li cejna Neteweyî ya Newrozê da bi rûmetê ve tekez li ser çanda pêkvejiyan û peyama aştiwxazane ya gelê Kurdistanê dikin. Her li vî warî de piştevaniyê li proseya aşti û çareseriyê li Tirkîye dikin û aştiyê bi take rêya rast û dirust ya çareser kirina kêşeyan

dizanîn. Her li vê helkeftê de bi wê hêviyê ne dawî bi êş û janên gelê Kurd li Sûriye bê û Kurd bi helwesteke hevbeş û bi rêkarên aştiyane bi aliyên dinê Sûriyê re bigihin encamek ku li xizmeta hemû aliyek da bê.

Hêvîdar im Newroza îsal bibê destpêkek ji bo bextewerî û xweşî ya hemû xelkê Kurdistanê û Iraqê û ev Newroz û hemû cejnên xwe li kameranî û bexteweriyê de bikin. Hêviya ewe dixwazim gelên navçeyê bikarin li bin aramiyê da li rewşeke aştiyane û biratiyê da bijîn.

Newroza we pîroz bê û bimînin bi xêr û xweşiyê da.

Mesûd Barzanî

30î Reşemeya 2724an a Kurdî

20ê Adara 2025an a Zayînî

PWK: 104 sal di ser destpêka Tevgera Kurd ya Koçgirîyê da derbasbû

Em di 104 salîya tevger û serîhildan û berxwedana Koçgirîyê de rêber û şehîdên Tevgera Koçgirîyê û hemû şehîdên Kurdistanê bi giramî bibîrtînin.

Di destpêka rûxandina Împaratoriya Osmanîyan de gelek gelên ku di bin destê Împaratoriya Osmanî de bûn, di hewla azadiya gel û welatê xwe de bûn.

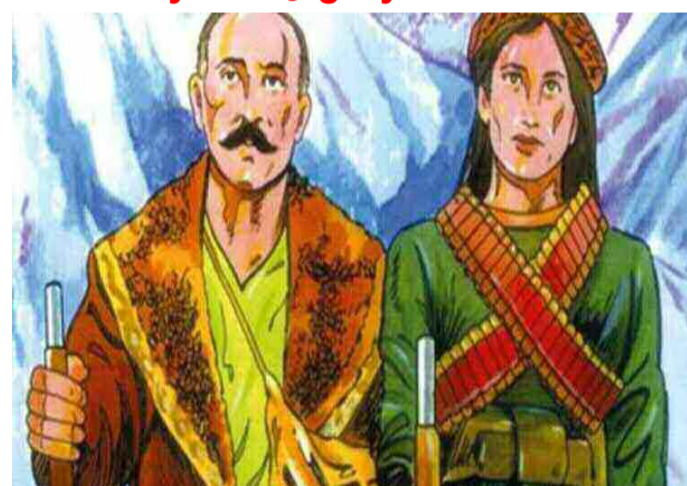
Herweha di wê demê de dewletên mezin yên wek Îngilîz û Firansîzan yên ku li herêma Rojhilata Navîn û Rojhilata Nêzîk de xwediyê mîsyonên mezin bûn jî, li gor berjewendiyên xwe bi karê dizayînkirina herêmê re bûn.

Di nav rewşenbîr, xwenda û arîstokratên kurdan de jî hest û hişmendîya azadiya gel û serxbûna welat germ bibû. Ji bo zêdekirina hestên welatperwerîyê, hestên azadiya gel û serxwebûna Kurdistanê, di demeke kin de gelek rojname û kovar derketin, komel û teşkilat hatin avakirinê. Yek ji van teşkilatan Cemiyeta Tealî Ya Kurdistanê bû. Dema ku qani bûn ku li gel Jontirkên Nû yên ku di Îtihat û Terakî de xwe birêxistin kiribûn û bi hêz bûn re nikarin bihev bibin xwedî dewletekê.

Cemiyeta Tealî ya Kurdistanê jî li Kurdistanê dest bi xwe birêxistin kirinê kir. Di hewla pêşî de herêmên Koçgirî-Dêrsim, Diyarbekir û Wan hatibûn helbijartinê.

Dema Şoreşa Oktobirê de ku Îris ji Kurdistanê vekişîyan û kurd li herêma xwe bi awayekî otonom dijîyan, îdareya wê demê ya Dewleta Tirkîyeyê destpêkir Siwarîyên Ordîya 6ê ya Tirkîyê li herêma Koçgirîyê bi cîh bike. Ji bo wê jî gelek leşker kişandin herêmê. Ji ber ku Kurdan talankerî, wêrankerî û kuştinên Jontirkan baş dinasîn, Kurdan jî ji bo parastina xwe dest bi xwe amadekarîyê kirin.

Di destpêka 1921ê de li hinek deveran bûyerên biçûk diqewimîn. Lê, tevger bi serokayetîya Elîşan

Beg û Elîşêr Efendî de, di 6ê Adara 1921ê de destpê dike. Heyder Beg, Mehmed Izet, Nakî, Hesen Eskerî, Kazim di pêşengîya Tevgerê de cîh digirin.

Bi qetîyama hezaran kurdan, bi kavilkirina 132 gundan û talankirina bi hezaran terş/heywan û zexîreyên gelên herêmê, ev Tevgera Kurd ya Koçgirîyê di 25ê Hezîrana 1921ê de diqede.

Ev dîmen li Bakûrê welatê me sedsale didome. Gelê Kurdistanê 200 sale têkoşîna azadiya welatê xwe dimeşîne.

Doza azadiya Kurdistanê îro bi ked û xebat û têkoşîna şehîdên Koçgirîyê, Pîran, Agirî, Dêrsim, Mehabad, Barzan, Qamişloyê gav bi gav destkeftinan bi dest dixwe.

Heta ku li her çar perçeyên Kurdistanê jî gelê me azadiya xwe bidest bixe dê ev têkoşîn berdewam bibe. Em di 103 salîya tevger û serîhildan û berxwedana Koçgirîyê de rêber û şehîdên Tevgera Koçgirîyê û hemû şehîdên Kurdistanê bi giramî bibîrtînin. Buroya Ragehandinê ya Partîya Welatparêzên Kurdistanê (PWK)

Serok Barzanî: Newroza Kolnê nîşan da ku zarokên gelê me her dem ji bo doza welat amade ne

Serok Mesûd Barzanî li ser pîrozbahîya Newroza Kolnê peyamek belav kir û eşkere kir ku Newroza

Kolnê nîşan da ku zarokên gelê me her dem amade ne.

Konfederasyona Kurdên Diaspora doh li bajarê Kolnê yê Almanyayê ahengeke mezin a Newrozê li dar xist.

Armanca ahengê ji bilî pîrozkirina Newrozê bi dirûşma "Mil bi mil dil bi dil" piştgirîya Rojavayê Kurdistanê jî bû.

Bi hezaran Kurdên diasporayê bi cil û bergên Kurdî û Alayên Kurdistanê tevî Newrozê bûn.

"We peyama xwe ya aştiyane gihand cihanê"

Serok Mesûd Barzanî di peyama xwe de spasîya beşdarî kir û got:

Cihê xweşhaliyê ye hejmareke zêdeyê welatîyên Kurd bi coşîyê bêhempa de beşdarî ahenga Newrozê ya bajarê Kolnê ya Almanyayê bû.

Beşdariya wê hejmara zêde ya Kurdîstaniyên delal, dildar û şopînerên rêbaza Kurdîyê û niştîmanperweriyê, ya li vê kombûnê da, peyameke zelale ji bo karîna û zîndîbûna revenda Kurdî ya li derveyê welat û nîşana ewe ye jî ku zarok û gedeyên gelê me li derveyê welat hêzeke mezin in û ji bo piştgirîkîna doza rewya ya gelê Kurdistanê li navendên cîhanê û li nava raya giştî ya cîhanê de herdem amade ne.

Her çend li ahenga bajarê Kolnê de destê ne emîn hewla têkdan û alozî derxistinê dan û li weşana zindî de xwestin peyama kombûna cemaweriya Newroza Kolnê ji rê derbixin lê belê deng û rengê rastî ya beşdarbûyan, rê bi wê yekê neda ew hewl serî bigrin û li wê ahengê da rêbaza dilsoziya welat û Kurdistanîbûnê biserket.

Li vir spasî yek bi yek wan ezîz û xweşdiviyên dikim ku bi coşîya Kurdan e û bi ruhekî niştîmanperwerane peyama aştiwxazane ya gelê xwe, li wê ahenga bi rûmet da bi cîhanê gihandin û destxweşiyê li wan dikim.

Hêvîdarim her dem li xweşî û cejn û şadiyê da bin, silav li wan hemû xebatkar, azadîxwaz û dilsozên Kurd yên li her cîhekê cîhanê bin."

Li Mahabadê Newroz bi coşêke mezin hate pîrozkirin

Li bajarê Rohhilatê Kurdistanê pîrozbahîyên Cejna Newrozê ji hefteyek beriya roja 21ê Adarê ve berdewam dikin.

Li gundê Kosekerêzî yê navçeya Şarwêranê ya bajarê Mahabadê yê Rohhilatê Kurdistanê, Newroz bi ahengeke mezin û coşî hate pîrozkirin.

Di şahîya Newrozê ya Kosekerêziyê de, ne tenê xelkê Rohhilatê Kurdistanê ji parçeyên din ên Kurdistanê jî beşdarî kirin. Ahenga Newrozê li Mahabadê û bajarê din, bi cil û bergên Kurdî û şahiyên curbicûr berdewam dike.

NEWROZ CEJNA ARÎYAN Û KURDAN E

Gellên Kurd her sal, şeva ku 20-ê adarê bi 21-ê adarê ve girê dide, agir dadidin û hatina BUHARÊ-NEWROZÊ pîroz dikin. 2 çirokê sereke ya Newrozê heye. Yekemîn Destana Kawayê Hesinkar e û duyemîn jî roja avabûna Împaratoriya Med e.

Wateyêke din a Newrozê bo Kurdan jî gelên din heye. Kurd Newrozê wek cejneke Neteweyî pîroz dikin û ber hemû cîhanê millet bûn xwe û hêz û

hişmendîyên xwe îspat dikin.

Destana Hesinkar Kawa û Dehaq bi kurtî wisa ye;

Di demeke kevn de, li welatê bapîrên Kurdan, padîshahek hebû, navê wî Dehak bû.

Dehak, padîshahekî pir zalim bû. Wî welatê kurdan wêran kir. Di gund û bajarên de mirov nehîştin. Şevêkê, Dehak xewneke xirab dît. Nîvê Şevê, ji ber êşêke dijwar ji xewê şîyar bû. Gazî zana û bijîşkên li qesrê kir û ji wan re got:

– Ji ber vê êşa dijwar xew nakeve çavên min. Zû ji min re dermanekî peyda bikin; yan

na ez ê serê we tevan jê bikim!

Hekim û bijîşkên qesrê, li laşê Dehak nêrîn ew pelandin.

Çavên wan li du birînen ku li ser her du milên wî bûn ketin. Tev bi hev re mat man. Gotinek ji devên yekî derneket. Ji ber, heta wê gavê tu kulên bi wî rengî nedîtibûn û ne jî tiştêk bi wî awayî bihîstibûn. Lê Dehak ji ber êşa ser billênxwe her bi ser wan de

dikir qêrîn: Hekîmekî ji wan, dest da ber xwe û got:– Heta niha birîneke weha min ne dîtîye û ne jî bihîstîye. Lê wa diyare ku mêjiyê teze dikare bibe melhema van birînan. Belkî hekîm dixwest xwe ji berpirsiyariyê xelas bike. Lê belê ev pêşniyar ji Dehak re bû sebeb ku ji "mêjiyên teze", mejiyê zarokan bide ser birîna xwe.

Wî emir da ku her roj mejiyên du zarokan binin, bikin qurbana birînen ser milên wî ku bibûn wek du marên

qelişî û dev vekiri. Bi vî awayî, rojê bi mêjiyên du zarokên nûhatî, kulên ser milên Dehak dihatin dermankirin. Lê wezîrê aqil her roj pêş mejiyê zarokêkî mejiyê berxê dadinî ser millê Dehakê zulmkar u zarê din dişandî cîya. Bona vê yekê her ku diçû çiya bi mirovên reviyayî tijî dibû.

Jiyan di zozana, şikeftan de berdewam bû. Ava kanî, dar û ber û fêkiyên çiyên têra jiyana wandikir. Demeke dirêj derbas bû. Lê kullên ser milên Dehak bi hev ve neke liyan. Her ku diçû xerabtir dibûn.

Kawa, kurdekî hesinkar bû. Heft Zarokên wî jî ji kulên Dehak re

bûbûn qurban. Edî kêr gihabû hestî. Kawa ji tîrsa qurbankirina zarokê xwe yê dawî, heval û hogirên xwe yên pêbawer kom kirin û ji wan re behsa zulm û zordariya Dehak kir. Plana kuştina Dehak ji wan re eşkere kir. Her kesî fikir û planên Kawa pejirandin û li benda îşareta wî man. Kawa gotibû gava ku ez Dehak bikujim, ez ê herim ser banê qesra wî agir vêxim. Ku we agir dît, bizanin ku min Dehak kuştîye.

Kawa, ji heval û hogirên xwe re dest bi

çêkirina çekan kir û bi dizî li wan belav kirin. Ji xwe re çakûçekî ku mirov pê hesin dikute, çêkir.

Gava leşkerên Dehak hatin ku lawê Kawa yê dawî jî bibin, Kawa ji leşkeran re got:

– Hûn herin, ez ê niha, bi destê lawê xwe bigirim û bînim. Ez dixwazim ji bo saxîya padîşahê xwe lawê xwe bi destê xwe bikim qurban û li ber lingên padîşahê xwe deynim. Gava leşkeran ev xeber gihandin Dehak, kêfa wî hat, şabû û çavên wî ma li riya Kawa.

Kawa, çakûçê xwe kir destê xwe, lawê xwe

girt û berê xwe da qesrê. Gava giha ber derî, leşkeran dergeh jê re vekir. Kawa, raste rast berê xwe da şahnişînê ku text lê vegirtî û Dehak li ser rûniştî bû.

Dehak ji Kawa re got:– Tu qehremanekî bê hempa yî, tu nîşana fedakariyê yî.

Kawa, piştî gotinên Dehak, bêtir nêzîkî wî bû. Bi çengê lawê xwe girt û bir li ber piyên wî dirêj kir. Kawa çakûçê xwe bilind kir. Lê li şûna ku li serê lawê xwe bide, bi hemû hêz û hêla xwe qewat and serê Dehak. Taca serê wî gindirî. Piraniya leşker û

xizmetkarên wî gava dîtin ku Dehak bi rastî mir, kêfa wan hat û yên mayî, ji desthilanînê

ketin, teslîm bûn. Kawa bi destê lawê xwe girt û hilkişîya ser banê qesrê û agirekî gurr li wir dada.

Dema heval û hogirên Kawa çav li êgir ketin, wan jî dest pê kir û êrîş anîn ser qesrê, leşker û hevalbendên Dehak yên mayî dîl girtin, yên teslîm nebûn jî kuştin.

Gava gelê li çiyê jî agirê azadiyê dîtin, fêm kirin ku plana Kawa bi ser ketiye. Dehak hate kuştin û dawîya zordariyê hat. Wan jî li ser çiyên agirê azadiyê vêxistin.

Belê wê êvarê ne tenê li çiyên, li her aliyê welêt agir hate dadan.

Gel ji deverên asê daket û bi meşaleyan berê xwe da gund û bajarên xwe. Ew roj, roja 21-ê Adarê bû.

– Li gor baweriya duyemîn jî 21-ê adara B.Z sala 612-ê de eşîrên Kurd û hin gelên din

Împaratoriya Asurî rûxandin e û Împaratoriya Med hatiye avakirin. Lê li gorî lêkolînan Împaratoriya Med di meha tebaxê de hatiye avakirin û ew roj jî ji aliyê hin Kurdan ve demekê dirêj wekî cejna Tolhindanê hatîye pîroz kirin. Têkîlîya Newrozê bi avayekî xurt bi Zerdestîyê re jî heye.

Lê tiştê rastî ewe ku milletê Kurd ji gelên din cûdatir li cem pîroz kirina hatina biharê cûdatir cejna Newrozê wekî cejna neteweyî pîroz dikin û ber hemû cîhanê millet bûn xwe û hêz û hişmendîyên xwe îspat dikin. Bê gûman heman demê de jî Newroz ji bo gelê Kurd tê wateya xilasbûna ji bin zexta giran a zivistanê ye jî.

Di serî de Dewleta Tirk, Faris, ereb û hemû dijminên Kurdan dagirker, ji bo rê li girtina ber hişmendî, têgihîştin, têkoşîn û hestên Neteweyîya Kurdî hewl didin ku pîroz kirina cejna Newrozê asteng bikin. Lê gelê Kurd her sal hin zêdeitr hişmendîya netewebûn û girîngîya Serxwebûn pêşketinê fam dikin û berxwe didin.

Heta ku Kurd hebin wê Newroz jî hebe.

Cejna Netewîya Gelê Kurdistan û Cîhanê Pîroz be ...

TAHIR SILÊMAN

Faciələrimizi yaşadaraq, erməni daşnaqlarının xislətini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur

Hər il imkan daxilində, Şimali İraqın Kürdüstan bölgəsinə gedir və orda yaşayan qardaşlarımız haqqında məlumat əldə edir və oxuculara çatdırırıq. Bu il də ermənilərin yalan soyqırım uydurmalarını və ermənilərin Azərbaycan xalqının başına gətirdikləri faciələri İraqda yaşayan media mənsublarına, yerli xalqa çatdırmaq üçün, bir neçə jurnalist dostumla Şimali İraqa getmək istəsək də, gedəcək jurnalistlərə viza əldə edə bilmədik. Mən iki iş adami ilə gedəsi oldum.

Səhərə yaxın Erbil şəhərinə çatdıq, İŞİD-lə müharibələrinə baxmayaraq şəhərin hər yerində yeni çoxmərtəbəli tikililər gözə dəyirdi. Səhər ilk işimiz

erməni daşnaqları hələ 1897-ci ildə Türkiyənin Xanasor əyalətində bir gecədə 40 000 kürd və türk xalqını qətl etmişlər. Hörmətli qonaqlar, hörmətli konfrans iştirakçıları, babalarımızın erməni daşnaqları haqqında söylədiklərini və tarixən oxuduqlarımız tarixi faktları sizə çatdırmaq istəyirəm. İstəyirəm biləsiniz erməni daşnaqları özlərinin yazdıqları kimi 1897-ci ildən başlayaraq 1905-ci ildə, 1907-ci ildə, 1915-ci ildə, Türkiyənin və Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində kütləvi qətləymlər törətmişlər, olmanın müsibətlərini Azərbaycan, kürd və türk xalqına yaşatmışlar. 1934-cü ildə, 1937-ci ildə, 1947-ci ildə, 1948-ci ildə Azərbaycan və kürd xalqını doğma yurdların-

1992-ci ilin qarlı qış günü erməni daşnaqlarının və rus

nəqədər çətin olsa da, sizlərə bu olayı anlatmaq bir o qədər

-"Sandi Tayms" qəzeti (London) 1 mart 1992-ci il

ordusunun birləşmələri xalqımıza qarşı törətdikləri

zəruridir. Bu qanlı faciə nəticəsində 623 nəfər vəhşicəsinə qətl edilmiş, 8- ailə tamamilə yer üzündən silinmiş, 25- uşaq hər iki valideyini itirmiş, 230- uşaq isə valideyinlərindən birini itirmiş, 487- nəfər yaralanmışdır. Onlardan 76-nəfəri uşaqdır. 1275 nəfər əsr götürülmüşdür, 250 nəfər isə itgin düşmüşdür. 01.04. 1992-ci il tarixinə olan məlumata görə Xocalıya 5 milyard manat məbləğində ziyan dəymişdir.

O dövürki SSRİ rəhbərliyi bu faciəni gizlətməyə çalışsa da, hadisələrin şahidi olan xarici jurnalistlər, belə bir faciənin tarixdə olmadığını bildirərək belə yazırdılar: "Krua Eveneman" jurnalı (Paris) 25-mart 1992-ci il-Ermənilər Xocalıya hücum

erməni əsgərləri minlərlə ailəni mehv etmişlər.

- "Faynensşl Tayms" qəzeti (London) 9 mart 1992-ci-Ermənilər Ağdama tərəf gedən dinc əhalini güllələmişlər. Azərbaycanlılar 200 nəfərə qədər cəsəd saymışlar.

Bu barədə yüzlərlə qəzet-jurnal yazsada, təəssüflər olsun ki, burdakı soydaşlarımız, dindaşlarımız Azərbaycan xalqının başına gələn faciələrdən xəbərsizdir. Güman edirəm ki, bundan belə əlaqələrimiz yaranacaq, biri birimizin ictimai-siyasi durumundan xəbərdar olacaq və lazımı məlumatları zamanında dünya ictimaiyyətinə çatdıracağıq.

Bizə vaxt ayırdığınız üçün, Kürdüstan rəhbərliyinə və konfrans iştirakçılarına təşəkkür edirəm. Selaheddin Universitetinin tarix və ədəbiyyat fakültəsində seminar və Universitetin müəllim heyəti qarşısında bu mövzuda konfrans keçirdik.

Mənə elə gəlir ki, Respublikamızın inkişafını təbliğ etmək, eləcə də faciələrimizi yaşadaraq, erməni daşnaqlarının xislətini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq hər bir Azərbaycan vətəndaşının mənəvi borcudur.

Tahir Süleyman
Azərbaycan Kürdləri İctimai Birliyinin sədri,
"Diplomat" qəzetinin baş redaktoru

Kürdüstan Parlamentinin ziyarəti ilə başladı. Bizi Parlamentin çoxdan tanıdığım sədr müavini Cəfər Heminki qəbul etdi. Biz Xocalı Soyqırımının Kürdüstan Parlamentinin gündəminə salınmasını və tanınmasını istədik. Lakin Cəfər bəy Azərbaycanın İraqa, eləcə də Kürdüstan bölgəsi ilə heç bir siyasi əlaqəsi olmadığını və bu məsələnin fərdi şəkildə deyil dövlət səviyyəsində qoymaq lazım olduğunu bildirdi və dedi:

"Biz sizə imkan yaradarıq ki, media mənsubları qarşısında, Universitetlərdə konfranslar keçirəsiniz və istəyinizi bu vasitə ilə xalqa, ictimaiyyətə çatdırasınız".

Aprelin 22-də beş ulduzlu "Şiraton" mehmanxanasında "Kürdüstan" qəzetinin 117-ci il dönümü münasibəti ilə konfrans keçirilirdi, biz də dəvətli idik. Mənə də söz verildi, mən də "Kürdüstan" qəzetinin tarixindən, xidmətindən danışaraq media iştirakçılarına Azərbaycanımız haqqında məlumat verdim. Ermənilərin aprelin 24-də keçirəcəyi yalan soyqırımı qarşı olan tarixi faktları qoyaraq bildirdim ki,

dan var yoxlarını əllərindən qətləyən heç zaman xalqımızın yaddaşından silin-

sonda 1989-cu ildə Qarabağ məsələsi ilə bağlı, Qərbi Azərbaycandan yeni indiki Ermənistan azərbaycanlıları və müsəlman kürdlərini zorla evlərini, mülklərini əlindən alıb qovmuşdular. Hətta körpə uşaqları demir borulara dolduraraq boruların ağzını qaynaqlamışlar. Bu gün sizlərə məlum olmayan bir qətləymlər haqqında məlumat vermək istəyirəm, Xocalı Qətləyimi haqqında.

Xocalı qətləyimi XX -əsrde törədilən ən dəhşətli faciədir. Xocalı faciəsi daha ağır, daha dözülməz olmuşdur. 26 fevral

məyəcək. Cənablar və xanımlar bu qanlı faciə haqqında danışmaq mənim üçün

etmişlər. Bütün dünya eynəcər hala salınmış meyidlərin şahidi oldu.

Büyük Kürt göçünün üzerinden 34 yıl geçti

Saddam Hüseyin liderliğindeki Baas rejiminin saldırılarından kaçarak Rojhilat ve Türkiye sınırına göç etmek zorunda kalan 31 Mart 1991 tarihindeki büyük Kürt göçünün üzerinden 34 yıl geçti.

Kürdistan Bölgesi'nden 5 Mart 1991 Raperin'inin ardından aralarında Kerkük'ün de olduğu Kürdistan bölgelerinin çoğu özgürleştirilmişti. Ancak 27 Mart 1991'de Irak Ordusu karadan ve havadan büyük bir saldırı başlatarak, çocuk, kadın, yaşlı, genç demeden sivilleri bir kez daha katletmeye başladı. Aynı gün Kerkük, ayın 31'inde ise Erbil işgal edildi.

Ardından Güney Kürdistan halkının büyük göçü başladı ve yüz binlerce kişi Doğu Kürdistan (Rojhilat) ve Türkiye sınırlarını geçti.

Güney Kürdistan'da 1991 yılında bir milyonun üzerinde insan korunaklı bir barınak bulmak için yollara düştü. Özellikle o dönem Hakkari ve Şırnak sınırında çekilen görüntülerde Kürt halkının çaresizliği gözlerinden okunuyordu. Zira Türk yetkililer ilk başta Kürt göçzedelere sınırları açmamakta diretiyordu. Sınırdaki bekleyen askerler halkın geçişine izin vermiyordu. Uluslararası baskıların artmasıyla Türk yetkililer halkın sınırdan geçişine izin verdi.

Yaklaşık bir buçuk milyon Kürt Enfal soykırımının tekrarlanacağı korkusuyla sınırlara yığıldı. Kısa bir süre içerisinde sınırdaki kamplar inşa edilmeye başlandı. Birleşmiş Milletler (BM) Yüksek Komisyonu'nun verilerine göre, 750 bin insan Doğu Kürdistan sınırına, 280 bin insan Hakkari ve Şırnak sınırına ulaştı,

ayrıca 300 bin insanda Güney Kürdistan sınırları içerisinde göç etmek zorunda kalmıştı.

Sınırlarını göçzedelere daha erken açan İran yönetimine karşılık Türk yönetimi ilk önce sınırlarını açmakta direttiyse de uluslararası baskılar ve mali yardım karşılığında sınırlarını açmıştı.

Çadır, su ve gıdanın bulunmadığı göçte en büyük acıyı çocuk ve yaşlılar çekiyordu. Tıbbi desteğin olmamasından dolayı binlerce çocuk ve yaşlı Kürt, soğuk ve açlık nedeniyle yaşamını yitirdi.

Bir çok göçzede Baas rejiminin helikopterlerinden açılan ateşte şehit edildi. Çoğunluğu çocuk olan bir çok kişi de İran-Irak savaşında sınırlara döşenen mayınlara basarak ya şehit oldu ya da yaralanarak engelli bir insan oldu.

İlaç ve gıda eksikliği nedeniyle çocuklar ishal, enfeksiyon, gıda yetersizliği ve bir çok farklı hastalığa yakalandı. ABD Dışişleri Bakanlığı

ve uluslararası insan hakları derneklerinin raporlarına göre Hakkari ve Şırnak sınırında günlük 500 ile 1000 kişi arasında hayatını kaybediyordu.

Aynı şekilde Doğu Kürdistan sınırında da her gün onlarca kişi hayatını kaybediyordu. Uluslararası ajanslar Kürtlerin içinde bulunduğu ağır insanlık şartlarını dünyaya ulaştırmasıyla dünyanın Kürtlere ilgisi artmaya başladı.

İnsan hakları dernekleri geçici kamplara ilaç ve gıda yardımında bulunmaya başladı. Ancak buna rağmen Kürtler uzun süre Rojhilat ve Kürt illerindeki kamplarda kaldı.

BM uçuşa yasak bölge ilan etti

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Fransa ve Belçika'nın talebi üzerine 5 Nisan 1991 tarihinde Güney Kürdistan'da oluşturulacak güvenli bölge ile Kürtlerin Irak ordusunun saldırılarından korunması, insani yardımların ulaştırılması ve göç edenlerin eski yerlerine dönmelerinin sağlanmasına karar

verdi.

688 sayılı BMGK kararı ile Baas rejimi güçlerinin 36'ncı paralelin kuzeyine geçişleri yasaklanarak, bu bölgede uçuşa yasak bir alan oluşturuldu. Bu karar ile BM, 1925 yılında Milletler Cemiyeti'nin Musul meselesi ile aldığı karardan sonra ilk kez Kürtleri tanıma ve korumaya dönük bir kararı verdi.

Oluşturulan uçuşa yasak bölge ile bir nevi Kürdistan Bölgesi facto olarak özerk bir bölge oldu.

Raperin Kürdistan'daki siyasi cephede de birliğe yol açtı. 1991 yılının Aralık ayında Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) öncülüğündeki Kürdistan Cephesi, Kürdistan Bölgesi'nde bir parlamento seçimi yapılmasına karar verdi.

7 Temmuz 1992'de bakanlar kurulunun oluşturulmasının ardından Kürdistan Parlamentosu 4 Ekim 1992'de Kürdistan'ı Irak'ın içinde federal bir yönetim olarak ilan etti.

Bu federal yönetim 2003 yılında ABD'nin Irak'ta Saddam rejimini devirmesine kadar uzanan yaklaşık 10 yıl boyunca Saddam'ın ekonomik ve siyasi baskılarına direnerek işleyişini devam ettirdi.

Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin 5 Nisan 1991 tarih ve 688 no'lu kararında ilk defa Kürt ulusunun ismi, baskı ve zulme uğrayan bir ulus olarak BM belgelerinde yer edinecekti.

91 göçünden sonraki süreçte Kürt ulusunun dünya nezdinde tanınırlığı arttı. Bu tanınırlık, sonraki 12 yıl boyunca uçuşa yasak bölge ilanı ile Kürtlerin özerk bir şekilde kendi kendilerini yönetmelerini getirdi.

Parlamentêrên DEM Partî û ÎYÎ Partiyê li ser Ala Kurdistanê bi hev ketin

Îro 27.03.2025ê li Parlamentoya Tirkîyê û di civîna giştî de piştî ku Parlamentêrê DEM Partiyê yê Agirîyê Sirri Sakik Alaya Kurdistanê nîşan da nîqaşên tûnd di navbera parlamentêrên ÎYÎ Partî û DEM Partiyê de derket.

Parlamentêrê Agirî yê DEM Partiyê Sirri Sakik, li ser gotinên Serokê Şaredariya Bajare Mezin a Enqereyê Mansur Yavaş û Serokê Giştî yê ÎYÎ Partiyê Musavat Dervişoglu ji ber dev avêtina Alaya Kurdistanê rexne kir.

Sakik li ser vê mijarê got: "Hin bêhed dibêjin ku ev al nîn e paçik e."

Sirri Sakik li ser kursiya Parlamentoya Tirkîyê Alaya Kurdistanê nîşan da û gotûbêjeke tûnd di navbera ÎYÎ Partî û DEM Partiyê de derket.

Sirri Sakik got: "Ev alaya ku hûn dibînin, alayê pêkhatiya li Başûrê Kurdistanê ye û bi awayekî destûrî li Kurdistana Iraqê nûnertiya rêvebiriyê dike û ji aliyê hemû cihanê ve tê naskirin."

Hinek bêhed dibêjin ku ev al paçik e. Em vekirî û zelal dibêjin, paçika rastîn zihniyeta we ye.

Nijadperestiya we ye, neyartiya we ya dijî Kurdan e. Hûn çima ewqas dijîminê Kurdan in?"

Dema Sakik ji ser kursiyê Alaya Kurdistanê nîşan da, parlamentêrên ÎYÎ Partiyê bertek nîşan dan.

Hevserokê Koma ÎYÎ Partiyê Turhan Çomez li ser Alaya Kurdistanê got, "Kurd mirovên resen in û di pileya yekemîn a vî welatî de ne, her wekî yê din lê hûn xiyaretê li wan mirovan dikin."

Çima gotiye 'paçik', ez ji we re şirove bikim, Ji ber ku ew paçikek e, ne ala ye."

Hevseroka Koma DEM Partiyê Gulîstan Kiliç Koçyîgîtê jî bertek nîşanî Çomez da û bi tûndî got:

"Çima sembola gelê Kurd û destkeftiyên wan we aciz dikin? Tu kî yî ku ji Alaya Kurdan re dibêjî paçik?"

Ji aliyê din ve Parlamentêrê Bursayê yê ÎYÎ Partiyê Selçuk Turkoğlu Ala Kurdistanê ya li pîrozbahiyên Newrozê yê li Bakurê Kurdistanê hatibû bilindkirin wekî "paçik" bi nav kir û wiha got: "Êdî em her roj li vir ji axaftinên berdevkên serokê cudaxwaz, qatilê

zarokan Apo aciz bûne.

Gelê Tirk jî aciz bûye. Ev der Tirkîyê ye; li vir posterê serokê cudaxwaz, qatilê zarokan, caniyê Apo li meydana Stenbolê, li Wanê, li Amedê tê bilindkirin û hemû perçeyên qumaşên li wir tînin bilindkirin ji bo me paçik in, paçika ku behsa wê tê kirin ev e.

Barzanî ne tenê navê malbatekeyê ku xiyaret di kodê wan ê genetîkî de heye lê navê wê mîsyonê ye ku dixwaze piştî Iraqê, pêkhateyê duyemîn a cudaxwaz li Tirkîyê çêbike."

Hevseroka Koma DEM Partiyê Gulîstan Kiliç Koçyîgîtê bertek nîşanî Turkoglu da û got: "Parlamentêrên ku rexneyê li pêvajoyê digirin zîmanekî bi kar tînin ku pêvajoyê jehrî dikin û civak û nîrxên wê diêşîne."

Li vî welatî hin kes dixwazin ji xwîn, hêstiran û êşê xwedî bibin. Hin kes dixwazin ku Pirs-girêka Kurdan çareser nebe û ew jî bi rehetî li malên xwe rûnên.

Em dijî vî siyasî ne, em li aliyê çareseriyê ne û em nahêlin kes tiştekî li ser nîrxên me bibêje."

Li aliyê din Serokê Koma

ÎYÎ Partiyê Turhan Çomez jî diyar kir ku bertekên Parlamentêrên DEM Partiyê bi israr dixwazin koma wan wekî dijîminê Kurdan binav bikin û wiha got:

"Kurd, wekî kesên din, mirovên resen û yê pileya yekem ên vî welatî ne lê hûn li wan xiyaretê dikin."

Hûn dengên wan ên ji dil jî îstîsmar dikin, çunkî hûn bi talîmatên ku ji çiyê, ji Qendîlê, ji Îmrîliyê werdigirin hestên wan ên ji dil jî xerab dikin."

Ma hûn dizanin çima got 'paçik', ez ji we re şirove bikim: Çunkî ew paçik e, ne ala ye."

Koçyîgîtê li hemberî Çomez wiha bertek nîşan da:

"Ji kengî ve heqaret bûye axaftin? Mebesta parlamentêrê we ye ku li meclîsê bi taybetî êrişî DEM Partiyê dike dixwaze li ser heqareta gelê Kurd rojevê çêbike."

Çima sembola gelê Kurd, destkeftiyên gelê Kurd we aciz dikin? Herêma Kurdistana Federal a li ser axa Iraqê ya ku ji aliyê navneteweyî ve hatiye naskirin ji bo me jî tiştekî girîng e.

Çi heqê te ye ku tu jê re dibêjî paçik! Tu kî yî ku ji Alaya Kurdan re dibêjî paçik, tu kî yî?"

KOMARA KURDISTAN

X i d i r U s o

Di dema şerê Cîhanê yê 2. de, Tirkîye û Îran nêzî siyaseta Almanya û Îtalya ya faşîst bûn û meriv dikari bêje dost û hevkarên hev yê veşartî bûn. Loma Sovyet û Bîrîtanya artêşên xwe xistin Îranê. Bi ketina van artêşan ya 1941, Mihemed Riza Pehlewî, di dewsa bavê xwe de bû desthilat. Loma di wê demajoyê de, dewleta Îran polîtîka xwe ya li hember Kurdan bi temamî guhert; hinek qedexeyên li hember gelê Kurd hat rakirin û kesên hatibûn nefikirin disa bi şûnde hatin veşandin.

Gava ku artêşên Sovyet û Bîrîtanya ketin Îranê, herdu dewlet jî bi Îranê re peymanek îmze kirin: Li gorî wê peymanê, artêşên herdu dewletan jî piştî şer herî pir di hundir şeş heyvan de wê Îranê terk bikin. Loma ew di dema dagîrîya Îranê de, ji xeynî Azerbaycan û Mahabadê, têkelî rêvebirina karê dewleta Îranê, yê hundur û derve nebûn.

Weke tê zanîn, hêza Sovyetê ya dikeve Azerbaycan û Kurdistanê, xwe wek hêzek azadîxwaz û pişgirê gelê bindest rê da. Loma ji alî herdu gelan bi kêf û şahî hatin pêşwazîkirin.

Piştî ku hêza Sovyetê ket herêma Kurdistanê, ji bo ku xwe hêzek demî didît û pirs-girêkên girîng dernekeve pêşîya wan, diviyabû bi gelên xwecî yê herêmê re têkilîyên xweş deynin. Loma Karbidestê dewleta Sovyetê, têkelîyên xwe bi rewşên bîr, axa, şêx û serokeşîrên Kurd re danîn û wan vexwendî Sovyetê kirin. Li ser wê daxwazê civata Kurd, heyetek şand Azerbaycana Sovyetê. Piştî ku ew heyet veşartî, di 16 Îlon 1942 yan de, civînekê li dar dixin û bi navê Komeleyî Jîyaneweyî Kurd, bi kinahî Komel, rêxistinekê ava dikin. Komel di demek kin de bi hêz dibe û bi navê Niştîman rojnameyekê derdixe. Şeweyê Alarengîn yê dawîn û sirûda ey Reqîb jî ji alî rêxistina Komel ve tê amadekirin.

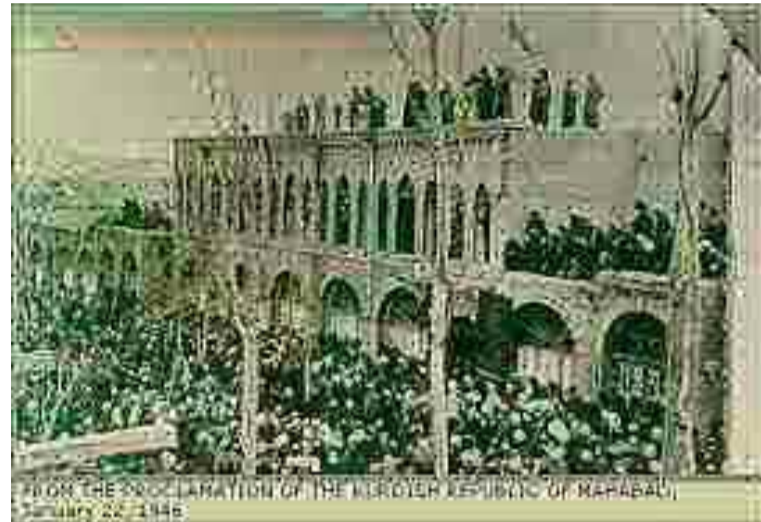
Di 1945 an de, karbidestên Azerbaycana Sovyetê, di bin serokatîya Qazî Mihemmed de disa heyetek Kurd, vexwendî Baku'yê dike. Serokwezîrê Komara Azerbaycanê Cafer Bakirof, ji heyeta Kurd re pêşniyara ku di hundir sînorên

Azerbaycanê de otonomiyekê bixwazin dike; lê heyeta Kurd vê pêşniyarê napejirîne. Piştî pêşniyara damezirandina Partîyê Demokratîk dike. Ji bo parastina xwe Kurd daxwaza alîkarîya çekan ji Bakirof dikin û Bakirof jî sozê dide ku wê çekan ji wan re bişîne.

Kurd bi bawerîya bi Sovyetê tevdiagerin û biryarên xwe didin. Berpîrsên Kurd, di her

Brno û Martîni ku ji artêşa Îranê stendibûn, dide artêşa Kurd. Wê gavê hejmara leşkerên Komara Mahabadê digehîje 13.000 an.

Bi avabûna Komara Mahabad re, zimanê Kurdî dibe zimanê fermî yê yekemîn; dibistanên Kurdî hatin vekirin; pirtûk, kovar û rojnameyên bi Kurdî hatin çapkirin û weşandin. Tiyatroya Kurdî hat

gavavêtina sîyasî de bi berpîrsên Sovyetê dişewirin. Loma ji bo têkilîyên Kurd û Sovyetê yê sîyasî û çandî bi rêkûpêk bimeşe, li ser daxwaza Kurdan, di Îlona 1945 an de, balyozê Sovyetê Haşimov li Mahabadê komelak bi navê Navenda Têkilîyên Çandî vedike. Di Cotmeha 1945 an de jî, di bin serokatîya Qazî Mihemmed, Rêxistina Komel dicive û navê xwe wek Partîya Demokratîk a Kurdistanê diguhere.

Di Mijdara 1945 an de, Sovyet mekînak çapê dîyarî Kurdan dike. Bi wê mekîne gelek pirtûk, kovar û rojname tî çapkirin. Di wê demê de, dest bi derxistina rojname Kurdistanê jî tê kirin.

Azerbaycana Îranê, di 12 Berçîle 1945 an de, Komara xwe îlan dike û dixwazin Kurdistanê jî di hundir sînorê wan de wek herêmek otonom bêt dîtin, lê Kurd vê daxwazê red dikin. Pêşwayên Kurd, ji berpîrsên Sovyetê re dibên; "Tu kes nikare me zorgayî ketina bin desthelatîya netewak ji xwe bi şûndetir bike, heger em tekevin zorek werê, wê gavê em li hemberî desthilatîya Îran dernayên".

komara kurdistanê2Di 22 Çile 1946 an de, piştî ku Qazî Mihemmed agahdarî dide berpîrsên Sovyetê, li Mahabadê li meydana Çarçira Komara Mahabadê îlan dike. Ji bo parastina Komarê artêşeke netewî hat saz kirin. Hêza Pêşmerge, cihê hêza polîs û leşkerên dewleta Faris girt. Wê gavê Mistefa Barzanî tevî 2000 pêşmergeyên xwe beşdarî artêşa Komarê bû. Karbidestên Sovyetê çekên sivik, li dora 5000 tufengên

avakirin û yekem car, jina Kurd, beşdarî jîyana sîyasî û çandî ya welat bû. Karmendên **Kurd, cihê yê Faris û Azerîyan girtin**

Komara Mahabad, tenê li der û dora Mahabadê desthilatî dikir. Lê bajarên Bane, Serdeşt, Saqiz, Sine û Kermanshah'ê hîna di bin dagîrîya Îran û Bîrîtanya de bûn. Artêşa Kurd jî dixwest hemû bajarên Kurdistanê rizgar bike. Bîrîtanya û Emrîka destûr nedida ku ev herêm tekevin destê Sovyetê. Loma her du dewletan jî bi israr dixwestin Sovyet jî Îranê derkeve.

Kurdistan MahabadArtêşa Kurd biryar da ku êrîşî hêzên dagîrker yê li Saqizê bike, lê berpîrsên Sovyetê bi tundî li hemberî wê daxwazê derketin û gotin; "bi tu warî em alîkarîya we nakin". Di buhara 1946 an de, Sovyet leşkerên xwe ji Îranê bi şûnde kişand.

Piştî ku Sovyetê artêşa xwe ji Azerbaycan û Kurdistanê

kişand, bi daxwaza çareserkirina pirs-girêka Kurd ya bi aşîfî, dewleta Îranê Qazî Mihemmed, di tebaxa 1946 an de vexwendî Tahranê kir. Serokwezîrê Îranê pêşniyara ku Kurdistan di hundir sînorê Îranê de, ji alî walîyekî ve bêt

îdarekirin kir. Ev pêşniyar bi Qazî Mihemmed maqûl hatibû, lê bi serê xwe nikaribû biryar bidaya. Piştî ku bi balyozê Sovyetê şewirî, balyoz, li hemberî wê pêşniyara Îranê derket; pejiwandina vîna li hemberî Komara Azerbaycanê wek îxanetekê şîrove kir. Lewra di vî warî de, di nava Azerbaycan û Komara Kurd de peymanek hebû.

Archi MahabadDi heyva Îlona 1946 an de, alîgirê Ataşeyê Emrîkî Archi Roosevelt, bajarê Mahabadê zîyaret kir; bi berpîrsên Komara Mahabadê re peywendî danî. Ji Kurdan pêşwazîyek baş dit. Wê gavê dibê ku "di rewşek werê de, Dewletên Emrîka yê Yekbûyî, ku nikaribe piştgirîya destxistinên Kurdan bike jî, tu egerek mafedar tune ye ku li

Sovyetê Haşimov. Ew jî ji wan regot; "metirsin, tişt nîn e".

Di wê demê de, desthilata Kurd di bin serokatîya Qazî Mihemmed de, di 5 Berçîle 1946 an de ji bo parastina Mahabadê, komîtak şer ava dikin. Piştî biryara dewleta Îran ku tekevin herêma Komara Mahabadê, weke ku Sovyet tu helwestê rê nade, serokê eşîra Şikakan Umer Xan û hinek axayên din bi rêya balyozê Emrîka yê Tebrîzê ji desthilata Îranê re tîl dikişînin ku wê girêdayî wan bin.

Piştî ku Kurd, dinêrin artêşa Îranê ket Azerbaycanê û Sovyet bédeng dimîne, berevacî vîna jî Emrîka û Bîrîtanya, bi her awayî piştgirî û hevalbendîya dewleta Îran dikin, baş dizanin ku bi çekên xwe yê sivik nikarin bi artêşa Îran,

hemberî bidestxistinên Kurdan derkeve. Lê piştî du heyva ku dewleta Îran, biryara ku ji nû de Azerbaycan û Kurdistanê dagîr bike stend, balyozê Emrîka George F. Allen bi daxwîyanîyekê piştgirîya wê helwesta Îran ya mêtinkar kir.

Dewleta Îran biryar girt ku di 12 Berçîle 1946 an de, leşker bişîne Azerbaycanê. Ji bo ku Sovyet wan neparast, kar-

loma ji bo ku xisarek mezin çê nebe, di 17 Berçîle 1946 an de bajarê Mahabadê radestî artêşa Îran dike.

Di 21 Berçîle 1946 an de, serokê artêşa Îran Hûmayûnî, 45 kes ji serok, rêvebir û karbidestên Komara Mahabad û Partîya Demokratîk Kurdistanê, li avahîya beledîya Mahabadê dicivîne. Doza çekên ku Sovyetê dabûn wan û yê ku artêşa Kurd, ji artêşa Îran stendibûn, li wan dike û piştî civînekê, wan tevan davêje zîndanê.

Dewleta Îran, di 23 çile 1947 an, bi darazek leşkerî ya ji raya giştî re veşirtî, pêşwayê Kurd Qazî Mihemmed, Birayê wî Evdilqadir Sadrî û pismamê wî Mihemmed Huseyîn Seyfî bi cezayê mirinê ceza dike û di 30 Adar 1947 an de tevî hevalbendên wan yê din wan bi dar dadikin.

Piştî ketina Komara Mahabad, hemû sazî, dezgeh û qanûnên dewleta Kurd hatin qedexekirin; pirtûk, kovar, rojnameyên Kurdî û prwerdeya bi zimanê Kurdî hat qedexekirin û zimanê fermî dîsa bû yê Farisî. portal.netewe.com

Gandiyê Kurdistanê

Erdnîgariya (cografyeya) Kurdistanê, di sala 1639an de bi peymanana Qesrî Şêrîn di navbeyna Împaratoriya Osmanî û Farisî de bû du beş. Bi beşbûna Kurdistanê, jiyana neteweya kurd jî beş bû, mejî, serî, aqlê neteweya kurd jî ji hevûdu dûr ket. Duwarên biyanîbûnê û eleqeyên qutbûyî bi ragehandina damezirandina Komara Kurdistanê ya Mehabadê ji holê radibe.

Mirov dikare bibêje ku gelek federasyonên eşîretên kurd û mîrîtiyên kurdan, ji gelek dewletên ku di sedsala 21an de jî jiyana xwe didomînin xurttir bûne û hîn jî xwediyê fonksiyoneke mezin ya civakî bûne. Qazî Mihemed jî, ji malbeteke wisa xurt hatibû dinyayê û tégihîstibû.

Malbata Qazî Mihemed, malbeteke herî navdar yê herêma Mukiryanê bû û li hemû herêmên Kurdistanê jî dihat naskirin. Qazî Mihemed wek endamekî rêzdar ê vê malbatê digel merivên xwe di damezirandina Komara Mehabadê de li rêzên pêşiyê cih girtin.

Qazî Mihemed, kurê Qazî Elî yê kurê Qasimê Qazî ye. Diya wî jî ji Saqizê bû û ji eşîreta Fettullah Begî bû. Bavê wî qadî bû. Malbata Qazî Mihemed ji 400 salan zêdetir e ku li bajarê Mehabadê (Sablaxê) dijîn û di nav civatê de xwediyê giraniyeke civakî û çandî û entellektûelî ne. Ji malbata Qazî Mihemed re ne bes kurdan, di heman demê de desthilatdar û berpirsên hukumetên împaratoriya Faris û Şah Riza jî hurmet û rêz digirtin.

Bavê Pêşwayê kurd Qazî Elî, di sala 1930an de li Mehabadê rêxistineke kurdî bi navê "Bizava Mihemed" ava dike. Têkiliya ev bizav û bavê Pêşewa, bi Şoreşa Şêx Mihemed Xiyabanî ya li Tebrîzê hebûye. Bavê Qazî Mihemed di sala 1934an de çûye ser dilovaniya xwe.

Qazî Elî, xwediyê du zarokan bûye, yek ji wan Ebdulqasim Qazî bûye, ji aliyê xelkê de bi navê Sedrî Qazî tete naskirin. Sedrî Qazî ji aliyê gel de wek parlamenter hatiye hilbijartin û nîfûzeka wî ya xurt hebûye. Piştî dawî lêhatina parlamenteriya wî, bi pêşniyara Pêşwayê kurd Qazî Mihemed ji bona ku li Tehranê kar û xebatên siyasî bimeşinê, li wir niştecih dibe.

Qazî Mihemed jî, di sala 1900î de, di nav ev malbata navdar û xwediyê nîfûzeka civakî û siyasî de tê dinyayê. Qazî Mihemed di salên biçûkîya xwe de dibistan û medreseyêke dîni ku navê wê "Kutabxane" bû, xwendiyê. Wek tê zanîn di wê demê de li Îranê ciyê perwerdeyê, medrese bûn.

Qazî Mihemed, beriya ku di ciyê bavê xwe de bibe qadî, di dezgeha mudirtiya weqfan de xebat kiriye. Lê bitaybetî piştî ku Qazî Mihemed bû qadî, qedir û qiymeta wî di nav gel de zêdetir bûye.

Ev him ji zanistiya kevn û him jî ji zanistiya nû ya modern agahdar bû. Ji bona vê jî hewildaneke wî ya ilmî hebûye. Dîsa ji bona ku zimanê biyanî fêr bibe hewildaneke gelek xurt nîşan dide. Wî, ji derveyî zimanê kurdî, erebî, farisî, fransîzî, îngilîzî û biçek jî rusî dizanibûye.

Qazî Mihemed, piştî mirina bavê xwe bûye dadmendê bajarê Mehabadê. Qazî Mihemed ji bona ku ji karê çandî, zanistî, agahîya xelkê hez kiriye, beriya salên 1941an, du sal jî berpirsiyariya îdareya çandî ya bajarê Mehabadê kiriye, di vê qadê de xebateke gelek baş kiriye. Li Mehabadê yekem car dibistana keçan bi hewildana wî hatiye avakirin.

Ji bona vê jî dema ku ji bona Komara Kurdistanê ya Mehabadê makezagonê amade dikin, di makezagonê de mafên jinan ciyekî gelek girîng digre. Dîsa ji bona vê piştî damezrandina Komara Kurdistanê ya Mehabadê girîngiyeke mezin dide pêşkevîna ziman, edeb û şanoya kurd.

JİYANA WÎ YA CIVAKÎ Û KOMELEYETÎ Û SIYASÎ...

Qazî Mihemed, di çareserkirina pirsgrêkên civakî û eşîrî de rolekî berçav tîne cih. Gelek pirs û karên rojane yên xelkê, di dîwana wî de ku jê re digotin "Mehkeme" dihatin çareserkirin.

Qazî Mihemed, di destpêkê de nebûye damezrênerê Komeleya Jiyaneke Kurdistanê (Vejiyana Kurd-Je-Kaf/JK), lê bi Komeleyê re xwediyê pêwendiyê gelek xurt bûye û ji damezrênerên Komeleyê re rêz û hirmeta wî hebûye.

Berpirsiyarên Komeleyê, pêwendiya wî û Komeleyê têrê nedîtine û westine ku ew bibe endamê Komeleyê. Wê demê bitaybetî hewil dane ku Qazî Mihemed bibe endamê Komeleyê. Ew jî di encam de dibe endam û berpirsiyarê Komeleyê.

Dema ku Îran ji aliyê dewletên biyanî ve hate dagirkirin, heyetên biyanî jî li bajarê Mehabadê dihatine ziyaretiya Qazî Mihemed, Bi wî re rewşa siyasî ya wê demê û Kurdistanê qise dikirine.

Di destpêkê de daxwaza berpirsiyarên Yekîtiya Sovyetê ew bûye ku Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) wek seksiyona Partiya Demokrat a Azerbeycanê ava bibe. Dema ku Qazî Mihemed û grubek hevalên wî çûn Azerbeycana Sovyetê, ev pirs di navbeynana wan de gelek bi tundî tê minaqeşekirin. Eger Qazî Mihemed û havelên wî ev nêrîna Sovyetê biecibandana, wê demê Komara Kurdistanê jî, diviya bû wek komareke serbixwe ava nebe, di nav sînoren siyasî yên Komara Azerbeycana Îranê de bibe xwedî otonomiyeke cûda.

Qazî Mihemed û hevalên wî, biryar dan ku Partiya Demokrat a Kurdistan a Îranê ava bikin û di bin pêşengiya partiyê de, bi piştgiriya Kurdên beşên din û bi taybetî jî bi piştgiriya Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî Komara Kurdistanê ya Mehabadê ava bikin.

Piştî ku Komara Kurdistanê ya Mehabadê ava bû, Qazî Mihemed bû serokê Komarê. Piştî ku Qazî Mihemed bû serokkomarê yekem ê Kurdistanê, li tevayî Kurdistanê û li dinyayê bû kesekî navdar û aktorê siyaseta Rojhilata Navîn.

Tê gotin ku Pêşewa Qazî Mihemed mirovekî gelek bi ferheng, dilsaf, xweşqise, evîndarê wêje û hûnerê bû. Wî bi dilsafiya xwe, bawerî bi desthilatdariya hov a Îranê anî û dîl kete destê wan,

pişt re jî ew û serokên din yên Komara Kurdistanê hatin daleqandin.

Wasiyetnameya Qazî Mihemed ya dîrokî di nav neteweya kurd de ciyekî gelek girîng girt.

Qazî Mihemed di wasiyetnameya xwe de ji kurdan re dibêje ku:

"Ji hevûdu re dijminatî nekin, hevûdu biparêzin û ji hevûdu re alîkar bin. Li hemberî zulm û zordariya dijmin xwe biparêzin, xwe nefiroşin dijmin. Dijmin heta ku karên xwe bi we bide kirin ji we re tehemmûl dike, piştî divê hûn bizanin ku hiç bawerî bi we nake û dilê wî bi we naşewite. Neteweya kurd jî, wek her miletekî ye û wek neteweyên din xwediyê tû kêmasiyê nîne. Heta neteweya kurd ji aliyê egîdî, xîret de ji gelek neteweyên azad jî pêştir e. Neteweya kurd jî wek neteweyên din yên ji bin esaretê xelas bûne. Divê hûn jî wek neteweyên din ji bin esaretê derkevin û azad bibin. Lê hûn li hemberî hevûdu zikreş nebin, xwe

parastin. Beriya vê du-sê salan biryar dan ku Îran bibe dewleteke federal û Kurdistan jî bibe herêmeke federe.

Damezirandina Komeleyê û PDK a Îranê

Li Rojhilatê Kurdistanê, neteweya kurd ji bona ku mafên xwe yên neteweyî werbigre di sala 1921an de li jêr rêberiya Simko Axa serhildanê dest pê kir. Simko Axa, di demeke kurt de hemû Rojhilatê Kurdistanê azad kir. Hezar mixabin, bi fenûfût û xapandina dewleta Îranê Simko Axa dîl ket û li Şînoyê hate daleqandin.

Piştî serhildana Simko Axa, li Rojhilatê Kurdistanê talan, hovîti û zulmê dest pê kir û heta sala 1940î domand.

PDKa Îranê, di 25ê Tîrmeha sala 1945an de, bi destê Qazî Mihemed û 60 hevalên wî ava bû.

Avabûna Komara Kurdistanê...

Di jiyana Qazî Mihemed de avabûna Komara Kurdistanê a Mehabadê bûyereke gelek bingehî ye. Li Îranê di dawiya sala 1945an

Mihemedî jî di bin serokatiya Hecî Bab Şêx de hikumetê ava kir. Hikumet ji 13 wezîran pêk dihat

Hikumeta Komarê, ala Kurdistanê ya ku di sala 1919an de li Stenbolê ji aliyê Komela Teşkilatî Îçtîmaiye ya Kurd ve hatibû qebûlkirin, pejirand.

Hilweşandina Komarê û Mele Mistefa Barzanî...

Komara Kurdistanê 11 mehan li ser piya ma. Piştî dewletên ku li ser axa Îranê desthilatdar bûn, di nav xwe de ji bona parvekirina dinyayê li ser peymaneke nû li hevûdu kirin. Yekîtiya Sowyetê xwe ji Îranê vekişand û piştgiriya xwe ya bo Komara Kurdistanê û Ezerbeycanê jî qut kir.

Hikumeta merkezî ya Îranê êriş bir ser Komara Kurdistanê. Diyar bibû ku li hemberî êrişên dewleta kolonyalist û hêzên leşkerî, kurd nikarin rawestin. Di vê qonaxê de gengeşiya rewşa nû dest pê kir.

Mele Mistefa Barzanî, di sala 1943ê de li Başûrê Kurdistanê pêşengiya serhildaneke millî kiribû. Hezar mixabin ku di encama êrişên Îngilîz û Iraqê de şikest xwar û mecbur bû ku ew û hevalên xwe derbasî Rojhilatê Kurdistanê bibin. Wek Mele Mistefa Barzanî bi xwe jî behs dike, li Rojhilata Kurdistanê dikevin bin xizmeta neteweya kurd.

Mele Mistefa Barzanî û hevalên wî jî di damezirandina Komara Kurdistanê de rolekî girîng lîstin, di bin serokatiya Komarê de wek xebatkar, leşker û serleşkeran kar kirin, tu caran pêşengiya xwe dernexistin pêş.

Mele Mistefa Barzanî ji bona ku rewşa dawî bi Pêşwayê Kurd re qise bike, di êvara 16. 12. 1946an de hevdîtineke dawî bi wî re pêk tîne. Dixwaze ku bizane Pêşwayê kurd dê çi bike. Di vê hevdîtîne de Qazî Mihemed ji Barzanî re dibêje: "Ji bona ku zêde xwîn nerije, miletê min zerar nebîne, ezê xwe bidim destê dijmin." Di eynî hevdîtîne de diyar dike ku Barzanî bi xwe jî zerar nebîne û Îranê terk bike.

Mistefa Barzanî di heman hevdîtîne de Ala Kurdistanê ji teslim digre, piştî meşeke dirêj û şerekî dijwar derbasî Yekîtiya Sowyetê dibe.

Dilketina Serokên Komarê û Dadgehkirina Wî...

Komara Kurdistanê piştî êrişeke leşkerî ya dijwar hate rûxandin. Serokên wê jî, Qazî Mihemed, Seyfî Qazî û Sadrî Qazî di 20.12.1946an de ji aliyê dewleta Îranê ve hatin girtin. Dîlgirtina wan, neteweya kurd ji qetlîfama dewleta Îranê xelas nekir.

Belê Qazî Mihemed Gandiyê Kurdistanê bû. Hezar Mixabin Îran ne Engilîstan bû.

Qazî Mihemed û serokên din yên Komara Kurdistanê di dadgehê de bi awayekî nehiqûqî hatin darizandin. Qazî Mihemed, mafê neteweya kurd, meşrûbûna Komara Kurdistanê ya Mehabadê, ala û surûda Kurdistanê gelek aşkere parast.

Hezar mixabin piştî dadgeheke bêhiqûqî Qazî Mihemed, Seyfî Qazî û Sadrî Qazî bi lezûbez di 31. 3. 1947-an de li Meydana Çarçiraya hatin daleqandin.

Îbrahim GÜÇLÜ

nefiroşin dijmin û tehemûlê hevûdu bikin... Dijminên kurdan ji kîjan rengî û kîjan neteweyan dibin bila bibin, her dem dijmin in, bê wîjdan in, zulmkar in, dê bixwaze bi destê we, we bikuje. Dijmin dê we bêşexsiyet bike, dê bixwaze bi hîle û derewan we, bi destê we bide kuştin... Divê heta ku em ji esaretê xelas û azad nebin, divê xebat û têkoşîna me bidomîne. Eger dewleta we hebe, hûn azad bin, wê demê hûn dibin xwediyê her tiştekî; xwediyê mal, welat, erd, namûs û mûlk."

Qazî Mihemed ji bona jiyaneke hevmişterek ya wekhev bi gelên din re hewil dida, dixwast ku di navbeynana neteweya kurd û faris û gelên din yên Îranê de peymaneke nû, makezagonêke plûral û demokrat pêk bê, gelên Îranê bi hev re di nav sistemeke demokrat de wekhev bijîn.

Hezar mixabin desthilatdarên Îranê jî vê helwestê sîd wernagrin.

Digel vê yekê ev jî derdixê holê ku derdê Qazî Mihemed û gelê Kurdistanê ne ew e ku bi Îranê re şer bikin û bi her awayî jî Îranê veqetin. Lê hezar mixabin Îranê ev rastiya fahm nekirine. Piştî ku Komara Kurdistanê ya Mehabadê bi zulim û zordarî hat rûxandin, berpirsiyariya Partiya Demokrat ya Kurdistanê Îranê dîsa jî heta salên dawî şiyara "Ji Îranê re demokrasî û ji Kurdistanê re otonomî"

de neteweya Azerî serhilda û bajarê Tebrîzê xiste bin kontrola xwe. Di 11yê meha 1945an de Komara Otonom a Azerbeycanê ava bû. Kurdan jî hem bi xurtî piştgiriya wan kirin û hem jî Kurdistan azad kirin.

Pêşewa Qazî jî di 22. 01. 1946an de li meydana Çarçirayê damezirandina Komara Kurdistanê ragehand. Di dema ragehandina damezirandina Komara Kurdistanê ya Mehabadê de, Qazî Mihemed di axavtina xwe de wusa digot:

"Kurdistan xwedî ciyekî stratejî û erdnîgariya (cografyeya) taybet e ku gelê kurd her tim û bi bê wê hindê ku netewe û miletekî din di navbera wan de mesafe çêbike û wan ji hev biqetîne, tev bi hev re tede dijîn û tede de xwedî malikiyeta xwe ya millî ne. Ser bihurî û dîroka wan ya derbasbûyî yek e û bi giştî tede hevpar in. Kurd, xwedî edeb û edet û nerîtên netewî yên wisa ne ku bi ti rengan, sedemên cûr bi cûr û ti bûyereke nekariye sistiyek di nava bingeh û binaxê mileta wan de peyda bike..."

ALA MEHABADÊ JI STENBOLÊ HAT

Qazî Mihemed, li ser navê PDKa Îranê û wek serokê giştî yê Komara Kurdistanê di axavtina xwe de damezirandina partiyê jî îlan kir. Pişt re Komîteya giştî ya partiyê civîya, Qazî Mihemed wek serokkomar hilbijartin. Qazî

78. salvegera şehîdên Komara Mahabadê

Îro 78emîn salvegera şehadeta Serokê Komara Kurdistanê yê Mahabadê Qazî Mihemed û hevalên wî ye.

Qadî Mihemed ku Ala Kurdistanê, Sirûda Kurdistanê, kevneşopîya berxwedana bi rûmet û xwerêveberîya Kurdan li pey xwe hişt, bû yek ji navên simbol yê berxwedana gelê Kurd. Di roja 22.01.1946ê de bi amadebûna xelkê Mahabadê, mêvanên herçar parçeyên Kurdistanê, rêvebirên PDKî, serokên eşîran, pêşmerge û Mela Mistefa Barzanî bi serpereştîya Qazî Mihemed li meydana Çarçira ya Mahabadê, ala netewî ya Kurdistanê pêl da û sirûda netewî hat xwendin. Bi xwendina Ey Reqîp û duayan Komara Kurdistanê hat ragihandin. Di 11ê Sibata 1946an de, di civîna Meclîsa Millî ya Kurdistanê ku ji 30 endaman pêk

dihat, Qazî Mihemed ji bo serokkomariyê hat hilbijartin. Lijneya Wezîran a ji sêzdeh kesan hat avakirin Hacî Baba Şêx ji bo serokwezîrtiyê, Mihemed Husên Seyfî Qazî Wezîrê Parastinê û Mela Mistefa Barzanî jî wek Serokê Sererkanîyê hat hilbijartin. Di heman rojê de Meclîsa Millî ya Kurdistanê Kurdî wek zimanê fermî yê dewletê, "Ey Raqîb" sirûda Kurdistanê û ala rengîn jî wek ala Kurdistanê hilbijart.

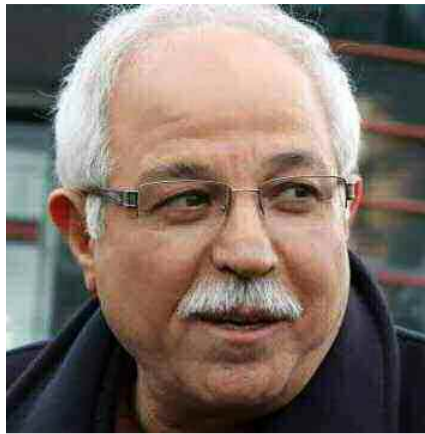
Meclîsa Millî ya Kurdistanê biryar da ku qada perwerdeyê baştir bike û yasayên damezrandina perwerdeya seretayî ya giştî û mecbûrî derxist. Ji zarokên malbatên feqîr re alîkarîya aborî, cil û berg û pirtûkên dersê hatin dayîn. Meclîsê bal kişand ser girîngîya xebatên çandî û pêşî pirtûkên helbestên du helbestvanên Kurd Hejar û Hêmin li çapxaneya dewletê çap kir. Di demek kurt de dibistanên Kurdî hatin avakirin û perwerdeya bi Kurdî dest pê kir. Di vê çarçoveyê de rojnemaya "Kurdistan" û kovarên Hawar, Hilale, Agir, Gelawêj û Niştîman derketin. Weşanên radyoya Kurdî hatin destpêkirin û ji bo pêşxistina ziman û wêjeya Kurdî çalakî hatin lidarxistin. Dema ku Sovyet di 9ê Gulanê de ji axa Îranê vekişîya, artêşa Îranê di 17ê Kanûnê de êrîşî Mahabadê kir û Komara Kurdistanê wêran kir. Di 30ê Adara 1947an de Serokkomar Qazî Mihemed, Serokwezîr Hacî Baba Şêx û Wezîrê Parastinê Mihemed Husên Seyfî Qazî li Meydana Çarçira ya ku komar lê hatibû avakirin, hatin darvekirin.

Qazî Muhammed di wesiyetnameya xwe de bi van gotinan hişyarîya yekîtiyê û tifaqê da Kurdan: "Ez saetên dawî yê jiyana xwe dijîm. Ji bo Xwedê êdî dijminatîya hev nekin, piştgirîya hev bikin û li hember dijmin û zaliman bisekinin. Xwe belaş nefiroşin dijmin."

Dijminên gelê kurd pir in, zalim û hov in. Sembola serkeftina her gel û neteweyekî yekîtiyê, hevkarî û hevgerîtiyê ye. Her gelê ku yekîtiyê xwe neparêze û nebe tifaq, her tim di bin zexta dijmin de ye û tê perçiqandin. Tiştêkî Kurdan ji gelên din yê li ser rûyê erdê dijîn kêr nîne. Bi rastî jî bi lehengî û fedakarîya xwe hûn li pêşîya gelên ku ji bindestiyê rizgar bûne de ne. Dijmin bi qasî ku karê wî bi te hebe te dixwaze û piştî ku karê wî biqede, qet ji te razî nabe, tucarî te efû nake. Gelên ku ji çewsandina dijminên xwe xilas bûn, wek we bûn, lê ji bo rizgarîyê bûn yek. Wek hemû gelên li ser rûyê erdê ji bindestiyê xilas bibin. Ger hûn bibin yek, hesûdfîya hev nekin, xwe nefiroşin dijmin hûnê jî xilas bibin."

Em wek Rojeva Kurd hemû şehîdên Komara Mahabadê û şehîdên Kurd û Kurdistanê yad dikin, ruhê wan şad û cihê wan bihuşt be.

Îdama Qadi Mihemed / Pirtuka Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî

Ibrahîm GUÇLU

"Ez bi çend rêzan Mele Mistefa ji we re bidim danasîn. Di dinyayê û dîrokê de kesên şexsiyetmezin û dîrbîn û leheng û bişeref û hûmanîst û azad û bêtirs hene. Barzanî jî yek ji wan kesan e."

Komara Mahabadê ya Kurdistanê di 22.01.1946an ava bû û 11 mehan li ser piya ma. Piştî dewletên ku li ser axa Îranê desthilatdar bûn, di nav xwe de ji bona parvekirina dinyayê li ser peymanekê nû li hevûdu kirin. Yekîtiya Sowyetê xwe ji Îranê vekişand û piştgirîya xwe ya bo Komara Kurdistanê û Ezerbeycanê jî qut kir.

Hikûmeta merkezî ya Îranê êrîş bir ser Komara Mahabadê ya Kurdistanê. Diyar bibû ku li hemberî êrîşên dewleta kolonyalîst û hêzên leşkerî, kurd nikarin rawestin. Di vê qonaxê de gengeşîya rewşa nû dest pê kir. Mele Mistefa Barzanî ji bona ku rewşa dawî bi Pêşewayê Kurdistanê Qadi Mihemed re qise bike, di 16. 12. 1946an de hevdiîneke dawî bi wî re pêk tîne. Dixwaze ku bizane Pêşewayê kurd dê çî bike. Di vê hevdiîtinê de Pêşawayê Kurd Qazî Mihemed ji Barzanî re dibêje: "Ji bona ku zêde xwîn nerije, miletê min zerar nebîne, ezê xwe bidim destê dijmin." Di eynî hevdiîtinê de diyar dike ku Barzanî bi xwe jî zerar nebîne û Îranê terk bike.

Serokê Efsanewî yê Neteweya Kurd Mistefa Barzanî di heman hevdiîtinê de emaneta xwe ya pîroz Ala Kurdistanê, ji Pêşewayê Kurd Qadi Mihemed teslim digre, piştî meşeke dirêj û şerekî dijwar li hemberî Îranê, Tirkiyeyê, Iraqê derbasî Yekîtiya Sowyetê dibe.

Hezar mixabin Komara Mahabadê Kurdistanê piştî êrîşeke leşkerî ya dijwar hate rûxandin. Serokên wê jî Qadi Mihemed, Seyfî Qazî û Sadrî Qazî di 20.12.1946an de ji aliyê dewleta Îranê ve dîl hatin girtin.

Qadi Mihemed Gandîyê Kurdistanê bû. Hezar Mixabin Îran ne Engilîstan bû.

Qadi Mihemed û serokên din yê Komara Kurdistanê di dadgehê de bi awayekî nehiqûqî hatin darizandin. Wan jî di dadgehê de neteweya kurd û Konmmara Mahabadê ya Kurdistanê bi cesareteke medenî û hiqûqî û neteweyî û layiqîya serokbûna xwe parastin. Hemû tawanên dadgehê red kirin. Li hemberî heqeretên qadiyên dadgeha Îranê yê faşîst rawestiyân.

Qadi Mihemed, mafê neteweya kurd, meşrûbûna Komara Mahabadê ya Kurdistanê, Al û Surûda Kurdistanê gelek aşkere parast.

Parastiina Qadi Mihemed û têkoşerên din yê Komara Kurdistanê, li hemberî dijminên gelê kurd parastin û helwêsteke dîrokî bû.

Qadi Mihemed di dadgehê de

gelek aşkere desthilatdarên Îranê tewanbar kir û got: "Ez di quncên girtîgehê de dengê xwe li dijî dewleta Tehran û serokên wê bilind dikim û dibêjim ku hûn gunehbar in, ne em. We welatê me dagir kiriye. Tevahiya ev serpêhatî û bûyeran encama siyaseta dagîrker a dewletê ye. Ger dewlet hemû kurdan bi xayîn dizane, bila ji kurdan vegezin, kar û barên xwe bi xwe bigrin destê xwe. Ev bûyera di encamê de bûye ku we bi xwe makezagon bînpêkiriye. Niha jî ez tenê bi xwe demokrasîyê di Kurdistanê de xurt dikim û pêşve dibim û tu hêzeke biyanî haydarê min nebûye. Bêpar bûna gelê Kurd yê bûye haydarê min, ji bo birêvebirina van kar û xebatan e." Pêşewa Qadi Mihemed di heman demê de Barzanîyan jî li hemberî dadgehê diparêze û dibêje:

"Mele Mistefa Barzanî kesekî biyanî nebû ku hatibû Kurdistanê. Kurdistan mala her kurdekî ye. Barzanî, ji bona ku şert û zûrfan xwest, ji odeyê mala xwe derbasî odeyê din bû... Ez bi çend rêzan Mele Mistefa ji we re bidim danasîn. Di dinyayê û dîrokê de kesên şexsiyetmezin û dîrbîn û leheng û bişeref û hûmanîst û azad û bêtirs hene. Barzanî jî yek ji wan kesan e."

Hezar mixabin piştî dadgeheke bêhiqûqî Qazî Mihemed, Seyfî Qazî û Sadrî Qazî bi lezûbez di 31. 3. 1947-an de li Meydana Çarçiraya hatin îdam kirin. Îdama wan li Kurdistanê bû darbeyeke gelek mezin. Li Kurdistanê bû sedem ku qonaxê nû dest pê bike. Lewra rûxandina Komara Mahabadê ya Kurdistanê û îdama Peşawa Qadi Mihemed û berpirsiyarên Komarê di dîroka Kurdistanê de di şertên Şerê sar de bûyereke gelek girîng bû. Ji bona dinyayê jî rûşeyek bû.

Neteweya kurd piştî 76 salan hîn rê û rêbaza Qadi Mihemed û berpirsiyarên Komara Mahabadê ya Kurdistanê qedirbilind û pîroz qebl dikin. Wan wek rêberên xwe dipejirînin û ji wan re xwedî derdikevin. Wan di dilê xwe de vedîşerînin.

DIVÊ PIRTÛKA SEROKÊ KURDISTANÊ MESÛD BARZANÎ MITLEQA BÊ XWENDIN...

Wek tê zanîn Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî du pirtûkên bi navê "Barzanî û Hareketa/Bizava Azadî û Neteweyî ya Kurd" hatibû nivîsandibû Pirtûk ji aliyê weşanxaneyê Dozê ve Tirkî hatibûn çap kirin. Ev du pirtûkan di dîroka Kurdistanê de roniyek çêkiribûn. Ji aliyên gelek kurdan ve hatibû xwendin û hatibûn pejirandin.

Pirtûka 3emîn yê Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî jî, ji aliyê Weşanxane ya Dozê ve hat weşandin. Pirtûk bi navê "Barzanî û Hareketa/Bizava Azadî û Neteweyî ya Kurd- III - Şoreşa Gulanê (1975-1990)" hatiye çap kirin.

Pirtûk 455 rûpel e. Ji 5 beşan/biran pêk tê. Di her beşekê/birekê de bûyerên gelek dîrokê hatine rojevê û hatine şirove kirin..

Em dema li wan 5 beşan binêrin tabloya li jêr dê bê pêşîya me.

Beşa Yekemîn: Destpêke Şoreşa Gulanê

-Piştî têkçûna 1975an şert, qewimandin, jinûve plankirina têkoşîna neteweyî

-Nexweşîya Serokê Nemir Meele

Mistefa Barzanî û Seredaniya Emerîkayê

-Destpêkirina Şoreşa Gulanê

-Avakirina Komîteya Mûwaqqel ya PDKê

-Konferansa Berlînê

-Komelaya Xwendevanên Kurd I Ewrûpayê

-Li Dîasporeyê rêxistinên partiyê jinûve organîze kirin

-Tehdît û pêşilêgirtina SAVAKê

-Nameya Dewleta Sûriyeyê

-Li Viyanayê li hemberî mir sufkast

-Wefata Nemir Serokê Kurdistanê Mele Mistefa Barzanî

-Civîna Şawaneyê

Beşa duyemîn: Kongreya 9emîn ya PDKê

-Civandina Kongreya 9emîn

-Rapora Polîtîk ya Kongreya 9emîn ya partiyê

-Biryarên Kongreya 9emîn û parvekirina wezîfayan

Beşa sêyemîn: Çalakî û Rêxistinkirina Şoreşa Gulanê

-Piştî Kongreya 9emîn rêxistinkirin û pêşxistina partiyê

-Damezrandina Cepheya CUDê

-Êrişa li dijî gora Serokê Nemir Mele Mistefa Barzanî

-Di Şoreşa Gulanê de xebat û hewildanên rêxistkirinê

-Şertên penaberan û xizmet-rola wan di Şoreşa Gulanê de

Beşa çaremîn: Ziyareta Liqa Yekemîn û Herêmên Hatibûn Rizgarkirî...

-Mayîna min li Herêma Yekemîn, Rewşa Leşkerî û Rêxistinî

-Bandora Komîteya Lêpîrsîn û Miraqebeyê (Kontrolê)

-Dest Ji Herêma Yekemîn Berdan û amadekariyên jinûva vegere

Beşa pêncemîn: Di Pêvajoya Şoreşa Gulanê de Pêwendiyên PDKê yê Hundir û Derve...

1-BI RÊXISTINÊN KURD RE DANÛSTANDÎN: BI YNKÊ RE PÊWENDIYÊN ME

-Projeya Hevkarî ya di navbera PDKê û YNKê de

-Bi Partiya Demokrat ya Kurdistan-Îranê re pêwendî

-Partiya Sosyalîst re pêwendî

-Bi Partiya Komunîst ya Iraqê re pêwendî

-Bi PKKê re pêwendî

-Pêwendiyên PDKa Iraqê b BDK - Bakur û PDK-Sûriyeyê re

-Pêwendî bi Grûbên Îslamî yê b Îranê re girêdanbûn

-Bi PASOKê re pêwendî

2-PÊWENDIYÊN DERVE: BI REJÎMÊ RE HEVDÎTIN...

-Bi Dewleta Îranê pêwendî

-Bi Dewleta Sûriyeyê re pêwendî

-Bi Dewleta Libiyayê re pêwendî

-Bi Tirkiyeyê re pêwendî

-Pêwendiyên Partiyê di pêvajoya Şoreşa Gulanê de bi Dewletên Ewrûpayê û Emerîkayê re...

Ev Pirtûka Serokê Kurdistanê Mesûd Brazanî jî, pirtûkeke gelek girîng e. Dîroka nêzik ya Azadî û Rizgarîxwaz ya Başurê Kurdistanê pêşkêşî me dike. Şoreşa Gulanê b gelek teferrûat tîne rojevê. Di pirtûkê de belge, şîrove, agahdariyên gelek giring çî girtine.

Divê Pirtûka Serokê Kurdistanê her kurdperwerek û siyasetsvanek û nivîslarek û hunermendekî Kurdistanê bixwîne. Şîrove bike û binirxîne.

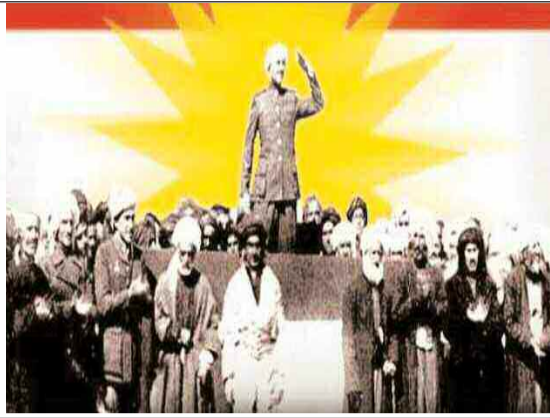
Diyarbakir, 31.03.2023

Komara Kurdistanê ya Mehabadê

Komara Kurdistanê ya Mehabadê, yan jî Komara Otonom a Kurdî ya Mehabadê, komareke kurdî bû ku serbajarê wê Mehabad bû. Komar, di 22'ê çileyê sala 1946'an de ji aliyê serokê wê Qazî Mihemed ve hate ragihandin.

Di nava sedsala 20'an de, piştî hikûmeta Başûrê Kurdistanê ku Şex Mehmûd Berzencî li Silêmaniyê îlan kir, Komara Kurdistanê ya Mehabadê, di warê dewletbûyîna de, ji bo kurdan bû tecrûbeyeke duyem. Lê belê, hin welat ji bo berjewendiyên xwe, Komara Mehabadê, feda kirin. Di 22'ê çileyê sala 1946'an de, berî 64 salan weke îro, bi alîkariya Yekîtiya Sovyetê, li Meydana Çwarçîra ya Mehabadê, Komara Mehabadê ji aliyê Qazî Mihemed ve hate îlankirin.

13 wezîrên ku di komara Mehabadê de cih girtin, piştî demekê Destûra bingehîn a komarê zelal kirin. Komara Mehabadê, her çiqas heta demek kin berdewam kir jî di wê

demê de, bû navenda siyaset û ronahiyê. Komara ku li Mehabadê hate sazîkirin, ala netewî ya Kurdistanê hilda û gel jî, artêşa welêt sazîkir. Hikûmeta Komarê, herwiha rêxistinên aborî, civakî, edebî, hunerî û rêxistinên leşkerî jî saz kir. Rojname û kovar derketin. Sistema birêvebir ya Komarê jî hate sazîkirin. Hewl hate dayîn ku sistema perwerde û ziman were pêş-

istin. Zimanê kurdî bi fermî hate qebulkirin. Şanoya kurd hate sazîkirin. Ji bo jin di aliyê siyasî û civakî de pêşbikevin, di 14'ê adarê de, Yekîtiya Jinên Kurdistanê hate sazîkirin. Jina Qazî Mihemed, Mine Xanim, di xebatên jinan de, roleke aktîv leyst. Herwiha hewl hate dayîn ku tîkiliyên diplomasiyê jî werin xurtîkirin. Bi kurtaî, herçend temenê Komara Mehabadê kin be jî,

Mehabad di vê demê de bû navenda siyaset û rewşenbiriye.

Piştî îlankirina Komarê, Yekîtiya Sovyetê desteka ku dida Qazî Mihemed, paşve kişand û di 16'ê mijdara sala 1946'an de, hêzên Artêşa Îranê Paytexta Azerbaycanê bi destxistin û ber bi Mehabadê ve meşîyan. Hêzên Rejîma Îranê, bi desteka Brîtanya, di 17'ê kanûna sala 1946'an de, Komara Kurdistanê ya li Mehabadê hilweşand. Li Mehabadê di merasîma sazîkirina Komara Kurdistanê de, Qazî Mihemed wiha sond xwaribû [çavkanî pêwîst e]:

"Bi mezinahiya Xwedê, Rumetiya Kurana Kerîm, li ser Welat û ala min, ez sond diwxim, heta dilopa dawî ya xwîna min û nefesa min a dawî, bi can û Malê xwe, di rêya azadiyê de, ji bo alên me li azamanan pêl bidin, ezê tîbikoşim".

Qazî Mihemed, Wezîrê Parastinê Seyfî Qazî û birayê wî Sadrî Qazî, li meydana Çwarçîra ya ku lê Komara Mehabadê hatibû îlankirin, di 31'ê adara 1947'an de hatin dardekirin.

Bi navê Xwedayê mezin û dilovan

Gelê minê kurd û birayên min yê hêja, birayên min yê behr xwarî, gelê min yê zorlêkirî, vama ez di gavên herî dawîn yê jiyana xwe de me, werin ji bo xatirê Xwedê îdî dijîmayîya hev nekin û piştî xwe bidin hev, li hember dijîminê zordest û zalim derkevin, xwe belaş mefiroşin dijîminan, dijîmin her ewqas we dixwaze tanê karê xwe bi we pêk tîne û qed bi we re dilovanî naket; di her fersendekê de be qed li we nabûhure.

Dijîminê gelê Kurd pir in, zordest û bê dilovanî ne, sîmbola serketina her gel û netewekê hev-girtin û yekbûn e, piştîgiya tev gel e. Her gelê ku yekîtiyê û tebayîya wî nebe; ewê hertim bin destê dijîmin be, ti tiştê we gelê Kurd ji gelên li ser rûkê vê erdê; ne kêmtir e, belkî hun bi mîranî û egîdî û hêjatiya xwe; ji gelên ku rizgar bûne; li pêştir in jî.

Gelên ku ji destê dijîminên xwe yê zordest rizgar bûne; mîna we ne, lêbelê yekîtiya ên xwe rizgar kirine hebûye, bila hûn jî mîna tev gelên li ser rûkê erdê; îdî bin dest nebin, her bi yekbûn û hesûdî bi hev nebirinê û xwe nefirostina ji dijîminan re li dijî neteweya me; hun dikarin rizgar bibin, birayên min îdî bi dijîmina neyên xapandin, dijîminên Kurdan ji her reng û destek û netewekê bin, her dijîmin e, bê dilovanî ye, bê wîdan e û rehme bi we nake, wê we bi hevdu bide kuştin, wê we temah bike û bi direw û xapandinê; wê we berengarî hev bike, ji tev dijîminên gelê Kurd, dijîminê Ecem ji tevan zalimtir û melûntir û Xwedê nenastir û bê dilovantir e, destê xwe ji ti tawanani li dijî gelê Kurd neparêze, bi dirêjîyaya dîrokê bi gelê Kurd re xerez û kîna wî ya kevnar hebûye û heye jî, temaşa kin, binêrin tev zilamên we yê mezînan, her ji Simayîl Axayê Şikak, tanî Cewher Axayê birê wî û Hemze Axayê Mengur û çend û çendînan zilamên din, ew hemû bi xapandin aram kirin û xelq ji pişt wan vekir û ca pir bi nemedî ew kuştin, ew tev bi sond û Quran xapandin ku xudêgiravî niyaza eceman ya xêrê bi wan re heye û wê qenciye bi wan re bikin, lêbelê her xweşbawer e û bi sond û sozênan Eceman hatiye xapandin û jê bawer kiriye, lêbelê tanî niha bi dirêjîya dîrokê kes nedîtiye bi tenê carekê jî ecem li sond û sozênan xwe xwedî derketibe û ehdên dane Kurdan pêk bînin, tev

Serokên Netewî... Wesiyetnameya Qazî Mihemed

de direw û xapandin bûye, ca vaye ez wek birayek we yê biçûk, di riya Xwedê de, ji bo xatirê Xwedê ji we re dibêjim hev bigirin û ti carî piştî hev ber medin, piştîrast bin ger ecem hingiv bide we, diyar e jar xistiyê, bi sond û sozênan direwên eceman mexapin, ku ger hezar carî jî dest li Qurana pîroz bixê û soz bide we, bi tenê niyaza wî xapandina weye, ji bo hîlekê li we bike.

— Va me ez di demên dawî yê jiyana xwe de me, ji we re dibêjim û ji bo xatirê Xwedê yê mazin ez we şîret dikim ku a ji destê min hat bi ser can û tekoşîn, bi şîret û nîşandana riya rast; min ji we re xemarsî nekiriye, niha jî di vê dem û rewşê de dîsa ji we re dibêjim ku îdî bi eceman mexapin û ji sond û dest li Quranê xistin û ehd û peymanên wan bawer mekin, ji ber ne Xwedê dinasin û ne jî ji Xwedê û pêxember û roja qiyametê û hisab û kitabên bawer dikin, li cem wan bi tenê ji ber ku hun Kurd in, bila hun musulman jî bin, hun sûçdar û mehkûm in, hun ji wan re dujîmin in, ser û mal û canê we ji wan re helal e û weke xeza qebûl dikin, soza min ne ew bû ez herim û we di destê van dujîminên dilreş de bihêlim, min pir caran jî raporî û zilamên me yê mezînan di hizirand, ên ku eceman bi xapandin û sond û direw û hîle ew girtine û kuştine, neçar bi direw û hîle ew xapandin e, kuştin e.

Ew tev li bîra min bûn û ti carî jî min ji eceman bawer nekiriye, lêbelê beriya ku vegevin vir, çendînan caran gotin û rasparin bi name û bi şandina kesên navdêrên Kurd û Fars, bi dayîna soz û ehdên yekcar pir û mezînan ku niyaza xêrê ya dewleta ecem û Şah bi xwe jî heye û ne amade ne ku bi tenê dilopeke xwîne jî li Kurdistanê birije, niha hûn bi çavê serê xwe encama sozênan wan dibînin, ger mezînan hoz û eşîrên me îxanet nekira û xwe nefirostina hukû**** ecem, weha nedihate serê me û we û Komara me î.

Şîret û wesiyeta min ew e bila zaroyên we bixwînin, ji ber ti tiştê me ji yê gelên din ne kêmtir e, bi tenê xwendin nebe, bixwînin ji bo hun ji karwanê gelen paşve nemînin û her xwandin çeka kujeka dujîminan e.

Piştîrast bin û bizanin ger tebayî û yekbûn û xwandina we baş be, hunê pir baş bi ser dujîminê xwe de serbikevin jî. Çênabe bi kuştina min û bi kuştina bira û pismamên min çavê we bitirse, tanî hin digîjin hêvî û meremên xwe; divê hê jî pir kesên din yê mîna me di vê rê de gorî bikin.

Piştîrast im piştî me pir kesên din jî her wê bi xapandin û durûtiyê jî holê werin rakirin.

Piştîrast im pir kesên ku wê

mal e, ger we zanî kesek li vê malê dikare karekî bike, dev jê berdin bila bike.

Îdî çênabe hun kevira danin ser riya wî û çênabe dilê we ji wê yekê bêşe ku berpirsiyariyên mezin di destê yekî ji we de hene, ger karên mezin ketin ser milê yekî û ew kar bi rêve bir, welê diyare jê dizane û berpirsiyariyên wî yê mezînan jî li hember wî erkî hene. Piştîrast be birayê te yê Kurd her ji dijîminê dil bi kîn baştir e û ger berpirsiyariyên mazin li ser milê min nebûna, niha ez di bin darê sêdarê de neradiwestiyam, lewra çênabe hun bi hev re temahkar bin, ên ku fermanên me pêk ne anîn, ne her bi tenê pêk ne anîna fermanan, lêbelê tam dijîminatiya me dikir, ji ber me xwe wek

xizmetkarê gelê xwe qebûl dikir, niha ew di nava mal û zarokên xwe de, di nava xewa şîrîn de bûma, ku ez niha ji bo piştî çûyîna xwe jî we şîret dikim, ew jî yek ji berpirsiyariyên di sitoyê min de ye, piştîrast im ger yekî din ji we berpirsiyariyên min bigirtana sitoyê xwe, niha ewê li şûna min di bin darê sêdarê de bûya, ji bo razîbûna Xwedê û li gor berpirsiyariya di sitoyê xwe de mîna Kurdekî xizmetkarê gel û di riya çakiyê de, min ev şîret li we kirin ku hêvîdarim ji niha pê ve pendan jê wegerin û dirust guhdariya şîretên min bikin, bi hêviya Xwedê yê mezînan we bi ser dujîminên we de serbixe.

1- Baweriya we bi Xwedê û tiştê li cem Xwedê tê û peristina Xwedê û pêxember (silavên Xwedê lê bin) hebe, di pêk anîna erkên Olî de xurt bin.

2- Yekîtiyê û tebayîya di nava xwe de biparêzin, karê neqenc li hember hev mekin û temah mebin. bi tavbetî jî di berpirsi-

yariyê û xizmetê de.

3- Xwendin û zanist û pileya zaniyariya xwe pêşve bibin ji bo dujîmin kêmtir we bixapîne.

4- Ji dujîminan bawer mekin, bi tavbetî jî dujîminên ecem, ji ber bi çend awa û rîyan ecem dijîminên we ne, dijîminê gel û welat û Ola we ne. Dîrokê selmandiye ku berdewam ji Kurdan bi behane ne, bi kêmtirînan tawanê we dikujin û ji ti tawanani di derheq Kurdan de destê xwe n****n.

5- Ji bo hin rojên jiyana bê qî**** vê dinê, xwe mefiroşin dijîminan, ji ber dijîmin dijîmin e û ne cihê pêbawerbûnê ye.

6- Îxanetê li hev mekin, ne îxaneta siyasî û ne giyanî û malî û ne jî ya namûsî, ji ber îxanetkar li cem Xwedê û mirovan jî sivik û sûçbar e, îxanet li îxanetkar vedigere.

7- Ger yekî ji ve dikaribû karên xwe bê îxanet pêk bîne, pê re alîkarî bikin, ne ji ber temahî û bexiliyê li dijî wî derkevin, yan Xwedê neke li ser wî bibin sîxurên biyanîyan.

8- Cihên ku min di wesiyetnameyê de ji mizgeft û nexoşxane û dibistanan re nivîsandiye, hun tev daxwaz bikin ji bo pêk werin û mifa jê bigirin.

9- Hun ji xebat û hewl û tekoşînê ramewestînin ji bo mîna tev gelên din ji bin destê dijîminan rizgar bibin, malê dinê ne tiştê e, ger welatê we hebe, serbestiya we hebe, wî çaxî her tiştê we heye, hem mal, hem serwet, hem dewlet, hem rûmet û hem wê nîştîmanê we jî hebe.

10- Ez nebawer im, heqê Xwedê nebe, ti heqên din li ser min hebin, lêbelê ger kesekî welê dît ku kêman yan jî pir tiştîkî wî li cem min e, min malekî pir hiştiye, bila biçe ji warisînan min bixwaze û wegerin.

Tanî ku hun hev negirin, hunê sernekevin, zilm û zorê li hev mekin, ji ber Xwedê pir zû zalim ji holê radike û nabûd dike. Ew soza Xwedê ya bê kêman û zêde ye, zalim dirûxiyê û nabûd dibe, Xwedê toleya zilmê jî hil tîne.

Hêvîxwaz im wan gotinan tîxin guhê xwe û Xwedê we bi ser dijîminên we de bi ser bixe, weke Sedî Kerem kiriye:

Muradê ma nesîhet bûd û guftim

Hewalet ba Xuda kerdîm û refîm

Ango: Mirama me şîret bûn û me kir, me hun rasparin Xwedê û em çûn.

Xizmetkarê gel û welat

Serokwezîr Mesrûr Barzanî û Serokê YNKê giringiya pêkanîna kabîneya nû bi zûtirîn dem tekez dikin

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê pêşwaziya Serokê Yekîtiya Niştîmanî ya Kurdistanê dike û pê re tekezê li ser giringiya pêkanîna kabîneya nû bi zûtirîn dem dike. Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî piştî nîvroya îro (Yekşem, 16.03.2025) pêşwaziya Serokê Yekîtiya Niştîmanî ya Kurdistanê (YNK) Bafîl Talebanî kir. Her du aliyên di wê civînê de danûstandin li ser pêngav û rêkarên pêkanîna Kabîneya Dehê ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê kirin, herwesa li ser giringiya pêkanîna hikûmeteke bihêz û hevgirtî û xizmetker bi zûtirîn dem hevnerîn bûn.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê û Serokê YNKê piştî wê civînê di daxuyaniyêke rojnamevanî de tekez kir ku, ew civîn gelek baş bû û bi awayekî erênî bi rê ve çû.

Serokê YNKê di vî warî de got, "Civîna me gelek baş bû. Me li ser çend tiştên stratejîk li hev kir, ku ji bo gelê me baş bin." Tekez jî kir, "Civînên me jî dê berdewam bin û armanca me her du aliyên ew e ku, bi zûtirîn dem hikûmetekê ji bo xizmetkirina gelê xwe çê bikin."

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê jî tekez kir, "Ev cara duyê ye ku em civînên baş û erênî dikin, ji bo ku em li hev nêzîk bibin û danûstandinan li ser wan mijarên giring bikin ên ku ji bo xelkê Kurdistanê û devera me bi giştî giring in."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî herwesa got, "Pêşkeftin û hevfmkirinên gelek baş li ser wan mijaran hebûne, û ez hêvîdar im tîm jî bikarin ji bo pêkanîna hikûmetê di demeke nêzîk de her bi wê ruhiyetê bigihin lihevkirineke temam, ji bo ku dilê xelkê Kurdistanê bi pêşveçûna danûstandinên me xweş bibe."

Nûxşe Nasîh bû Parêzgarê Helebceyê

Qeymeqama Helebceyê Nûxşe Nasîh wekî Parêzgarê Helebceyê ya bi wekalet hat

diyar kirin û dê hefteyê bê dest bi kar bike.

Çavkaniyêke ji parêzgeha Helebceyê ji Tora Medyayî ya Rûdawê re ragihand:

"Roja pêncşemê Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî diyarkirina Nûxşe Nasîhê wekî Parêzgarê Helebceyê ya bi wekalet îmze kir."

Li gorî vî çavkaniyê, "Nûxşe Nasîh dê roja pêncşema bê dest bi kar bike.

Li ser pêşniyara Qaymeqamiya Parêzgehê jî dê Birêvebîrê nahiyeya Bemoyê ya Helebceyê Simko Salar wekî Qaymeqam dest bi kar dike."

Cîgirê berê yê Parêzgarê Helebceyê û endamê niha yê Parlamentoya Kurdistanê Kawa Elî jî ji Rûdawê re got:

"Meha yekem a îsal nivîsa taybet a bi destpêkirina Nûxşe Nasîhê wekî Parêzgar ji Wezareta Karên Navxwe re hat şandin da ku ji wir jî ji Encûmena Wezîran re were şandin."

Nûxşe Nasîh sala 1978an li Helebceyê ji dayîk bûye.

Nûxşe Nasîh ji sala 2008an heta 2015an Birêvebîra nahiyeya Biyareya Hewramanê ya parêzgeha Helebceyê bû.

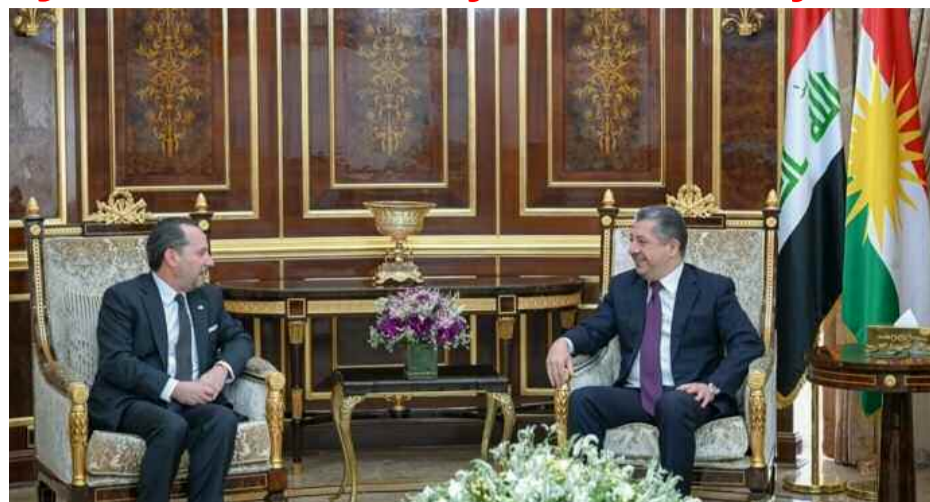
Ew 27ê Adara 2016an wekî namzed

Serokê Hikûmetê pêşwazî li wekîlê Balyozê Amerîkayê kir

Îro Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî pêşwazî li wekîlê Balyozxaneyê Amerîkayê li Iraqê Balyoz Danyal Daniel Rubinstein kir.

Hikûmeta Herêma Kurdistanê di daxuyaniyê de ragihand: "Di civînê de, ku, Konsulê Giştî yê Amerîkayê li Herêma Kurdistanê Steve Fagin amade bû, guftûgo derbarê rêkar, gav û danûstandinên pêkanîna kabîneya nû ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê hat kirin. Serokê Hikûmetê diyar kir ku pêvajoya bi awayekî baş û erênî birêve diçe û li ser karnameya hikûmetê jî lihevhatin çêbûye."

Di beşeke din a gotûbêjan de,

tekezî li ser giringiya çareserkirina pirsgerêkên Herêma Kurdistanê û Hikûmeta Federal û dabînkirina beşa budceya Herêma Kurdistanê hat kirin.

Herdu alî li ser pêwîstiya hinardekirina petrola Herêma Kurdistanê û nehîştina hemû astengiyan di vî warî de hevnerîn bûn.

Prof. Dr. Em Kadrî Yildirim bi rêzdarî û minetdarî bi bîr tînin

Prof. Dr. Kadri Yildirim 4 sal berê wefat kir û jiyana xwe di rêya ziman, wêje û dîroka Kurdî de derbas kir.

Kadrî Yildirimê ku me di temenekî biçûk de û bêwext wînda kir, jiyana xwe bi têkoşîna zindîkirina zimanê Kurdî, pêşxistina wî û dayîna nasnameya akademîk derbas kir.

Em nebûna wî di xebatên xwe

yên li ser kurdî yê 4 salên borî de hîs dikin.

Kadrî Yildirim ku di heman demê de xwedî çand û zimanzan e, ji bo ku cih ji kurdî re veke kedeke mezin da. Xebatên wî yê di warê edebiyata kurdî ya klasîk, dîroka zimanê kurdî û rêzimana kurdî de, îro jî hîmên cîhana akademîk a kurdî ne.

Kadrî Yildirim ne tenê di çarçoveya zanistî de ma; Her wiha berhemên ku li ser ziman û jiyana rojane ya gel hiştiye. Xebatên ferhengê dewlemendiya termînolojîk a kurdî derxistiye holê û bi sazîbûna zimên re bûye alîkar.

Kadrî Yildirimê ku bi zanîna û pênuşa xwe doza netewa xwe parast, tevî siya siyaset û zilmê jî

xwendina xwe ya zanistî domand, li hember astengiyên li pêşiya kurdî berxwedaneke akademîk nîşan da û her tim ji xwendekarên xwe re dida zanîna ku ziman meseleya nasnameyê ye.

Her wiha mamosteyê me Kadrî Yildirim dê sibê saet di 11.00'an de li Goristana Yenîkoya Amedê ji aliyê malbat û hezkiriyên xwe ve bê bibîranîn. Em ê jî li wir bin.

Bi vî minasebetê em mîmarê pîronîk ê Ziman û Wêjeya Kurdî Kadrî Yildirim di 4emîn salvegera wefata wî de bi hezkirin û minetdarî bi bîr tînin û bi berpirsariya parastina mîrateya mezin ku li pey xwe hiştiye, li ber bîranîna wî serê xwe ditewînin.

Şaredarê Kolnê: Ez ji bo hemû gelê Kurd serxwebûnê dixwazim

Şaredarê Kolnê Ralph Elster sala nû ya gelê Kurd pîroz kir û ji bo "tevahiya gelê Kurd serxwebûn û azadî" xwest. Li bajarê Kolnê yê Almanyayê bi dehan hezar kes li hev civiyan û wan Newroz pîroz kir.

Bi dehan hezar kes ji bo Newrozê li Kolnê civiyan îro li bajarê Kolnê yê Almanyayê bi dehan hezar kes beşdarî pîrozbahiyên Newrozê bûn.

Li qada pîrozbahiyên alayên Kurdistanê û alayên nûnerên siyasî yê herêmên cuda yê Kurdistanê hatin livandin.

Kurdên ku bi cil û bergên neteweyî yê Kurdan tevî pîrozbahiyên bûn, Sala Nû ya Kurdistanê ya 2725an bi coş pêşwazî kir.

Şaredarê Kolnê Ralph Elster, di axaftina xwe ya di dema pîrozbahiyên de da zanîna ku Newroz ne tenê cejnek e, di heman demê de mîraseke çandî ye jî û li pey çû:

"Ez bi wesîleya Cejna Newrozê û sala nû ya Kurdî silavên herî germ ên Meclisa Şaredariya Kolnê pêşkêş dikim.

Civandina bi hezaran kesan li vir, li Almanyayê ji bo pîrozkirina vî cejna kevînarê kîfxweşiyê mezin e."

"Ez ji bo tevahiya gelê Kurd serxwebûn û azadiyê dixwazim"

Elster di axaftina xwe de got, "Ez ji bo hemû gelan aştî, ji bo tevahiya gelê Kurd azadî û serxwebûnê dixwazim.

Em wekî bajarê Kolnê ji we û malbatên we re saleke bextewar, saxlem û bi aştî dixwazim."

Pêwendiya di navbera Newroz û Paskalyayê de Şaredar her wiha destnîşan kir ku Newroz û cejnên

biharê yê çandên din dişibin hev û bal kişand ser pêwendiyên Newrozê bi Cejna Paskalyayê re ya ku di cîhana Xiristîyan de tê pîrozkirin.

Ralph Elster wiha pê de çû, "Kevneşopiya ku em îro wekî Agirê Paskalyayê nas dikin, di rastiyê de ji agirên mezin tê ku gelê Alman 2500 sal berê ji bo pîrozkirina hatina biharê pê dixistin."

"Newroz ji bo Kurdan sembola yekîtiyê û berxwedanê ye"

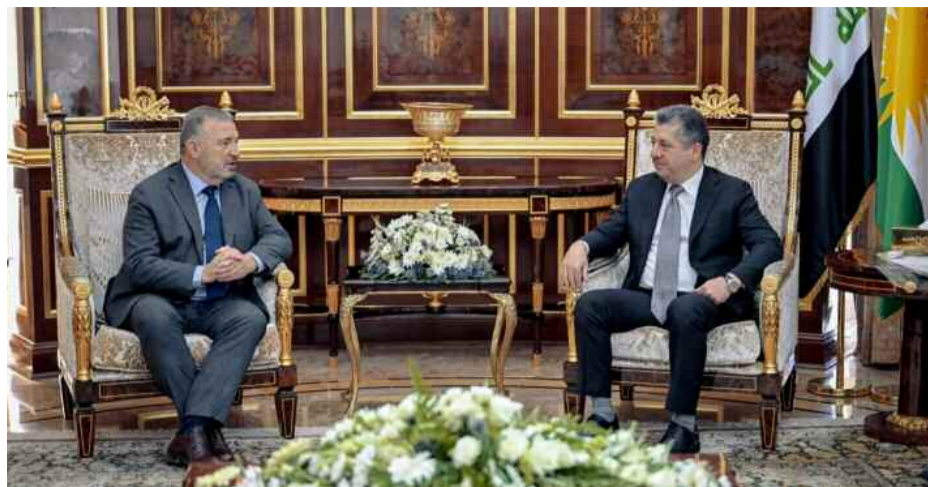
Elster anî zimên ku Newroz ji bo gelê Kurd ne tenê cejnek e, di heman demê de sembola têkoşîna azadiyê ye jî û got:

"Agirê Newrozê, sembola berxwedana li dijî dagirkeran e.

Nîşaneyê yekîtiyê û hevgirtina civakî ya Kurdan e. Sembola wê yekê ye ku neteweya Kurd dikare bi awayekî demokratîk li hev kom bibe û çarenivîsa xwe diyar bike."

Pîrozbahiyê bi pêşkêşiyên cuda yê muzîk û reqsê heta saetên dereng ên şevê bi coş berdewam kir.

Serokê Hikûmetê pêşwaziya şandekê Banka Cîhanî kir

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî inê de tekezî li ser pêşxistina pêşwaziya şandekê Banka Cîhanî kir û di wê hevdi-

hat kirin.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 23.03.2025, pêşwazî li şandekê Banka Cîhanî bi serokatiya Rêvebirê Herêma Rojhilata Navîn Jean-Christophe Carret kir.

Li gorî daxuyaniya Hikûmeta Herêma Kurdistanê, di civînê de tekezî li ser pêşxistina hevkarî û hevahengiya di navbera Herêma Kurdistanê û Iraqê li gel Banka Cîhanî de hat kirin, ji bo pêşxistina aborî û proseya çaksaziyê, bi arasteya baştirkirina xizmetguzariyên giştî.

Nûnerê NYê yê Sûriyê: Me di hevdîtinên Şam û HSDê de pêşketinek dît

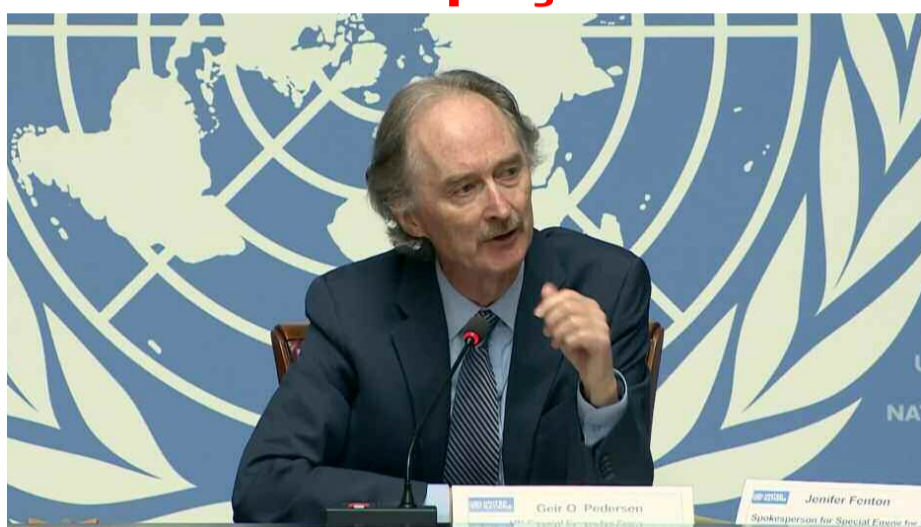
Nûnerê Neteweyên Yekbûyî (NY) yê Sûriyê Geir Pedersen dibêje, êrişên çekdarî yên vî dawiyê li peravên Sûriyê gelek sivîl bûne qurbanî. Herwiha tekez kir ku divê bawerî di navbera pêkhatiyên Sûriyê de bê vegeandin.

Encûmena Asayîşa Navnetewî duh Sêşemê 25ê Adarê li ser rewşa Sûriyê û bi taybet bûyerên vî dawiyê yên li peravên wî welatî civiya.

Pedersen got, bûyerên li peravên Sûriyê nîgeraniyên li ser paşeroja wî welatî zêde kirine. Herwiha got, li peravên Sûriyê êrişên çekdarî çêbûne û gelek kes hatine kuştin û ev yek jî bûye pirsgerêkeke ewlehiyê li vî welatî.

Nûnerê Neteweyên Yekbûyî ji bo Sûriyê û Encûmena Asayîşa Navnetewî komkujiyên li peravên Sûriyê şermezar kirin û Pedersen got: "Ji bo eşkerekirina berpirsyarên rastî yên komkujiya li dijî sivîlan, lêkolînên zêdetir hewce ne.

Pedersen behsa rêkeftina di

navbera Serokê Qonaxa Veguhêz a Sûriyê û Ehmed Şera û Fermanarê Giştî yê HSDê Mezlûm Ebdî de kir û diyar kir, Şera û Ebdî rêkeftinek ji 8 xalî îmze kirin û divê rêkeftina di navbera wan de berî bidawîbûna salê were cîbicîkirin.

Herwiha got: "Me di hevdîtinên Şam û HSDê de pêşketinek dît û em ji nêzîkbûna di navbera wan de kêfxweş in. Em ê piştgiya pêvajoya aştiyê ya li welêt bidomînin."

Serokatiya Sûriyê roja 10ê

Adara 2025an belav kir, Serokê Qonaxa Veguhêz a Sûriyê Ehmed Şera û Fermanarê Giştî yê Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) Mezlûm Ebdî rêkeftinek ji 8 xalan pêk tê îmze kirin. Tê de tekezî li ser yekperçeyîya xaka Sûriyê, tevlibûna hêzên HSDê di nava saziyên dewletê de û agirbestê hat kirin.

Derbarê êrişên grûpên çekdar li herêmên Bendava Tîşrînê û Pira Qereqozaq jî Pedersen got: Şerê li bakurê rojhilatê Sûriyê hîn bi dawî nebûye.

Mezlûm Ebdî li ser peymanê bi heyeta Şamê re civiya

Fermanarê Giştî yê Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) Mezlûm Ebdî, îro bi komîteya ku ji aliyê Serokkomarê Sûriyê Ehmed Şera ve hatiye avakirin re civiya. Navenda Ragihandinê ya Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) derbarê civînê daxuyaniyek belav kir. Li gorî daxuyaniya HSDyê, di civîna ku li bajarê Hisçayê (Hesekê) ya Rojavayê Kurdistanê de pêk hat de, Fermandera Giştî ya Yekîneyên Parastina Jinê (YPJ) Rohilat Efrîn, Serokê şandeya hikûmeta Sûriyê Husên Selamê û rayedarên din ên her du

aliyan beşdar bûn.

Di civînê de her du aliyan mekanîzmaya xebata komîteyan gotûbêj kir û plan kir ku di destpêka meha Nîsanê de dest bi xebatên hevbeş bikin.

Her wiha di hevdîtinê de danezana destûrî, girîngiya ku ti pêkhatiyên Sûriyeyê neyên paşguhkirin û pêwîstiya beşdariya hemû aliyan di pêvajoya avakirina paşeroja Sûriyeyê de hatin gotûbêjkirin.

Beşdaran tekezî li ser wê yekê kirin ku pêwîst e agirbest li tevahiya xaka Sûriyê were misogerkirin.

Peymana HSD-Şamê ya ku 10ê Adara 2025an hat îmzekirin, mafê beşdariya siyasî ya li ser bingeha liyaqetê ya hemû Sûriyeyîyan garantî dike û qebûl dike ku civaka Kurd hêmaneke bingehîn a dewleta Sûriyeyê ye. Peyman her wiha tevîkirina saziyên sivîl û leşkerî yên di bin kontrola Rêvebiriya Xweser a Rojavayê Kurdistanê de ji bo dewleta Sûriyeyê, birêvebiriya deriyên sînorî, balafirgeh û çavkaniyên enerjîyê dihewîne. Rêvebiriya Xweser di daxuyaniya xwe ya 12ê Adarê de ragihandibû ku ev peyman di pêvajoya krîtik a ku Sûriyê tê re derbas dibe de xaleke dîrokî ye.

Li ser vexwandina Serokê Hikûmetê hejmarek zêde ya Balyoz û Nûnerên welatan ji bo beşdariya merasîma Newrozê geheştin Hewlêrê

Li ser vexwandina Serokê Hikûmetê hejmarek zêde ya Balyoz û Nûnerên welatan ji

Bexdayê geheştin Hewlêrê û îro beşdarî li merasîma Newrozê û sersala kurdî dikin.

Fermangeha Peywendiyên derve ragehand: Li ser vexwandina Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, ji bo beşdarbûna li merasîma Newroz û sersala kurdî, îro 20.03.2025ê hejmarekî zêde ya Balyoz û Nûnerên dîplomatîk ên welatan li Bexdayê li gel Wezîrê Derve yê Iraqê Dr. Fuad Husên geheştin Hewlêrê a paytext û li balefirgeha navnetewî ya Hewlêrê ji aliyê Berpirsê Fermangeha Peywendiyên Derve Sefîn Muhsîn Dizeyî û Cîgirê Berpirsê Fermangeha Peywendiyên Derve Daban Şedele ve pêşwazî li wan hat kirin.

Sefîn Dizeyî bi navê Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê xêrhatina mêvanan kir û got, beşdariya ve li gel gelê Kurdistanê di merasîm û pîrozbahiyên Newroz û sersala kurdî de cîhê pêzanîne ye û hêvîdarin demekî xwe li Herêma Kurdistanê derbas bikin.

Çalakvanê torên civakî ecêbmana xwe ji bo serkeftina pîrozbahiyê Newrozê ya Kolnê ya bê pirsgerêk nîşan didin

Yek ji wan kesên li tora civakî ya Tik Tokê de çalak û bi erebiyekî Sûrî diaxive, ecêbman û

şaşbazîya xwe ya derbarê pîrozbahiyên Newroza Kolnê ku bi dehan hezar kes li hemû welatên Ewropayê beşdarbûn nîşan dide, ku bê pirsgerêk derbas bûye û wê yekê di çapemeniya Almanayê de jî deng veda.

Berî wê saziya çapemeniya WDR ku çavkaniyekî serekî ya nûçeyên navçeyî û netewî ya Almanayê ye amaje bi wê yekê kir ku rêjeya beşdarbûnê gelek zêde bû, ku di hate pêşbînî kirin 10 hezar kesan zêdetir beşdarî wê çalakiyê nebe. Lê ew girseya zêde bû sedem polîs piştî nîvro beşek ji navçeya çalakiyê dabixin, lê pîrozbahî her bi aramî birêve çû û ti bînpêkirinek çênebû. Amadebûyên çalakiyê ala Kurdistanê bilind kirin û pîrozbahî pêkanîn û dîlan û govend gerandin.

Vê derbarê de çalakvanekî tora civakî yê bi navê Mehmûd ecêbmana xwe ya ji ber pîrozbahiyên Newroza Kolnê ku zêdetirî 70 hezar kesan beşdar bûne nîşan dide û dibêje: "Pîrozbahî li ser çem hate kirin, rojnameyekî Almanya belav kir ku 70 hezar kes beşdar bûne û bê ku ti bînpêkirinek û destdirêjiyek li ser jinan pêkbê, yan jî dizî çênebûn û qerebalixî tine bû." Mehmûd ku erebe û erebiya Sûrî diaxive û li tora civakî ya Tik Tokê de çalake û xwedî şopdar û bînerên zêdeye dibêje: "Mixabin, li gel ez rêzdigrim, dema em pîrozbahiyên dikin, çar pênc kes ji bo me kom dibin bo aheng û pîrozbahiyê dibe şerê kêran. Lê kurd bi vî hejmara zêde jî pîrozbahiyê dikin û ti pirsgerêkek çênabe. Almanya bixwe jî ecêb ma."

Peyamên biratiya Kurdan mohra xwe li Newroza Diyarbekirê da!

Ahenga herî mezin a Cejna Newrozê ya li Bakurê Kurdistanê 21ê Adarê bi beşdariya

sed hezaran kesan li Diyarbekirê bi coşeke mezin hate pîrozkirin.

Cara yekem di ahenga Newroza Amedê de, şandên Herêma Kurdistanê ji hemû aliyên siyasî beşdarî kirin û peyamên biratiyê û piştewaniya proseya aştiyê ya ku ev demeke hatiye destpêkirin dan.

Peyama Serok Barzanî hate xwendin

Cara yekem di Newroza Diyarbekirê de,

peyama Serok Mesûd Barzanî hate xwendin ku ji ber rola wî ya di pêvajoyên

dîyalogê de, bandoreke mezin li ser girseya beşdarên Newrozê û hemû aliyên siyasî yên Kurd kir.

Hêjayî bibîrxistinê ye îsal ji salên borî zêdetir Alayên Kurdistanê li qada Newrozê

hatin hilgirtin û piraniya peyamên cejnê jî li ser aşî û biratiya Kurdan bûn.

Ji bilî deh hezaran xelkê Diyarbekirê, ji bajarê derdorê û heta ji welatên derve jî beşdariyeke xurt bo Newroza Diyarbekirê hebû û heta dawiya ahengê jî bi dîlan û govendan cejn hate pîrozkirin.

Herwiha şandên Yekîtiya Niştîmaniya Kurdistanê (YNK) û Goranê jî di ahenga Newrozê de beşdar bûn û peyamên pişt-giriyê dan xelkê Bakurê Kurdistanê.

Peyama Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî di peyama xwe de piştewaniyeke xurt da pêvajoya aşî û çareseriyê pirsê Kurd li Bakurê Kurdistanê û got: "Di vê rojê û cejna pîrozê de, ji dil û can we hemûyan silav dikim. Hêvîdar im Newroza îsal bibe Newroza aşî û aramiyê. Cejn û sersala we pîrozê û bi xêr be, hûn her hebin."

Mesrûr Barzanî: Îradeya bihêz a gelê Kurdistanê dihêle em bi geşbînî li pêşerojê binêrin

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, bi boneya Cejna Newrozê û Sersala Nû ya Kurdî ya 2725an, peyamek belav kir û tê de got: "Ez germtirîn pîrozbahiyê li seranserê Kurdistanîyan dikim, bi taybetî Pêşmergeyên qehreman û hêzên Asayîşa Navxweyî û kesûkarên şehîdan ên serbilind û enfalkiriyên dikim."

Di peyama xwe de Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî de hatiye gotin: "Ez spasî gelê xweragir û welatparêzê Kurdistanê dikim, ku îradeya bihêz a gelê Kurdistanê, dihêle em bi geşbînî li pêşerojê baştir binêrin û em hêvîdar in di pêşerojê nêz de, em bikaribin

hikûmeteke nû ya bihêz û yekgirtî pêk bînin.

Herwiha got: "Hêvîdar in bi awayekî baştir û hêjatir, berde-wamî bidin karnameya xwe ya çaksaziyê û zêdetir xizmeta

hemû welatîyên Herêma Kurdistanê bikin, welatê xwe ber bi qon-axeke pêşketîtir û geştir ve bibin."

Mesrûr Barzanî got: "Newroza we pîroz be. Xwedayê mezin Kurdistanê û Kurdistanîyan biparêze."

ANAKÖK TEPE ARYAN KURDLER

Bu köke bağlı, Zazalar, Kurmançlar, Êzîdîler, Soran, Goran ve diğer lehceler arasındaki çeşitli bilimsel çalışmalar ve Genetik analizler neticesinde tesbit edilen hususlar ;

Y-DNA mitokondriyal DNA

(baba soy hattı ve Anne soy hattı topluluklar arasında önemli örtüşmeler mevcuttur.

bkz.

1. Y-DNA (Baba Soy Hattı) Benzerlikleri:

R1a, R1b ve J2 haplogrupları bu topluluklarda en yaygın haplogruplardır.

R1a haplogrubu Hint-Avrupa dillerini konuşan topluluklarda yaygındır.

R1b haplogrubu Avrupa ve Anadolu'da Kürtler arasında önemli oranlarda mevcuttur.

J2 haplogrubu Mezopotamya, Anadolu ve Aryenî bölgelerde yüksek oranlarda bulunur .

eski tarımcı topluluklarla ilişkilidir.

Genetik çalışmalar, Kürtler ve onların alt grupları Kurmanç, Zaza, Êzîdî,

Soran, Goran ve diğer lehcelerde

bu haplogrupları ortak bir şekilde taşıdığını doğrulanmaktadır.

2. Mitokondriyal DNA (Anne Soy Hattı) Benzerlikleri :

DNA çalışmaları, bu topluluklarda

H, HV, U, K, T ve J gibi yaygın haplogrupların görüldüğünü göstermektedir.

Bu haplogruplar, Orta Doğu kökenli Mezopotamyalı Kürtlerin yerli ve tarihsel olarak aynı bölgelerde yaşayan topluluklarla yakın genetik ilişkileri desteklemektedir.

Êzîdîler üzerinde yapılan mitokondriyal DNA çalışmaları,

onların aynı Kürt gruplarıyla önemli genetik benzerlikler taşıdığını, ancak topluluk yapıları nedeniyle belirli alt haplogruplarda farklılaşma gösterdiklerini ortaya koymuştur.

3. Autosomal DNA Verileri (Genetik Karışımın Genel Görünümü):

Kürtler, Zazalar ve Êzîdîler arasında yapılan autosomal DNA çalışmaları, bu grupların büyük ölçüde ortak bir genetik havuza sahip olduğunu göstermektedir.

Bu gruplar, özellikle Aryan Platosu, Mezopotamya ve Kafkasya genetik mirasına sahiptir.

Yapılan PCA analizleri (Principal Component Analysis), bu grupların genetik olarak birbirine oldukça yakın olduğunu göstermiştir. !

4. Bilimsel Çalışmalar ve Kaynaklar:

Bazı genetik araştırmalar şu sonuçlara ulaşmıştır:

(2012): Kürtler arasındaki genetik çeşitliliğin düşük olduğu ve Zazalar, Kurmançlar ile büyük oranda örtüştüğünü göstermiştir.

Lazaridis et al. (2016):

Kürtlerin, Neolitik Anadolu çiftçileri, Kafkas avcı-toplayıcıları ve Aryan Platosu topluluklarıyla genetik olarak yakın olduğunu ortaya koymuştur.

Nasidze et al. (2005):

Kürtler Zazalar Ezidiler ve diğerleri arasında Y-DNA açısından büyük benzerlikler olduğunu göstermiştir.

Behar et al. (2010):

Êzîdîlerin genetik olarak Kürtlere

çok yakın olduğunu, ancak tarihsel izolasyon nedeniyle küçük farklılıklar taşıdıklarını belirtmiştir.

Sonuç:

Zazalar, Kurmançlar Êzîdîler ve diğer lehceler arasında genetik açıdan büyük benzerlikler olduğunu ve

ortak bir atadan geldiklerini güçlü

şekilde desteklemektedir.

Tarihsel süreçte genetik miras açısından bu topluluklar arasında önemli bir bütünlük bulunmaktadır.

i.Ates

Serokê Hikûmetê li Komelgeha Geştiyarî ya Korekê bi hatina cejna Newrozê mêvandariya hejmarek ji dîplomatên kir

Îro 21.03.2025, Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, li Komelgeha Geştiyarî ya Korekê, li sînore Rêveberiya Serbixwe ya Soranê, mêvandariya hejmarek ji dîplomatên kir.

Serokê Hikûmetê Mesrûr Barzanî li Rêveberiya Xwarser a Soranê bi boneya cejna Newrozê, mêvandariya hejmarek ji dîplomatên kir ku cigirê Serokwezîr Fuad Husên û Wezîrê Derve yê Iraqê û hejmarek ji Balyoz û Konsulên giştî û diplomat û nûner û şandeyên welatan li Iraqê û Herêma Kurdistan amade bûn.

Amerîka: Divê Heşdî Şebî girêdayî Iraqê be ne Îranê

Wezareta Karên Derve ya Amerîkayê derbarê Heşdî Şebî got, "Divê girêdayî Iraqê bin ne Îranê."

Wezareta Karên Derve ya Amerîkayê, di çarçoveya yasaya Heşdî Şebî ya ku li Iraqê di rojevê de ye, bangî hikûmeta Iraqê kir û tekez kir ku divê hemû hêzên ewlehiyê yên li wî welatî, ne girêdayî Îranê lê girêdayî Fermandarê Giştî yê Hêzên Çekdar ên Iraqê bin.

Berdeвка Wezareta Karên Derve ya Amerîkayê Tammy Bruceyê îro ji Berpîrsê Ofîsa Washingtonê ya Rûdawê Diyar Kurde got, "Ji bo xurtkirina serweriya Iraqê, divê hikûmeta Iraqê piştrast be ku li ser hemû hêzên ewlehiyê yên di nav sînorên xwe de, xwedî ferman û kontrolê ye."

Tammy Bruceyê tekez kir ku divê ev hêz ne girêdayî Îranê bin lê divê bi awayekî destûrî girêdayî Serokwezîrê Iraqê bin ku Fermandarê Giştî yê Hêzên Çekdar ên Iraqê ye. Berdeвка Amerîkayê diyar kir ku hinek kom di nava Heşdî Şebî de girêdayî Îranê ne û di nav wan de komên ku wekî "terorîst" hatine pênasekirin jî hene û anî zimên ku ew ji ber beşdariya wan a di çalakîyên tundî û bêstiqariyê yên li Iraqê de bi fikar in.

Tammy Bruceyê di daxuyaniya xwe de got, "Em berdeвам ji hikûmeta Iraqê dixwazin ku kontrolê li ser van koman bike û dema ku qanûnên Iraqê binpê dikin divê hesab ji wan were xwestin.

Di vê mijarê de helwesta Washingtonê zelal e."

Bruceyê her wiha ragihand ku ji bo Serokê Amerîkayê Donald Trump ewlehiya personelên Amerîkayê mijara herî girîng e û diyar kir ku Amerîka dê ji avêtina gavên pêwîst ên ji bo parastina berjewendiyên xwe dudilî nebe.

Pêşniyaziya yasaya nû li parlamentoya Iraqê

Parlamentoya Iraqê, îro xwendina yekem a pêşniyaziya yasaya nû ya derbarê Heşdî Şebî pêk anî.

Navê nû yê pêşniyaziyê wekî "Yasaya Dezgeha Heşdî Şebî" hat diyarkirin.

Berîya vê, pêşniyaziyeke yasaya bi heman nawerokê bi navê "Yasaya Xizmet û Teqawîdbûna Mucahidên Heşdî Şebî" hatibû rojevê lê berîya ku were dengdayîne hatibû paşvekişandin.

Di pêşniyaziya nû de, bi eşkereyî tê gotin ku Heşdî Şebî beşek ji Hêzên Çekdar ên Iraqê ye û tê pêşbînîkirin ku dê beşdarbûna personelên wê di partiyeke yan jî çalakîyên siyasî de bê qedexekirin.

Her wiha, pêdivî ye ku karûbarên darayî yên Dezgeha Heşdî Şebî ji aliyê Dîwana Çavdêriya Darayî ya Iraqê ve bê çavdêrîkirin.

Pêşniyaziya yasayê 25ê Sibata 2025an ji aliyê Encumena Wezîran a Iraqê ve hatibû pejirandin û piştî paşvekişandina pêşniyaziya berê ketibû rojevê.

Hîn jî ne diyar e ku di dawiyê de pêşniyazî dê çawa bê şekildan û dê li parlamentoyê çawa were pejirandin.

Viyan Sebrî: Mesrûr Barzanî bi komkirina dîplomatên û şandeyên biyanî, çavê cîhanê xiste ser Cejna Newrozê

Serokê Fraksiyona PDKê li Parlamentoya Iraqê behsa hatina wan hemû

şandeyên biyanî û dîplomatên kir dike ku li ser vexwandina Serokwezîrê Kurdistanê beşdarî Newrozê bûne. Roja 20ê Adar a 2025ê bi boneya Cejna Newrozê û sersala nû ya 2725ê ya kurdî, bi amadebûna Serok Barzanî û Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî û bi beşdariya hejmarek zêde ya balyoz û konsul û dîplomatên welatan, li Akrê ya paytexta Newrozê ahengekî taybet birêve çû ku bû cîhê baldariya hemû cîhanê.

Vê derbarê de Seroka Fraksiyona PDKê li Parlamentoya Iraqê Dr. Viyan Sebrî ji BasNewsê re ragehand; "Bi hatina wan hemû şandeyên dîplomatên û nûnerîyên welatan bo Kurdistanê, nîşaneyê guhertinê mezine li siyaseta Herêma Kurdistanê, ber bi piştewaniya navnetewî ya pîrsa kurd. Bi taybet di vê demê de hewldanên Serok Barzanî yên ji bo piştewaniya proseya aştiyê li Tirkiyê gelek girîng û li Başûrê Kurdistanê jî naha hewla pêkanîna hikûmetê di qonaxekî baş de ye û piştewaniya civaka navnetewî û Amerîkayê jî ji bo vê pîrsê gelek ronî ye."

Herwaha diyar kir: "Hatina wan hemû şandeyên dîplomatên nîşaneyê wê yekê ne ku Kurdistan dergûşa pêkvejiyan û ragirtina siyaseta hevsereng li mîlmilaneya navçeyê ye û bi taybet hewldanên Serokwezîrê Kurdistanê, ji bo wê yekê ye ku Kurdistan di vê qonaxa girîng de ber bi îdare û vejandina berdeвам pêngav bavêje û vê yekê bala cîhanê jî rakêşaye."

Şeybanî û Husên rewşa ewlehiya herêmê gotûbêj kir

Wezîrê Karên Derve yê Iraqê Fuad Husên û Wezîrê Karên Derve Sûriyeyê Eshed Şeybanî rewşa ewlehiya herêmê gotûbêj kir.

Fuad Husên diyar kir ku ew girîngiyê didin ewlehî û aramiya Sûriyeyê û ji bo hikûmeta nû ya ku tê payîn li Sûriyeyê were avakirin serkeftinê dixwazin.

Eshed Şeybanî serdana Bexdaya paytexta Iraqê kir û bi hemtaye xwe Fuad Husên re civiya.

Piştî civînê her du wezîran di konferanseke çapemeniyê ya hevbeş axivîn.

Fuad Husên got: "Ewlehî û aramiya Sûriyeyê ji bo me girîng e û tê wateya ewlehî û aramiya Iraqê."

Wezîrê Karên Derve yê

Iraqê her wiha anî zimên ku ew dixwazin pêwendiyên aborî di navbera her du welatan de jî xurt bikin.

Husên da zanîn ku Iraqê û Sûriyê ji rejîmên totalîter zerer dîtine û xelkê Sûriyeyê têkoşîneke dirêj daye da ku ji rejîma Beşar Esed xilas bibe.

Navenda hevkarîyê ya operasyonan

Wezîrê Karên Derve yê Iraqê bal kişand li ser wê yekê ku DAIŞ ji bo her du welatan gef e û anî ziman ku ew dixwazin bi Sûriyeyê re navendeke hevkarîyê ya operasyonan ava bikin da ku têkoşîna dijî terorê û mijarên ewlehiyê yên din gotûbêj bikin.

Fuad Husên behsa girîngiya pêwendiyên her du aliyên kir û got:

"Destûra Iraqê midaxelekirina karûbarên navxweyî yên welatên din qedexe dike. Her wiha em girîngiyê didin pêwendiyên navneteweyî û cîrantiya baş.

Em li ser kiryarên dijî Elewîyan li Sûriyeyê jî axivîn û me nîgeraniyên xwe anî zimên.

Em dixwazin ku hemû alî di rêveberiya siyasî ya Sûriyeyê de cih bigirin û em ji rêveberiya nû ya ku dê were avakirin re serkeftinê dixwazin."

Fuad Huseyn da zanîn ku ew ji lihevkerina di navbera rêveberiya Şamê û Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) de jî kêfxweş in.

"Em dixwazin hevkarîya me zêdetir bibe"

Eshed Şeybanî jî bal kişand ser pêwendiyên dîrokî yên di navbera her du welatan de û got: "Em dixwazin hevkarîyên di navbera her du welatan di bin serokatiya serokkomarê me Ehmed Şar de xurttir bikin.

Em ji bo têkoşîna hevpar bi Iraqê re li dijî rêxistina terorîst a DAIŞê amade ne.

Divê em bi awayekî tund li hemberî têkoşîna hêzên derve bisekinin.

Ewlehiya Iraqê tê wateya ewlehiya Sûriyeyê.

Em hêvî dikin ku bi serdanê bihêzkirina hevkarîyên aborî çêbibe û vekirina sînorê di navbera her du welatan de dê hevkarîya me xurttir bike."

День памяти легендарного Мустафы Барзани

1 марта 1979 года перестало биться сердце выдающегося деятеля курдского освободительного движения Моллы Мустафы Барзани.

Детство и юность

Барзани родился 14 марта 1903 года в поселке Барзан, в семье лидера одноименного племени, шейха Мухаммеда. Отец вскоре после рождения сына умер, и Мустафу воспитывали его братья, шейх Абдель-Салам, а после ареста последнего турками (1914) и казни — шейх Ахмед Барзани. Сам Барзани рассказывал, что его первым детским воспоминанием является арест его семьи турками (после очередного восстания) и заключение его с матерью в тюрьму. "Я открыл глаза, чтобы увидеть себя пленником," — говорил он.

Барзани получил традиционное религиозное образование в медресе в Барзане и Сулеймании, где считался лучшим учеником; за познания в богословии он стал известен под уважительным прозвищем "Молла Мустафа". Он находился под большим влиянием личности своего старшего брата шейха Ахмеда, который, по его признанию, заменил ему отца.

В боевых действиях Барзани принимал участие, начиная с 1919 года, то есть с 16-летнего возраста, когда он был послан братом во главе отряда против англичан для поддержки Махмуда Барзанджи. Вскоре он участвовал в экспедиции, имевшей целью спасение нескольких армянских семейств от турецкой резни. Во время барзанского восстания 1931—1932 годов Барзани впервые отличился как полководец, разгромив в долине Важи иракскую колонну (два батальона, усиленные тремя кавалерийскими и полицейскими ротами и артиллерийской батареей). После подавления восстания он эмигрировал в Турцию, затем сдался на амнистию, но, вопреки обещаниям, был сослан вместе с шейхом Ахмедом и всей семьей на юг Ирака, затем в Сулейманию. При этом была предпринята первая попытка убить его (губернатор Мосула пытался отравить его с помощью кофе).

Восстание 1943—1945 гг. и Мехабадская республика

В 1943 году Барзани с помощью националистической организации "Хива" ("Надежда") бежал из Сулеймании в Иран, собрал там отряд, вторгся в Барзан и поднял новое восстание, разоружив все полицейские посты в области. Под давлением англичан иракское правительство заключило с ним перемирие, пообещав автономию для Барзана. В августе 1945 года боевые действия были возобновлены при помощи английских танков и авиации, и Барзани, после первых успехов, был вынужден покинуть Барзан. Вместе со всем племенем (10 тыс. человек, из них 2 тыс. вооруженных мужчин) Барзани ушел в советскую зону оккупации в Иране, где вскоре была провозглашена Мехабадская Республика; Барзани был назначен главнокомандующим ее силами и получил звание генерала. 16 августа 1946 года Барзани был заочно избран председателем новообразованной Демократической Партии Курдистана.

Поход в СССР

После падения Мехабадской республики в декабре 1946 года Барзани и барзанцы оказались в сложном положении. В результате весной было принято решение: племена возвращаются в Ирак, тогда как сам Барзани с добровольцами делает попытку прорваться в СССР. Собрав отряд из 500 человек, Барзани выступил из Барзана через территорию Турции и Ирана и, разбив при Маку иранские войска, вышел к реке Аракс и 17—18 июня 1947 года в районе Нахичевани, Азербайджана, вступил в СССР.

По воспоминаниям П. Судоплатова, "прорвавшиеся через границу боевые отряды Барзани насчитывали до двух тысяч бойцов, с ними находилось столько же членов их семей". В СССР барзанцам некоторое время давали военное обучение в Азербайджане, но затем их сослали в Узбекистан. П. Судоплатов вспоминал, что "Советские власти сначала интернировали курдов и поместили в лагерь, а в 1947 году Абакумов приказал мне провести переговоры с Барзани и предложить ему и прибывшим с ним людям политическое убежище с последующим временным расселением в сельских районах Узбекистана поблизости от Ташкента. Советская сторона согласилась, чтобы Барзани и часть его офицеров прошли спецобучение в наших военных училищах и академии. Я также заверил его, что расселение в Средней Азии будет временным, пока не созреют условия для их возвращения в Курдистан."

Во главе Сентябрьского восстания

После Иракской революции 14 июля 1958 года Барзани вернулся в Ирак (6 октября), где его встретили как общенационального героя. Ему тотчас был выделен один из лучших особняков Багдада. Первоначально отношения Барзани и возглавляемой им ДПК с лидером Ирака Абдель-Керимом Касемом складывались наилучшим образом. Но отказ Касема предоставить автономию Курдистану и его поворот в сторону арабского шовинизма вызывает напряженность, приведшую к силовой попытке подавить курдское движение (сентябрь 1961 года). Эта попытка, в свою очередь, положила начало так называемому "Сентябрьскому восстанию", охватившему весь Курдистан.

Барзани, хотя и не был инициатором восстания (считая его несвоевременным и неподготовленным), активно готовился к возможному столкновению, закупал (на предоставленные СССР средства) оружие и т. д. Восстание застало его в Барзане, где он жил с начала года (после фактического разрыва с Касемом и отъезда из Багдада). Выступив из

Барзана с 640 бойцами — в основном старыми соратниками по походу в СССР — он быстро увеличил свою армию, одержал ряд побед над правительственными войсками и овладел горной частью Курдистана, создав фактически независимое государство и затем сформировал его правящие органы. Барзани опирался прежде всего на племена и племенную элиту, с которой был тесно связан в бытовом и психологическом отношении. Это вызвало напряжение между ним и лево-ориентированными интеллектуалами ДПК (во главе с первым секретарем Ибрагимом Ахмедом), которые считали его "отсталым феодалом" и пытались оттеснить от руководства движением. Весной 1964 года между Барзани и Политбюро произошел открытый конфликт, закончившийся полной победой Барзани и бегством Политбюро и его сторонников в

Иран. С этого момента Барзани приобрел положение абсолютного лидера ДПК, уже никем никогда не оспаривавшееся.

Основные требования Барзани к Багдаду сводились к предоставлению Курдистану широкой автономии и прекращению дискриминации курдов при назначении на государственные должности и распределении бюджетных средств. Будучи реалистом, целью создания независимого Курдистана он не выдвигал; он отдавал себе отчет, что такая акция противоречит интересам как всех ближневосточных, так и великих держав, а потому заранее обречена на неудачу и способна только погубить курдское движение. Впрочем, в минуты особого подъема или раздражения против Багдада у него вырывались слова о провозглашении независимости. Барзани стремился ладить с властями Турции, Сирии и Ирана (стран, разделивших Курдистан) и подчеркивал, что курды в каждой стране должны решать свои проблемы самостоятельно. С другой стороны во всех странах, где проживали курды (включая Ливан), были созданы свои "Демократические партии Курдистана", ставившие целью помощь барзанистскому движению; согласно их идеологии, Иракский Курдистан — центр курдского движения, и успех курдов во всех частях "Большого Курдистана" неразрывно связан с успехом или неудачей Барзани в Ираке.

В смысле международной политики Барзани пытался не связывать курдское движение с каким-то одним блоком, а обеспечить ему максимально широкую поддержку: продолжая получать помощь из Москвы, он обеспечил себе поддержку Ирана и Израиля, благожелательное отношение Египта, в меньшей степени Сирии; сильны были позиции курдов и во Франции. Особенно упорно и настойчиво стремился Барзани заручиться поддержкой США; но это удалось ему только в 1972 году, когда Ирак тесно сблизился с СССР. В интервью западным журналистам он настойчиво подчеркивал, что он — не коммунист, и определял себя как "нейтрала" (то есть сторонника "позитивного нейтралитета" — того, что впоследствии стали называть "неприсоединением").

Договор 11 марта 1970 года между Барзани и Саддамом Хусейном, признавший право курдов на автономию, был вершиной политических успехов Барзани. Однако вскоре отношения между Барзани и Багдадом вновь стали портиться. В "мирный" период он пережил целый ряд покушений, организованных спецслужбой "Мухабаррат": в ночь на 7 декабря в Багдаде была обстреляна машина его сына Идриса; 29 сентября 1971 года в его резиденцию в Хаджи-Омране была заслана делегация арабских шейхов, снабженных взрывчаткой (погибло двое охранников; сам Барзани отделался царапиной). В июле 1972 года к Барзани был подослан новый убийца (сирийский курд Ибрагим Габари), впрочем с самого начала перевербованный курдской спецслужбой "Парастин", которая и предьявила его журналистам.

Изданного баасистами Закона об автономии Курдистана (11 марта 1974 года г.) Барзани не признал. Основным пунктом противоречий был вопрос о границах автономии. На совещании курдского руководства, отвергшем правительственный закон, Барзани заявил буквально следующее: "Они (Баас) хотят, чтобы мы уступили Кирук и другие районы. Это невозможно. (...) Я не хочу, чтобы курды пришли к моей могиле и плюнули на неё, говоря: "Зачем ты продал Кирук?!""

В этом последнем восстании Барзани пользовался масштабной поддержкой Ирана, имевшей жизненно важное значение. Шаху он не доверял, называя его "гадюкой, всегда готовой укусить". Но он полностью доверял гарантиям, данным ему госсекретарём США Киссинджером. Поэтому ирано-иракское соглашение в г. Алжире от 6 марта 1975 года явилось для него неожиданным ударом. 19 марта Барзани, оказавшись в безвыходном положении, отдал приказ о прекращении сопротивления и уходе в Иран; 22 марта он сам покинул иракскую территорию.

Последние годы и смерть

Шах предоставил ему дом в Кередже (пригород Тегерана). Однако крушение восстания оказалось для него и физическим ударом: уже в апреле его здоровье резко ухудшилось, летом он уехал на лечение в США, где ему поставили диагноз: рак. Весть об этом Барзани воспринял стоически: его сын Масуд, приехавший в США через несколько дней после постановки диагноза, вспоминает, что Барзани казался единственным веселым человеком среди курдов, всячески пытаясь развеять мрачное настроение окружающих. "Смерть — это путь всех людей, — сказал он при встрече сыну. — Это — судьба, с которой невозможно бороться".

Барзани продолжал, насколько мог, прилагать усилия для курдского национального дела. Он активно добивался встреч с американскими политиками, настаивал на встрече с новоизбранным президентом Картером, пытаясь заставить США изменить свою позицию в курдском вопросе. Весть о свержении шаха в Иране внушила ему новые надежды. Но в этот момент его здоровье окончательно ухудшается.

1 марта 1979 года Барзани скончался в Вашингтоне. Его тело было похоронено в Шно, близ ирано-иракской границы; в 1993 году прах был перенесён в Барзан.

После смерти Моллы Мустафы ДПК и курдское движение в Ираке возглавил его сын Масуд.

Характеристика и историческая роль

Все, знавшие Барзани, в равной степени отдают должное как его талантам политика и воина, так и его высоким моральным качествам. Его личная неприязнательность и аскетизм, преданность своим соратникам и своему делу, справедливость и гуманность, в сочетании с выдающимися интеллектуальными способностями, сделали его предметом всеобщего поклонения в Курдистане. Кази Мухаммед на суде отзывался о нём в следующих выражениях: "Я могу сказать, что Молле Мустафе Барзани свойственны человечность, смелость, прямота, бесстрашие — все эти черты, которые присущи великим людям (...). Также он имеет все качества, присущие мусульманским святым — любовь к Богу, религии и беднякам". Нейтральные наблюдатели (Эрик Руло, Дана Адамс Шмидт и др.) также чрезвычайно высоко ставят моральные и человеческие качества Барзани.

О Барзани как о полководце лучше всего свидетельствуют его враги. После прорыва Барзани с 500 соратниками боевых порядков иранской армии при Маку (9 июня 1947 года) начальник иранского генштаба Размара отдал приказ провести расследование: каким образом стало возможным подобное, "несмотря на то, что у армии было в 10 раз больше бойцов, чем у барзанистов, и, кроме того, она располагала такими средствами как автомобили и т. д." В том же приказе названы потери иранцев: 31 убитый и 35 раненых (в их числе и старшие офицеры). Барзанцы, по бесспорным данным (есть поименный список участников похода) — потеряли убитыми двух человек, из них одного уже после прорыва.

Насколько Барзани был щепетил в моральном отношении, красноречиво свидетельствует случай, рассказанный в воспоминаниях Масуда Барзани. Сын, в качестве начальника спецслужбы "Парастин", предложил ему план убийства Хайраллаха Тульфаха (родственник и ближайший сподвижник Саддама Хусейна). У курдов была гарантированная возможность подложить в дом Хайраллаха мощную бомбу. Выслушав доклад, Барзани спросил, не пострадают ли члены семьи Хайраллаха — женщины и дети? И узнав, что здесь никакой гарантии быть не может, категорически запретил сыну ныне и впредь "даже и помышлять о подобных вещах".

Будучи деятелем национально-освободительного движения и глубоко верующим мусульманином, Барзани был решительно чужд всякой национальной или религиозной нетерпимости. В его отрядах наряду с курдами и мусульманами сражались арабы и христиане (халдеи и ассирийцы); он постоянно наставлял пешмарга, что война идет не с арабским народом, а с иракским режимом. Гуманное обращение с пленными также было одним из его постоянных требований.

Хотя восстание, поднятое Барзани, в конце концов потерпело крах, ему удалось заложить фундамент курдских политических структур, которые при более благоприятном обороте событий в 1991—2003 годах привели к созданию формально федерального, а фактически полунезависимого Иракского Курдистана.

Премьер-министр Барзани объявил о мерах по облегчению экономического бремени Курдистана

В попытке решить насущные экономические проблемы, с которыми сталкивается народ Курдистана, премьер-министр Масрур Барзани в среду объявил о ряде мер, направленных на оказание немедленной помощи и поддержки.

Премьер-министр подтвердил свою готовность уделять приоритетное внимание благосостоянию курдского народа, подчеркнув активную позицию своего правительства в обеспечении своевременного распределения заработной платы и облегчения финансового бремени.

"Мы поручили министерству

финансов и экономики начать распределение зарплат за февраль и подготовиться к выплате зарплат за март и ближайшие месяцы", - заявил премьер, подчеркнув твердую приверженность правительства выполнению своих обязательств перед гражданами.

Выразив твердую позицию по отношению к федеральному правительству в Багдаде, премьер-министр Барзани возложил на него конституционную и моральную ответственность за невыполнение обязательств по обеспечению заработной платы в курдском регионе.

Подчеркнув согласованные уси-

лия правительства, премьер-министр Барзани обозначил дополнительные меры, направленные на облегчение экономической нагрузки на граждан. К ним относятся такие инициативы, как выделение земли работникам через министерство муниципалитетов и туризма, а также скидки на накопленные счета за электроэнергию, штрафы за нарушение правил дорожного движения, сборы за импорт мяса и параллельную плату за обучение в государственных учебных заведениях.

"Мы сделали то, что лежит на наших плечах и нашем долге, и мы продолжим наши усилия, чтобы больше служить народу Курдистана", — сказал курдский лидер, выразив благодарность народу за его стойкость и терпение в трудные времена.

Эрбиль и Багдад продолжают спор по поводу распределения зарплат государственным служащим в Курдистане, поскольку федеральное правительство все еще не предоставило полную сумму доли региона из бюджета.

США призывают к расширению связей Эрбиля и Багдада

Соединенные Штаты призвали федеральное правительство Ирака укрепить

связи с Региональным правительством Курдистана (КРГ) для решения финансовых проблем, охвативших страну.

Согласно пресс-релизу Госдепартамента, министр иностранных дел Ирака Фуад Хусейн, который также является заместителем премьер-министра, встретился с госсекретарем США Энтони Блинкеном в Вашингтоне.

"Госсекретарь и заместитель премьер-министра/министр иностранных дел обсудили сотрудничество по вопросам безопасности, экономики, политики и дипломатии в рамках американо-иракского стратегического рамочного соглашения", — говорится в пресс-релизе.

В ходе обсуждения лидеры также коснулись предстоящего заседания Высшего координационного комитета США и Ирака и запланированной на 15 апреля встречи премьер-министра Мухаммеда ас-Судани с президентом Байденом.

"Госсекретарь поддержал усилия по укреплению отношений Багдада и Эрбиля, увеличению экономических выгод для всех иракцев, укреплению энергетической независимости Ирака, укреплению суверенитета Ирака и укреплению стабильности и безопасности для всех иракцев".

Оба лидера подтвердили свою приверженность процессу перехода к устойчивому двустороннему альянсу по безопасности между Ираком и Соединенными Штатами с целью долгосрочного поражения ИГ.

"Благотворительный фонд Барзани" предоставил топливо вынужденным переселенцам в Эрбиле в условиях продолжающихся холодов

Курдский "Благотворительный фонд Барзани" (BCF) во вторник объявил о раздаче печного топлива вынужденным переселенцам

(ВПЛ) в провинции Эрбиль Иракского Курдистана. В сотрудничестве с министерством миграции и перемещения Ирака благотворительная группа раздала мазут 1084 семьям вынужденных переселенцев в лагере "Хасан-Шам" на окраине города Эрбиль, при этом каждой семье было предоставлено 50 литров топлива, говорится в заявлении фонда.

Расположенный в Курдистане "Благотворительный фонд Барзани" является жизненно важной благотворительной организацией, оказывающей значительное влияние как на местном, так и на региональном уровнях. Основная задача фонда — оказывать финансовую и гуманитарную помощь малоимущим семьям, а также тем, кто пострадал от стихийных бедствий и конфликтов. Недавно фонд пришел на помощь людям, пострадавшим от наводнений в провинциях Эрбиль и Дохук.

К 33-й годовщине массового исхода курдов

Каждый год 31 марта жители Иракского Курдистана отмечают трагическую годовщину массового бегства 1991 года, когда, спасаясь от террора режима Саддама Хусейна, свои дома покинули более миллиона курдов.

После десятилетий революций и жертв ради свободы 5 марта 1991 года курды северного Ирака

начали народное восстание, изгнав силы режима "Баас" из Курдистана. Но в результате жестких военных операций иракскому режиму удалось отбить часть территорий Курдистана. Напряженные боевые действия привели к массовому исходу курдов в горы, а затем с 31 марта 1991 года - в Иран и другие страны.

В общей сложности 1 400 000 человек были перемещены и нашли убежище в Иране, Европе и Америке, столкнувшись с гуманитарной катастрофой, которая побудила Совет Безопасности ООН принять резолюцию 688 об объявлении бесполетной зоны над курдскими территориями Ирака.

Премьер-министр Курдистана и министр энергетики Катара обсудили укрепление связей в энергетическом секторе

Премьер-министр Курдистана Масрур Барзани 25 марта встретился в Дохе с государственным министром по вопросам энергетики Катара Саадом бин Шеридой Аль-Кааби, чтобы обсудить расширение сотрудничества в энергетическом секторе.

Согласно заявлению канцелярии премьер-министра, на встрече основное внимание уделялось укреплению и расширению отноше-

ний между Курдистаном и Катаром в сфере энергетики.

Переговоры проходят на фоне стремления Курдистана привлечь иностранные инвестиции и стимулировать свой энергетический сектор посредством стратегического партнерства с международными игроками.

Катар, один из ведущих мировых производителей сжиженного природного газа (СПГ), расширяет свои глобальные инвестиции в энергетику.

Регион Курдистан, обладающий богатыми запасами нефти и газа, ищет новых партнеров для развития своей энергетической инфраструктуры и увеличения экспорта.

Эта встреча отражает продолжающиеся усилия по укреплению экономических связей и сотрудничества между Эрбилем и Дохой.

Курдская дорожная карта: проект инклюзивной Сирии

Агентство "Shafaq News" опубликовало документ, в котором излагается совместное политическое видение, согласованное сирийскими

ституция должна гарантировать права всех общин, включая арабов, курдов, ассирийцев и туркмен, а также религиозные меньшинства.

новлении государственного суверенитета.

- Создание подготовительного комитета при поддержке ООН, в который войдут все сирийские стороны, что откроет путь к принятию конституционной декларации и созданию переходного правительства с полными исполнительными полномочиями.

Курдские национальные права

В документе подчеркивается необходимость конституционного признания существования и прав курдского народа в Сирии, в том числе:

- Объединение территорий с курдским большинством в качестве политического и административного образования в рамках федеративной Сирии.

- Признание прав курдов в политике, культуре и управлении.

- Уважение памяти курдских бойцов, отдавших жизнь сирийской революции, и обеспечение поддержки их семьям.

- Обеспечение справедливого представительства молодежи в государственных учреждениях.

- Признание курдского языка официальным языком наряду с арабским и обеспечение образования на курдском языке.

- Создание курдских культурных и медиа-центров и поддержка исследований курдского наследия.

- Гарантирование представительства курдов в законодательных, исполнительных и судебных органах Сирии.

- Официальное признание Навруза национальным праздником.

- Прекращение дискриминационной политики, такой как проект "Арабский пояс" и принудительная арабизация, с выплатой компенсаций пострадавшим лицам.

- Восстановление сирийского гражданства для курдов без гражданства, утративших его в результате переписи населения 1962 года.

- Развитие инфраструктуры в курдских регионах и направление части доходов от местных природных ресурсов на реконструкцию и развитие после десятилетий маргинализации.

курдскими партиями, по созданию демократического, плюралистического государства, которое гарантирует равное гражданство и признает национальные права курдов.

По данным источников "Shafaq News", соглашение, о котором, как ожидается, будет объявлено в ближайшие дни, представляет собой консенсус между "Курдским национальным советом Сирии" (ENKS) и "Партией Демократического союза" (PYD).

Переговоры, проводимые при посредничестве возглавляемой США Международной коалиции и под контролем командующего курдскими "Сирийскими демократическими силами" (СДС) Мазлума Абди, направлены на объединение курдских политических позиций перед потенциальными переговорами с сирийским переходным правительством в Дамаске.

Документ состоит из двух основных разделов и более 25 положений.

Курдский чиновник сообщил "Shafaq News", что это "закладывает основу для демократической Сирии, которая соблюдает права всех общин, сохраняя при этом территориальную целостность страны в рамках федеративного устройства".

Политическое видение

В документе утверждается, что Сирия является многоэтническим, многоконфессиональным и многокультурным государством. Ее кон-

Основные принципы, включенные в документ:

- Приверженность международным договорам, равному гражданству и правам человека.

- Смешанная парламентская система с политическим плюрализмом и разделением властей.

- Децентрализация для обеспечения справедливого распределения власти и ресурсов.

- Отражение этнического и культурного разнообразия Сирии в названии государства, флаге и национальном гимне.

- Государственный нейтралитет в вопросах религии, официальное признание езидизма.

- Национальная идентичность, уважающая все сообщества.

- Конституционное гендерное равенство и справедливое представительство женщин в учреждениях.

- Защита прав детей в соответствии с конвенциями ООН.

- Пересмотр административного деления на основе демографических и географических данных.

- Возвращение награбленных сирийских артефактов как внутри страны, так и за рубежом.

- Обращение вспять демографических изменений и обеспечение возвращения перемещенных лиц, особенно в районах с преимущественно курдским населением, таких как Африн, Рас-эль-Айн и Телль-Абьяд, при одновременном восста-

Масуд Барзани поблагодарил курдскую диаспору в Германии

23 марта курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), выразил свою радость по поводу "беспрецедентного энтузиазма", проявленного большим количеством курдских граждан на праздновании Науруза, состоявшемся в немецком городе Кельн.

В официальном заявлении Барзани охарактеризовал это событие как "явный показатель силы и жизнеспособности курдских общин за рубежом", подчеркнув, что оно доказало, что курды, живущие за пределами своей родины, образуют мощную силу, всегда готовую поддерживать законное дело Курдистана на международных форумах и перед мировым общественным мнением.

Барзани также подтвердил, что "истинный голос" участников празднования "сорвал попытки создать хаос и разрушение ненадежными руками", заявив, что верность родине и курдской идентичности возобладали, что привело к успеху. Курдский лидер похвалил самоотверженность всех участников мероприятия, отметив их активный курдский дух и национальную гордость, а также за передачу послания мира, которое их народ воплощает миру через это грандиозное собрание.

Он также выразил надежду на "постоянную радость и счастье, и на то, что их празднования будут наполнены добром".

В субботу более 50 000 человек посетили празднование Науруза в Кельне, а немецкая полиция сообщила об участии десятков тысяч человек, подтвердив, что мероприятие было мирным и прошло гладко.

Науруз, который знаменует собой первый день курдского солнечного года, приходится на 9 марта по греческому календарю или на 21 марта по западному календарю. Он символизирует день, когда день и ночь равны по продолжительности, и отмечается курдским народом на протяжении тысячелетий как национальный и патриотический праздник.

Разведка США: Иран не создает ядерное оружие

Разведка США опубликовала доклад о глобальных угрозах, в котором говорится, что окружение верховного лидера Ирана Али Хаменеи призывало его возобновить действие ядерной программы. Там также сделали вывод, что Иран не производит ядерное оружие. "Мы по-прежнему считаем, что Иран не создает ядерное оружие и что Хаменеи не возобновил программу создания ядерного оружия, которую он приостановил в 2003 году. Хотя, вероятно, на него оказывалось давление, чтобы он это сделал", — говорится в докладе американской разведки.

Как указано в публикации, Али Хаменеи остается человеком, который принимает окончательное решение по поводу ядерной программы Ирана, в том числе разработке ядерного оружия. Разведка также утверждает, что в 2024 году власти Ирана ослабили многолетнее табу на публичное обсуждение ядерного оружия. По данным спецслужб, Тегеран намерен продолжать исследование и разработку химического и биологического боевого оружия.

В начале марта президент США Дональд Трамп призвал Иран к заключению новой ядерной сделки. По его словам, Вашингтон рассматривает два варианта решения вопроса — дипломатический и военный. Власти Ирана заявляли, что не сядут за стол переговоров под давлением и угрозами со стороны Соединенных Штатов.

ДИПЛОМАТ

№ 05 (613) Март 2025-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент ДПК и посол Франции обсудили региональные события

рических отношений и дружбы между курдским и французским народами.

Ранее посол Франции встретился с президентом Курдистана Нечирваном Барзани и премьер-министром Курдистана Масруром Барзани.

На встрече с курдским премьером, где присутствовал генеральный консул Франции Янн Брем, кроме прочих вопросов обсужда-

17 марта лидер "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани и посол Франции в Багдаде Патрик Доррель обсудили иракские и последние региональные события, а также мирный процесс в Турции.

Офис лидера ДПК сообщил, что обсуждения также коснулись визита Мазлума Абди и делегации "Народной партии равенства и демократии" к президенту Барзани, который подтвердил свою поддержку мирного урегулирования конфликта в Турции.

Также на встрече обсуждались шаги, связанные с

формированием 10-го курдского правительственного кабинета, предстоящие парламентские выборы в Ираке.

Стороны подчеркнули важность укрепления исто-

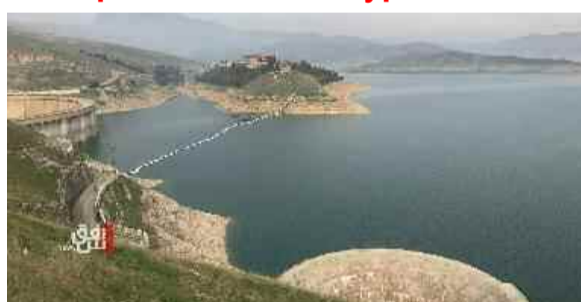
ласть необходимость устранения препятствий на пути экспорта нефти из Курдистана, обеспечения бюджета региона и соблюдения его конституционных прав.

На плотинах Курдистана зафиксировано резкое падение уровня воды

Уровень воды в плотинах Иракского Курдистана резко снизился по сравнению с прошлым годом из-за слабого количества осадков. Как сообщил 24 марта Генеральный директор по плотинам и водохранилищам Рахман Хани, текущие запасы составляют 3,5 млрд кубометров, что значительно ниже прошлогоднего уровня.

"В Эрбиле и Дохуке выпало ограниченное количество осадков, что сократило приток воды к ключевым плотинам", — сказал Хани, назвав наиболее пострадавшими плотины: "Дукан", "Дарбандихан" и "Дохук", общая емкость которых достигает 10 миллиардов кубометров, однако фактический уровень водохранилищ остается низким.

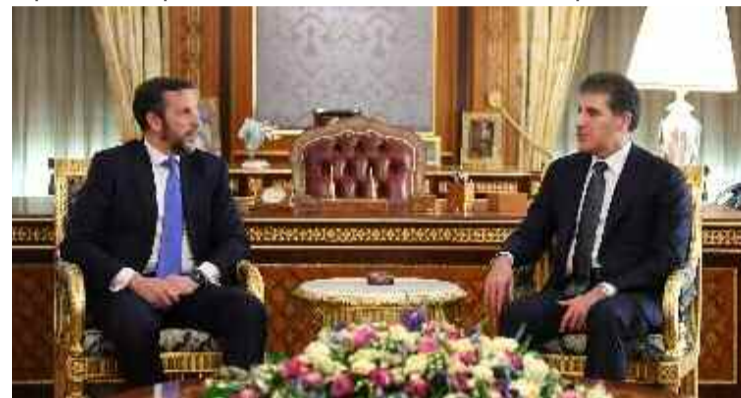
Чиновник предупредил, что уровень воды вряд ли восстановится до обычного

среднего значения к концу периода таяния снегов в мае, призвав к немедленным действиям по управлению имеющимися ресурсами. Регион в значительной степени зависит от инфраструктуры плотин для сельского хозяйства и внутреннего потребления. Длительный дефицит может усилить давление на региональные власти и затруднить планирование расхода водных ресурсов.

Президент Курдистана и посол Италии обсудили региональные события

19 марта президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани встретился с послом Италии в Ираке Никколо

Фонтаной, чтобы обсудить последние региональные события, особенно в Сирии и Турции.

На встрече, в которой принял участие генеральный консул Италии в Курдистане, обсуждались отношения Италии с Ираком и Курдистаном, политическая ситуация в регионе и Ираке, события в Сирии, мирный процесс в Турции, а также другие темы, представляющие взаимный интерес.

Согласно заявлению офиса президента Курдистана, стороны подтвердили свою приверженность укреплению двусторонних связей и расширению сотрудничества в различных секторах.

Также президент Барзани рассказал о продолжающихся усилиях по формированию нового регионального правительства Курдистана.

Почти 30 миллионов человек имеют право голосовать на октябрьских выборах в Ираке

Высшая Независимая Избирательная комиссия Ирака (ИНЕС) объявила в среду, 26 марта, что почти 30 миллионов человек имеют право голосовать на предстоящих парламентских выборах, запланированных в Ираке на октябрь. Выступая на пресс-конференции, представитель ИНЕС Джумана аль-Галаи заявила, что процесс регистрации избирателей идет в 1079 центрах по всем провинциям Ирака, чтобы обеспечить точный и актуальный список избирателей.

"Эта фаза является первым и самым важным этапом избирательного процесса", — сказала Аль-Галаи, объяснив, что она включает в себя регистрацию ранее незарегистрированных избирателей, сбор биометрических данных, а также добавление и передачу информации об избирателях. Она также отметила, что ИНЕС получила данные от Министерства торговли, основанные на записях продовольственных карточек, о новых рождениях на следующие десять лет, включая тех, кто родился в период с 2007 по 2017 год. С учетом новых избирателей, имеющих право голоса, общее число зарегистрированных избирателей теперь превышает 29 миллионов.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filiali

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500